

**DE LEER DER WAARHEID,
DIE NAAR DE GODZALIGHEID IS**

Voorgesteld, bevestigd en toegepast in
85 oefeningen over de

HEIDELBERGSE CATECHISMUS

ZONDAG 34 - 38

door

Mr. JUSTUS VERMEER

in leven doctor in de beide rechten en ouderling der Gereformeerde Gemeente behorend
bij de Nederlands Hervormde Kerk
te Utrecht

met een voorrede van Gerhardus van Schuylenborgh
bedienaar van het heilig Evangelie in de gemeente van Jezus Christus
te Thienhoven

Eerste uitgave:
Boekverkoper Nikolaas van Vucht,
1749-1750 te Utrecht

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2002

ZONDAG 34 (deel 1)

(Vraag 92 en 93)

OVER DE WET GODS IN HET ALGEMEEN, EN IN HET BIJZONDER OVER HET EERSTE GEBOD

Vraag 92: *Hoe luidt de wet des Heeren?*

Antwoord: **God sprak al deze woorden (Ex. 20:1-17, Deut. 5:6-21): *Ik ben de Heere, uw God; Die u uit Egypteland, uit het diensthuis uitgeleid heb.***

Het eerste gebod

Gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben.

Het tweede gebod

Gij zult u geen gesneden beeld, noch enige gelijkenis maken van hetgeen dat boven in de hemel is, noch van hetgeen dat onder op de aarde is, noch van hetgeen dat in de wateren onder de aarde is. Gij zult u voor die niet buigen, noch hen dienen, want Ik, de Heere uw God, ben een ijverig God, Die de misdaad der vaderen bezoek aan de kinderen, aan het derde en aan het vierde lid dergenen, die Mij haten; en doe barmhartigheid aan duizenden dergenen, die Mij liefhebben en Mijn geboden onderhouden.

Het derde gebod

Gij zult de Naam des Heeren ups Gods niet ijdellijk gebruiken; want de Heere zal niet onschuldig houden die Zijn Naam ijdellijk gebruikt.

Het vierde gebod

Gedenkt de sabbatdag, dat gij die heiligt. Zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen; maar de zevende dag is de sabbat des Heeren uws Gods. Dan zult gij geen werk doen, gij, noch uw zoon, noch uw dochter, noch uw dienstknecht, noch uw dienstmaagd, noch uw vee, noch uw vreemdeling, die in uw poorten is. Want in zes dagen heeft de Heere de hemelen de aarde gemaakt, de zee, en al wat daarin is, en Hij rustte ten zevenden dage. Daarom zegende de Heere de sabbatdag en heiligde dezelve.

Het vijfde gebod

Eert uw vader en uw moeder, opdat uw dagen verlengd worden in het land, dat u de Heere uw God geeft.

Het zesde gebod

Gij zult niet doodslaan.

Het zevende gebod

Gij zult niet echtbreken.

Het achtste gebod

Gij zult niet stelen.

Het negende gebod

Gij zult geen vals getuigenis spreken tegen uw naaste.

Het tiende gebod

Gij zult niet begeren uws naasten huis; gij zult niet begeren uws naasten vrouw, noch zijn dienstknecht, noch zijn dienstmaagd, noch zijn os, noch zijn ezel, noch iets, dat uws naasten is.

Vraag 93: *Hoe worden deze tien geboden verdeeld?*

Antwoord: *In twee tafelen, waarvan de eerste leert hoe wij ons jegens God zullen houden; de andere, wat wij onze naaste schuldig zijn.*

Wij zijn nu bezig met de leer van de ware dankbaarheid in het algemeen, en wel de waarheid en oprechtheid van dezelve, of wat de werken als vruchten der dankbaarheid goed maakt. Daarbij zagen wij in de voorgaande zondagsafdeling *de grond*, waaruit de goede werken voortkomen.

Nu gaan wij er met de onderwijzer toe over om *de regel* te bezien, waarnaar en waarlangs de werken moeten worden verricht, zullen zij de naam van *goede* werken kunnen verdienen (zondag 34 tot en met zondag 44, vraag 113).

De onderwijzer handelt hierin op deze wijze, dat hij eerst in het algemeen de Goddelijke wet der zeden aangeeft als de enige regel der goede werken (zondag 34, vraag 92 en 93). Daarna verklaart hij de geboden en verboden van die wet alle in het bijzonder (zondag 34 vraag 94 tot en met zondag 44 vraag 113).

Deze geboden worden in twee voorname hoofdgeboden verdeeld, naar de verdeling van de twee tafelen, waarin zij met Gods vinger waren geschreven.

- Eerst dus het eerste en grote gebod, hetwelk God boven alles eist, *de volmaakte liefde omtrent God* (zondag 34, vraag 94 tot en met zondag 38).
- En daarna het tweede hoofdgebod, aan het eerste gelijk, hetwelk gaat over de volmaakte liefde omtrent onze naasten, welke voortvloeit uit de liefde tot God (zondag 39 tot en met zondag 44, vraag 113).

Het eerste en grote hoofdgebod der liefde omtrent God verdeelt zich in twee delen.

- Het eerste gebod heeft tot inhoud de volmaakte dienst van de enige ware God, als de grond voor de drie, volgende geboden (zondag 34, vraag 94 en 95).
- Het tweede gedeelte is dus een nadere uitbreiding of verklaring van hetgeen tot de gehoorzaamheid aan het eerste gebod behoort, de inhoud van het tweede, derde en vierde gebod.

In deze vier en dertigste zondagsafdeling, welke wij nu behandelen, tot inhoud hebbende de wet des Heeren en de verklaring *van het eerste gebod*, staan wij stil bij twee voorname hoofddelen:

- I. De wet Gods in het algemeen, als de enige regel der goede werken (vraag 92 en 93).
- II. In het bijzonder het eerste gebod (vraag 94 en 95).

Sprekend van het eerste hoofddeel, *de wet Gods in het algemeen als de enige regel der goede werken* (vraag 92 en 93), zullen wij de behandeling van het eerste gebod, het tweede hoofddeel bewaren voor de volgende oefening. Letten wij nu met de onderwijzer

- A. op de aard en natuur van de zedelijke wet van God als de enige regel van de goede werken (vraag 92); en
- B. op de verdeling van de geboden van die wet (vraag 93).

A. Als wij dan de aard en natuur van de zedelijke wet van God behandelen, willen wij eerst eens bezien welke betekenis het woord wet in de Heilige Schrift heeft, en wat het

woord wet, zoals het hier in de vraag van de onderwijzer voorkomt, *niet is en wat het wel is*.

Aangaande het eerste, wat het woord *Wet* betekent, zoals dit in de Bijbel voorkomt, en wat wij er door moeten verstaan, dan bemerken wij, dat het woord wet in Gods Woord verschillende betekenissen heeft.

1. In de Schrift komt het voor in de betekenis van de *wet der natuur* (Rom. 2:14-15).
2. Ook in de betekenis van *de verdorvenheid der natuur*, zoals deze in de onbekeerde mensen heerst, en zoals zij de bekeerden wel gevangen neemt en overweldigt (Rom. 7:2 en 23).
3. In de betekenis van het gehele beschreven Woord van God (Psalm 1:2 en 19:8-9).
4. De schriften des Ouden Testaments (Joh. 10:35).
5. In het bijzonder de vijf boeken van Mozes (Lukas 24:44). De leer van het verkrijgen der zaligheid, die daarin wordt aangewezen. In deze zin lezen we van een wet der werken en van een wet des geloofs (Rom. 3:27).
6. In het bijzonder ook het Evangelie. Dit wordt ook *een wet* genoemd (Rom. 3:27, Jes. 2:3, Jes. 51:4).
7. En tenslotte ook de *burgerlijke wetten* (Joh. 19:7), de *ceremoniële wetten* (Hebr. 10:1) en *de wet der zeden*, welke is vervat in de Tien Geboden (Matth. 22:36-38).

Geven wij er nu acht op, welke wet wij hier moeten verstaan.

Uit het voorgenoemde is wel duidelijk, dat God deze wetten aan Israël gegeven heeft, namelijk de drieërlei wetten, naar de drieërlei betrekking, waarin dit volk kon worden aangemerkt.

- God heeft hen de zedelijke wet of de wet de Tien Woorden gegeven, in de betrekking tot hen als tot redelijke schepselen, die in het natuurlijke en in het zedelijke van God, als de opperste en onafhankelijke Soeverein, afhankelijk zijn. Deze wet, welke wij vinden in Ex. 20:1-17 en Deut. 5:6-21, is van eeuwig blijvende kracht.
- God gaf hun ook de burgerlijke of politieke wet, dewijl Israël stond in de betrekking van een bijzonder volk, hetwelk een gemenebest in Kanaän zou hebben, dat niet zou worden geregeerd naar de vorm van de wereld wijzen, maar op een bijzondere wijze, welke terecht een Godsregering wordt genoemd. Ziet dit in Richt. 8:23, waar Gideon tot Israël zegt: "Ik zal over u niet heersen, ook zal mijn zoon over u niet heersen; de Heere zal over u heersen." Deze burgerlijke wetten zijn afgeschaft, voor zover de burgerstaat van Israël is vervallen. Want zij betroffen toch in het bijzonder het Joodse volk. Maar in zoverre deze rechten steunen op zedelijke gronden, zijn ze van eeuwigdurende kracht en mogen en moeten zij door ons in zekere overeenkomende omstandigheden voor onze burgerstaat wel degelijk worden gezien en overgenomen. En waarom zou men dit niet doen zowel als dat. men de burgerlijke wetten van de oude Grieken en Romeinen tot voorbeelden ter navolging stelt?
- God gaf hun ook de ceremoniële, schaduwachtige of kerkplechtige wet. Deze had betrekking op de godsdienst van Israël onder de gehele oude dag, en was in het bijzonder gepast en geschikt naar de kinderstaat van de kerk in die tijd, welke de toekomst van de Messias verwachtte. Dat met Zijn komst blijder tijden zouden aanbreken en alle dingen nieuw gemaakt zouden worden. Deze wetten waren voor Israël het dierbaar Evangelie, waarin, waardoor en waarlangs zij, met de hulp des Geestes en door middel van de lerende priester, de Messias en Zijn volmaakte gehoorzaamheid kenden en zagen. Zo velen als er onder hen licht hierin hadden en werden begunstigd met de Geest der genade, konden daardoor van Hem een gelovig

gebruik maken. God handelde met hen zoals met kinderen gehandeld wordt. Die leert men door middel van prenten en schilderijen. Hiervan leest men in Eféze 2:15, Kol. 2:20 en Hebr. 7:16-18. En ook zeer omstandig in Hebr. 9:9-10: "Welke was een afbeelding voor die tegenwoordige tijd, in welke gaven en slachtofferen geofferd werden", enz.

Maar het is niet waar, dat deze wetten in Ezech. 20:25 zouden worden genoemd: "Besluiten, die niet goed waren, en rechten, waarbij zij niet leven zouden. Want de profeet spreekt daar van zulke besluiten en rechten, welke Israël voor zichzelf bedacht, of wel van de heidenen geleerd had.¹ Want dat zij bij de inzettingen en rechten van God leven konden, blijkt ons uit het eigen Woord Gods (Deut. 30:15-16) zeer nadrukkelijk. Doch deze wetten zijn met de komst van Christus, Die het lichaam der schaduwen was, afgeschaft.

Naar het Woord van God blijkt ons dan uit dit alles, dat wij door de wet, zoals deze hier voorkomt, uitsluitend *de zedelijke of morele wet* moeten verstaan, welke van een altoos durende kracht is. Want deze, als de wet, der natuur, verplicht het schepsel te allen tijde tot gehoorzaamheid, omdat het schepsel is en omdat God de onafhankelijke Soeverein is.

En hier moeten wij dan bezien:

- wat deze zedelijke wet niet,
- en wat deze waarlijk wél is.
- Alsook waartoe deze wet nuttig is in de onderscheidene huishoudingen en staten der mensen.

Zien wij dan allereerst wat deze wet *niet* is, en wat deze waarlijk wél is.

1. Het blijkt ons duidelijk uit Gods Woord, dat deze wet *geen verbond* is. Want alles wat tot een verbond behoort, wordt waarin niet gevonden. Want dan moet er zijn een onderling verdrag, een toestemming en een overeenkomst van twee onderhandelende partijen. Dewijl nu de zedelijke wet alleen plichten voorschrijft, gesterkt en aangedrongen met dreigementen, ontleend aan het werkverbond, en met *beloften, welke behoren tot het Verbond der genade*, besluiten wij hier op goede grond dat de wet geen verbond is. Dit bevestigt Gods Woord, dat onderscheid maakt tussen de wet der Tien Woorden en tussen het Verbond (Ex. 34:27): "Verder zeide de Heere tot Mozes: Schrijf u deze woorden; want naar luid dezer woorden heb Ik een verbond met u en met Israël gemaakt."

Dus deze wet is het werkverbond zelf nooit geweest, doch alleen de wet van dat verbond, de voorwaarden en condities daarvan.

Tegenwerping.

Maar hier zou tegen kunnen worden ingebracht, dat in Gods Woord de Tien Woorden dikwijls *het verbond* worden genoemd. Wij lezen in Deut. 4:13: "Toen verkondigde Hij u Zijn verbond, dat Hij u gebod te doen, de tien woorden, en schreef ze op twee stenen tafelen." Ex. 34:28: "Hij schreef op de tafelen de woorden des verbonds, de tien woorden." En in Deut. 9:9 worden de Tien Woorden genoemd de tafelen des verbonds, enz.

Doch hierop antwoorden wij, dat iemand, die maar wat nauwkeuriger gelezen heeft, weet dat het woord *berith*, dat door verbond vertaald wordt, niet altijd ziet op een onderhandelend verdrag en overeenstemming tussen twee partijen. Het ziet veeltijds ook op een gebod, zoals ook in Jer. 34:13-14 staat: "Ik heb een verbond gemaakt met

¹ Ofwel van het besluit Gods, dat allen van 20 jaar en daarboven niet in Kanaän zouden komen en derhalve jong zouden sterven.

uw vaderen, ten dage pils Ik hen uit Egypteland uit het diensthuis uitvoerde, zeggende - en ziet nu hoe hier blijkt dal door verbond hier gebod moet worden verstaan - Ten einde van zeven jaren zult gij laten gaan, een iegelijk zijn broeder, een Hebreëër, die u zal verkocht zijn, en u zes jaren gediend heeft; gij zult hem dan van u laten vrijgaan; maar uw vaders hoorden niet naar Mij, en neigden hun oor niet." Hieruit volgt dat Deut. 4:13 ook aldus moet worden verklaard.

En voegt hier nog bij, wat zeer gebruikelijk is, dat deze Tien Woorden *een verbond* genoemd worden bij wijze van vervanging, waarin *een deel* genoemd wordt met de naam van *het geheel*, omdat dit in zoverre tot het verbond behoort, namelijk als een wet des verbonds. De inhoud der wet was hetgeen waarvan God de onderhouding eiste toen Hij het verbond aanbod, en tot de onderhouding daarvan waren de Israëlieten verbondsgewijze verplicht.

2. Ook blijkt ons uit Gods Woord duidelijk, dat deze wet niet het Verbond der genade is, en ook niet een kort begrip of formule ervan. Ziet hiervan deze gewichtige redenen voor allen, die ze willen zien.

- (1) De wet der Tien Woorden was de somma van de eisen, condities en voorwaarden van het verbond der werken, op de gehoorzaamheid waarvan het leven was beloofd. Nu is het werkverbond zo oneindig onderscheiden van het Verbond der genade, dat tussen deze beide geen harmonie is. Het is hier zo, dat het ene verbond het andere vernietigt en wegneemt. Het ene zegt: *Doe dat, en gij zult leven*. Maar het andere zegt: *Geloof in de Heere Jezus, en gij zult zalig worden*. Hieruit volgt dus dat de wet niet het Genadeverbond kan zijn, noch ook een formule daarvan.
- (2) De gehele inhoud van de wet der tien geboden was in Adams natuur op een volmaakte wijze ingeschapen. En wanneer de mens was staande gebleven, zou zij volmaakt zijn voortgeplant geworden in de nakomelingen. Ja, zelfs na de val is er nog iets van over, hetwelk onvolmaakt in de mensen wordt overgedrukt, zelfs in de harten der heidenen, volgens Rom. 1:19-20 en 2:14-15. Zou nu de wet een Verbond der genade zijn, dan zou het Verbond der genade er geweest zijn vóór de val. En ook zou dan het Verbond der genade aan de heidenen enigermate bekend zijn zonder het Evangelie. Maar dit is zeer ongerijmd en doet ons zien welke gevolgen al zulke stellingen hebben.
 - a. wet ontdekt geen letter van de Borg Christus, noch ook van het geloof in Hem. Hieruit volgt dat zij geen kracht ter levendmaking heeft. Zie wat Paulus van de wet zegt (Rom. 8:3): "Hetgeen de wet onmogelijk was, dewijl zij door het vlees krachteloos was." En Gal. 3:18: "Indien de erfenis uit de wet is, zo is ze niet meer uit de belofte." En in vers 21: "Indien er een wet gegeven ware, die machtig was levend te maken, zo zou waarlijk de rechtvaardigheid uit de wet zijn." En dan zegt Paulus nog in vers 10, dat die onder de wet zijn, onder de vloek zijn. Dus is de wet het Verbond der genade niet.
 - b. De wet heeft niet één belofte, dan alleen onder conditie van volkomen gehoorzaamheid in eigen persoon (Lukas 10:28): "Doe dat, en gij zult leven." Terwijl het Verbond der genade uitsluitend uit beloftenissen bestaat. Alles komt daarin van één kant, ja, daarin wordt zelfs beloofd dat de wet in het hart zal worden ingeschreven (Jer. 31:33 en Ezech. 36:26-27). Hieruit is wel duidelijk dat de wet, welke wel kracht eist, maar geen kracht belooft, niet het Verbond der genade is.
 - c. De Wet wordt in de Heilige Schrift gedurig tegenover de genade gesteld (Rom. 10:5-6): "Mozes beschrijft de rechtvaardigheid, die uit de wet is, zeggende: De

mens, die deze dingen doet, zal door dezelve' leven. Maar de rechtvaardigheid, die uit het geloof is, spreekt aldus." En in vers 11: "Een iegelijk, die in Hem gelooft, die zal niet beschaamd worden." Zie ook 2 Kor. 3:6, 7 en 9. Daar stelt Paulus de wet onder de benaming van een bediening des doods en der verdoemenis tegenover de bediening van het Evangelie als een bediening des Geestes en der rechtvaardigheid. En om dit den volke recht te leren, vraagt Paulus aan de gelovigen (Gal. 3:10): "Hebt gij den Geest ontvangen uit de werken der wet, of uit de prediking des geloofs?" Zo volgt ook hieruit dat de wet niet het Verbond der genade is.

- d. Doe hier nog eens bij dat Paulus het bevestigt, dat de zedelijke wet, welke op de Sinaï is gegeven, geen Verbond der genade is. Hij bevestigt dit door zijn wijze van behandeling in zijn brieven aan de Romeinen en de Galaten, als hij de werkheiligen weerlegt. Paulus spreekt er tot de zoekers en oprichters van een eigen gerechtigheid met geen woord van, dat er in de op de Sinaï gegeven zedelijke wet geboden zijn van geloof en bekering. Hij gaat op gans andere gronden tegen hen in. Weder volgt hieruit dat de wet niet is het Verbond der genade.
- e. Ja, wij moeten er ons voor wachten, dat wij de wet een Verbond der genade of een formule daarvan zouden noemen. *Want daarvan is geen ander gevolg te verwachten in de praktijk van het christendom, dan dat daaruit een vermenging ontstaat van wet en Evangelie.* En dit veroorzaakt grote duisterheid en verwarring in iemands toestand. Maar het zijn integendeel de duidelijkste en meest heldere christenen, waar de Geest in hun eerste tijd en ook nog dagelijks daarna werkt langs de zuivere wet, opdat zij vatbaar worden voor de Evangelische openbaring van Christus aan hun hart, en zij al hun pakken bij Hem brengen mogen.
- f. Uit dit alles besluiten wij dan met reden, dat de zedelijke wet, welke op de Sinaï plechtig is gegeven, niet het Verbond der genade is, noch ook een kort begrip of formule er van kan zijn. Want deze wet wijst ten hoogste alle eigengerechtigheid zonder meer af.

Maar wel zeggen wij op grond van de Bijbel, dat de op de Sinaï zo plechtig gegeven schaduwwet zodanig is, dat zij tot het Genadeverbond behoort.

Want deze wet der ceremoniën wijst in de offeranden en reinigingen duidelijk op de Christus en op Zijn volmaakte gehoorzaamheid. Daarom was deze wet voor die tijd het dierbare Evangelie. En nu is het er zo ver vandaan, dat God deze wet als een drukkende last en als een zwaar juk op de schouders der Joden zou hebben gelegd, of deze als een straf hen zou hebben gegeven vanwege de zonde der afgoderij met het gouden kalf (hfd. 32). Want God hield vanwege de zonde met het gouden kalf juist op met het geven van deze goede wet der schaduwen. De Heere ging niet eerder verder met het geven van die wetten, dan nadat het volk weer met God was verzoend, gelijk wij zien in Ex. 36-40.

En afgezien van dit alles kan de wet der ceremoniën niet vanwege die genoemde zonde gegeven zijn, omdat terstond na de val hiervan reeds iets gezien werd. We zien dit uit de rokken van vellen, welke Adam en Eva aangetogen werden, en ook in het offeren van Kaïn en Abel. Ook waren lang voor de zonde van het gouden kalf deze ceremoniële wetten reeds aan Mozes gegeven, hetwelk wij met nadruk zien in Ex. 25-30.

Dus was deze wet der schaduwen voor de Joden wat, bij vergelijking, de sacramenten voor ons zijn. Want die leren ons de schrikkelijkheid onzer zonden en de gevolgen ervan, indien wij geen gemeenschap hebben aan het volmaakte en bloedige offer van Jezus. En tevens wijzen zij ons op een heerlijke wijze op Christus en op de vereniging

met Hem. Daarom worden zij terecht het heiligdom van het Nieuwe Testament genoemd.

Uit dit alles oordelen wij dan, dat het zeggen dergenen, die de zin des Geestes hebben, is, dat de wet der schaduwen wel een zware lantaren was om te dragen, maar er was licht in en daarom was hij hun dierbaar op hun weg.

Nu zal ons ook duidelijk blijken uit Gods Woord wat deze zedelijke wet waarlijk wél is.

De op de Sinaï gegeven zedelijke wet kan naar de Heilige Schrift als volgt omschreven worden.

De wet der zeden is een verklaring van Gods heilige wil, welke op de Sinaï plechtig is afgekondigd en met Gods vinger in stenen tafelen is geschreven. Deze is door Mozes aan gans Israël gegeven, in het algemeen geheel met de wet der natuur overeenstemmende, om aan alle mensen hun verplichting tot volmaakte gehoorzaamheid onder ogen te brengen. Dus is deze wet een spiegel voor de onbekeerden ter overtuiging van zonden en vloekwaardigheid, en voor Gods volk is zij tot een eeuwigdurende, verbindende regel, om daarnaar hun weg wel aan te stellen. Van deze wet leest men in Ex. 20:1-17 en Deut. 5:6-21, vergeleken met Matth. 22:36-40.

- (1) Dat deze zedelijke wet een eeuwigdurende en dus altoos verbindende wet is, blijkt ons hieruit, dat deze niet anders is dan de inhoud en de afdruk van Gods beeld, waarnaar de mens gemaakt is (Gen. 1:26). Deze wet was in de staat der rechtheid de voorwaarde van het verbond der werken, en dus stemt zij overeen met de wet der natuur, waarvan de overblijfselen zelfs in de heidenen nog worden gevonden (Rom. 1:19-20 en 14-15, enz.).
- (2) Het blijkt ook hieruit, dat het dezelfde wet is, welke in de val verbroken is, en welke bij de opneming in het Verbond der genade weder in het hart der uitverkorenen wordt ingeschreven (Jer. 31:33 en Ezech. 36:27). God heeft deze wet weder in het hart van Adam ingeschreven toen Hij hem aanzag in het Zaad der vrouw en hem opnam in het Verbond der genade. En aldus heeft God met al Zijn volk gedaan van het begin af tot op de tijd van Mozes. Ten tijde van Mozes heeft God bij de plechtige oprichting van het verbond met gans Israël deze wet op een zeer plechtige wijze geschreven, waarvan wij zo aanstonds nader moeten handelen.
- (3) Ja, deze wet is nooit afgeschaft, zoals met de ceremoniële wetten wel het geval is. Maar deze is door de komst van Christus bevestigd en vervuld (Matth. 5:17-19).
- (4) En deze wet, welke een afdruk van het beeld Gods is, zal in de hemel volmaakt gehouden worden, aangezien dit beeld Gods daar volkomen zal zijn hersteld.

Wij zullen dan nu nog zien welke nuttigheid deze zedelijke wet heeft in de onderscheidene huishoudingen Gods en in de verscheidene staten des mensen daarin.

1. Dus in de staat der rechtheid.

2. In de staat van de val.

3. En in de staat der wederoprichting of herstelling.

1. In de staat der rechtheid was deze wet voor de mens een voorschrift voor zijn natuur en voor al zijn handelingen.

- Zij was het sieraad voor zijn ziel. Dit was heiligheid zonder onheiligheid en Gods beeld straalde van hem af.
- Ook was deze wet daar voor de mens tot een conditie en voorwaarde van het verbond der werken naast het proefgebod. Dit proefgebod had in deze wet der

natuur zijn grondslag en moest de mens in eigen persoon volbrengen ter verkrijging van een onveranderlijke en heerlijkere staat van gelukzaligheid.

2. In de staat van de val was en is deze wet voor de onbekeerde mens het middel om hem zijn zonden te ontdekken (Rom. 3:20): "Door de wet is de kennis der zonde."

- Dit geschiedt op de manier van een spiegel, welke de vuile en lelijke vlekken onder het oog brengt (Jak. 1:23).
- Dit geschiedt ook door middel van de ontdekking van de kracht der wet. Dan maakt zij als het ware slaperige zondaren wakker, hun ontdekkende de grote boosheid des harten, opdat de ziel zal zien en gevoelen het geweld der zonden, welke tegen het gebod of de wet in zijn. Ziet dit duidelijk in Rom. 7:7-13. In de staat van de val dient deze wet om de mens de vloek te verkondigen en hem daaronder te besluiten (Rom.3:19): "Wij weten nu, dat al wat de wet zegt, zij dat spreekt tot degenen, die onder de wet zijn; opdat alle mond gestopt worde en de gehele wereld voor God verdoemelijk zij."
- Dan dient zij ook om de goddeloze mens in te binden en hem te beteugelen. O, indien er van binnen geen consciëntie ware, en ware daar die geschreven wet niet, waar zou het dan heengaan met de wereld en met de menselijke samenleving? U moet elk onbekeerd mens maar zien als een kasteel van de duivel, die in hem woont en krachtig werkt, en ook zijn pijlen uit hem schiet. En moet men dan niet zeggen dat het nog een wonder is, dat er nog zulk een burgerlijke samenleving mogelijk is? Dan is het een wonder dat er niet nog meer moorden en doodslagen geschieden. Op dit gebruik der wet schijnt Paulus het oog te hebben, als hij, in 1 Tim. 1:9 zegt: "Dat de rechtvaardigen 'de wet niet is gezet, maar de onrechtvaardigen en de halsstarrigen, de goddelozen en de zondaren, de onheiligen en de ongoddelijken, de vadermoorders en de moedermoorders", enz.
- In de staat van de val dient de wet ook om de goddelozen naar Christus te leiden (Rom. 10:4): "Het einde der wet is Christus, tot rechtvaardigheid een iegelijk, die gelooft." En Gal. 3:24: "De wet is een tuchtmeester tot Christus", de wet der zeden zowel als de wet der ceremoniën.

Dit doet de wet:

- als zij de uitverkoren onbekeerden inbindt, dat zij in hun onbekeerde staat niet omkomen, maar in bewaring gehouden worden tot op het geloof. Dat is, voor Christus bewaard voor Christus (Gal. 3:17).
- En dit doet de wet wel voornamelijk, voor zover zij de mens alle gerechtigheid en kracht ontnemt en hem naakt ontkleedt, ja ontbloot tot op de fundamenten toe. De wet brengt zulk één tot erkenning van zijn algehele ellenden en dus tot waarachtige vernedering. De wet maakt deze mens tot een voorwerp voor de vrije genade en de openbaring van het Evangelie.
- Ook is deze wet nuttig voor de gelovigen in de staat der wederoprichting of herstelling. En wel:
 - (1) om hen te leren verstaan welk een groot werk Christus voor hen volbracht heeft, hoe nauwkeurig Hij heeft moeten gehoorzamen, ja welk een vloek Christus voor hen gedragen heeft (Gal. 4:4-5).
 - (2) Ook dient de wet hen dan tot een spiegel, waarin zij kunnen zien hoe ver zij nog van de volmaaktheid af zijn, ja zelfs van de nederigheid en van de verloochening. Hoe ver ook van het verlangen naar volmaakte heiligheid (Filipp. 3:8-9 en Rom. 7:24). En dit alles opdat deze deugden daardoor zullen worden opgewekt.

- (3) De wet is hun aldus nuttig opdat zij zich zullen uitstrekken naar het doel, dat zij hebben na te jagen. Daarnaar hebben zij hun verschuldigde oneindige dankbaarheid voor zulk een verkregen oneindige verlossing te regelen (Filipp. 3:12 en 1 Tim. 1:5).
- (4) Tenslotte is deze wet hun ook nuttig tot een toetssteen, waaraan zij de beginselen hunner heiligmaking kunnen beproeven. Want de wet moet getuigenis geven (Jes. 8:20): Tot de wet en tot de getuigenis, enz. De wet moet het goed- of afkeuren, en in deze zin wordt (Rom. 8:4) "het recht der wet vervuld in degenen, die niet naar het vlees wandelen, maar naar de Geest."

Wij moeten hier nu ook nog beschouwen de aard en de natuur van deze zedelijke wet, of wel de wet der Tien Woorden, welke de onderwijzer in zijn antwoord heeft overgenomen uit Deut. 20:1-17. En daarbij moeten wij letten op de woorden van Mozes, welke in de tekst vermeld staan: "Toen sprak God al deze woorden. zeggende." Aan de hand van deze woorden zullen wij zien:

1. Wie de Wetgever was,
2. alsook waar en wanneer God deze wet plechtig heeft gegeven.

1. Let hier dan eerst met mij op de Wetgever. Ik tekst zegt, *dat God sprak*.

- Hierdoor moet ge in algemene zin de *Drie-enige God* verstaan. Deze is toch de enige Wetgever, Die behouden en verderven kan (Jak. 4:12). Deze heeft alleen het recht van heerschappij over het geweten der mensen, en ook macht en recht en soevereiniteit om te regelen en te gebieden, en om Zijn eigen schepsel daaraan te verbinden.
- Maar ook leert Gods Woord ons, dat wij door deze Wetgever in het bijzonder moeten verstaan de Zoon van God. Want Deze had een bijzondere betrekking op Israël, waarom ook het geven van de wet in het bijzonder aan Hem wordt toegeschreven. Want dit getuigt Stefanus met duidelijke woorden (Hand. 7:38): "Deze is het, die in de vergadering des volks in de woestijn was met de Engel, Die tot hem sprak op de berg Sinaï, en met onze vaders; welke de levende woorden ontving om ons die te geven." Niemand zal ontkennen dat dit die Engel was, *in Wiens binnenste de Naam van Jehovah was* (Ex. 23:20-21). En wel diezelfde Engel, Die aan Mozes verscheen in het brandende braambos, en Die tot hem had gezegd: "Ik ben de God Abrahams, Izaks en Jakobs." Dit blijkt ook uit de woorden van Stefanus (Hand. 7:28, vergeleken met vers 35). Dit getuigt ook David (Psalm 68:8-9): "O God, toen Gij voor het aangezicht Uws volks uittoogt, toen Gij daarhenen tradt in de woestijn. Sela. Daverde de aarde, ook dropen de hemelen voor Gods aanschijn; zelfs deze Sinaï, voor het aanschijn Gods, des Gods van Israël." En dit is geschied in de wetgeving. Vergelijk daartoe hiermede Hebr. 12:25-26, waaruit duidelijk blijkt dat dit de Zoon van God was: "Ziet toe, dat gij Die, Die spreekt, niet verwerpt (dat is Christus); want indien dezen niet zijn ontvloten, die degene verwierpen, welke op aarde Goddelijke antwoorden gaf (dat is Mozes), veel meer zullen wij niet ontvlieden, zo wij ons van Die afkeren, Die van de hemelen is." Dat is wederom Christus, en van Hem wordt getuigd: "Wiens stem toen de aarde bewoog."

Hiertegen heeft dus geen kracht hetgeen wij bij wijze van tegenstelling lezen (Joh. 1:17): "De wet is door Mozes gegeven, de genade en de waarheid is door Jezus Christus geworden." En ook niet wat wij lezen in Hebr. 2:2-3, *dat het woord der wet door de engelen gesproken is, en de grote zaligheid begonnen, is verkondigd te worden door de Heere*. Want wij moeten hier goed onderscheiden, dat de Zoon van

God niet als een dienaar in de vernederde gestalte van een mens de wet heeft gegeven. In zulk een gestalte heeft Hij naderhand wel het Evangelie verkondigd. En op deze tegenstelling ziet hetgeen wij uit deze teksten vernemen.

2. Letten wij dan hier nog op de plaats waar, en de tijd wanneer God deze wet op een plechtige wijze heeft gegeven.

- (1) De plaats waar God Zijn wet gaf was de berg Sinaï. Soms wordt deze ook wel Horeb genoemd. (Deut. 5:2 en Fes. 3:1). Ook wel de berg Gods (1 Kon. 19:8). Deze berg was gelegen in de woestijn van Arabië, een onbebouwde en onvruchtbare plaats, ver van Kanaan gelegen. Daarom mogen wij hieruit wel opmerken, dat deze berg ons mede als bij gelijkenis ontdekt het onderscheid tussen wet en Evangelie. Want deze berg was tegenovergesteld aan de berg Sion, die zeer wel bebouwd en vruchtbaar was, en gelegen in het midden van het beloofde land Kanaan (Psalm 48:3 en Jes. 2:2-3).
- (2) De tijd, wanneer God Zijn wet gaf, was de vijftigste dag na de uittocht uit Egypte, en wel na het houden of vieren van het Pascha (Ex. 19:1-2). Dit was dus de tijd toen de Heere al Zijn beloften, welke Hij aan Abraham, Izak en Jakob had gedaan, aan dit grote volk zou gaan volvoeren, toen God met dit bijzondere volk tot al die doeleinden een verbond oprichtte. Paulus zegt dat het 430 jaar na de aan Abraham gedane beloften geschiedde. Hierin lag voor Israël een bijzonder onderwijs, namelijk dat zij zouden weten, dat hoewel God hen uit de slavernij van Egypte had, zij evenwel niet naar hun eigen lusten zouden mogen leven. Integendeel, die grote verlossing moest hen te meer aanzetten om de Heere te dienen en om heilig voor God te leven. Daarom ging er ook naar Gods gebod aan deze wetgeving een driedaagse voorbereiding vooraf, opdat zij zouden zien dat God heilig was. Dies spreekt ook. Zacharia met grote blijdschap (Lukas 1:74-75): "Opdat wij, verlost zijnde uit de hand onzer vijanden, Hem dienen zouden zonder vrees, in heiligheid en gerechtigheid, al de dagen onzes levens."

Bezien wij nu hoe deze wetgeving is toegegaan, gelijk Mozes zegt: "God sprak al deze woorden, zeggende."

Let hier met mij erop dat God al deze woorden, waarvan wij nu nader gaan handelen, heeft gesproken:

- Gesproken door een mondelinge en hoorbare aankondiging. In eigenlijke zin gesproken, heeft de Heere geen stem, want dit zou een onvolmaaktheid zijn. Maar door Gods stem wordt wel eens verstaan, gelijk ook hier, een geluid, dat op een ongewone wijze in de lucht wordt geformeerd. Wij verstaan het hier aldus, dat de donder het geluid der stem was, welke een onderscheiden geluid voortbracht door de werking der engelen, zodat de woorden der wet werden vernomen. Dit blijkt uit het woord van Paulus (Hebr. 2:2), dat het woord, door de engelen gesproken, vast is. Niet dat een geschapen engel gezegd heeft: "Ik ben de Heere uw God." Het waren de woorden Gods, en de engelen waren in de hand Gods slechts dienstknechten en getuigen. Zie ook 2 Tim. 2:2.
- Ook heeft God al deze woorden gesproken door deze met Zijn vinger in twee stenen tafelen te schrijven, welke aan weerskanten beschreven waren. Wij moeten hier weten, dat de Heere de eerste twee stenen tafelen Zelf heeft gemaakt en de woorden der wet door Zijn macht er in heeft gegraveerd, waarna Hij ze aan Mozes gaf (Ex. 31:18): "God gaf aan Mozes, als Hij met hem op de berg Sinaï te spreken geëindigd had, de twee tafelen der getuigenis, tafelen van steen, beschreven met de vinger Gods." En Ex. 32:16: "Diezelfde tafelen waren Gods werk; het geschrift was ook

Gods geschrift zelf, in de tafelen gegraveerd." Toen Mozes van de berg afgekomen was en de gruwelijke afgoderij van Israël met het gouden kalf zag, werd hij met zulk een ijver tot de eer des Heeren aangedaan, dat hij deze twee tafelen aan de voet van de berg verbrak (Ex. 32:19). Toen kreeg Mozes van de Heere het bevel om twee andere stenen tafelen te maken, en daarmee tot God op te klimmen. Daarin schreef de Heere toen dezelfde woorden (Deut. 10:1-5). Dewijl dezelfde woorden op deze tafelen hebben gestaan, blijkt ons hieruit dat de wet niet is gegeven vanwege de overtreding met de zonde van het gouden kalf.

Dezelfde woorden stonden op de eerste tafelen vóór deze zonde was bedreven, en ze werden ook op de tweede tafelen geschreven (Ex. 34:1). Ja, ook Paulus spreekt (2 Kor. 3:7-9) van de wet als van een bediening des doods en der verdoemenis, in letterenbestaande, en in stenen ingedrukt, welke in heerlijkheid is geweest. En daarbij vermeldt hij niets van een eerste of tweede wetgeving, noch ook van de zonde van het gouden kalf.

Nu heeft Israël, en ook alle volkeren na hen, het volgende kunnen leren uit dit schrijven van de wet van God in twee stenen tafelen, en het leggen van dezelve binnen het heiligdom in de ark des verbonds.

- (1) Dat God deze Zelf geschreven heeft, geeft ons de uitnemendheid der wet te kennen boven de andere ceremoniële en burgerlijke wetten, welke laatste door Mozes slechts op papier of op perkament geschreven zijn.
- (2) Ook geeft het ons te kennen dat het alleen het werk van God is, Zijn wet te schrijven in het hart, naar de belofte des verbonds (Jer. 31:33). Hierom zijn de gelovigen een brief van Christus, niet met inkt geschreven, maar door de Geest, enz.
- (3) Dat God deze wet in stenen tafelen geschreven heeft, kan ons wijzen op de eeuwigdurendheid en onveranderlijkheid van deze wet. En ook op het stenen en harde hart des mensen, dat onbeweeglijk is ten goede. Want wij lezen (Jer. 17:1): "De zonde van Juda is geschreven met een ijzeren griffie, met de punt eens diamants, gegraven in de tafel van hunlieder hart, en aan de hoornen uwer altaren."
- (4) De Heere heeft bevel gegeven dat deze tafelen der wet binnen het heiligdom in de ark des verbonds onder het verzoendeksel gelegd zouden worden (Hebr. 9:4). Dit wees op het Middelaarsambt van Christus, dat de wet in het binnenste van Zijn ingewand was en Hij het recht der wet volkomen zou vervullen (Psalm 40:8-9).
- (5) Ook werd Israël hierdoor onderwezen, dat zij, wanneer zij wilden gerechtvaardigd worden, naar het verzoendeksel moesten, dus tot Christus moesten vluchten, Die de wet met al haar vloeken bedekt (Gal. 3:13): "Christus heeft ons verlost van de vloek der wet, een vloek geworden zijnde voor ons. Want er is geschreven: Vervloekt is een iegelijk, die aan het hout hangt."

Letten wij er nu nog op hoe God dit alles gesproken heeft, namelijk

- A. op een zeer plechtige en statige,
- B. en ook op een aller verschrikkelijkste wijze.

A. Dat deze wetgeving zeer plechtig en statig is toegegaan, wordt ons duidelijk uit:

- (1) De afpaling van de berg en de driedaagse voorbereiding. De Heere had bevolen, dat Mozes het volk drie dagen tevoren zou heiligen (Ex. 19:10-11 en 14-15). Ja, de Heere had ook bevolen dat de berg zou begrensd en afgepaald worden, opdat geen mens of beest door dit paalwerk heen zou breken en de berg aanraken. Want dit zou met de dood gestraft worden (Ex. 19:12-13 en 21). Hieruit bleek ook, dat zelfs de dieren door en om de zondige mens zijn gebracht tot de dienstbaarheid der verderfenis (Rom. 8:21). Deze

heiliging en afgrenzing leerde aan Israël, dat God een heilig God is. Het leerde hun ook dat zij onrein waren, dat zij geen gemeenschap met God konden oefenen, en buiten de gemeenschap met de tegenbeeldige Middelaar Christus; ook niet vermochten tot God te naderen vanwege hun onwaardigheid. Paulus zegt (Ef. 2:18): "Door Hem hebben wij de toegang door één Geest tot de Vader." Zie ook Eféze 3:12. Ook leert het ons dat het zo uiterst naar en droevig is voor een ziel om van God verstoken te zijn en dat haar alle toegang tot Hem wordt verhinderd, terwijl het toch heerlijk, goed en dierbaar is voor een ziel om nabij God te zijn (Psalm 73:28).

(2) Het plechtige en statige van deze wetgeving blijkt ook uit degenen, die daarbij dienstbaar waren en door God in Zijn hand daartoe werden gebruikt.

Daarvoor gebruikte de Heere de heilige engelen, de tienduizend maal tienduizenden, die de Heere dienen en voor Hem staan.

- Hun dienst bestond hierin, dat zij een vertoog van Gods luister en vreselijke majesteit gaven, gelijk ook de heerlijkheid van een koning blijkt uit de grote staat en uit zijn gevolg (Deut. 33:2): "De Heere is van Sinaï gekomen en is hunlieden opgegaan van Seïr. "Hij is blinkende verschenen van het gebergte Paran, en is aangekomen met tienduizenden der heiligen; tot Zijn rechterhand was een vurige wet aan hen."
- Zij hebben ook met hun hemelse reien de berg omringd, om degenen te doden die door het paalwerk zouden heenbreken. Juist zoals een engel met een vlammend lemmer Adam de toegang tot de boom des levens verhinderde, enz.
- Zij waren ook de getuigen van deze plechtige wetgeving en van al wat daarbij geschiedde.
- Zij hebben ook de gegraveerde stenen tafelen aan Mozes overhandigd (Hand. 7:53 en Gal. 3:10).
- Ook is het niet onwaarschijnlijk, dat zij, zoals wij reeds zeiden, de onderscheiden woorden van deze wet uit het geluid der donder in de lucht hebben geformeerd. Mogelijk is het hierom, dat Mozes de wet noemt het door de engelen gesproken woord, dat vast is (Hebr. 2:2).

Daarbij heeft God in Zijn dienst ook de man Gods, Mozes, gebruikt.

Want dat de zedelijke wet, zowel als de twee andere wetten, door Mozes aan Israël zijn gegeven, wordt ons met nadruk voorgehouden (Deut. 33:4): "Mozes heeft ons de wet geboden, een erfenis van Jakobs gemeente." En Joh. 1:17: "De wet is door Mozes gegeven."

Wij lezen dit ook van alle drie deze wetten in het bijzonder (Lev. 26:46): "Dit zijn die inzettingen en die rechten, en die wetten, welke de Heere gegeven heeft tussen Zich en tussen de kinderen Israëls, op de berg Sinaï, door de hand van Mozes." En Mal. 4:4: "Gedenk de wet van Mozes, Mijn knecht, die Ik hem bevolen heb op Horeb aan gans Israël, de inzettingen en rechten."

Ook Stefanus zegt dit zeer duidelijk (Hand. 7:38), dat Mozes de levende woorden op de Sinaï ontvangen heeft om ons die te geven, dat wil zeggen, dat de mens leven zal door ze te doen. Uit dit alles blijkt dus, dat wanneer wij van de wet van Mozes lezen, en wanneer Paulus in zijn brieven de wet tegenover de genade stelt, wij dan niet moeten denken aan de ceremoniële en de burgerlijke wetten, maar met nadruk aan de zedelijke wet.

Het blijkt ook duidelijk dat Mozes als een tussenpersoon of middelaar van tussenspraak tussen God en Israël is geweest. Want dit lezen wij duidelijk, wanneer Mozes zelf zegt (Deut. 5:5-6): "(Ik stond te dier tijd tussen de Heere en tussen u, om u des Heeren woord

aan te zeggen; want gij vreest het vuur en klomt niet op den berg) zeggende: Ik ben de Heere uw God, Die u uit Egypteland, uit het diensthuis uitgeleid hebt." Dit vergeleken met Gal. 3:19: "De wet is door de engelen besteld in de hand van de middelaar."

God sprak ook tot dat doel tot Mozes in de tegenwoordigheid van gans Israël, opdat zij hem als zulk een tussenpersoon van God zouden aannemen en aan hem geloven (Ex. 19:9): "De Heere zeide tot Mozes: Zie, Ik zal tot u komen in een dikke wolk, opdat het volk hore als Ik met u spreek, en dat zij ook eeuwiglijk aan u geloven." Mozes is in des Heeren dienst geweest in het ontvangen en overgeven van de tafelen, in het op en neer klimmen tot God en tot het volk, en in het verbidden van de Heere voor het volk.

B. Deze wetgeving ging ook op een allerverschrikkelijkste wijze toe.

1. Dit blijkt wel uit de verschijning van God op de berg onder de allervreselijkste en allerverschrikkelijkste tekenen. Doch evenwel zo, dat er geen gedaante van God werd gezien. De Heere God is Zelf neergekomen met Zijn majesteitelijke tegenwoordigheid op de berg, onder de allerverschrikkelijkste tekenen.

- Onder de tekenen van zware donderslagen en felle bliksemschichten.
- Ook onder het teken van een zware wolk, welke een dikke duisternis en zwarte donkerheid boven de top van de berg veroorzaakte.
- En het geluid van een zeer sterke bazuin, voor het geklank waarvan al het in het leger tegenwoordige volk verschrikte.
- Daarna kwam de Heere neder op de Sinaï in het teken van vuur, zodat de berg van vuur brandde tot in het midden des hemels, en de zwarte dampen van de rook van de berg gingen op als de rook van een oven. En uit het midden van dat vuur sprak God, maar zonder dat enige gedaante van God gezien werd. Wij lezen dit met nadruk in Deut. 4:12 en 15, opdat zij het niet door afgoderij verderven zouden (Deut. 4:16).
- Hierbij kwamen ook nog de tekenen van zware aardbevingen en felle geluiden uit de berg, en dat alles vanwege de gewaarwording van de nederkomst Gods. Hier grepen de verschikkingen Gods het volk van Israël aan, zodat zij baden dat God niet meer tot hen zou spreken (Hebr. 12:19). Ja, wat zeg ik? Mozes, die man Gods moest zelf zeggen vanwege dit vreselijke gezicht: "Ik ben gans bevreesd en bevende." Dit alles kunnen wij duidelijk in al zijn omstandigheden lezen in Ex. 19:16 en 18, Deut. 4:11-12, vergeleken met Hebr. 12:18-21.

En dit geschiedde om aan Israël te tonen:

- (1) met welk een geduchte en majesteitelijke God zij als Wetgever te doen hadden. Mozes zegt daarom (Ex. 20:20): "God is gekomen, opdat Zijn vreze voor uw aangezicht zijn zou, dat gij niet zondigt."
- (2) Het geschiedde ook om de aard en de natuur van de wet van God aan Israël duidelijk te maken. Want deze wet eist een volmaakte gehoorzaamheid, zonder enig gebrek, op straffe van schrikkelijke dreigementen. En zonder het Evangelie werkt deze wet niet anders dan toorn (Rom. 4:15) en is niet anders dan een bediening des doods en der verdoemenis (2 Kor. 3:7, 9). En hieruit volgde ook dat uit de werken der wet geen vlees meer zou gerechtvaardigd worden (Rom. 3:20).
- (3) Deze tekenen geschieden ook alle om de standvastigheid en het geloof van Israël te beproeven, en opdat het hen klein, nederig, gehoorzaam en buigzaam van hart zou maken, of de schrik des Heeren hen daartoe mocht bewegen. Mozes zegt (Ex. 20:20): "Vreest niet, want God is gekomen opdat Hij u verzocht, en opdat Zijn vreze voor uw aangezicht zou zijn, dat gij niet zondigt."

- (4) En ook om aan Israël onder het oog te brengen wat zij eeuwig zullen te wachten hebben die buiten het Verbond der genade blijven. Hoe vreselijk het zal zijn om te vallen in de handen van de levende God (Hebr. 10:31).

U ziet dus wel dat al deze verschrikkelijke tekenen *niet* daarom waren, dat zij Israël een indruk zouden geven dat God hen nu onder een strengere leiding zou brengen. Of ook om hen het onderscheid tussen het oude en het Nieuwe Testament te leren, alsof onder het Oude Testament de kerk van verre moest staan en de vrije toegang tot de berg des Heeren door paalwerk was toegemuurd, en deze weg onder het Nieuwe Testament weer open is. Vrienden, Gods Woord leert ons dit nergens, en wij weten dat God een vreselijk en verschrikkelijk God zal zijn voor allen, die hun gerechtigheid uit de wet zoeken, en dit tot aan het einde van de wereld toe.

2. Dat deze wetgeving op de Sinaï verschrikkelijk is toegegaan, blijkt ons ook nog uit de gedaante van Mozes.

Op de roepende stem des Heeren is Mozes op de berg genaderd tot de donkerheid, alwaar God was (Ex. 20:21). Daarna is de berg zes dagen door een wolk bedekt, en op de zevende dag riep God Mozes in het midden van de wolk. Toen Mozes op de spits van de berg in de donkerheid tot God opklom, alwaar hij veertig dagen en veertig nachten bleef, was de heerlijkheid des Heeren voor de ogen van Israël als een verterend vuur (Ex. 24:15-18, vergeleken met Ex. 24:28 enz.). Maar daarna lezen wij (Ex. 34:30-35), als Mozes van de berg afkwam, dat zijn aangezicht vanwege de heerlijkheid des Heeren zo glinsterde, dat Aäron met gans Israël vreesde om tot hem toe te treden. Ja, Mozes moest een deksel op zijn aangezicht leggen, opdat het volk hem zou kunnen horen en hij also met hen zou kunnen spreken.

Uit dit alles nu kon Israël de heerlijkheid en de luister van de wet leren. En ook wij kunnen er duidelijk uit zien, dat de oude bediening geen geringe bediening is geweest. Het was zoals Paulus zegt (2 Kor. 3:7) *een bediening in heerlijkheid*. Want was de bedienaar Mozes zo verheerlijkt, dan kan het niet anders zijn of zijn bediening was mede in heerlijkheid. Ja, dat Israël de heerlijkheid van Mozes niet verdragen kon, was hun een bewijs hoe ver zij wel van God waren afgeweken en hoe onheilighet met hen gesteld was.

Ook kan uit hetgeen Paulus aanwijst in 2 Kor. 3:7 en 13, *dat de heerlijkheid van het aangezicht van Mozes is tenietgedaan*, ons duidelijk worden dat de heerlijkheid van de bediening van Mozes niet bestendig was. Deze zou eens vergaan en plaats maken voor een uitmuntender en heerlijker bediening onder de dag van het Nieuwe Testament.

Dan staat ons nu te letten op de Woorden van God Zelf. Op hetgeen de Heere nu Zelf gesproken heeft. Dit heeft de onderwijzer overgenomen uit Deut. 20:2-17 en Deut. 5:6-21. Daarin zien wij allereerst de voorrede of de voorafsprak van de Heere, welke is vervat in de woorden: *"Ik ben de Heere, uw God, Die u uit Egypteland, uit het diensthuis, uitgeleid heb."* Merk hier op de drangredenen, welke de Heere van Zijn zijde reeds aan het begin gebruikt om Zijn volk aan Zijn wet te verbinden.

Dan toont de Heere Zijn opperste, soevereine hoogheid en gezag. God zegt: *"Ik ben de Heere"* de Jehovah" (Lev. 22:31): "Daarom zult gij Mijn geboden houden en dezelve doen: Ik ben de Heere."

- Jehovah is Gods eigennaam of gedenknaam, welke onmededeelbaar is, en welke het onafhankelijke en onveranderlijke AANZIJN van God uitdrukt (Ex. 3:14). Dus

zoals God het Wezen is van alle zijn, ja de Oorsprong is van alles wat wezen heeft. Zie ook Rom. 11:36 en Openb. 1:8.

- Ook geeft deze Naam uitdrukking aan de onveranderlijke trouw van God. Dat God nu vervullen en in wezen brengen zou hetgeen Hij aan Abraham in de belofte had toegezegd. Dit zien wij met nadruk in Ex. 6:1-3.
- Deze drangreden is mede ontleend aan de algemene en bijzondere betrekkingen, welke God op Israël had. De Heere zegt: "Ik ben uw God."

Gaan wij hier na in welke opzichten de Heere de God van Israël was.

1. De Heere was dat ten aanzien van hen als schepselen Gods. God was hun God, zoals Hij de God is van allen uit kracht van schepping.
2. De Heere noemt Zich ook de God van Israël vanwege de gelovigen onder hen. Dezen behoorden tot het geestelijke zaad van Abraham en waren dus in de volstreckte zin onder het Genadeverbond, dat God met Abraham, Izak en Jakob had opgericht. Zo velen als zij in de Messias geloofden, had God Zelf hen er onder gebracht, en dus was God hun God uit kracht van dit verbond.

De Heere was ook de God van Israël ten opzichte van het gehele volk, vroom en onvroom. Want ik kan het niet anders zien of God was ook hun God uit kracht van een burgerlijk en volksverbond, ofwel een verbond, waardoor Israël van alle volkeren der wereld werd afgezonderd. Of men dit verbond dan ziet als het Verbond der genade in zijn strengere en wettische bediening, dan wel dat men er de oprichting van *een Volksverbond* door verstaat, dat tot inhoud had de onderhouding van al Gods wetten, niemand zal kunnen tegenspreken dat dit opgerichte verbond (Ex. 19) een middelmuur des afscheidsels veroorzaakte tussen Israël en alle andere mensen. Daarmede was Israël het tegenbeeld van de voorhang, welke er was tussen het heilige en tussen de voorhof, welke aan de heidenen was gegeven. Het was dus iets uitwendigs. Ook zal niemand kunnen tegenspreken dat deze middelmuur nu is weggenomen, en dat deze voorhang is gescheurd bij de dood van Christus: Dat God dus na die dagen een verbond gemaakt heeft, niet naar het verbond welk God met hun vaders gemaakt had, Jer. 31:31-32).

Gaan wij nu nog een weinig na de natuur van dit verbond, dat God met geheel Israël hoofd voor hoofd heeft opgericht aan de Sinaï (Ex. 19).

Wij zijn van mening dat het *een VOLKSVERBOND* is geweest, hetwelk tot grondslag had de eisen van het werkverbond, alsook het gehele Verbond der genade, dat met Abraham was opgericht. Want:

- (1) In Ez. 19 lezen wij duidelijk, dat God met geheel Israël het verbond heeft opgericht.
- (2) Ook wordt het in Gods Woord uitdrukkelijk zo genoemd (Ex. 24:8: "Dit is het bloed des *verbonds*, hetwelk de Heere met ulieden gemaakt heeft over al die woorden." Ex. 34:27: "Naar luid dezer woorden heb Ik een *verbond* met u en met Israël gemaakt." Zie ook Deut. 4:23 en 5:2, 1 Kon. 8:9, 2 Kron. 5:10 en Jer. 31:32.
- (3) Het blijkt ook uit al de delen van het verbond, welke in Ex. 19:1-3 worden gevonden. De onderhandelende partijen, welke waren God en gans Israël. De eisen en beloften van de zijde Gods (Ex. 19:5-6). De toestemming en inwilliging van die eisen van de zijde van Israël (Ex. 19:8, vergeleken met Ex. 24:3 en 7). En ook de verzegeling van dat verbond met het bloed der offerdieren (Ex. 24:8).

Nu lijkt ons duidelijk, dat dit verbond niet geacht moet worden *een verbond der werken* te zijn, want dit is onmogelijk.

Wel was er in de dienst van Mozes een herhaling geweest van de leer van de wet van het verbond der werken, zoals blijkt uit deze woorden (Lev. 18:5): "De mens, die deze

dingen doet, zal door dezelve leven." Dit vergeleken met Rom. 10:5, alwaar de rechtvaardigheid, die uit de wet is, met deze formule wordt omschreven. Het blijkt ook uit de voorstelling van de bedreiging van het werkverbond (Deut. 27:26): "Vervloekt zij die de woorden dezer wet niet zal bevestigen, doende dezelve." God behoudt toch Zijn recht om van de verbondsbreker te eisen hetgeen Hij van hem geëist heeft in de staat der rechtheid. En God doet zulks om de mens te overtuigen van zijn zondeschuld en hem uit zichzelf naar Christus te drijven. De herhaling van de eis van het werkverbond is dus tot bevordering van het Verbond der genade (Rom. 10 :4).

Het is ook waar, dat dit door het merendeel van Israël, waarin God geen welgevallen had, is misbruikt. Paulus zegt (Rom. 9:31-32) dat Israël de wet der rechtvaardigheid zocht, en tot de wet der rechtvaardigheid niet is gekomen. Waarom? Omdat zij deze niet zochten uit het geloof, maar als uit de werken der wet Zie ook Rom. 10:3 en Gal. 5:3-4.

Maar dat het verbond der werken opnieuw zou zijn opgericht, is onmogelijk. Want dit is in strijd met de deugden van de rechtvaardigheid en de waarheid Gods. En het is ook tegen de natuur van een werkverbond, dat alle kwijtschelding wanschulden uitsluit.

Hierbij komt nog, dat dan het met Abraham opgerichte Verbond der genade zou zijn tenietgedaan, aangezien het verbond der werken daar recht tegenover staat (Rom. 4:4-5 en 11:6). En wij lezen met nadruk in Gal. 3:17: "Het verbond, dat tevoren van God bevestigd is op Christus, wordt door de wet, die na vierhonderd en dertig jaren gekomen is, niet krachteloos gemaakt, om de beloftenis teniet te doen."

En afgezien van dit alles was dit verbond een voorrecht voor Israël alleen (Deut. 4:8): "Wat groot volk is er, dat zo rechtvaardige inzettingen en rechten heeft als deze ganse wet is, die ik heden voor uw aangezicht geef?" Het werkverbond daarentegen raakt alle mensen.

Toch was het ook niet in de eigenlijke of volstreckte zin het Verbond der genade.

Wel was er een herhaling in van sommige dingen, die tot het Verbond der genade behoren, hetgeen hieruit blijkt, dat God Zich in volstreckte zin de God der gelovigen noemt, die in vriendschap met God stonden. Ook zegt God het land Kanaän toe als een onderpand des hemels en belooft Hij Zijn genade te onderhouden in het hart dergenen, die Hem liefhebben. En dus gaat dit verbond er van uit, dat er een Verbond der genade is, aangezien buiten zulk een verbond niemand in oprechtheid iets beloven kan, of ook tijdelijk zowel als geestelijk enig goed kan genieten. Indien het Genadeverbond er de grond niet van was, niemand zou in Kanaän zijn binnengekomen.

Maar het schijnt ons toe, dat dit verbond toch in de eigenlijke en volstreckte zin het Verbond der genade niet is geweest. Want het is de natuur van het Verbond der genade, dat het alle krachten ter gehoorzaamheid belooft, en daarbij ook een hart, dat niet van de Heere afwijkt (Jer. 31:32 en Ezech. 36).

En in dit Sinaïtisch verbond wordt gehoorzaamheid gevorderd, en wanneer deze ontbreekt, wordt straf geoefend. Ook belooft het geen kracht. Ja, al wat hier beloofd wordt, wordt voorwaardelijk beloofd, terwijl toch het Verbond der genade niet één voorwaarde heeft. Mozes roept met nadruk tot het volk (Deut. 29:4): "De Heere heeft ulieden niet gegeven een hart om te verstaan, noch ogen om te zien, noch oren om te horen, tot op deze dag."

Daarom wordt het verbond aan de Sinaï ook duidelijk van het Verbond der genade onderscheiden (Jer. 31:31-33): "Ziet, de dagen komen, spreekt de Heere, dat Ik met het huis van Israël en met het huig van Juda een nieuw verbond zal maken; niet naar het verbond, dat Ik met hun vaders gemaakt heb, ten dage als Ik hun hand aangreep om hen uit Egypteland uit te voeren, welk Mijn verbond zij vernietigd hebben, hoewel Ik hen getrouwd had."

Voegt hier nog bij wat Mozes zegt (Deut. 5:3): "Met onze vaders heeft de Heere dit verbond niet gemaakt, maar met ons, wij, die hier heden allen levend zijn." Maar God had immers het Verbond der genade in de moederbelofte reeds aan Adam en Eva geopenbaard, dat ook uit de offeranden is gebleken. Ook heeft God het duidelijk met Abraham, Izak en Jakob opgericht (Gen. 17). En hier staat nu dat God dit verbond niet met de vaders gemaakt heeft. Dan kan dit het Verbond der genade niet zijn geweest.

Ook staat er in deze tekst, dat God dit verbond met al de Israëlieten hoofd voor hoofd heeft opgericht. Maar het Genadeverbond richt de Heere alleen in Christus op met de gelovigen. En lezen wij duidelijk in Jer. 31:32 dat Israël het aan de Horeb gemaakte verbond heeft vernietigd, hoewel God hen getrouwd had. Dit kan van het Verbond der genade in der eeuwigheid niet worden gezegd.

Daarom lijkt het mij, dit alles in aanmerking nemende, het duidelijkste - vooral omdat men dan geen teksten behoeft om te buigen ter staving van zijn mening - te stellen dat dit aan de Sinaï met geheel Israël opgerichte verbond een *uitwendig volksverbond* is geweest. Een verbond, waardoor deze natie werd afgezonderd van al de volkeren der aarde, en waarin de eisen van het werkverbond werden herhaald of voorgesteld. Ook werd daarin uitgegaan van het reeds opgerichte Verbond der genade. Men moet het alzo zien, dat de oprichting van het uitwendig volksverbond met dit grote volk door God aan Abraham bij de oprichting van het Verbond der genade was beloofd, opdat alle beloften zouden kunnen worden uitgevoerd (Gen. 15:16-17 enz.). De Heere heeft dan aan de Horeb dit uitwendig volksverbond met Israël opgericht. Dit wordt ons ook duidelijk uit de algemeenheid van de oprichting ervan met gans Israël, hoofd voor hoofd, vroom en onvroom, gelijk wij zien in Deut. 5:23.,

- Het blijkt ook krachtig uit de vele uitwendige goederen en tijdelijke zegeningen, welke aan allen werden beloofd, indien zij maar gehoorzaamden. Wij zien dit duidelijk in Ex. 23:22, Lev. 26:6-12 en 14-39, enz., en vooral blijkt het ons uit de onbestendigheid van dit verbond. Het merendeel viel eruit (Ex. 30:7, Jer. 31:32 en Ezech. 16:59, vergeleken met Hebr. 8:9): "Zij zijn in dit Mijn verbond niet gebleven, en Ik heb op hen niet geacht, zegt de Heere." Ja, de Heere heeft het Zelf vernietigd (Hebr. 8:13): "Als Hij zegt: Een nieuw verbond, zo heeft Hij het eerste oud gemaakt; dat nu oud gemaakt is en verouderd, is nabij de verdwijning." Dit vergeleken met Zacharia 11:10 en Ezechiël 16:61. Daar belooft God geestelijke kinderen, doch niet uit hun verbond, maar uit een ander verbond.
- Ook vernemen wij, dat dit volksverbond meermalen is vernieuwd geworden. In de velden van Moab, kortvóór de overtocht over de Jordaan (Deut. 29:10-13). In Kanaän door Jozua (Joz. 14:22). Onder verscheidene koningen, zoals ten tijde van Josia (2 Kon. 23:3). Ook na de wederkering uit de Babylonische ballingschap (Neh. 9:38): "En in dit alles maken wij een vast verbond, en schrijven het; en onze vorsten, onze Levieten en onze priesters zullen het verzegelen."

Uit dit alles volgt dus, dat de Heere hierin op de volgende wijze met de nazaten van Abraham handelt.

- God zegt: Ik zal Mijn grote beloften, welke Ik aan uw voorvaders heb gedaan, nu over u gaan uitvoeren. En om dat te doen, zal Ik u drie wetten geven. Een zedelijke wet, welke u betreft als redelijke schepselen, welke dezelfde is als de wet der natuur. Een schaduwwet, waardoor gij, door de zedelijke wet van zonden overtuigd geworden, kunt worden opgeleid tot Christus en Zijn enig zoenoffer. En daarbij een burgerlijke wet, welke wederom tot grondslag heeft de wetten der natuur en der schaduwen, om u naar Mijn welbehagen te regeren.

- En dan zegt de Heere verder: Over deze drie wetten zal Ik nu een verbond met u maken, met uitsluiting van alle andere volkeren, dat Ik u allerlei uitwendige zegeningen zal geven. In het bijzonder zal Ik u het land Kanaän geven, een gerust leven daarin en een overstromende overvloed van alle begeerlijke dingen. En daarbij zal Ik u al uw vijanden in uw handen geven (Ex. 20:12).
- Ja, de Heere zegt: Ik zal u uit kracht van het Verbond der genade alle geestelijke en eeuwige zegeningen deelachtig maken, zo velen als onder dat verbond behoren. Mozes zegt (Deut. 29:13): "Opdat Hij u heden Zichzelf tot een volk bevestige, en Hij u tot een God zij, gelijk als Hij tot u gesproken heeft, en gelijk als Hij uw vaders, Abraham, Izak en Jakob, gezworen heeft". Dit vergeleken met Jer. 7:22-23. Dat hieronder zelfs het eeuwige leven en de wederopstanding des lichaams is begrepen, leert Christus ons in Matth. 22:32. Ziet welk een overtuigende handeling Gods dit is met deze ganse natie.

Deze handelwijze van God nu is ook niet in strijd met de weg van God, die Hij in het algemeen met een volk houdt, en ook met een mens in het bijzonder tot overtuiging van zonden. Dit zien wij duidelijk in Psalm 119:106, waar David zegt: "Ik heb gezworen en zal bevestigen, dat ik onderhouden zal de rechten Uwer gerechtigheid." Dat dit ziet op één persoon in het bijzonder, maar ook op een geheel volk, hebben wij gezien in de aangehaalde plaatsen over de vernieuwing van dit verbond, zoals ten tijde van Jozua en onderscheidene koningen. Al is het waar, dat de Heere nu zulk een duidelijk uitwendig verbond niet meer opricht dan vroeger, omdat alle onderscheid van volkeren is weggenomen, het blijft ook waar dat dit evenwel niet in strijd is met Gods soevereine weg. Want God verkiest nog het ene volk en richt daarin Zijn Koninkrijk op. Daartoe besluit Hij dan nog een geheel volk onder de grote voorrechten van het licht des Evangelies en vele uitwendige zegeningen, welke op zulke plaatsen als een toewerpsel bij het Koninkrijk vallen, en zelfs als van terzijde door de verworpenen worden genoten. En dit ook dan in het voorbijgaan van andere volkeren, welke van alle profetieën blijven ontbloot. Let daarbij ook op de biddagen en andere gelegenheden, wanneer nog een geheel volk onder de eed en onder de vloek wordt gebracht en als tussen de stukken doorgaat. Wanneer de Heere op een vernedering als van Achab, of op een uitwendige vernedering als der Ninevieten Zijn toorn afkeert en algemene zegeningen doet toevloeien, waaronder dan ook de zegeningen in Christus worden geschonken. En dit niet uit kracht van die algemene en uitwendige vernedering, maar uit kracht van het Verbond der genade, waarin de kinderen des Heeren staan. Dit is immers nog duidelijk Gods weg.

Wij moeten hiervan ook wel overtuigd worden als wij op zulke plaatsen zien, waar God veel volk vergadert. Het gaat daar zelfs de goddelozen uitwendig goed, vooral als het geen openbare vijanden of tegenstanders zijn. Dan zien we de tijdelijke zegeningen hun toevloeien. Dus genieten de goddelozen als van terzijde voorrechten uit het Verbond der genade, want Jezus heeft ook de tijdelijke zegeningen voor Zijn volk verworven. De anderen, onder Gods volk wonende, genieten daarvan als van terzijde.

En ook dat Jezus nog met de eis van het werkverbond spreekt tot een mens in het bijzonder, om hem tot zichzelf te brengen en hem zijn schuld en onmacht bekend te maken. Dit zien wij duidelijk in de behandeling van de jongeling (Matth. 19:17): "Wilt gij ten leven ingaan? Onderhoud de geboden." Zo behandelde Jezus ook die wetgeleerde in Lukas 19:25-28. Het is wel nodig dit eens goed na te lezen.

Bezien wij nu nog een tweede soort van drangredenen, welke God bij het begin van de wet ook gebruikt om Zijn volk aan Zijn wet te verbinden.

De Heere ontleent deze als van terzijde aan Zijn grote weldaden, welke Hij nog kort tevoren aan hen heeft bewezen. God zegt: "Ik ben de Heere, uw God, *Die u uit Egypteland, uit het diensthuis, uitgeleid heb.*"

Hier zien wij allereerst de grootheid van deze weldaad.

Israël verkeerde nog kort tevoren in grote engten en benauwdheden onder Farao. Het zag er zo donker uit wat betreft de beloften, welke God aan Abraham, Izak en Jakob had gedaan. En in die allerdonkerste tijd verwekte God Mozes tot een verlosser. God hoorde het geschrei van dit volk. Hij zag hen aan en verloste hen door een sterke hand en een uitgestrekte arm uit dat diensthuis. Hij openbaarde Zich in de kracht van Zijn deugden. In de deugd van Zijn Godheid tegenover al de afgoden der Egyptenaren. Ook in de deugden van Zijn almacht, rechtvaardigheid en goedheid (Ex. 15:5, Psalm 77:16), Ja, deze verlossing was zó groot, dat wij er van lezen (Ex. 6:2) dat God de kracht van Zijn Naam Jehovah nog nooit zo had doen zien als in de vervulling van Zijn beloften. Daarvan staat geschreven (Deut. 7:8): "Opdat Hij hield de eed, die Hij uw vaders gezwoeren had, heeft de Heere u met een sterke hand uitgevoerd en heeft u verlost uit het diensthuis."

Al deze weldaden verplichtten en verbonden Israël ten hoogste aan God en aan Zijn wet. Daarom zegt Mozes (Deut. 6:12-13): "Wacht u, dat gij de Heere niet vergeet, Die u uit Egypteland, uit het diensthuis, heeft uitgevoerd. Gij zult de Heere, uw God, vrezen en Hem dienen; en gij zult bij Zijn Naam zweren." Dat alle tijdelijke en geestelijke weldaden hieronder zijn begrepen, en als drangredenen zijn voor de kerk tot aan het einde der wereld om aan Gods wet te verbinden, blijkt ons uit Lukas 1:74-75: "Dat wij, verlost zijnde uit de hand onzer vijanden, Hem dienen zouden zonder vrees, in heiligheid en gerechtigheid voor Hem, al de dagen onzes levens."

O vrienden, weldaden moeten opwellen in ons hart en ons tot de Heere doen zeggen: *Heere, zie hier zijn wij. Spreek Gij maar, en uw dienstknechten en dienstmaagden horen.*

Lettend op de woorden, welke de Heere Zelf gesproken heeft, bezien wij nu nog de inhoud van de wet zelf, welke is vervat in de Tien Woorden of geboden, door de onderwijzer als volgt aangehaald: "Het eerste gebod: Gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben. Het tweede gebod: Gij zult u geen gesneden beeld, noch enige gelijkenis maken", enz.

Let hierin met mij wat in de inhoud van deze Tien Woorden wordt gevonden.

- Wij vinden hier het voorschrift van zekere plichten, welke alle kunnen begrepen worden binnen de omtrek van *de volmaakte liefde*. Paulus zegt, *dat de liefde de vervulling van de wet is*. En in Kol. 3 noemt hij de liefde *de band der volmaaktheid*. Hierin bestaat het eigenlijke wezen van de wet, hetgeen aan de hand van de in de Catechismus nu volgende vragen nader zal worden verdeeld.
- Ook vinden wij in deze Tien Woorden een bedreiging met de wraak Gods tegen de overtreders van deze wet, in het tweede en derde gebod. Deze bedreiging behoort tot de bevestiging van de eis van het werkverbond.
- Ook vinden wij er een voorstelling in van Gods genade, gunst en barmhartigheid, alsook van tijdelijke zegeningen, gelijk Kanaän aan de gelovigen onder Israël was toegezegd als een onderpand van de hemel. Paulus brengt dit in algemene zin onder bij alle andere weldaden: "En dat gij lang leeft op de aarde" (Ef. 6:3). Er zijn beloften in het tweede, vierde en vijfde gebod, welke voortvloeien uit het

Genadeverbond, waar Gods volk in stond en welke hun wezen op hun verplichting om naar deze regel te wandelen.

Staan wij nu nog stil bij enige bijzonderheden, welke wij bij deze Tien Woorden goed in acht moeten nemen.

1. *En wel dat al deze geboden van liefde tot God en de naasten geen willekeurige geboden zijn, maar voortvloeien uit Gods allervolmaaktste natuur.* Want God kan niet gebieden Hem, en ook niet de naasten te haten. Het is toch natuurlijk, dat het hoogste Goed beminnelijk is, en het vloeit voort uit de medegedeelde goedheid, welke in de bekering van de mens hersteld wordt, dat hij zijn naasten niet kan haten, maar hen liefhebben moet. Maar dan komt het ook op de bijzondere geboden aan. God had, om maar een voorbeeld te noemen, de wereld in tien dagen kunnen scheppen en de elfde dag hebben kunnen rusten, en ons dus de elfde dag hebben kunnen geven tot onze sabbat. Maar God heeft dit gewild in zes dagen. Ook had de Heere kunnen willen dat alle tijdelijke goederen gemeen zouden zijn. Dan zou er niet zoveel diefstal hebben kunnen geschieden als nu gebeurt. Maar de Heere heeft gewild dat elk zijn eigen bezittingen zou hebben, enz. En wat moeten wij hieruit opmaken? Dat wij evenzeer verplicht en verbonden zijn aan hetgeen voortvloeit uit Gods wil, als aan hetgeen voortvloeit uit Gods natuur. Mogen wij dat wel ten nauwste onderzoeken, ja mag onze gehoorzaamheid daarom minder zijn?

2. Hierbij moet ik ook zeggen, dat de noodzakelijkheid van onze gehoorzaamheid aan wat God gebiedt, en daarbij niets uitgezonderd, voortvloeit uit Gods natuur én uit de onze. Want zo lang God Gód is en de onafhankelijke Soeverein, en zo lang wij afhankelijke schepselen zijn, is het Gode en ons natuurlijk om alles te doen wat God gebiedt, en wel uit kracht van de noodzakelijkheid der onderwerping van het schepsel aan God. Wij moeten er dus goed op letten dat deze wet volmaakt en geestelijk is, en ons ook in de dag van het Nieuwe Testament en eeuwig verbindt. Deze wet is volmaakt (Psalm 19:8): "De wet des Heeren is volmaakt, bekerende de ziel; de getuigenis des Heeren is gewis, de slechten wijsheid gevende", Psalm 119:96. In alle volmaaktheid heb ik een einde gezien, maar Uw gebod is zeer wijd." Daarom mag er niet aan worden af- of toegedaan (Deut. 4:2 en 12:32). En daarom wordt ook een volmaakte liefde geëist, met geheel het hart, met geheel de ziel, en met het gehele verstand, enz. (Matth. 22:37-40). Ja, hierom heeft ook Christus het recht der wet moeten vervullen door een volmaakte gehoorzaamheid (Rom. 8:3-1 en Lukas 4:4-5). Deze wet is ook geestelijk (Rom. 7:24): "Wij weten dat de wet geestelijk is." En dit kan ook niet anders, want zij komt van de allervolmaaktste Geest voort.

3. Daarom moeten wij er wel acht op geven, dat de geboden niet alleen betrekking hebben op de uitwendige daden, maar zelfs op de inwendige daden des harten, ja op de gestalte der ziel. Elk gebod sluit dus de bronader in, waaruit de deugd voortkomt. Of anders gezegd: De wet verbiedt in elk gebod de wortelzonde, de staat van nature (1 Joh. 3:15): "Die zijn broeder haat, is een doodslager", enz.

4. Daarbij moeten wij er ook op letten, dat onder de verboden tevens de tegenovergestelde deugden geboden worden, en dus ook onder de geboden de tegenovergestelde zonden verboden worden.

5. Voegt hier ook nog bij, dat onder de verboden van zonden ook behoren de verboden van alle gelegenheden, welke tot de zonden leiden (1 Kor. 15:33), ja zelfs van alle schijn des kwaads in middelmatige zaken.

6. En dan moeten wij er ook nog opletten dat er een allernauwste onderlinge verbintenis is van al deze geboden en verboden aan elkaar. Want de somma is de volmaakte liefde, en deze kan niet één krenking lijden. Hier geldt dus dat diegene, die de gehele wet wil onderhouden, maar in één gebod struikelt met daden, woorden of gedachten, schuldig is aan al de geboden, gelijk ons wordt aangetoond in Jak. 2:10.

7. Deze wet geldt dus ook voor ons in de dag van het Nieuwe Testament, want zij is eeuwig verbindende. Dit hebben wij in het begin reeds gezien, en wij voegen er hier alleen nog aan toe dat deze wet nergens is afgeschaft, zoals dat wel met de beide andere wetten het geval is. Integendeel, wij lezen dat Jezus zegt (Matth. 5:17-19): "Meent niet dat Ik gekomen ben om de wet te ontbinden; maar Ik ben gekomen om die te vervullen." Ja nog eens, de apostelen hebben sterk op deze wet aangedrongen. Paulus zegt (Rom. 3:31): "Doen wij dan de wet teniet? Dat zij verre; maar wij bevestigen de wet." Leest dienaangaande ook Rom. 13:8-10, Gal. 5:13-14 en Ef. 6:1-2. In deze laatste plaats legt de apostel Paulus zelfs de nadruk op de orde in de geboden, als hij zegt dat het vijfde gebod het eerste is met een belofte en daarmee dit gebod aandringt. Ook Jakobus (Jak. 2:8): "Indien gij dan de Koninklijke wet volbrengt, zo doet gij wel." En Johannes (1 Joh. 2:7): "Broeders, ik schrijf u geen nieuw gebod, maar een oud gebod", enz. Dit blijkt ook uit de belofte van de inschrijving van de wet in het hart (Jer. 31:tj3): "Ik zal Mijn wet in hun binnenste geven en zal die in hun harten schrijven."

B. Wat betreft het tweede, de verdeling van deze geboden, hiervan lezen wij in vraag 93, waar de onderwijzer op de vraag: ***Hoe worden deze tien geboden gedeeld?*** antwoordt, ***dat zij gedeeld worden in twee tafelen, waarvan de eerste leert***, enz.

Letten wij hier op de *verdeling* van deze wet in het algemeen. De onderwijzer zegt dat zij gedeeld wordt in twee tafelen.

- Wij moeten hier dus eerst letten op het *getal* der geboden. Dit verklaart Mozes ons duidelijk in Ex. 24:28, waar hij de *wet de Tien Woorden* noemt.
- En vervolgens moeten wij acht geven op de *reden* van deze verdeling in twee tafelen, alsook hoeveel geboden er tot elke tafel behoren. Wij zullen zien dat deze verdeling is gegrond op Gods Woord. Wij lezen daarin met nadruk, dat God deze wet in twee tafelen heeft geschreven (Ex. 31:18). En dus is het uit de aard der zaak ook gegrond op hetgeen Christus Zelf gesproken heeft. Want Jezus Zelf onderscheidt daarom de wet in twee geboden (Matth. 22:38-39).

Ook bezien wij nog hoeveel geboden tot elk deel of tot elke tafel behoren.

De papisten zeggen dat tot de eerste tafel drie, en tot de tweede tafel zeven geboden behoren.

De reden, waarom zij deze verdeling aldus stellen, is dat zij het tweede gebod daardoor willen uit de weg ruimen, door het slechts tot een aanhangsel van het eerste gebod te maken. Want dit gebod staat hun in de weg met betrekking tot hun beeldendienst. Maar omdat zij toch zich willen houden aan het in de Bijbel genoemde getal van tien geboden, hebben zij niets anders kunnen bedenken dan de splitsing van het tiende gebod in twee geboden.

Hierop antwoorden wij alleen, dat de man vervloekt is, die toedoet aan of afdoet van Gods wet. In Deut. 4:2 en Openb. 22:18-19 zien wij welke oordelen Gods over zulken zullen komen.

En wat betreft de splitsing van het tiende gebod wijzen wij er op, dat daarin maar één zonde voorkomt, welke Paulus omschrijft door het ene woord begeerlijkheid (Rom. 7:7). Want wanneer men dit splitsen mocht, en dus ook de andere geboden naar hun voorwerpen, dan zullen er wel duizend geboden zijn. Daarom houden wij vast aan de Bijbel, dat tot de eerste tafel vier geboden, en tot de tweede tafel zes geboden behoren.

En voor deze onze verdeling hebben wij goede redenen. Want de Heere Jezus heeft Zelf deze wet naar haar voorwerpen, ten aanzien waarvan de liefde werkzaam is, aldus onderscheiden en verdeeld (Matth. 22:38-39). Het is dus duidelijk, dat de eerste vier geboden op God, en de laatste zes geboden op de naasten zien.

Ja, Christus Zelf stelt het vijfde gebod onder de geboden van de tweede tafel (Matth. 19:18-19). En Paulus noemt het vijfde gebod uitdrukkelijk het eerste gebod met een belofte (Ef. 6:2). Dit moet hier worden verstaan als het eerste gebod van de tweede tafel, want anders is er ook een belofte in het tweede en in het vierde gebod.

Uit dit alles volgt dus dat wij op goede gronden vaststellen, dat er vier geboden in de eerste tafel zijn, en zes geboden in de tweede tafel. Want het tweede gebod is naar zijn natuur geheel van het eerste onderscheiden. Het eerste gebod wijst aan Wie alleen het waré voorwerp van alle eer en dienst mag zijn. Maar het tweede gebod wijst aan de wijze en de manier, hoe God geëerd en gediend wil worden. Niet door beelden, noch door gelijkenissen in ons hart of uitwendig, maar alleen in geest en in waarheid. Mozes noemt het tweede gebod ook duidelijk als een op zichzelf staand gebod, en dus onderscheiden van het eerste gebod (Deut. 4:23).

Bezien wij vervolgens nog wat elk deel of elke tafel ons leert, of wat daarvan de inhoud is.

De onderwijzer zegt ***dat de eerste tafel ons leert hoe wij ons jegens God zullen hofden, en de tweede tafel wat wij onze naaste schuldig zijn.***

Wij merken hierbij in het bijzonder op dat ons in de eerste tafel *de dienst van God wordt* bevolen. En deze dienst kunnen wij hier bezien, zoals deze inwendig is. Deze wordt ons voorgehouden in de eerste twee geboden, waarvan het eerste ons aanwijst Wie het enige Voorwerp van onze dienst moet zijn, en het tweede welke de rechte wijze is waarop men deze enige God zal dienen. En gelijk deze dienst van God uitwendig is, leert ons het derde gebod, hoe God door belijdenis en de rechte aanroeping van Zijn Naam moet worden gediend; en het vierde gebod, hoe God in het openbaar en op een daartoe gezette dag Zijn dienst wil hebben verricht.

In de tweede tafel wordt ons *de liefde tot onze naaste* geboden. En wel zoals deze zich moet openbaren in uitwendige betrachtingen, dus voor zover alle mensen, van welke staat of rang zij ook mogen zijn, zich op een behoorlijke wijze omtrent hun meerderen en hun minderen moeten gedragen (het vijfde gebod). Dan hoe elk zich moet gedragen om zijn naaste niet te benadelen, noch in zijn leven (het zesde gebod), noch in zijn eerbaarheid (het zevende gebod), noch in zijn goederen (het achtste gebod), noch in zijn eer en achting (het negende gebod). Maar ook zoals deze moet zijn in de inwendige genegenheden van het gemoed. Want ieder is verplicht tot zulk een oprechte liefde en genegenheid jegens zijn naasten in het hart, dat niet de minste lust of gedachten, welke strijdig zijn met de geboden liefde tot God en tot de naasten, ooit in het hart mogen opkomen (het tiende gebod).

Toepassing

Ziedaar vrienden, de wet van God u in het algemeen voorgesteld, als een afdruk van de heiligheid Gods.

Vrienden, wij hebben allen uit het hier verhandelde kunnen zien en opmerken welke heerlijke schepselen wij zijn geweest. O, wij hebben allen in Adam gestaan in zulk een hoogte van lichten van kracht, van wijsheid en van heiligheid, van nederigheid en van ondergeschiktheid onder de Heere. Toen waren wij in onze eigen ogen afhankelijke schepselen. Wij verstonden onze betrekking onder God, en wij zagen tot God op als tot onze onafhankelijke Soeverein. O, hoe verlangde Adam naar die stem van Gods bevel. Hij kende deze aan de wind des daags (Gen. 3:8).

Wij stonden in zulk een hoogte van volmaakte liefde. Deze was telkens in volle vlam, en geen eigen belang, geen onbehoorlijke eigenliefde bezette het hart. Als God werd grootgemaakt en verheerlijkt, waren wij voldaan. Zagen wij op naar boven, dan was daarin niets wat hinderde of ons ten onderhield. En zagen wij naar beneden, wij zagen in het minste diertje en kruidje God, en wij brachten het alles tot Hem.

En alsof dit alles nog niet genoeg was, wij stonden in Adam allen onder wonderlijke beloften van een nog grotere en heerlijkere, ja een onveranderlijke trap van gelukzaligheid. Dit alles op voorwaarde van gehoorzaamheid aan de eis van het werkverbond en het daartoe behorende proefgebod.

Maar helaas, vrienden, wij zijn allen in Adam door de zonde doodgevallen. Wij hebben allen gezondigd en derven van nature de heerlijkheid Gods (Rom. 3:23). Wij zijn de kroon van ons hoofd kwijt en liggen uit kracht van Gods rechtvaardigheid onder al de verschrikkelijke vloeken van het verbond. Wij zijn uit zulk een hoogte gevallen in zulk een diepte van blindheid en duisternis, van diepe onmacht, van dwaasheid en van zondedood, van onheiligheid, ja in een samenknoping van ongerechtigheid. Gestort in een diepte van hoogmoed en zelfbedoelen, uit de liefde van God in de eigenliefde, ja in een diepte van opstand tegen God en de verheffing van onszelf. Ja, wij zijn gevallen uit een hoogte van volmaakte liefde tot God en de naasten, in zulk een diepe en ongekende haat en vijandschap. Gevallen uit de verheerlijking van God, waar wij ook op- of neerzagen, in de verheerlijking van het schepsel en in de afhoerering daarmede. Ja, gevallen uit het volmaakte danken in het vergeten en het verlaten van de Heere, en in de tegenovergestelde twist en murmurering tegen de Almachtige.

Zo liggen wij allen van nature gevallen in een verschrikkelijke verwachting van een eeuwig dodelijk gemis van God, in de verwachting van de eeuwige vloek, van een hitte des vuurs, dat de tegenstanders zal verslinden zonder dat zij ooit verslonden worden, of hen zal verderven in de hel, zonder ooit te worden verdorven, zoals de wijze van spreken van Christus dit te kennen geeft (Matth. 10:28). Ja in een verwachting van eeuwige wanhoop aan onze zijde, want daar zal het met ons zijn gedaan.

Vrienden, dit is van nature de staat van elk onzer. Wij liggen onder de zonde besloten. En hiervan geeft de goede en vrije hand van God de één een gevoel en indruk in zijn hart, en aan de ander niet.

A. Daarom, o gevallen mens, die nog onbekeerd zijt, beschouw hier uw staat eens, en dat het uit deze wetgeving blijkt hoe ongenaakbaar God voor u is in uzelf.

Geruste en zorgeloze mens, merkt u niets op uit deze wonderlijke en schrikkelijke wetgeving? Als u verneemt van die vreselijke aardbevingen bij de wetgeving, denkt u er dan nooit aan met welk een oneindig heilig God u te doen hebt? Ook niet als u hoort welke verschrikkingen en bevingen de huichelaren aan zullen grijpen? Horende van dat

verschrikkelijke vuur en de onweders, de rook en de donkerheden bij het geven van de wet, denkt u er dan nooit aan welke eeuwige onweders van Gods toorn, welke rook en pijniging, ja welke eeuwige donkerheden u boven het hoofd hangen? Als u verneemt van die stem Gods, welke niet gehoord kon worden zonder gevaar van te sterven, ja van de glans van het aangezicht van Mozes, dat hij een deksel op zijn aangezicht moest leggen om hem bij de wetgeving te kunnen verdragen, denkt u er dan nooit aan hoe het zal zijn als God eens richterlijk tot u spreken zal? O mens, kon Israël het heerlijk aangezicht van Mozes zonder deksel niet verdragen, wat zal het toch te zeggen zijn om in het licht van Gods heilig aangezicht te moeten staan met een bij uzelf veroordeeld hart, met de zonden in uw geweten, ja met een volmaakte herinnering?

Mensen, denkt u nooit aan de afwering van het volk van de berg door palen, bij het geven van de wet, waarbinnen niemand dan alleen Mozes mocht komen? u ziet daaruit hoe ongenaakbaar God voor u is buiten Christus, en hoe de weg om door de wet gerechtvaardigd te worden voor eeuwig is toegesloten. Daar staat als het ware nog een engel met een zwaard om de mens van die weg af te weren. Die door die palen heenbreekt, is dood. Paulus zegt (Rom. 3:20), dat door de werken der wet geen vlees meer zal gerechtvaardigd worden voor God. En wel omdat (Rom. 8:3) de wet door het vlees krachteloos is geworden. En mensen, evenwel is het de weg des Heeren om een mens door de voorstelling van de eis van het werkverbond van zonden te overtuigen, en hem als een onmachtige en beschuldigde naar Christus uit te drijven.

Zo handelde de Heere met die jongeling, die veel goederen had (Matth. 19:16-22). Maar deze ging bedroefd weg, want hij zag zijn ongeluk niet. Wanneer men nu eens een zeer grote der aarde zag komen tot de geringe en arme hoop van Gods volk, verlegen als deze man, zou men dan met de discipelen niet zeggen: *Wat is dit?* Zou men niet veel hoop hebben? Maar vrienden, Jezus was in de raad des vredes geweest. Het waren niet vele rijken, machtigen, edelen, wijzen en verstandigen. O, Hij dankte Zijn Vader dat het voor zulken was verborgen, en dat het aan de kinderkens was geopenbaard (Matth. 11:25). Het waren hier en daar Grieken (Joh. 12:20-21) die Jezus wilden zien, en vele geringen; en de kinderen des Koninkrijks werden buiten geworpen.

B. En u mensen, die enige ontwaking en overreding hebt, voor u is uit deze wetgeving te leren.

1. Dat er een weg van ontkoming is. Dat God nog met de mens wil handelen. O, hoe slecht het ook onder Israël gesteld was, er was een Mozes, een middelaar; die tussen God en het volk stond en die binnen de palen van de Sinaï ging, naar boven klom en in de onweders en de donkerheden inging. Daarom, naar Christus heen, Hij is die enige Naam onder de ganse hemel (Hand. 4:12). Hij is die enige Weg tot de Vader (Joh. 14:6). Hij heeft de vloek doordragen en voldragen, en Hij is er uit opgekomen en heeft de verzoening gevonden en Hij heeft teweeggebracht dat God weer genaakbaar is voor allen, die in Hem en door Hem tot de Vader gaan.
2. U kunt hieruit leren hoe God in het bijzonder handelen wil met het zaad Zijns volks, die in de geslachten onder het Verbond der genade hebben gehoord. Hoe de Heere Zijn beloften, welke Hij aan de voorouders heeft gedaan wat betreft geestelijke en lichamelijke zegeningen, op Zijn tijd wil uitvoeren en volbrengen. God is toch de Jehovah, de Getrouwe in het uitvoeren van Zijn woorden. God wil naar Zijn soevereiniteit en vrijheid nog Zijn geestelijke en lichamelijke beloften vervullen aan het zaad Zijns volks tot in geslachten. O, die beloften liggen daar (Psalm 22:31): "Het zaad zal Hem dienen; het zal de Heere aangeschreven worden tot in de geslachten." En Psalm 72:17: "Zo lang als de zon er is, zal Zijn Naam van kind tot kind voortgeplant worden." En Hand. 2:39: "Want u komt de belofte toe, en uw

kinderen, en allen die daar verre zijn, zo velen als er de Heere, onze God, toe roepen zal." Ja, dit doet God wel eens langs ongewone en onwaarschijnlijke, zelfs schijnbaar tegenstrijdige wegen, maar de Heere bereikt Zijn hoge doel. Het ging zo het ging, maar voor wie dit bescheiden was, die kwamen Kanaän binnen. God wil Zijn lichamelijke beloften nog vervullen onder het vleselijk zaad Zijns volks.

Daarom gaat het onvrome kinderen van Godzalige ouders hier menigmaal zo goed in de wereld. Vooral als zij zich niet gedragen als tegensprekers, smaders en vijanden van het werk Gods, maar enigermate zijn toegekeerd tot de vromen. Die dus getrouw zijn aan het natuurlijk licht, dat zij hebben, en dat opvolgen. O, zulken hebben in het tijdelijke zegeningen te wachten. Het komt bij de Heere der ganse aarde op geen drie of vier tonnen goud aan.

Maar vrienden, ik moet u er evenwel dit bij zeggen: *als u blijft die ge zijt, dan zal het slechts een Ismaëls zegen zijn. Als uw einde er is, is het met die zegen gedaan.*

3. Ziende hoe Israël het verdierf aan de Horeb, kunt u daaruit leren hoe zeer een mens het verderft door zijn gerechtigheid te zoeken in zijn doen en. plichten. Door hun zonden en murmureringen zwierven de kinderen Israëls veertig jaren om eer zij in Kanaän kwamen. En daarom, vrienden, waarom toch zo lang bij een brandende Sinaï blijven staan?
4. U kunt er ook nog uit leren hoeveel honderdduizenden uit Egypte trokken, en hoe er maar *twee* in Kanaän binnen kwamen. Dit is zeer opmerkelijk. Hoe velen schijnen het zondige en wereldse Egypte te verlaten, die evenwel in de woestijn sterven door afgoderij en twisten met de Almachtige. Zij komen onderweg. nog om. O vrienden, rust niet voordat u in de behouden haven zijt.

C. Kinderen van God, u die niet gekomen zijt tot de tastelijke berg en tot het brandende vuur en die donkerheid, maar tot Sion, tot het hemels Jeruzalem, de Middelaar Christus en de vele duizenden der engelen. Ziet toch wat God aan u gedaan heeft.

De Heere is toch ook aan u verschenen als de Jehovah, in de kracht van die Naam. En is Hij u ook nooit bekend geweest uit kracht van de beloften aan de voorouders, ja aan Abraham en aan Jafeth gegeven? Heeft God u geroepen uit het Egypte van uw natuurstaat, en u daaruit geleid en dus door een sterke hand verlost uit de macht van de helse Farao? O, welk een onweders gingen over uw hoofd, hoe brandde de Sinaï toen God u voor het eerst opzocht en u ogen gaf om uzelf en Zijn heilige wet te zien. Wat beefde alles, hoe ongenaakbaar was de Heere. Wat schatte men de vromen hoog, en wat lag er een glans op hen. Hoe menig een heeft lang aan die berg buiten de palen gestaan, eer het licht des Evangelies, de zon der gerechtigheid bij hem opging. Dat hij moest uitroepen: O, hoe kom ik er nog toe; en met die drie duizend (Hand. 2:37): "Wat zullen wij doen, mannen broeders?"

Ja vrienden, het is ook van de Heere, dat u in uw natuurstaat niet bent omgekomen, en dat u door de heiligheid van God niet zijt verteerd. God heeft gezorgd dat u er doorheen kwam door ook aan uw zielen de ware Mozes te ontdekken, de Middelaar Christus. O, dat Christus in de kracht van Zijn volmaakte gehoorzaamheid aan de wet Zich aan uw ziel ontdekte, en dat de wet niet weigerde dat de voldoening door Hem geschiedde, was voor u als koud water voor een vermoeide ziel. U ontving dat zalig welgevallen in die Weg, waarin de Vader een welbehagen heeft. U hebt daarin toegestemd en u zijt overgegaan in dat eeuwig en zalig verbond. God heeft tot u geroepen, en u hebt met Samuël gezegd (1 Sam. 3:9-10): "Spreek, Heere, want Uw knecht hoort." En met Paulus (Hand. 9:6): "Heere, wat wilt u dat ik doen zal?" En God heeft Zich ontfermd over Lo--Ruchama, [niet-ontferm] en tot Lo-Ammi [niet-Mijn volk] gezegd: "Gij zijt Mijn volk." En daarop volgde: "*O, mijn God!*"

Ja vrienden, ook uit kracht van dit verbond heeft de Heere Zijn eeuwigdurende wet in uw harten ingeschreven (Jer. 31:33 en Ezech. 36:39). U ontving lust om voor God te leven, daarom zijn tot dusver al de donkerheden, onweders en plasregens over, ja overgegaan. u kunt immers ook nu of dan uw eeuwige staat nog wel eens overgeven en toevertrouwen aan de Heere, en dit in een overgegeven rust, het ga dan hoe het ga. Maar ook, volk van God, ziet toch uit dit alles uw oneindige verplichting. Betaamt het u nu niet om als verlost des Heeren naar die eeuwige regel te wandelen? O, is die vrije liefde Gods de oorsprong, laat dan ook de liefde uw hart en banden breken en wederliefde in uw hart veroorzaken.

- Zoekt toch in vreze te wandelen en wakende en biddende te zijn tegen een boos, arglistig en ongekend hart. Ook tegen de verzoeken en hunkeringen naar de vleespotten van Egypte, de dienst van zonde en wereld. O, hier ligt men voor open, bijzonder wel als men onder de tegenheden ongelovigen moedeloos wordt. Want duistere wegen zijn doorgaans ook zondige wegen.
- Zoekt ook uit de volheid van Christus kracht om bewaard te worden voor murmuring over en betwisting van Gods wegen en leidingen, en over de langdurigheid van het. omzwerven in de woestijn. O, u hebt het ook menigmaal bij die berg bedorven; uw afgoderij is ook groot.
- Zoekt u dan aan de leiding van Jezus door deze woestijn over te geven, en uzelf en ook uw zaad aan God toe te vertrouwen. Zoekt God de eer te geven door op Hem te hopen zelfs onder donkere en schijnbaar tegenstrijdige wegen. Och, dat u daartoe geloof ontvangen mocht, want dit is tot heerlijkheid van God, en u zult er vrede bij hebben.
- Geloof toch dat de Heere Zijn beloften zal volbrengen. O, mocht u nederig werkzaam zijn uit uw onwaardigheid, maar als hebbende een recht op de beloften uit kracht van het verbond. Het beloofde land zal u niet ontgaan, u zult dwars door de woestijn en de wildernissen heen wel in Kanaän geraken. In Sion, in het Jeruzalem dat boven is, waar al de inwoners vergeving van zonden hebben (Jes. 33:24). Vrienden, die gelooft, zal niet haasten, en hij zal ook niet beschaamd worden. Amen.

ZONDAG 34 (tweede deel)
(Vraag 94 en 95)

DE VERKLARING VAN HET EERSTE GEBOD

Vraag 94: *Wat gebiedt God in het eerste gebod?*

Antwoord: *Dat ik, zo lief als mij mijner ziele zaligheid is, alle afgoderij, toverij, waarzegging, superstitie of bijgeloof, aanroeping van de heiligen of andere schepselen, mijde en vliede, en de enige ware God recht lere kennen, Hem alleen vertrouwen, in alle ootmoedigheid en lijdzaamheid mij Hem alleen onderwerpe, van Hem alleen alles goeds verwachte, Hem van ganser harte liefhebbe, vreze en ere; alzo, dat ik eer van alle schepselen afga en die varen late, dan dat ik in het allerminste tegen Zijn wil doe.*

Vraag 95: *Wat is afgoderij?*

Antwoord: *Afgoderij is, in de plaats van de enige ware God, Die Zich in Zijn Woord geopenbaard heeft, of benevens Hem iets anders versieren of hebben, waarop de mens zijn vertrouwen zet.*

Nu komen wij tot het tweede hoofddeel van deze zondagsafdeling, in het bijzonder handelende van het eerste gebod (vraag 94 en 95).

Aan de hand van hetgeen ons de onderwijzer daar leert, bezien wij:

- A. de verklaring van het gebod, zoals wij dit vinden in Ex. 20:3, en
- B. de opening van de geestelijke zin ervan.

A. Wat het eerste betreft, dit gebod wordt ons voorgesteld bij wijze van een verbod.

Bezien wij dan eerst de voorwerpen, waaromtrent dit verbod gaat en welke in het meervoud worden genoemd, namelijk *andere goden*.

Hier moeten wij er dus bij stilstaan wat wij door andere goden moeten verstaan. Hiervan lezen wij (Psalm 81:10): "Gij zult u voor geen vreemde god neerbuigen." En Psalm 44:21-22: "Zo wij de Naam onzes Gods hadden vergeten, en onze handen tot een vreemde god uitgebreid, zou God zulks niet onderzoeken?" Een afgod wordt dus *een andere* of *een vreemde god* genoemd. En wel omdat deze van nature geen God is (Gal. 4:8): "Gij diende degenen, die van nature geen goden zijn." Dat zijn vreemde of andere goden. God zegt (Jes. 42:8): "Ik ben de Heere, dat is Mijn Naam; en Mijn eer zal Ik geen anderen geven, noch Mijn lof de gesneden beelden." En 1 Kor. 8:5-6: "Hoewel er ook zijn, die goden genaamd worden, hetzij in de hemel, hetzij op de aarde (gelijk er vele goden en vele heren zijn), nochtans hebben wij maar één God." Uit dit alles blijkt dus, dat dit gebod zijn grondslag heeft in de eenheid van het Wezen Gods, en dat niemand naast Jehovah een andere of een vreemde god hebben mag, aangezien Jehovah alleen de Schepper, Heere en hoogste God van Zijn schepsel is. God onderscheidt zich ook in het bijzonder van alle niet-goden als de enige ware God door het almachtige werk der schepping (Psalm 124:8): "Onze hulp is in de Naam des Heeren, Die hemel en aarde gemaakt heeft."

Hier moet in het bijzonder worden opgemerkt, dat aan de twee stammen, wanneer zij naar Babel zullen weggevoerd zijn, wordt gelast tot de Chaldeeën in Babel de woorden te spreken, welke wij lezen in Jer. 10:11: "Aldus zult gijlieden tot hen zeggen: De

goden, die de hemel en de aarde niet gemaakt hebben, zullen vergaan van de aarde en van onder de hemel." En dit valt hier met te meer nadruk op, dewijl de gehele profetie van Jeremia is geschreven in de Hebreeuwse taal, maar dit vers (Jer. 10:11) staat alleen in het Chaldeeus.²

Zulk een afgod wordt ook *een andere* of *een vreemde god* genoemd omdat deze door andere of vreemde mensen of wel gehele volken als de ware God wordt geëerbiedigd. Daarom spreekt Psalm 81:10 van een *uitlands* en dus *een vreemd god*. En Psalm 96:5 van *de goden der volkeren*.

Bezien wij nu vervolgens wat onder deze andere of vreemde goden of afgoden zoal ligt opgesloten en moet worden verstaan. Daardoor moet iets anders worden verstaan, te weten al wat buiten God is. Dus alsof er stond: *u zult niet iets anders voor Mijn aangezicht hebben met betrekking tot de eer en de dienst van God*. Want in dit opzicht zijn alle dingen buiten God nietige dingen en geen goden. Want zo wordt in 1 Kor. 8:4 over de afgoden gesproken.

1. En dan zal allereerst de mens zelf hieronder moeten worden begrepen, in de verheffing van zichzelf en in zijn onbehoorlijke eigenliefde. Daarom wordt die mens genoemd (2 Tim. 3:2) een liefhebber van zichzelf, meer dan een liefhebber van God. En Paulus noemt hem (Filipp. 3:19) als één, die zijn buik tot zijn god stelt.
2. Voorts behoren ook alle schepselen buiten de mens daaronder te worden begrepen.
 - (1) Dan noemen wij *de duivel*, die de god dezer eeuw genoemd wordt (2 Kor. 4:4) omdat hij als een god wordt gediend. Hierom lezen wij (Deut. 32:17): "Zij hebben de duivelen geofferd." En Psalm 106:37: "Zij hebben hun zonen en hun dochteren de duivelen opgeofferd." Zie ook 1 Kor. 10:20.
 - (2) Voorts noemen wij al degenen, die om de één of andere reden in de Heilige Schrift goden worden genoemd, wanneer men hen onmatige eer of dienst bewijzen zou. Dus de *engelen*, die om hun voortreffelijke natuur wel goden worden genoemd (Psalm 8:6). Daarom zei de engel tot Johannes (Openb. 19:10): "Ik ben uw mededienstknecht; aanbid God.
 - (3) En ook de *aardse machten*. De overheden, die ook goden worden genoemd vanwege de voortreffelijkheid van hun ambt en vanwege de afstraling van God in zekere opzichten op hen in verband met de heerschappij over anderen (Psalm 82:6). Maar wat weerde Mozes alle onmatige of Goddelijke eer af toen hij zei (Num. 11:12-13) "Zij wenen tegen mij, zeggende: Geef u ons vlees. En vanwaar zou ik vlees hebben? Heb ik dit volk ontvangen en gebaard?" enz.
 - (4) En hiertoe behoort ook de driehoofdige afgod (1 Joh. 2:1516): "Hebt *de wereld* niet lief, noch hetgeen in de wereld is; zo iemand de wereld liefheeft, de liefde des Vaders is niet in hem; want al wat in de wereld is, namelijk de begeerlijkheid des vlees, en de begeerlijkheid der ogen, en de grootsheid des levens, is niet uit de Vader, maar is uit de wereld."

Bezien wij nu het verbod zelf ten aanzien van deze voorwerpen. Zoals de tekst zegt: "*Gij zult die niet voor Mijn aangezicht hebben*."

Allereerst letten wij hier dan op het verbod: *Gij zult die niet hebben*.

God spreekt hier tot Israël, en in hen tot alle mensen, die deze wet in hun hart hebben (Rom. 1 en 2) en die deswege ook aan beschuldigende of verontschuldigende gedachten onderworpen zijn. Maar God spreekt hier meer in het bijzonder en ook duidelijker tot allen, die Hij deze beschreven wet geeft of nog geven zal; God noemt dezen: *Gij*.

² Chaldeeus is de Aramese taal. Wordt in de Bijbel ook Syrische taal genoemd.

Het is zeer opmerkelijk, dat de Heere hier niet spreekt als tot de grote hoop van mensen, dus in het meervoud: gijlieden. Maar alleen in het enkelvoud, alsof die man of vrouw alleen aan de berg stond. Hiermede geeft God te kennen dat elk mens in het bijzonder met God te doen heeft. En ook elk mens in het grote gericht alleen met God te doen zal hebben.

En hieruit volgt ook, dat niemand naar een ander heeft te zien, om die in zijn zonden te volgen. Het is hier: *Gij, man of vrouw, gij staat hier voor uzelf*. O vrienden, hieruit blijkt ons, dat in het grote gericht niemand zich op het voorbeeld van anderen zal kunnen beroepen.

De grote Wetgever geeft door deze aanspraak met "gij" ook te kennen in welke betrekking elk mens hoofd voor hoofd tot God staat.

Het is alsof de Heere zegt: *Gij, die in zulk een betrekking met Mij staat. Ik ben aller God uit kracht van schepping*. Ik ben aller God uit kracht van het opgerichte volksverbond, waardoor Ik Mijn voorgaande beloften, welke Ik in het Verbond der genade aan Abraham heb gedaan, nu zal gaan vervullen. En door welk verbond Ik u van al de volkeren der gehele wereld als door een tussen staande muur heb afgescheiden. Ja, Ik ben de God van alle gelovigen uit kracht van dat eeuwige en wonderlijke verbond, en daarom, o mens, zie hier wat u verplicht. Ja, ook gij, die Ik gadesla en bewelddig boven andere volkeren. Gij, die Ik wonderlijk en buitengewoon uit zware engten heb verlost, en waaruit volgt dat u hoofd voor hoofd alles aan Mij verschuldigd zijt.

De Heere zegt: *"Gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben."* En dit moeten wij dan aldus verstaan: u zult ze niet voor goden houden, om hen te kennen en als goden te eren, hen als goden te dienen en op hen als goden te vertrouwen³ (Gal. 4:8). Ja, u zult buiten of nevens Mij niet iets stellen en houden voor uw God (Jes. 42:8): "Ik ben de Heere, dat is Mijn Naam; en Mijn eer zal Ik geen anderen geven, noch Mijn lof de gesneden beelden."

Vervolgens moeten wij dan letten op de verzwarende omstandigheden van deze zonde, ofwel op een krachtige aandrang, waarmede de grote Wetgever van deze zonde afmaant. Er staat dan: "Gij zult geen andere goden hebben (let wel), voor Mijn aangezicht." O vrienden, dit is met grote nadruk en krachtig overtuigend en hartbrekend: *voor Mijn aangezicht*.

- Dit wil zeggen: *In Mijn plaats*. Het is alsof de Heere zegt: Aan Mij, en aan Mij alleen komt uw hart, en al uw eer en dienst toe. U zult dat aan geen anderen in Mijn plaats geven, zoals de Heere daarover klaagt (Jer. 2:12-13): "Mijn volk heeft twee boosheden gedaan: Mij, de Springader des levenden waters, hebben zij verlaten, om zichzelf bakken uitte houwen, gebroken bakken, die geen water houden." En de profeet roept daarover uit: "Ontzet u hierover, u hemelen, en zijt verschrikt! wordt zeer woest, spreekt de Heere."
- Het wil ook zeggen: *Nevens Mij*, dus om Mij en hen tegelijk te dienen. Het is alsof de Heere zegt door de mond van Elia (1 Kon. 18:21): "Hoe lang hinkt u op twee gedachten? Zo de Heere God is, volgt Hem na; en zo het Baäl is, volgt hem na." Ook Jezus sprak (Matth. 6:24): "Niemand kan twee heren dienen. Want óf hij zal de één haten en de ander liefhebben, óf hij zal de één aanhangen en de ander verachten. u kunt God niet dienen en de Mammon."
- Ook wil het zeggen: *In het gezicht van Mij*, voor Mijn aangezicht. Het is alsof de Heere zegt: Mens, Ik ben overal tegenwoordig, Ik ben nergens in- of uitgesloten, Ik

³ Ook niet, om door hen tot Mij te gaan.

ben de onafmetelijke God. En daarom, Mijn deugden kunnen het niet verdragen. O, het is voor het oog van Mijn heiligheid en rechtvaardigheid, van Mijn waarheid en van Mijn getrouwheid omtrent u, van Mijn goedheid en weldadigheid, die Ik zo menigmaal aan u heb betoond. Ja, het is voor het oog van Mijn liefde en genade. O vrienden, deze zaken moeten de zonden zeer zwaar maken, of er deugt van binnen iets niet (Hebr. 4:13): "En er is geen schepsel onzichtbaar voor Hem; maar, alle dingen zijn naakt en geopend voor de ogen Desgenen, met Welke wij te doen hebben."

- En tenslotte wil het als het ware ook zeggen: *Ondanks dat Ik er ben*. Het is alsof God zegt: Ik ben een ijverig God. Vergelijkt Mijn ijver en jaloezie bij die eens mans, wanneer zijn vrouw overspel zou doen in zijn tegenwoordigheid en voor zijn aangezicht. Dan lezen wij (Nahum 1:2): "Een ijverig God en een Wreker is de Heere, een Wreker is de Heere, en zeer grimmig; een Wreker is de Heere aan Zijn wederpartijders, en Hij behoudt de toorn Zijner vijanden." En Mozes zegt (Deut. 32:16): "Zij hebben Hem tot ijver verwekt door vreemde goden." En vers 18-22: "De Rotssteen, Die u gegeneerd heeft, hebt u vergeten; en gij hebt in vergetenis gesteld de God, Die u gebaard heelt. Als het de Heere zag, zo versmaadde Hij hen. En Hij zeide: Ik zal Mijn aangezicht van hen verbergen; ... want een vuur is aangestoken in Mijn toorn, en zal bernen tot in de onderste hel." Ziet ook Psalm 106.

B. Nu komen wij tot het tweede gedeelte, namelijk de opening van de geestelijke zin van het gebod, aan de hand van de uitbreiding van de onderwijzer daarover in de vragen 94 en 95. Wij staan daarbij stil bij de verboden zonden (eerste gedeelte van vraag 94), en dan staat ons te letten op twee hoofdzonden.

a. Eerst op die zonde, waardoor men van de ware God afwijkt, dus waardoor men in gebreke blijft, namelijk het atheïsme of het ongodisme. Om bepaalde redenen noemt de onderwijzer deze hier niet met deze woorden. Bezien wij dan eerst de redenen, waarom de onderwijzer deze hier niet zo uitdrukkelijk noemt.

- Dat is allereerst vanwege de schandelijkheid derzelve. Een christen moet zich schamen om deze zonde van de Godsontkenning zelfs te noemen, omdat het iets is, dat de ketterij der duivelen te boven gaat. O vrienden, de duivelen zijn geen atheïsten, ja, zij hebben meer dan menig zorgeloos mens (Jak. 2:19). De duivelen geloven dat er een God is, en zij sidderen.
- De tweede reden is de onnatuurlijkheid van deze zonde. Want deze verkracht het natuurlicht. Eer de mens maar een stap in deze richting voort kan gaan, is er de overtuiging van deze eeuwige waarheid innerlijk, dat er een God is (Rom. 1:20 en 2:14).
- De derde reden is de eigenzinnige en verschrikkelijke boosheid en goddeloosheid van deze zonde. De onderwijzer wil die niet onder het oog van een ander brengen, waardoor een ander onder de heilige toelating Gods in het gevaar zou kunnen geraken dat hij hierop tot zijn eigen verderf zou doorgaan. En dit te meer als men er aan denkt dat deze gruwelijke zonde bij het eerste ontstaan van de gereformeerde kerk niet zo bekend was.

Wij zullen hier ook bezien wat de hier verboden zonde van het atheïsme of het ongodisme eigenlijk is en wat tot deze zonde gerekend en dus verboden wordt. Ziet dus wat het atheïsme of ongodisme wel is en hoe velerlei soorten van atheïsten er zijn.

Atheïsme of ongodisme is niet anders dan een verzaking en verloochening van God en Zijn Wezen, of ook van Zijn wezenlijke deugden. Het blijkt, dat er zelfs verscheidene soorten van atheïsten en ongodisten zijn.

- (1) Er zijn filosofische of speculatieve atheïsten. Dus atheïsten in de theorie of in de beschouwing, voor zover zij het brengen kunnen. Zulken zoeken zichzelf en ook anderen door allerlei schijnredeneringen op te dringen dat er geen God is, of wel dat de gehele wereld God is, dat er geen voorzienigheid is, enz. En dit zijn doorgaans dezulken, die meer dan anderen voorheen benauwde tijden hebben gehad vanwege hun ontwaakte consciëntie, en door de indrukken van het waarachtige zijn van een heilig en rechtvaardig God. Maar om tot rust te komen zijn zulken naar de zijde van het atheïsme overgeslagen en hebben het natuurlijke in zich verkracht. Ze mogen dan in veel zaken zo onverschrokken worden als zij willen, het is toch een eeuwige waarheid dat zij menigmaal in hun hart veel kloppingen gewaar worden. Daarom moeten zij menigmaal zo luide naar binnen roepen dat er geen God is, omdat er juist van binnen zo veel is dat iets anders roept (Psalm 14:1): "De dwaas zegt (of roept het luide) in zijn hart: Er is geen God." Indien er geen God was, hij zou het niet zo behoeven te roepen.
- (2) En dan zijn er ook nog de praktische atheïsten, of beter gezegd: de atheïsten van de praktijk. En ook dezen kunnen wij weer in twee soorten onderscheiden.
 - Eerst de profane en geheel overgegeven goddeloze mensen. Dat zijn dezulken, die nooit aan God denken, die als beesten in hun boze lusten en begeerlijkheden leven, en die alles maar volbrengen wat hun hart oplevert. Geen vrees of ontzag voor God hindert hen ooit in het zondigen. Dezulken spreken met daden, woorden of gedachten als die goddelozen (Job 22:13-14): "Wat weet God ervan? Zal Hij door de donkerheid oordelen? De wolken zijn Hem een eerberging, dat Hij niet ziet; en Hij bewandelt de omgang der hemelen." Zie ook Psalm 10:3-4, Zef. 1:12, Mal. 2 :.17 en 3:14-15, en Titus 1:16, alwaar wij lezen dat dezulken God verloochenen met hun werken.
 - En in de tweede plaats alle natuurlijke mensen, die maar onbekeerd voortleven en dus los van God zijn. Dit zijn de ongelovigen, die leven als de meest beschaafde, meest verstandige en meest burgerlijke heidenen hebben geleefd. Zij hebben boven de heidenen wel de letter van het Evangelie, maar zij leven evenwel als de heiden zonder het licht van het Evangelie. Dezulken worden door Paulus genoemd (Ef. 2:12): "Zonder God en Christus inde wereld." Ziet dan nu wat al tot de zonde van het atheïsme moet worden gerekend en wat dus verboden is.
- b. Hier worden verboden de zonden, welke zich onmiddellijk tegenover God stellen.
 - En wel het toeschrijven van de weldaden Gods aan het zogenaamde fortuin, of geluk. Wanneer de goddelozen zeggen: Het fortuin is mij tegen, of het is mij gunstig geweest; zulks wordt hier verboden (1 Sam. 6:7-9).
 - Onder dit verbod valt ook het twijfelen of God wel een God is, of het stellen dat God er niet is. Al zou het zelfs met het doel zijn om daarna met te meer bewijsredenen dit zijn te bevestigen. Want op het ogenblik dat men zulks stelt moet men 'dan toch een atheïst zijn, en. dit is niet de weg naar de Bijbel om in de vastheid van deze eeuwige waarheid te worden bevestigd. Mozes bewijst deze waarheid ook niet. Als Hij Gods Woord begint te schrijven, zegt hij (Gen. 1:1): "In den beginne schiep God." Hij gaat er van uit dat dit niet bewezen hoeft te worden. De noodzakelijkheid van dit bewijs werd gesteld door de oude goddeloze platonische wijsbegeerte, en op deze ijdele verleiding heeft Paulus het oog als hij zegt (Kol.

2:8): "Ziet toe, dat niemand u als een roof vervoere door de filosofie en ijdele verleiding, naar de overlevering der mensen, naar de eerste beginselen der wereld, en niet naar Christus."

- Ook wordt hier verboden om God te beproeven of te verzoeken.
- Voorts wordt hier verboden dat men zich van God vervreemdt en dus van God afvallig wordt. Dat men goddeloos van Hem afgaat en Hem laat varen (Ezech. 14:5). De Heere zegt daar dat zij zich door hun drekgoden van Hem vervreemd hebben. O vrienden, er staat geschreven (Jes. 1:28): "Die de Heere verlaten, zullen omkomen."
- Tot de zonde van het atheïsme worden voorts alle zonden gerekend, welke middellijk tot atheïsme leiden, ja de angel daarvan in zich hebben. En wel dat men God niet heeft en niet verklaart tot zijn God. Dat is het atheïsme waarin wij allen gevallen liggen (Psalm 81:12): "Israël heeft Mijner niet gewild." Dit is wat Paulus noemt (EL 2:12): "Zonder God in de wereld."

c. Onder hetgeen hier verboden wordt behoort ook alle onwetendheid, ongeloof en onbekeerlijkheid.

- O vrienden, hiertoe behoort alle onkunde en onwetendheid (Jer. 4:22): "Zekerlijk, Mijn volk is dwaas, Mij kennen zij niet." En Hos. 4:1: "De Heere heeft een twist, omdat erg geen kennis van God in het land is." Ja vers 6: "Mijn volk is uitgeroeid, omdat het zonder kennis is." O onwetende mens, die daarop maar rust, dat u zo weinig weet. Hoor eens wat God in dit zesde vers zegt: "Dewijl gij de kennis verworpen hebt, zo heb Ik u ook verworpen."
- En tot deze onkunde behoren alle onwaardige gedachten van God (Psalm 50:21) of alle haten van God (Rom. 1:30). Alsook alle ketterijen (Gal. 5:20) of wel het bruto en nieuwsgierig onderzoeken van de verborgenheden Gods (Deut. 29:29).
- Ook behoort daartoe al het vergeten van God en alle misverstand omtrent Hem (Jer. 2:32 en Hand. 17:23 en 29). Ook alle nalatigheid of verachting van de plichten van de mens, welke de Heere toekomen (Jes. 43:22-24).
- Ja ook alle ongeloof (Hebr. 3:12). En hiertoe behoort alle wantrouwen van de Heere (Psalm 78:21-22). Omdat zij in God niet geloofden en op Zijn heil niet vertrouwden, werd een vuur aangestoken tegen Jakob, en toorn ging er op tegen Israël.
- Tot dit ongeloof behoort ook alle wanhopen aan de zijde Gods. Dat men met Kaïn zegt (Gen. 4:13): "Mijn misdaad is groter dan dat zij vergeven worde." En met de Joden (Ezech. 33:10): "Dewijl onze overtredingen en onze zonden op ons zijn, en wij in dezelve versmachten, hoe zouden wij dan leven?"
- En voorts ook alle onbekeerlijkheid (Jer. 5:3). En hiertoe behoort alle ongevoeligheid onder de oordelen Gods (Jes. 42:25), of ook alle lauwheid in de godsdienst (Openb. 3:16). Alsook alle verharding des harten (Rom. 2:4-5), welke tegen de rijkdom van Gods lankmoedigheid en goedheid ingaat.

d. In dit gebod wordt mede verboden alle hoogmoed en vleselijke zorgeloosheid.

Dus alle hoogmoed en trotsheid des harten. Want dit is praktisch atheïsme (Psalm 19:14 en Jer. 13:15): "Hoort en neemt ter ore, verheft u niet; want de Heere heeft het gesproken." Ja ook alle vleselijke gerustheid en zorgeloosheid. Dat dit ook atheïsme in de praktijk is, blijkt uit Zef. 1:12, waar God zegt: "Ik zal Jeruzalem met lantaarnen doorzoeken, en Ik zal bezoeking doen over de mannen, die stijf geworden zijn op hun droesem, die in hun hart zeggen: De Heere doet geen goed, en Hij doet geen kwaad."

e. Ja, tenslotte met één woord, door het verbod van de zonde van het atheïsme in de praktijk wordt de ganse geestelijke dood verboden. Dus dat men dood is in Goddelijke zaken (Openb. 3.1).

Dan staat ons hier ook nog te letten op die zonden, waardoor men van de ware God afwijkt, zoals men dat wel noemt in excessu, in overmaat, dat wil zeggen door afgoderij en bijgelovigheid. Hiervan spreekt de onderwijzer in het begin van vraag 94 en in vraag 95. Daarbij zullen wij zien wat de hier verboden zonde van afwijking van God door afgoderij is, als ook wie daar wel aan schuldig zijn.

Het wordt een *grove afgoderij* genoemd, of *een afgoderij in de plaats van de enige ware God*, gelijk de onderwijzer er deze beschrijving van geeft in vraag 95: ***In de plaats van de enige ware God, Die Zich in Zijn Woord geopenbaard heeft, iets anders versieren of hebben, waarop de mens zijn vertrouwen zet.*** Zien wij dan eerst wie daar aan schuldig zijn.

Allereerst de heidenen, die zon, maan en sterren hebben aanbeden (Deut. 17:3). Zij aanbaden ook wel reeds overleden of nog levende koningen, die óf wreed, óf zeer goedaardig geweest waren, en richtten daartoe wel beelden van hen op, hen alzo tot hun goden stellende. Ook dieren (Rom. 1:23) en andere dingen (Psalm 115:4 en Jes. 44:17). Hoewel er ook verscheidene heidenen zijn geweest, als Plato, Aristoteles, Cicero enz., die een opperste God erkenden, Die alles regeert. Cicero zegt: "Als ik spreek naar het algemeen gevoelen, dan erken ik de veelheid der goden. Maar naar mijn eigengevoelen erken ik dat er maar één God is." Evenwel zijn dezen allen te rekenen onder de grove afgodendienaren, omdat zij de Drie-enige God niet erkenden, zoals Deze Zich in Zijn Woord heeft geopenbaard als Vader, Zoon en Heilige Geest, en zoals Hij niet bij hen, maar alleen in Salem en te Sion bekend was (Psalm 76:2-3). Om deze zelfde redenen moeten tot deze grove afgodendienars ook de Joden en de Turken worden gerekend, alsook de socinianen en allen die het Goddelijk gezag van de Bijbel aanranden. Maar dan behoren tot degenen, die aan afgoderij schuldig zijn, vervolgens ook de papisten, die het brood, waarover de zegen is uitgesproken door de priester, erkennen als de aanbiddelijke God. Terecht heeft men van deze afgoderij opgemerkt dat ze in gruwelijkheid die van de heidenen te boven gaat.

Voorts zullen wij bezien wat de hier verboden zonde van afwijking van de ware God of afgoderij door bijgelovigheid is en hoe deze bedreven wordt.

Dit noemt men wel een meer fijne afgoderij, of een afgoderij nevens de enige ware God, zoals de onderwijzer deze beschrijft in het antwoord op vraag 95: benevens Hem iets anders versieren of hebben, waarop de mens zijn vertrouwen zet. Dit moet men zó verstaan, *dat men iemand of iets heeft naast God tot het voorwerp van zijn dienst, zoeken, eer, vreze, hoogachting, vertrouwen, enz.*

Hoe wordt deze verboden zonde bedreven? Dit toont de onderwijzer ons aan in het begin van vraag 94, ***dat deze zonde gepleegd wordt ten aanzien van personen en zaken.*** Sprekende van personen, maakt de onderwijzer in zijn antwoord onderscheid tussen geesten en mensen op de aarde. De onderwijzer doelt op kwade of boze geesten, als hij wijst op de verboden zonden *van toverij en waarzeggerij*. Ook kan men hiertoe wel rekenen de zonde van *superstitie of bijgeloof*, omdat deze vééltyds met krachtige aandrijvingen van satan gepaard gaat.

1. In dit gebod verbiedt de grote Wetgever dus *de toverij*. Want deze is een verdrag met, of een raadpleging of te hulp roeping van de duivel, om onder de toelating Gods door satans kracht dingen te doen die wonderlijk schijnen of ook wel waarlijk wonderlijk zijn. Van deze zonde leest men veel in Gods Woord. Van de tovenaars in Egypte (Ex. 8:7), die door hun bezweringen veel dingen nadeden, welke Mozes deed. Ook lezen wij van de toveres te Endor (1 Sam. 27:7) en van Simon de tovenaar (Hand. 8:16) en Elymas (Hand. 13:8). Naar sommiger mening was de vrouw, die achttien jaren gebonden was (Lukas 13:16), in zulker handen geweest. En dit is een zware zonde, omdat de duivel hier niet onder een dekmantel eer wordt betoond, zoals dat onder de afgoderij der heidenen plaats vindt (1 Kor. 10:19-20), maar openlijk en rechtuit. Dus tot een gruwelijke hoon en smaad van de levende God. De Heere verbiedt dit onder een zeer zware bedreiging (Ex. 22:18): "De toveres zult u niet laten leven."
2. Hier verbiedt de Wetgever ook de *waarzeggerij*. Dit is het te kennen geven van verborgen, reeds geschiedde, tegenwoordige of toekomstige dingen door openbaring des duivels, dewijl de menselijke wijsheid daar niet bij kan. Van deze zonden leest men in Lev. 20:6, 1 Sam. 27:7, 11, vergeleken met 1 Kron. 10:13-14. Dit is ook een zeer zware zonde, waarom Saul zijn koninkrijk verloor en in zijn zonden stierf (1 Kron. 10:13). Deze wordt ook onder de grootste zonden van Manasse gerekend (2 Kon. 21:6). Duidelijk heeft de Heere deze zonde verboden (Deut. 18:10): "Onder u zal niemand gevonden worden, die met waarzeggerijen omgaat." Ja, God verbiedt dat men zich tot zulken wendt of keert om deze of die zaak aan de weet te komen (Lev. 19:31 en Jes. 8:19-20): "Wanneer zij dan tot ulieden zeggen: Vraagt de waarzeggers en duivelskunstenaars, die daar piepen en binnensmonds mompelen, zo zegt: Zal niet een volk zijn God vragen? Zal men voor de levenden de doden vragen? Tot de wet en tot de getuigenis: zo zij niet spreken naar dit woord, het zal zijn dat zij geen dageraad zullen hebben."
3. De Wetgever verbiedt hier ook alle *superstitie of bijgeloof*, hetwelk aan de reeds genoemde zonden van toverij of waarzeggerij zeer nabij komt, aangezien ook hierin de satan krachtig werkt en drijft. Want daardoor schrijft men enige Goddelijkheid toe aan zaken, die deze in werkelijkheid niet in zich hebben. En aan deze zonde maken zich de papisten in het openbaar schuldig. Ja, zij zijn er vol van, door het toekennen van kracht aan doopwater en wijwater, aan crucifixen, aan relikwieën, aan een monnikskap, of aan het dragen van een briefje om de hals, waarop het gebed des Heeren geschreven staat.
4. Ja, onder deze zonden behoort ook de lichtgelovigheid (1 Joh. 4:1). Wanneer men als iets Goddelijks acht geeft op tekenen in de hemel en op de aarde, of op vogelgeschrei of het huilen van honden, enz. (Lev. 26:31 en Deut. 18:10). Ook wanneer men luistert naar de inwerpingen van satan, en deze voor Godsspraken houdt (Hand. 5:3). En dus ook wanneer men onwettige middelen gebruikt (Rom. 3:8), of zelfs op wettige middelen steunt (Jer. 17:5).

Deze zonden nu verbiedt de Wetgever (Lev. 26:31, Deut. 18:10 en Markus 7:4). Als Paulus op de Areopagus staat (Hand. 17:-22-23), noemt hij die van Athene gelijk als godsdienstiger. En dit vanwege hun bijgelovigheden, want zij dienden een onbekende God.

De onderwijzer noemt ook *goede geesten*, waaromtrent deze afgoderij door bijgelovigheid gepleegd wordt. Dan spreekt hij van *de aanroeping van heiligen of andere schepselen*.

- Hiertoe behoren de goede engelen, welke heiligen en ook andere schepselen zijn. Dezen weten van de mensen als zij bij hen zijn (Psalm 34:8 en 91:11), maar zij zijn daarom niet meer aanbiddenswaardig dan de mensen, die ons ook zien. Dat deze zonde nu ook verboden wordt, zien wij in Openb. 22:8-9. Als Johannes voor de voeten van de engel nedervalt om hem te aanbidden, menende dat het de Zoon van God is, antwoordt de engel: "Zie dat u dit niet doet, want ik ben uw mede-dienstknecht; aanbid God."
- Tot deze goede geesten behoren ook de geesten der volmaakt rechtvaardigen in de hemel, die ook heiligen zijn.

Het wordt hier verboden hun godsdienstige eer te bewijzen. De eer van de aanbidding komt aan niemand anders toe dan Hem, Die van nature God is (Gal. 4:8). O, wanneer Maria, Petrus, Paulus enz. de handelingen van het pausdom ten aanzien van hen zouden zien, zij zouden onder de scharen springen (Hand. 14:14) en het verbieden. Wij lezen met nadruk (Jes. 63:16): "Abraham weet van ons niet, en Israël kent ons niet." God alleen is aanbiddenswaardig.

Maar als de onderwijzer van personen spreekt, ziet hij niet alleen op de geesten, maar ook op *mensen hier op aarde*, ten aanzien van wie deze afgoderij door bijgeloof wordt gepleegd.

- (1) Wanneer deze bij aanvang geheiligde personen zijn, dan zijn zij reeds heiligen op de aarde. Maar van alle mensen, verbiedt de Wetgever dat men op vlees, of op de groten der aarde zal vertrouwen (Jer. 17:5): "Vervloekt is de man, die op een mens vertrouwt, en vlees tot zijn arm stelt, en van God afwijkt." Ziet ook Psalm 146:3.
- (2) Ja, de Wetgever verbiedt hier de mensen te veel achting toe te brengen (Jes. 2:22): "Laat gijlieden dan af van de mens, wiens adem in zijn neus is; want waarin is hij te achten?"
- (3) De Wetgever verbiedt ook dat men teveel verslaafd zou zijn aan het gezag van de groten der aarde (1 Kor. 7:23): "Gij zijt duur gekocht, wordt geen dienstknechten der mensen." Zie ook Gal. 1:10. Want zulks doende, verliest men God uit het oog.
- (4) Ja, hier wordt verboden de mensen meer te gehoorzamen of meer zoeken te behagen dan God. Petrus en de apostelen zeggen tegen de raad (Hand. 5:29): "Men moet Gode meer gehoorzaam zijn dan de mensen."
- (5) De Wetgever verbiedt hiermede ook dat men gewicht legt op de, vromen, op hun woorden en voorbiddingen, menigmaal zonder dat men zelf de handen aan het werk slaat. Jezus vermaant hier tegen (Matth. 23:8-9): "Doch gij zult niet rabbi genaamd worden; want Eén is uw Meester, namelijk Christus. En gij zult niemand uw vader noemen op de aarde; want Eén is uw Vader, namelijk Die in de hemelen is."
- (6) Ja, het is ook verboden om zijn geloof of geweten alleen afhankelijk te doen zijn van vrome mensen. Hiertegen waarschuwt Paulus (2 Kor. 1:24).

Doch dan spreekt de onderwijzer hier niet alleen van andere mensen, maar ook van een vertrouwen van *de mens op zichzelf*.

- (1) De Wetgever verbiedt hier het steunen op eigen krachten (Deut. 8:17). Habakuk noemt dit (Hab. 1:11): "Zijn kracht voor zijn God houden." Het is dus verboden dat men geen andere kracht zou kennen dan die van zichzelf.
- (2) De Wetgever verbiedt hier ook alle hovaardij, dat men hetgeen men is of heeft of kan doen aan zichzelf toeschrijft (Deut. 8:17 en Dan. 4:30): "Is dit niet het grote Babel, dat ik gebouwd heb?" Verbiedende daarbij ook zondige eigenliefde (2 Tim. 3:2) en het oprichten van een eigen gerechtigheid. Hoeveel duizenden zijn er, die

daarop als op hun God en Christus rusten. De Heere zegt (Jes. 38:10): "Gij hebt het leven uwer hand gevonden", enz.

Maar de onderwijzer spreekt verder ook nog van zaken, ten aanzien waarvan deze hier verboden zonde van afgoderij gepleegd wordt. Hij noemt deze in vraag 95 met de woorden: *iets anders versieren of hebben, waarop men zijn vertrouwen zet.*

Dit onderscheiden wij dan in zaken:

1. welke de wereld betreffen,
2. en in zaken, welke de zonde betreffen.

1. De Wetgever verbiedt hier dan:

- (1) Eerst, dat men zo uitgebreide en grote gedachten en begrippen heeft ten aanzien van de dingen van de wereld, en dat men de gewoonten en modes van de wereld wil dienen. Want dit is niet anders dan dat men de wereld voor zijn God houdt. Daarom wordt zulks genoemd (Ef. 2:2) een wandelen naar de eeuw dezer wereld.
- (2) De Wetgever verbiedt ook al dat hoog schatten van en zo veel op hebben met rijkdom, staat, eer en aanzien (1 Tim. 6:9 en 17): "Die rijk willen worden, vallen in verzoeking", enz. En Jer. 45:5: "Zoudt gij u grote dingen zoeken? Zoek ze niet, spreekt de Heere." En hiertoe behoort ook de gierigheid, welke afgodendienst is en een wortel van alle kwaad (Kol. 3:5 en Matth. 6:24). Paulus zegt daarvan (Ef. 5:5): "Dit weet gij, dat geen gierigaard, die een afgodendienaar is, erfenis heeft in het Koninkrijk van Christus en van God."

2. En wat de zaken der zonde betreft, dan verbiedt de Wetgever hier de verslaafdheid van het hart aan de zonde:

(1) Dat men van de ene zonde in de andere leeft. Wanneer de ontwaakte consciëntie gebiedt de ene zonde te mijden, dan kan menigeen haar niet te boven komen dan door een andere zonde op te rapen. Want aan de lust moet worden voldaan. Paulus zegt (Filipp. 3:19): "Welker buik is hun god." En in 2 Tim. 3:19: "Meer liefhebbers der wellusten dan liefhebbers Gods."

- U kunt dit hierin zien, dat wanneer dan iemand op Gods dag vanwege de stem van zijn consciëntie deze of die goddeloosheid niet kan bedrijven, hij wel naar een andere, ook verkeerde kant overslaat. Dan blijft hij bijvoorbeeld weg van de genademiddelen, deze versmadende, welke God evenwel geeft tot zijn bekering.
- Verfoeit iemand de overdaad, hij slaat naar de gierige kant over en gaat aan het schrapen en vergaderen, hetwelk het werk van de zondaar is (Pred. 2:26).
- Verfoeit iemand de gierigheid, zulk één slaat naar de zorgeloze kant en naar overdaad over. Dan laat hij de vlag maar waaien en leeft in dronkenschap enz.
- En weer een ander verfoeit de dronkenschap en leeft in eigen oog matig. Maar daarmede slaat hij er ook toe over om in zichzelf te eindigen en zich zo te verkwikken.
- Ja, er zijn duizenden, die keurig in orde leven, die wat het tijdelijke betreft het alles effen weten te hebben en te houden. Zij kunnen rustig spreken van hun inkomsten, van hun renten, van hun gelden en van alles wat tot hun gezondheid strekt. Zij zijn in eigen oog bijzonder vergenoegd. Maar zulk één is slechts voldaan met zichzelf en met hetgeen hij geniet. Hij kent noch God, noch ook zichzelf in zijn onwaardigheid en vloekwaardigheid. Hij weet nooit recht wat het zeggen wil God in de schepselen te zien, en daarin te proeven en te smaken dat God goed is. Dit alles leidt zulk een arme man of vrouw nooit op tot God en tot eigen nietigheid. En wat is dit alles anders dan afgoderij en te eindigen in het schepsel?

(2) En hierbij worden dan wel in het bijzonder verboden alle heersende zonden, welke van binnen op de troon zitten. Die boezemzonden, die zonden van het temperament, dat aankweken van boze lusten en begeerlijkheden des vleses en zich daarin te vermaken. Dan heeft elk zijn bijzondere heersende zonde, welke hij als een koning en heer dient. Hij is (Rom. 6:19) dienstbaar aan de ongerechtigheid. Dit is een zware afgoderij.

Bezien wij nu vervolgens welke volmaakte deugden hier geboden worden, en dit aan de hand van het tweede gedeelte van antwoord 94. Naast het gebod tot het mijden en vlieden van alle nu genoemde zonden, zoals (1 Kor. 6:18): "Vliedt de hoerij." En 2 Tim. 2:22 "Vliedt de begeerlijkheid der jonkheid." Aan de afgodendienaars wordt de zaligheid ontzegd (1 Kor. 6:10, Openb. 21:8 en 22:15). Maar de zaligheid wordt beloofd op het recht kennen en dienen van de ware God (Joh. 17:3). Vervolgt de onderwijzer: ***en wel zo lief als elk de zaligheid van zijn ziel heeft, wordt hier ook geboden God recht te kennen***, enz.

Ons staat hier dan, aan de hand van wat de onderwijzer ons leert, te letten op hetgeen hier geboden wordt, waarbij er van wordt uitgegaan dat de rechte kennis van God aanwezig is.

1. Hier wordt geboden dat men een religie zal hebben of een Godheid zal erkennen, hetwelk staat tegenover het atheïsme of de godloochening (Jak. 1:27). Over het algemeen waren de heidenen in hun belijdenis geen atheïsten. Zij hadden een religie, alhoewel zij (Gal. 4:8) zulken dienden, die van nature geen goden waren. Want de ware God der christenen was voor hen (Hand. 17:23) een onbekende God.
2. Daarom wordt hier geboden dat men de ware religie zal hebben, welke op de Bijbel is gegrond (Deut. 13:4 en Jes. 8:20), en dit niet alleen in alle stukken des geloofs geheel naar het Woord, maar ook geheel naar dit Woord in een heilige praktijk. Zulk een godsdienst noemt Jakobus zuiver en onbevlekt, en zonder dit noemt hij elke godsdienst ijdel. Want deze ware Goddelijke religie alleen doet ons, gelijk de onderwijzer zegt, de enige en ware God, Vader, Zoon en Heilige Geest, recht kennen, dewijl de Een zonder de Ander niet kan worden geëerd (Joh. 5:23, 8:19 en 1 Joh. 2:23), als het enige Voorwerp van alle deugd.
Ziet dan eens vrienden, welk een groot geluk en voorrecht een mens heeft, welke onder deze religie is geboren en daaronder leeft.

Voorts moeten wij hier ook letten op de geboden deugden ten aanzien van deze enige ware God, en dit aan de hand van de uitbreiding, welke de onderwijzer hierover geeft in het laatste gedeelte van antwoord 94. Wij zullen hier dan zien welke hoofddeugd hier geboden wordt, als de moeder van alle deugden. En wel de rechte kennis van de enige en ware God: ***de enige ware God recht lere kennen***.

1. De Wetgever gebiedt hier een rechte, praktikale of hartveranderende kennis van de enige ware God.
 - Een kennis van de Drie-enige God, welke de ziel inneemt en zonder welke niemand God tot zaligheid kan kennen.
 - En dus ook een kennis van al die wegen, waarlangs God Zijn volk tot zaligheid en heerlijkheid leidt (Jer. 9:24): "Die zich beroemt, beroeme zich hierin, dat hij verstaat en Mij kent, dat Ik de Heere ben, doende weldadigheid, recht en gerechtigheid op de aarde." En Joh. 17:3: "Dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, de enige en waar-

achtige God." O, deze kennis laat de mens niet dezelfde blijven, maar zij verandert hem van gedaante tot gedaante en van heerlijkheid tot heerlijkheid.

2. Uit dit alles volgt, dat wij bij deze kennis moeten insluiten dat de Wetgever hier ook gebiedt *te geloven in God*. Want zonder dit geloof kan God niet recht erkend worden. Dus de Heere gebiedt hier niet alleen dat men zal erkennen dat er een God is, maar dat men Hem ook zal erkennen. als de God der ziel (1 Kron. 28:9, Deut. 26:17 en Jes. 43:10): "Gijlieden zijt Mijn getuigen, spreekt de Heere, en Mijn Knecht, Die Ik uitverkoren heb. Opdat u het weet, en Mij gelooft en verstaat, dat Ik Dezelve ben, dat vóór Mij geen God geformeerd is, en na Mij geen zijn zal." Dit geloof in de Drie-enige God wordt in de wet geboden, en dit heeft Adam inde staat der rechtheid gehad. Maar hij had niet het geloof in de Middelaar, want dat had hij niet nodig. Ongeloof was in die staat zowel zonde als het nu is. Adam kon toen evenmin leven zonder geloof in de Drie-enige God, als Gods volk nu kan leven zonder het geloof in de Middelaar.

3. Voorts zullen wij hier zien hoe alle andere deugden hier geboden worden, welke voortvloeien uit deze moederdeugd, de rechte kennis van de enige ware God. Want daardoor zal deze rechte kennis inde praktijk openbaar komen. En al deze andere deugden kunnen wij weer onder twee samenvatten, zoals ook de onderwijzer dit hier doet, namelijk *een vertrouwen in God en een liefde tot God*, voortvloeiende uit de rechte kennis Gods. De Wetgever gebiedt hier dan een vertrouwen in God alleen, zoals de onderwijzer zegt: ***Hem alleen vertrouw***.

En hier moet men niet alleen *een toevluchtnemend vertrouwen in God* verstaan, waardoor de ziel haar weg op de Heere, de Jehovah, de Adonaï, de Grondsteun van Zijn kerk, wentelt, maar ook een betrouwen of aanbevelen. De ziel, God kennende en Hem erkennende te zijn de alleen wijze en machtige Heere, de soevereine, heilige en goedertieren God, vertrouwt zichzelf en al haar zaken Hem aan. En dit wordt geboden (Psalm 4:6 en 62:9): "Vertrouw op Hem te aller tijd, o u volk! Stort ulieder hart uit voor Zijn aangezicht. God is ons een Toevlucht. Sela!" Jes. 26:4: "Vertrouwt op de Heere tot in der eeuwigheid; want in de Heere HEERE is een eeuwige Rotssteen." Zie ook Jer. 17:5, 7.

Dit vertrouwen komt weer openbaar door de volgende deugden van onderwerping onder God en hoop op God.

A. Door onderwerping onder God, zoals de onderwijzer zegt: ***in alle ootmoedigheid en lijdzaamheid mij Hem alleen onderwerpe***. De Wetgever gebiedt hier dus de onderwerping der ziel aan Hem alleen. Want zulk een ziel, die zich aan God kan toevertrouwen, ziet Wie Goot is, en ook wie hij zelf is. En nu uit die hoogheid Gods en die geringheid van zichzelf vloeit dit zalige bukken en buigen onder de hoge God voort. Dit noemt Paulus (Hebr. 12:9) een willen onderworpen zijn aan de Vader der geesten.

Dit zich aan God onderwerpen wordt hier geboden, zoals de onderwijzer zegt, *met alle ootmoedigheid en lijdzaamheid*. Van dit gebod om zich de Heere met alle ootmoedigheid te onderwerpen lezen wij (1 Petrus 5 :5-6): "Zijt met de ootmoedigheid bekleed; want God wederstaat de hovaardigen, maar de nederigen geeft Hij genade. Vernedert u dan onder de krachtige hand Gods, opdat Hij u verhoge te Zijner tijd."

En van dit gebod om zich de Heere te onderwerpen in alle lijdzaamheid, lezen wij (Lukas 21:19): "Bezit uw zielen in uw lijdzaamheid." En Hebr. 10:36: "Gij hebt lijdzaamheid van node, opdat gij, de wil van God gedaan hebbende, de belofte moogt wegdragen."

B. Voorts wordt dit vertrouwen in God ook openbaar door *hoop op God*. Gelijk de onderwijzer zegt: **van Hem alleen alles goeds verwachte**.

De Wetgever gebiedt hier het hopen op God alleen. Want indien iemand iets van Gods deugden ziet en zich aan de Heere toevertrouwt, daar zal uit voortvloeien het alles in de hand des Heeren laten en het hopen op Zijn goedheid. Dit anker raakt vast in de hemel en vandaar verwacht de ziel alles goeds. Ja, de Wetgever gebiedt dit hopen op God zowel in lichamelijke als in geestelijke noden (Psalm 27:15): "Wacht op de Heere, zijt sterk, en Hij zal uw hart versterken, ja wacht op de Heere." Psalm 130:7: "Israël hope op de Heere; want bij de Heere is goedertierenheid, en bij Hem is veel verlossing." Zie ook Psalm 73:25-26.

C. Naast dit vertrouwen in God gebiedt de Wetgever ook *liefde tot God*, gelijk de onderwijzer zegt: **Hem van ganser harte liefhebbe**. En dit moet ge hier aldus verstaan, dat een ziel, welke God kent als het alles alleen waardige en beminnenswaardige Voorwerp voor al haar liefde en genegenheid, aan Wie het hart ongedeeld toekomt, niet anders kan dan haar hart en al haar innerlijke bewegingen en genegenheden aan de Heere geven en opdragen. Dan stelt zij God alleen tot het Voorwerp van al haar liefde. Als God David heeft gered uit de hand van al zijn vijanden en uit de hand van Saul, roept hij uit (Psalm 18:1-2): "Hartelijk zal ik U liefhebben, Heere, mijn Sterkte."

- De hier door de Wetgever geboden liefde bestaat in het verkiezen van God. Gelijk Jozua zeide (Jozua 24:15): "Kiest u heden wie u dienen zult; hetzij de goden, welke uw vaders, die aan de andere zijde der rivier waren, gediend hebben, of de goden der Amorieten, in welker land u woont. Maar aangaande mij en mijn huis, wij zullen de Heere dienen." En verder zegt Jozua dan tot het volk in vers 22: "Gij zijt getuigen over uzelf, dat gij u de Heere verkoren hebt."
- Ook wordt hier door dit liefhebben van God geboden die trek naar vereniging met God en het verlangen naar de Heere (Kalm 42:2-3): "Gelijk een hert schreeuwt naar de waterstromen, also schreeuwt mijn ziel tot U, o God! Mijn ziel dorst naar God, naar de levende God; wanneer zal ik ingaan en voor Gods aangezicht verschijnen?" Psalm 63:2: "O God, u zijt mijn God! ik zoek U in de dageraad; mijn ziel dorst naar U, mijn vlees verlangt naar U, ineen land, dor en mat, zonder water." En Psalm 84:3: "Mijn ziel is begerig en bezwijkt ook van verlangen naar de voorhoven des Heeren: mijn hart en mijn vlees roepen uit tot de levende God." Zie ook Filipp. 1:23 en 2:20, en Openb. 22:29: "Amen. Ja kom, Heere Jezus." Want liefde staat toch naar vereniging.
- Ja, hier wordt een volkomen voldaan zijn in de Heere geboden, want dat is een bewijs van sterke liefde (Psalm 23:1): "De Heere is mijn Herder, mij zal niets ontbreken." Psalm 73:25: "Wie heb ik nevens U in de hemel? Nevens U lust mij ook niets op de aarde." Deze liefde is (Hoogl. 8:6-7): "Sterker dan de dood: deze ijver is harder dan het graf. Haar kolen zijn vurige kolen, vlammen des Heeren, welke vele wateren niet kunnen uitblussen."
- Deze liefde tot God met het gehele hart wordt geboden (Deut. 6:5, vergeleken met Matth. 22:37): "Gij zult de Heere uw God liefhebben met geheel uw hart, en met geheel uw ziel, en met geheel uw verstand."

En deze liefde tot God komt dan weer openbaar door de hier volgende deugden van *de vreze Gods, het Hem eren en de gehoorzaamheid aan God*.

1. Eerst de vreze Gods, zoals de onderwijzer zegt: **dat ik Hem vreze**.

- (1) Dan gebiedt de Wetgever hier een kinderlijke vreze, een toevorrecht en ontzag voor God uit liefde tot God als tot een Vader (Mal. 1:6, vergeleken met 1 Petrus 1:17): "Indien u tot een Vader aanroept Degene, Die zonder aanneming des persoons oordeelt naar eens iegelijke werk, zo wandelt in vreze de tijd uwer inwoning." En deze vreze Gods wordt met nadruk geboden (Jes. 8:13): "De Heere der heirscharen, Die zult gijlieden heiligen, en Hij zij uw vreze en Hij zij uw verschrikking." En Matth. 10:28: "Vreest niet voor degenen, die het lichaam doden en de ziel niet kunnen doden, maar vreest veel meer Hem, Die beide ziel en lichaam kan verderven in de hel."
- (2) En onder deze kinderlijke vreze gebiedt de Wetgever dat men hoogachting voor God zal hebben. Dus dat men God boven alles zal waardig schatten (Psalm 71:12): "O God, wie is U gelijk?" En Psalm 89:7: "Wie mag in de hemel tegen de Heere geschat worden? Wie is de Heere gelijk onder de kinderen der sterken?" Ook wordt hier geboden dat men uit liefde bekommerd zal zijn om God niet te vertoornen (1 Petrus 1:17): "Wandelt in vreze de tijd uwer inwoning."

2. En deze liefde wordt ook openbaar door het geven van eer aan God, zoals ook de onderwijzer zegt: en dat ik Hem ere. De Wetgever gebiedt hier dat men eer aan God zal geven met het hart. Met gedachten (Mal. 3:16), met overpeinzingen (Psalm 63:7) en met overdenkingen (Pred. 12:1). Dit eren van God wordt geboden (Jer. 13:16): "Geeft eer de Heere uw God." 1 Sam. 2:30: "Die Mij eren, zal Ik eren." En Psalm 29:1-2: "Geeft de Heere, u kinderen der machtigen, geeft de Heere eer en sterkte." Dit gebod tot het geven van eer aan de Heere houdt in:

- (1) de Heere te aanbidden (Psalm 50:15): "Roept Mij aan in de dag der benauwdheid; Ik zal er u uithelpen en u zult Mij eren." Het houdt ook in dat men zich zal verlustigen en verblijden inde Heere (Psalm 32:11 en 37:4).
- (2) Het gebod tot het geven van eer aan de Heere houdt ook in dat men God verheerlijken en danken zal in ziel en lichaam (Psalm 95:6-7): "Komt, laat ons aanbidden en nederbukken; laat ons knielen voor de Heere, Die ons gemaakt heeft. Want Hij is onze God." 1 Kor. 6:20: "Gij zijt duur gekocht, zo verheerlijkt. dan God in uw lichaam en in uw geest, welke Godes zijn." En Kol. 3:17: "Al wat gij doet met woorden of met werken, doet het alles in de Naam van de Heere Jezus, dankende God en de Vader door Hem."

3. Tenslotte komt deze liefde tot God ook nog openbaar door een waarachtige en algehele, bestendige gehoorzaamheid. De onderwijzer zegt: ***Alzo, dat ik eer van alle schepselen afa en die varen late, dan dat ik in het allermiste tegen Zijn wil doe.***

De Wetgever gebiedt hier dus een volmaakte gehoorzaamheid, welke gepaard gaat met een volkomen zelfverloochening.

- (1) Allereerst een volmaakte gehoorzaamheid, welke hierin bestaat, dat men niets tegen, maar alles naar Gods woord wil doen. Jezus zegt: "Die Mijn geboden bewaart, die is het, die Mij liefheeft." En 1 Sam. 15:22: "Heeft de Heere lust aan brandofferen en slachtofferen, als aan het gehoorzamen van de stem des Heeren? Zie, gehoorzamen is beter dan slachtoffer, opmerken dan het vette der rammen." Dit gebod tot gehoorzaamheid houdt de gehele dienst van God in. En deze dienst is in geest en waarheid (Joh. 4:24): "God is een Geest, en die Hem aanbidden, moeten Hem aanbidden in geest en waarheid."
- (2) Het houdt in dat men in ziel en lichaam alles doet naar Gods wil, met woorden, werken en gedachten (Jes. 8:20): "Tot de wet en tot de getuigenis." Het houdt dus in de Heere welbehaaglijk te leven.

- (3) Ja, door deze gehoorzaamheid wordt ook geboden het ijveren voor God en Zijn zaak (Num. 25:11, vergeleken met Rom. 12:11): "Zijt niet traag in het benaarstigen. Zijt vurig van geest. Dient de Heere."
- (4) En de Wetgever gebiedt ook dat dit gepaard zal gaan met een volkomen zelfverloochening. De onderwijzer zegt: *Alzo, dat ik eer van alle schepselen afa en die varen late, dan dat ik het allerminste tegen Zijn wil doe.* Dus deze verloochening bestaat hierin, dat men met ziel en lichaam en al wat men is en heeft geheel voor de Heere wil zijn, ja in volmaakte heiligheid. De Wetgever gebiedt door deze verloochening de volle overgave van zichzelf en van zijn hart aan de Heere, opdat God daar alleen heerse en gebiede (Spr. 23:26): "Mijn zoon, geef Mij uw hart." En Psalm 115:1: "Niet ons, o Heere, niet ons, maar Uw Naam geef eer; om Uw goedertierenheid en om Uw waarheid wil."
- (5) Ja, hiermede gebiedt de Wetgever het waarachtig neerleggen van alle krachten en vermogens van ziel en lichaam, ja van de gehele wereld en hetgeen er in is: vrienden, goederen, ambten, alle staat, eer, achting, aanzien, gezondheid enz., alles aan des Heeren voeten. In Openb. 4: 10 lezen wij *dat de ouderlingen zichzelf en hun kronen nederwierpen voor Hem, Die op de troon zat.* En daaruit volgt dus dat men eer van alles zal afgaan en dat varen laten, dan in het allerminste tegen Zijn wil te doen. Mij dunkt, dit is het wat Lodensteijn zingt:
- Vrienden, vrijheid, rijkdom, staat,
laat het zinken, laat het vallen,
als maar deze raad bestaat.*

Toepassing

Ziedaar vrienden, dit deel van de wet u voorgehouden.

A. Gij mensen in het algemeen, kunnen wij hier allen niet overredend zien dat wij afgodendienaars zijn? Het is waar, God heeft door Zijn goede hand ons verlost uit het heidendom, uit de macht van de antichrist, en laatst nog uit de macht van Spanje en Frankrijk, of wel uit de afgodendienst. Want waren wij daaronder gebleven, dan zouden wij nu waarschijnlijk reeds fel paaps geweest zijn en dus vervuld met al die bijgelovigheden. Maar vrienden, is het ook niet waar, dat wij met het afschudden van die grove afgoderij ons hebben vermaagschaft aan de fijnere afgoden van deze volkeren? (Psalm 106:35-36). En blijkt dit niet hieruit, dat de vreemde afgod in alle zaken, ja zelfs in het voedsel en het deksel moet worden opgericht, dat men opnieuw om de gesel roept. Want bij sommigen in ons land wordt het de mode om niet meer te bidden. O, schreeuwt het niet tot de hemel, dat diezelfde volkeren weer over ons mochten komen om het ons weer te leren?

1. Ja vrienden, is het dan uit de stof ons niet gebleken dat wij allen afgodendienaars zijn? Zijn wij geen atheïsten in de praktijk? Om nu niet te spreken van anderen, die hier waarschijnlijk niet zullen zijn, die met kracht alle indruk van een Opperwezen zoeken te verdoven en uit te bannen. Die dus de rust voor hun consciëntie zoeken in zulk een rampzalige ontkenning. Maar zulken mogen dan uitbannen wat zij uitbannen, het is niet weg als de God van de hemel toornt met de donder van Zijn mogendheden of op andere wijze, ook wanneer zij eens komen nabij de donkere en verschrikkelijke en ontzagelijke eeuwigheid. Dan is die stem daar innerlijk weer. Wanneer zulk een goddeloze atheïst blijft wie hij is, dan zal zijn worm, die hij van binnen heeft, niet sterven, maar krachtig eeuwig leven. Ja, dan kan het gebeuren dat zulk één hier in de tijd reeds bange uren heeft, zoals het wel gebeurd is dat zulk één

op het sterfbed een stuk van de tong afbeet en zich de nagels van de vingers trok. O vrienden, de Heere beware elk onzer daarvoor!

2. Maar ik vraag u nog eens: Zijn wij geen atheïsten in de praktijk? Blijkt dit niet hieruit dat men allerwegen zonder indrukken is van een overalteenwoordig en alziend God? Durft men niet te doen wat men wil? Schrikt men er wel voor om te zondigen? En is dat geen atheïsme? Bidt men niet zonder ontzag en eerbied? Wat is dat toch, dat men beven en sidderen kan en verschrikt is als men eens met een grote der aarde moet spreken en aan zulk verzoeken; en dat men hiervan niet weet als men in de gebeden tot de God van hemel en aarde nadert? Ja, durft men niet zelfs onverschrokken aan het Avondmaal gaan, alwaar de Koning aan die ronde tafel is, ook al weet men wel dat men in zijn hart een vijand is van Gods volk en van het werk Gods in het hart? En is dat dan geen atheïsme?
3. Voegt hier deze vraag nog eens bij: Beeft men wel voor Gods Woord en voor hetgeen daarin staat geschreven wat betreft de ongelukkige staat van de mens? En beeft men wel, zo blijvende, voor wat er dan van de mens zal worden? Ja, voor die lange en eindeloze eeuwige eeuwigheid, en die zwarte, donkere nacht, die men te wachten heeft? O, wat is dat toch, dat de zaken van een eeuwig belang minder wegen dan de zaken van de tijd? Is dat geen atheïsme? En mensen, dit alles zijn de zaken, waarnaar iemand staat, die gaarne atheïst is, en die wil hij hebben. Hij begeert de indrukkeloosheid en de geruste zorgeloosheid, welke de meeste natuurlijke mensen hebben, maar omdat de eeuwige dingen bij hem woelen en hij die niet weg kan krijgen, zoekt hij bewijzen voor zijn atheïsme. O, een atheïst is geen gerust mens. In dit opzicht heeft hij van binnen nog meer dan de zorgeloze mensen in het algemeen.
4. Ja vrienden, zijn wij allen geen afgodendienaars, al knielen wij dan niet voor de broodgod? Blijkt zulks niet uit ons hart en uit de gesteldheid daarvan onder alles? Is er van binnen niet een vertrouwen op geld en goed? En die het niet heeft, zou hij er niet op vertrouwen als hij het had? En wat is dit anders dan dat men het goud tot zijn god maakt? Komt zulks niet openbaar als men eens wat afgebroken wordt en het vermogen vermindert? Wat is er dan wel een alarm innerlijk. Vrienden, dit is toch anders dan hetgeen Matth. 6:25 ons leert, te geloven dat het leven meer is, dan het voedsel, en het lichaam dan de kleding. Ja, blijkt het ook niet uit de gierigheid, welke bij de een meer, en bij de ander minder is? En deze gierigheid wordt afgoderij genaamd (Kol. 3:5). Vrienden, hoort eens wat hun boven het hoofd hangt, die rijk willen worden. De apostel zegt (1 Tim. 6:9): "Zij vallen in verzoeking, en in de strik, en in vele dwaze en schadelijke begeerlijkheden, welke de mensen doen verzinken in verderf en ondergang."
5. Is er bij elk niet een hart, dat groter wil zijn in de wereld dan het is? Dit wil zeggen dat men de zucht naar staat en eer tot zijn god stelt. En komt dat ook hier niet in openbaar, dat men met nijdigheid vervuld is wanneer anderen in de wereld groot worden? En ook uit die onvergenoegdheid over zijn tegenwoordige staat? Judas noemt zulken (vers 16) "klagers over hun staat." Ja, komt dit niet openbaar in dat gieren en jagen, als het er op aankomt zelfs met terzijdestelling van de wet Gods? O, dan ligt het op de grond van het hart, dat een kroon wel een mis waard is. En dat terwijl er toch uitdrukkelijk geschreven staat (Jer. 45:5): "Zoudt gij u grote dingen zoeken? Zoek ze niet."

6. Ja, zijn wij geen afgodendienaars in de godsdienst?
 - Blijkt dit met uit het misbruik van de leraars, dat men, zonder op de Heere te zien, op hen ziet en van hen alleen de zegen verwacht? O vrienden, de allerheiligste leraar moge het de mens gunnen, en hem met woorden raden en bestieren, en ook voor hem bidden, maar hij kan de ziel niets geven. Die eer heeft God voor Zichzelf behouden. En wanneer men een leraar alleen maar om zijn stem en gaven volgt, dan lijkt men op de toehoorders van Ezechiël (Ezech. 33:32). Zij hoorden hem gaarne. Hij was hun als een lied der minne, als één die schoon speelt. En wat is dat anders dan dat men zijn eigen lust zoekt, en dus afgoderij?
 - Blijkt het ook niet uit het misbruik van de vromen? Dat men van hen de zegen verwacht, of op hun gebeden rust. Dat men alleen van de mond der vromen afhangt. Het is wel waar, dat het getuigenis van vromen dierbaar en noodzakelijk is. En dan is het wel bijzonder tot sterkte, wanneer men het getuigenis van de waarheid zelf heeft, dat men het ook heeft van allen, die uit de waarheid zijn. Maar vrienden, men mag daar niet van afhangen. Met wat de vromen zeggen, moet men wel werkzaam zijn, en er om zuchten dat men het ook zo zien mag. Want anders behoort het mede tot de afgoderij.
 - Blijkt het ook niet in het rusten op doen en plichten, zoals op alle in de godsdienst gedane werk? En heeft men wat meer, wat rust men dan op de hartelijkheid in de werkzaamheden. En is er nog meer, wat rust men dan op gestalten en bevindingen, en niet op Christus. Wat is dit alles anders dan een vals vertrouwen, en dus afgoderij?
 - En blijkt het ook niet uit het toegeven in het ongeloof? Wat is dit anders dan een wantrouwen van de Heere, en dat men God niet voor zulk een volle en onveranderlijke en getrouwe God des verbonds houdt, Die Hij toch waarlijk is? Is zulks geen afgoderij?
7. En zijn wij ook geen afgodendienaars in de zonden? Blijkt zulks niet uit die verkleefdheid des harten van een ieder aan zijn bijzondere boezemzonde, die heersende zonde, die bij hem op de troon zit? De één is vast aan de wellust, aan de drank, hij is een dienaar van de buik. Die afgod dient hij en hij stelt zijn buik tot zijn god. Een ander is weer vast aan het vertonen van de hoogmoed naar buiten, hetzij dan grof of meer verfijnd. Daar piekert hij dag en nacht over om die te voeden. De mode van de tijd levert dit of dat op, en dan is er geen rust of het moet ook zo zijn. Die afgod moet ook het zijne hebben. En weer een ander is verkleefd aan de begeerlijkheden des vleses. O, daar zijn zulke zonden, die bij tijden woelen, ook al breken zij naar buiten niet in daden uit. Zij verkwikken evenwel het gemoed en dan hebben zij de ziel in hun macht, en dus zijn het afgoden.
8. En als wij onze woningen eens bezien, zijn wij dan geen afgodendienaars in onze huizen? Och vrienden, dit geldt zowel armen als rijken, zowel zedig burgerlijke mensen, als de ijdele wereldlingen, ja zowel vromen als onvromen. Kreeg elk er maar eens licht over wat al afgoden er opgericht staan in zijn huis en die daar hun plaats behouden. Van sommige koningen van Juda staat geschreven dat hun hart volkomen was, maar zij namen de hoogten niet weg. O, mocht elk met Ezechiël (Ezech. 8:8-10) eens ingeleid willen worden in het hol van de wand. Ja, mocht elk eens zuchten om de gruwel daarvan te mogen zien.
 - Want blijkt het niet, hieruit, dat men met zijn hart in huis overal aan vast zit, van de zolder tot de kelder? In zijn kasten en kisten, in zijn tuinen, in zijn spijze, in zijn kleding, ja in zijn liefhebberijen. Elk heeft iets dat hij zijn liefhebberij

noemt, hetwelk zijn hart heeft, en dan noemt men het gewoonlijk alsof dat geen zonde is. Maar vrienden, het is afgoderij.

- Het blijkt ook uit dat vermeerderen van al die onnodige meubelen. En zulks enkel en alleen om zich daarin te verlustigen, om oog en hart daarmede te voeden. Want het gaat er maar om er wat mee te zijn. Vrienden, de zaken, welke tot een normale versiering dienen, mag men hebben. Maar dat men er innerlijk zo mee bezig is het alles op te stellen, dat doet u kwaad. Waarom moet *die* schotel en dat beeld, enz., nu hier staan, en niet daar? Wel, omdat dit ding een grote plaats in uw hart heeft. Men moet het goed kunnen zien. Daar valt het meer in het oog. Deze afgoderij heeft in ons hart meer praktijk, en er zijn meer duivelse listen en aandrijving in dan wij wel weten. O vrienden, Jeremia zegt (Jer. 17:9): "Arglistig is het hart, meer dan enig ding, ja dodelijk, wie zal het kennen?"

9. Dat wij afgodendienaars zijn blijkt ook uit die smart des harten, welke wij hebben als wij eens van het één of ander verstoken raken. Als de boel eens wordt omgekeerd. Laban riep toen uit: "Zij hebben mijn goden weggenomen." En Rachel verborg deze en droeg zulk een zorg voor de terafim. Dan roept men wel uit: Het is nog een erfstuk! Ja vrienden, het is erfgoed, en zulk een hart is ook erfgoed. Hadden wij dát niet geërfd, wij zouden er niet ongelukkiger aan toe zijn geweest. Maar nu is het een erfgoed en men zet er het hart op.

O vrienden, die hiervan enige indruk heeft en licht in zijn hart, die ziet wel dat zijn hart met afgoden is vervuld. En dan zijn die dingen in zijn ogen geen kleinigheden, maar dan zijn het zonden, welke God tergen.

Maar vrienden, nu zegt de Heere, de Wetgever Zelf tot elk onzer: "*Gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben.*" En dat wil zeggen: nergens. Want de Heere zegt dat ze onder Zijn heilig, goed, genadig, lankmoedig en toornig oog zijn. O, mocht dit die zonden dan zwaar doen zijn en gewicht toebrengen, want wat anders zal dit doen?

O mens, die nog leeft in uw onverzoende staat, en die zo zorgeloos zijt, zie hier toch uzelf in deze spiegel. Zucht dat God u de ogen opene. Want wat zou toch een blinde in een spiegel kunnen zien?

Vrienden, weet dat u voor God schuldig staat, wel tienduizend talentponden, en u hebt geen penning om te betalen. Mocht u uit dit gebod het recht Gods eens zien, en weten dat u de dood waardig zijt. O, hoe gevaarlijk is dit, een schuldige gevangene te zijn, waarover het vonnis al is uitgesproken, en dan zorgeloos en gerust in de gevangenis te zitten, alsof het van rondom vrede is. En zo ligt elk onzer van nature onder de wet en onder de vloek besloten. Paulus zegt het ons (Rom. 3:19): "Opdat alle mond gestopt worde en de ganse wereld voor God verdoemelijk zij."

Vrienden, weet ook dat u met een heilig en rechtvaardig God te doen hebt. Hij kan net zo min nalaten om u tijdelijk en eeuwig te straffen, als Hij kan nalaten Zijn deugden te beminnen. Wat dunkt u, o mens, die meent dat God van geringe en eenvoudige mensen, die weinig geweten hebben, niet zo veel zal afvorderen? De Heere zegt (Hos. 4:6): "Omdat gij de kennis verworpen hebt, zo heb Ik u ook verworpen."

Het is dus zo, dat de wet van u in eigen persoon volmaakte gehoorzaamheid afvordert, en indien u in gebreke blijft, spreekt zij de vloek over u uit. En dit is recht. Want elk onzer is in Adam in zulk een staat geweest - zoals wij de vorige maal nog hoorden - waarin hij al het nodige daartoe had. Door onze schuld zijn wij verdorven geworden. Het verderf is uit ons, en Gods wegen zijn recht (Hos. 14:10): "Wie is wijs? Die versta

deze dingen. Wie is verstandig? Die bekenne ze. Want de wegen des Heeren zijn recht, en de rechtvaardigen zullen daarin wandelen, maar de overtreders zullen daarin vallen." En nog dit, o mens, kunt u de Almachtige hier nu ook het recht in toewijzen en uzelf in uw schuld stellen voor Hem? Maar dit is mede een groot deel van uw ellende, dat u daartoe noch de lust, noch de wil, noch een hart hebt. En weet ook dat de wet volmaakt volbracht moet worden. En u zijt een doodgevallen mens en dus daartoe onmachtig. O, wat zult ge toch doen? Ja, ge moogt doen wat u doet, maar u zult het in eeuwigheid niet te boven komen. Al draagt u de straffen van het eeuwige vuur, u zult ze nooit doordragen, nooit voldragen, en daarom zult u er ook in eeuwigheid niet uit opkomen.

Maar nu zult ge mogelijk zeggen: *Wat moet ik dan evenwel doen? Hier lig ik nu!*

O ja, mens, daar zit ge nu in, en hoe komt u er uit?

Zegt u mogelijk: *Ik ben maar een gering mens, die van mijn jeugd af aan met mijn handen mijn brood moest verdienen. God is barmhartig en goed en Hij zal van mij zo veel niet eisen. Hij zal mijn godsdienst, al was deze dan ook niet zo veel, evenwel in genade aannemen.*

Maar weet dan dat dit Arminiaanse taal is. God is geen mens. Een mens mag niet altijd te zeer op zijn recht staan. Maar een rechter kan zonder voldoening van geen gerechtigheid afstaan, anders is het de grootste ongerechtigheid.

En wanneer u zegt: *Ik zal van nu af aan voortaan zoveel doen als ik kan, en dan zal ik het verder maar overgeven!*

Dan moet ge weten, dat dit paaps is, wanneer men geen andere kracht kent dan die van zichzelf. Want afgezien daarvan dat alle plichten geestelijk moeten verricht worden, u hebt van nature niets dat Gode welbehaaglijk is. Ja, al schreide u ook een zee van tranen, u zoudt uw ellendestaat niet genoeg kunnen bewenen, en het zou u ook niets kunnen helpen in het voldoen aan de gerechtigheid van God.

En zegt u mogelijk: *Och, dat ik van dit ogenblik af een heilig mens mocht worden, dan zou er nog hoop zijn.*

Weet dan, al leefde u van dit ogenblik af heilig en geheel zonder zonde, hetwelk nu onmogelijk is, u zou daarmee niet kunnen voldoen voor uw vorige erf- en dadelijke zonden. Uw gerechtigheid is te licht en voldoet niet. Wat deden sommige Farizeeën wel (Lukas 19 enz.). En wat kan een mens al veel doen, en daarmee toch niet gelukkiger zijn (1 Kor. 13). Daarom, mensen, hoort eens wat Jezus zegt (Matth. 5 :20): "Tenzij uw gerechtigheid overvloediger zij dan der schriftgeleerden en der Farizeeën, dat u in het Koninkrijk der hemelen geenszins zult ingaan."

B. En vrienden, als hier iemand is die zo ver bevoorrecht is, dat hij over zijn schuld is bekommerd, en dus over zijn staat, en daarmee ten einde raad is, dan moet ik u zeggen: De wet eist wel volmaakte gehoorzaamheid in eigen persoon, maar zij weigert niet de voldoening door die Ander, Welke het Evangelie aanwijst, namelijk Christus. O, door Hem wordt het recht der wet vervuld. En hieruit volgt, vrienden, dat Jezus Christus voor alle door de wet gewonde zielen een gepaste Zaligmaker is, Die volkomen zalig maakt allen die door Hem tot God gaan, O, Hij is die enige Naam onder de ganse hemel. Hij heeft de wet volmaakt gehoorzaamd en lijdelijk en dadelijk het recht der wet vervuld. Dat deed Hij als Borg voor en in de plaats van de uitverkorenen.

En daarom,

(1) zucht toch op uw wijze veel om de Geest van Christus. Deze is in de handen van Jezus, en die Geest moet langs de wet uw ogen recht openen. u hebt van node dat u nog vuiler wordt (Openb. 22:11). Het moet bij u een geheel berooide boedel worden, zal Jezus als Borg Zijn hand er aart leggen. Hiertoe is de Geest gekomen

(Joh. 16:8), om de wereld te overtuigen van zonden, van onmacht, van gerechtigheid en van oordeel. En deze Geest wordt in een mens, die bekeerd wordt, eerst langs de wet een Geest der dienstbaarheid tot vreze (Rom. 8:15). Maar wanneer de rechterhand des Allerhoogsten verandert, wordt diezelfde Geest door middel van het Evangelie een Geest der aanneming tot kinderen, waardoor zij roepen: *Abba, Vader* (Rom. 8:15).

- (2) En zoekt diep buigend werkzaam te zijn. Bedenkt toch dat u een overtreder voor God zijt en diens gevolge niets te eisen hebt.
- (3) En daarom, klaagt veel voor God over uw schuld dat u zo blind zijt, over uw onmacht, over uw hard en ongevoelig hart. En wacht dan werkzaam op de Heere en op Zijn Geest, dat Die u waarlijk vernedere.
- (4) En gelooft toch ook, dat werkelijk alleen maar aan uw zijde de schuld ligt, en niet aan des Heeren zijde. Dit wordt toch wel duidelijk uit de uitgebreide lankmoedigheid enz. O, mocht de weg van vrije genade dierbaar worden voor uw ziel, en mocht u op deze wateren komen. Want ik moet het u weer zeggen, dat er geschreven staat (Jes. 64:4): "Vanouds heeft men het niet gehoord wat God doen zal die, die op Hem wacht."

C. Nog een woord aan u, kinderen des Heeren, verlost des Heeren, voor wie de wet niet is gezet (1 Tim. 1:9).

O, staat u niet mede schuldig aan dit gebod? Wat is er toch een fijne, ja een geestelijke afgoderij. Ik laat dit nu over aan de eigen overwegingen van het volk des Heeren, maar waar zit het hart al niet aan vast! En wat wordt er toch van binnen al gevoed! Men behoeft hier niet te vragen waarom menigeen hier in het duister gaat, en zo zeer leeft onder de verbergingen van het aangezicht des Heeren. O, de meest verborgen dingen zijn voor Gods aangezicht, en de Heere is toch een heilig God. Daarom, volk des Heeren, mochten uw ogen eens recht open gaan om de gruwel en het onbetamelijke te mogen zien van die geestelijke en verfijnde afgoderij en afhoereringen van de Heere. Om ook te mogen zien wat het uw Borg wel gekost heeft O, Hij heeft de vloek ook van die zonden gedragen. Dit moest uw hart doen smelten. Heeft God van eeuwigheid in liefde op u neergezien, en zoudt u dan andere goden dienen, en naast de Heere en in het licht van Zijn aangezicht iets met liefde behouden, waaraan u uw hart geeft? God is toch een jaloers God. De taal van Asaf past ook in uw hart en mond (Psalm 73:25): "Wie heb ik nevens U in de hemel? Nevens U lust mij ook niets op de aarde."

Het volgende dient nog tot uw besturing.

- (1) De lijdelijke en de dadelijke gehoorzaamheid van Jezus mocht weder opnieuw dierbaar worden voor uw ziel. Zoekt toch met de schuld uwer ziel te schuilen in die lijdelijke gehoorzaamheid van Christus, en nu door het geloof daarmede uw ziel te dekken, om in die weg het rechte gevoel van liefdesmart, vernedering en vergeving te genieten. Dat u dus weder een vrij man moogt worden (Jak. 1:25): "Maar die inziet in de volmaakte wet, die der vrijheid is, en daarbij blijft, deze, geen vergetelijk hoorder geworden zijnde, maar een dader des werks, zeg ik, zal gelukzalig zijn in dit zijn doen." Om zo ook langs deze weg de Geest van Christus deelachtig te worden, en wel ter sterkte tegen die zonden, welke het u voornamelijk doen, en dus ter doding van de werkingen des lichaams door die Geest.
- (2) Mocht u door de gebruikmaking van het liefdelijden van Jezus tegen de zonden de zonden in hun juiste gewicht zien, opdat u het er niet langer meer bij zou kunnen houden. En mocht u dan meer toenemen in oprechtheid en volkomenheid des harten tegen de zonden, en dit aan de zijde van de Heere Jezus. O vrienden, dat ruime wasvat staat immers open.

- (3) Zoekt ook met uw daden te schuilen in de dadelijke gehoorzaamheid van Christus, en in Zijn volmaakte onderhouding van dit gebod, en dus door het geloof uw daden met Christus te dekken. Jezus heeft ook dit gebod volmaakt gehoorzaamd, en zulks niet voor Zichzelf. O nee, vrienden, u was Zijn lastgever, voor wie en in wiens plaats Hij het als Borg volbracht heeft. Hij is ook tot afgoderij verzocht. Tot grove en tot meer verfijnde afgoderij. De duivel verzocht Hem om hem te aanbidden, maar Christus weersprak hem met hetgeen geschreven staat. Ja, de duivel toonde Hem al de koninkrijken der wereld, of de begeerlijkheid ook vat mocht krijgen op Zijn hart Maar Hij zeide: "Ga weg, satan!" Daarom had de overste dezer wereld niets aan Christus, maar aan ons heeft hij wel wat. Doch hoe dichter de ziel schuilt bij Christus, hoe minder hij aan ons heeft.
- (4) Daarom, legt uzelf toch veel bij de wet en bij dit gebod neer, om de kleine beginselen van uw heiligmaking, welke meest maar bestaan in pogingen en in oprechtheid, aan die wet te toetsen. O vrienden, de wet moet getuigenis geven. Die moet het goed of kwaad keuren (Jes. 8:20). En zulks opdat u hoe langer hoe meer licht moogt krijgen en zonden moogt zien. En ook moogt zien hoever u nog van de volmaaktheid af zijt, opdat u Jezus dagelijks meer nodig mocht zien, om gebruik van Hem te maken. Totdat u eenmaal het lichaam der zonde aflegt als een kleed, en uw ogen zult openen in de zalige onsterfelijkheid en in de heerlijke en volmaakte rust. Johannes vermaant (1 Joh. 5:21): "Kinderkens bewaart uzelf van de afgoden." Amen.

ZONDAG 35 (eerste deel)
(Vraag 96-98)

DE VERKLARING VAN HET TWEEDE GEBOD
volgens de letter van de Wet

Ons onderwerp is thans de verklaring van de onderwijzer betreffende de afzonderlijke geboden en verboden van de zedelijke en eeuwigdurende wet van God. En wel die van de eerste tafel of het eerste hoofdgebod, die betreffende de volmaakte liefde tot God.

In de voorgaande oefening mochten wij de bespreking van de volmaakte dienst van de enige ware God afsluiten.

Wij gaan nu verder om met de onderwijzer te spreken over de nadere uitbreiding van die dienst, of wel wat tot het gehoorzamen aan het eerste gebod behoort. Dit zien wij nader in de drie nu volgende geboden, waarin wij weer op twee zaken moeten letten, namelijk ten eerste de wijze hoe God gediend wil worden (in het tweede en derde gebod), en ten tweede de tijd wanneer de Heere statig en plechtig gediend wil worden, zó, dat deze dienst is als een voorportaal van de hemel (het vierde gebod).

Ten aanzien van de wijze hoe God gediend wil worden (het tweede en derde gebod), vinden wij allereerst aangewezen de algemene wijze van de eredienst naar Gods wil (het tweede gebod), en dan in het bijzonder de rechte en eerbiedige gesteldheid van het schepsel in die dienst (het derde gebod).

Wat dan dit eerste betreft, de algemene wijze van deze dienst naar de wil van God (het tweede gebod), dit is in de behandeling van zondag 35, de vragen 96-98, onze stof voor dit ogenblik, en daarin willen wij als de twee voorname hoofddelen behandelen:

- I. **de verklaring van het gebod, zoals wij dit vinden in Exodus 20:4-6.**
- II. De opening van de geestelijke zin van het gebod aan de hand van de uitbreiding van de onderwijzer.

Wij willen thans alleen van het eerste hoofddeel spreken en bezien wij:

A. het gebod zelf; en

B. de drangreden, waarmede de Wetgever dit gebod aandringt.

A. Wat het gebod zelf betreft, zien wij dat dit wederom op verbiedende wijze wordt voorgesteld.

Letten wij dan eerst op de onderwerpen, waarover dit verbod handelt. De tekst spreekt van: ***enig gesneden beeld, of enige gelijkenis van hetgeen dat boven in de hemel is, of van hetgeen dat onder op de aarde is, of van hetgeen dat in de wateren onder de aarde is.***

Allereerst dan wat hier door *in de hemel, op de aarde en in de wateren onder de aarde* wordt bedoeld. Wanneer gesproken wordt van hetgeen boven in de hemel is, dan moeten wij daardoor verstaan:

1. *De derde hemel of de hemel der hemelen.*

- (1) De Schrift zegt dat daar de overaltegenwoordige en onmetelijke God op een onbegrijpelijke, allerheerlijkste en aller majesteitelijkste wijze woont (Jes. 57:15): "Ik woon in het hoge en in het heilige." Psalm 115:3: "Onze God is toch in de

hemel, Hij doet al wat Hem behaagt." En Matth. 6:9: "Onze Vader, Die in de hemelen zijt."

- (2) Daar is Christus, de verheerlijkte Godmens (Hand. 3:21): "Welke de hemel moet ontvangen tot de tijd der wederoprichting aller dingen, die God gesproken heeft door de mond al Zijner heilige profeten van alle eeuw."
- (3) Daar zijn de heilige engelen, die zalige geesten voor de troon van God, waarvan gezegd wordt (Matth. 18:10), dat zij altijd het aangezicht van God zien.
- (4) Daar zijn de geesten van de volmaakt rechtvaardige mensen, of de zielen van de afgestorven heiligen, zoals de moordenaar (Lukas 23:43): Deze was terstond met Christus daar, hoewel zijn lichaam hier bleef liggen. En wij lezen in Openb. 6:9-10 van de zielen, die onder het altaar waren en riepen: "O Heere, hoe lang oordeelt en wreekt u ons bloed niet van degenen, die op de aarde wonen?"
- (5) En daar zijn ook nog enige heilige mensen met hun lichamen, zoals Henoch en Elia, alsook onderscheidene heiligen, die bij de dood van Christus, toen vele graven werden geopend, zijn opgestaan, en welke Christus in Zijn hemelvaart wel zullen hebben vergezeld (Matth. 27:52-53).

2. Wanneer gesproken wordt van hetgeen *boven in de hemel is*, dan moeten wij daardoor ook de middelste hemel of het firmament verstaan. Daar zijn de zon, de maan en de sterren, welke het ganse heir des hemels worden genoemd (Deut. 4:19).

3. Maar ook de onderste hemel, welke wij *de lucht* noemen. Daar zijn de wolken en de dampkring, daar zijn de tekenen des hemels, enz. Daar zijn ook de vogelen des hemels, welke zo worden genoemd in Matth. 6:26 en Deut. 4:17.

Wanneer gesproken wordt van hetgeen *onder op de aarde is*, dan moeten wij daardoor:

- (1) de mensen verstaan (Jes. 44:13).
- (2) En ook de beesten, zoals de viervoetige dieren, ten aanzien waarvan menigmaal afgoderij en beeldendienst plaats had en heeft, zoals ossen en kalveren enz. (Ex. 32:4, 1 Kon. 12: 28).
- (3) Ook kruipend gedierte (Ezech. 8:10, 14 enz., Rom. 1:23). Voorts zijn daar ook bomen, planten, bergen, bossen en allerlei levenloze lichamen.

3. En wanneer dan tenslotte gesproken wordt van hetgeen in de wateren onder de aarde is, dan moeten wij daardoor niet alleen de vissen en allerlei zeemonsters, als slangen enz. (Deut. 4:18), alsook allerlei zeegewassen en mineralen verstaan. Maar ook de duivelen. Want dezen worden met hun werkingen beschreven te zijn zowel onder de aarde (Filipp. 2:10), als op de aarde (Job 1:7) en in de lucht (Ef. 2:2 en 4:12).

Bezien wij nu wat wij moeten verstaan door *enig gesneden beeld of enige gelijkenis van dit alles, dat in de hemel, op de aarde en onder de aarde is*.

- Wij moeten door een gesneden beeld, zoals hier de wet dit bedoelt, verstaan alle beeltenis van hout of steen, hetzij dan gesneden of uitgehouwen, waarin de trekken of lijnen van iets anders zijn (Lev. 26:1 en Jes. 44:13).
- Voorts ook alle gegoten beelden uit allerlei soorten van metalen, hetzij goud, zilver, koper enz. (Jes. 30: 22 en Ex. 34:17).
- En dan voegt de wetgever hier nog bij "*noch enige gelijkenis daarvan*." En zulks om daarmee ook alle andere soorten van afbeeldingen uit te sluiten en te verbieden, hetzij geborduurd of geweven, of geschilderd enz. (Ez. 8:10).

Staan wij er nu bij stil wat al tot deze *gesneden beelden of enige gelijkenis van dat alles, dus hetgeen in de hemel, en op of onder de aarde is*, behoort en daaronder moet worden begrepen.

- (1) Hieronder moeten wij begrijpen alle ongodsdienstigheid, ook alle kwade en eigenwillige godsdienst, zowel die des harten als die, welke zich naar buiten openbaart. En dus ook alle vleselijke gedachten of onbetamelijke voorstellingen van het onzichtbare Opperwezen in het hart. Het is alsof God zegt: Gij zult u geen godsdienst versieren of eigen maken buiten Mijn wil, hoe schoon deze u ook schijnen moge. Aan Mij alleen komt het toe het voorschrift te geven hoe Ik wil gediend worden. "*Want Ik ben een ijverig God.*"
- (2) Hier kan men ook deze reden aanwijzen, waarom God zulk een uitgebreid gebod dit aangaande heeft gegeven. En wel omdat elk mens van nature zeer vleselijk is en zeer genegen tot lichamelijke begrippen van de onzienlijke en onbegrijpelijke God. Hij staat er dus zeer voor open om God uit te beelden naar zijn verstandelijke begrippen. En dan is hij daarbij ook zeer in gevaar om aan die afbeelding eer te bewijzen. Hierdoor was vóór de tijd van Mozes onder de heidenen reeds de beeldendienst ingeslopen, zoals ook bij de Egyptenaren. En door dit voorbeeld van de Egyptenaren is het Joodse volk, dat zeer tot deze afgoderij genegen was, meerdere malen ook tot de beeldendienst vervoerd geworden.

Nu wat betreft het verbod ten aanzien van deze onderwerpen zelf. De tekst zegt: "*Gij zult u geen gesneden beeld, noch enige gelijkenis maken van hetgeen dat boven in de hemel is, noch van hetgeen dat onder op de aarde is, noch van hetgeen dat in de wateren onder de aarde is. Gij zult u voor die niet buigen, noch hen dienen.*"

Daarbij staat ons te letten op de voorwerpen van dit verbod, of wel de personen, welke de Wetgever hier in het enkelvoud aanspreekt: *Gij*. Ziet hierover de verklaring op zondag 34.

Let hier ook op het verbod om beelden te maken. De tekst zegt: *Gij zult ze u niet maken.*

A. Hier wordt dus verboden het maken van enige beeltenis van *hetgeen in de hemel is*.

- Het afbeelden van God wordt hier absoluut verboden. Dit mag en dit kan niet geschieden. Niemand heeft ooit God gezien. God is onzienlijk, onbegrijpelijk, onvergelijkelijk. En daaruit volgt ook dat men noch kan, noch mag enig lichamenlijk denkbeeld formeren van Zijn Majesteit, of men bezondigt zich ten hoogste. Dit zal ons nog wel nader blijken (Jes. 40:18 en 25, Hand. 17:29).
- Ook wordt hier verboden het maken van enige beeltenis van Christus of van de andere hemelingen. Dit kan ook niet geschieden, want hun gedaanten zijn ons onbekend. Of wel het zijn geesten, en die kan men niet afbeelden. Vrienden, de Heere, Die onze verdorven tijd wel tevoren wist, heeft naar Zijn wijsheid de gedaante van het lichaam van Christus en van Maria en andere heiligen doen verborgen blijven. Het is hier zoals God het lichaam van Mozes verborgen heeft, opdat men er geen afgoderij mee bedreef (Deut. 34:6, vergeleken met Judas 9), waarover de duivel zo zeer twistte.

B. Dan wordt ons hier ook verboden het maken van enige beeltenis van *hetgeen onder op de aarde en in de wateren onder de aarde is*.

Dat zichtbare schepselen op de aarde wel afgebeeld mogen worden, en tot welk doel, zal nog nader blijken. Maar hier wordt zeer scherp verboden het maken van afbeeldingen van schepselen *tot een godsdienstig doel*. Daarom moeten wij hier stil staan bij het verbod van het maken van beelden. met enig godsdienstig doel, om aan de beelden of

door deze beelden aan God enige godsdienstige eer te bewijzen. De tekst zegt: *"Gij zult u voor die niet buigen."* Het is alsof de Wetgever zegt: Gij zult daaraan noch inwendig, noch uitwendig, enige eerbied bewijzen of toedragen (Lev. 26:1). Want het in- en uitwendig buigen en bukken is een gevolg van de eerbied des harten. Daarom zegt David (Psalm 95:6): "Komt, laat ons aanbidden en nederbukken, laat ons knielen voor de Heere, Die ons gemaakt heeft." Dit zegt de profeet nadat hij tevoren God in Zijn hoogheid had gezien en eerbied in zijn hart ontvangen had, gelijk wij in het voorgaande gedeelte van deze psalm kunnen lezen.

En dan zegt de Heere daarbij: *"Gij zult hen niet dienen."* Het is alsof de Wetgever zegt: *Gij zult geen godsdienstige eer aan hen, of door hen aan Mij bewijzen.* Noch ook enige godsdienstplicht betrachten, inwendig of uitwendig, hetzij door deze te aanbidden; hetzij dan met andere eerbewijzen van godsdienstige werken, als offeren, het aansteken van reukwerk, kussen, tempelbouw, feestvieren, enz. (Deut. 12:4): "Gij zult de Heere uw God also niet dienen." En in Psalm 97:7 lezen wij: "Beschaamd moeten zijn allen, die de beelden dienen, die zich op afgoden beroemen." En dan volgt daarop: "Buigt u neder voor Hem, alle gij goden!"

B. Wij komen tot het tweede stuk, de redenen, waarmede de Wetgever dit verbod aandringt.

a. De eerste aandrang vinden wij hier afgeleid uit de beschrijving welke de Heere God hier van Zichzelf geeft: *"Want Ik ben de Heere, uw God."*

Wij moeten hier dan stilstaan bij de beschrijving, welke God van Zichzelf geeft ten aanzien van Zijn opperste en soevereine hoogheid en van Zijn gezag. De Heere zegt: "Want Ik ben de HEERE." Dit is de eigen of onbegrijpelijke en onmededeelbare Gedenknaam van God, welke het onafhankelijke en onveranderlijke Zijn van God uitdrukt (Ex. 3:14). En hieruit volgt dus dat de Heere, onbegrijpelijk en onafmetelijk zijnde in de kracht van Zijn Naam   Jehovah, noch mag, noch kan worden afgebeeld. Ja, als de Jehovah verbiedt God Zelf hier dat men Hem zou afbeelden.

Deze naam Jehovah wijst ook op de onveranderlijkheid en de getrouwheid Gods in het vervullen van al hetgeen de Heere ooit gesproken heeft En zulks zowel ten opzichte van de woorden van bedreiging over de goddelozen, als ten opzichte van alle woorden van beloften over Zijn kinderen. Hierom zegt God (Ex. 6:2) dat Hij aan Abraham, Izak en Jakob met Zijn Naam Jehovah niet bekend was geweest. En dit moeten wij hier dan alleen zo verstaan, in de kracht van die Naam ter uitvoering en vervulling van al Zijn beloften. De onveranderlijkheid Gods is hier dus een krachtige drangreden.

Voorts moeten wij hier letten op de beschrijving, welke de Heere hier van Zichzelf geeft ten aanzien van Zijn betrekking, welke de Heere in het bijzonder op Israël had. De Heere zegt: *"Want Ik ben uw God."*

Dit woord "uw God", als de   Elohim, de Drie-enige Verbondsgod, de God des eeds of des eedzwerens, wijst hier op de betrekking van God op Israël in het algemeen, en op die op elk mens in het bijzonder.

Bij de behandeling van de vorige zondagsafdeling hebben wij er op gewezen hoe God de God van elk mens is uit kracht van schepping. Ook hoe God de God is van alle gelovigen uit kracht van het eeuwig en onveranderlijk Verbond der genade. Voorts wezen wij er op hoe God de God was van gans Israël als een bijzonder volk, uit kracht van een uitwendig volksverbond, of een verbond der afscheiding van alle andere vol-

keren der wereld. We zouden het ook kunnen noemen het *Verbond ter uitvoering van die beloften*; welke God in het Verbond der genade aan de voorvaderen van Israël ten aanzien van hun zaad had beloofd, hetwelk God bij de wetgeving bezig was uit te voeren. De Heere had dit volk reeds verlost uit de dienstbaarheid van Egypte door een sterke hand en een uitgestrekte arm, en Hij had vele tekenen en wonderen aan hen gedaan voor de ogen der Egyptenaren.

Nu ligt hierin nog een krachtige aandrang voor elk mens om te gehoorzamen aan Gods gebod. Want elk onzer is mede aan God als zijn Schepper alle gehoorzaamheid, verschuldigd uit kracht van schepping. Hij is als schepsel toch afhankelijk van de onafhankelijke soevereiniteit Gods. En elk onzer, die genade in de ogen van God gevonden heeft, is waarachtige dankbaarheid aan de Heere verschuldigd, welke moet blijken in een volmaakte gehoorzaamheid aan alles wat God gebiedt.

En al is het dan waar dat er nu niet meer zulk een zichtbaar uitwendig verbond bestaat, er zijn toch veel uitwendige zegeningen, welke de goddelozen als van terzijde toevloeien uit het Verbond der genade, dat God met Zijn volk opricht. Want God verkiest nog dit volk, en de plaats om daar zichtbaar Zijn Koninkrijk op te richten en daaruit Zijn volk te vergaderen, en dat in het voorbijgaan van andere volkeren te plaatsnemen. Dit is de heilige en soevereine weg van God, bij welke oprichting van het Koninkrijk dan ook naar de beloften alle andere tijdelijke dingen worden toegeworpen, welke de daar wonende en verkerende goddelozen dan als van terzijde mede genieten.

Daarom vrienden, is ook elk onzer gehoorzaamheid aan de Heere verschuldigd uit kracht van al die oneindige goedheden, bewaringen, weldaden, lankmoedigheden, ja uit kracht van het feit dat hij mag leven onder het licht des Evangelies, waaronder de God van Israël woont. Dit alles moet voor ieder een sterke aandrang tot gehoorzaamheid zijn.

b. Bezien wij nu nog een tweede aandrang, welke wordt afgeleid uit Gods heilige en ijverige natuur, en uit de blijken daarvan naar buiten: *"Want Ik ben een ijverig God, Die de misdaad der vaderen bezoek aan de kinderen, aan het derde en aan het vierde lid dergenen, die Mij haten."*

Wij moeten hier letten op de hoedanigheid van de heilige natuur des Heeren. De Heere zegt: *"Ik ben een ijverig God."*

Dit woord God, als de El, de sterke of de grootmachtige God, wijst hier de Heere zo veel aan als zulk een God, Welke Zich stelt tegenover de onmachtige beelden en afgoden. Ook toont de Heere hierin ons Zijn oneindige macht om de woorden van Zijn bedreigingen gestand te doen. Het woord "ijverig" wil zoveel zeggen als jaloers. De ijver in God wijst aan de heilige wil van God om Zijn heilige deugden ongeschonden te houden. Daarom lezen wij (Ex. 35:14): "Des Heeren Naam is IJveraar; een ijverig God is Hij." Zie ook Deut. 4:24 en 6:15, en Jozua 24:19. Het woord is ontleend aan een *schending van de echt*, of aan de gesteldheid van de man ten aanzien van zijn vrouw die met anderen boeleert. Daarvan lezen wij in Spr. 6:34: "Jaloersheid is een grimmigheid des mans; en in de dag der wraak zal hij niet verschonen." En dan volgt er in vers 35: "Hij zal geen verzoening aannemen; en hij zal niet bewilligen, ofschoon hij het geschenk vergroot."

Aldus is ook de Heere, de sterke God, op een heilige en Gode betamelijke wijze ijverig en jaloers ten aanzien van een volk in het algemeen, en ook ten aanzien van een mens in het bijzonder. En dit wanneer zulk een volk of zulk een mens Hem, de Rotssteen waaruit zij gehouwen zijn, verlaat, en zichzelf gebroken bakken verkiest. Want de Heere rekent alle afgoderij en beeldendienst voor hoererij en overspel (Ex. 34:15-16, Jes. 57:3, Jer. 2:2, Ezech. 16:8, 23). Zo ijvert God en is Hij jaloers over Zijn eer, en

schrikkelijk vertoornd over de beeldendienst en al wat daartoe behoort (Ezech. 8:3). En uit dit alles blijkt ook wel dat dit een bijzonder gebod op zichzelf is, en niet slechts een aanhangsel van het eerste gebod, omdat er zulk een buitengewone aandrang bij wordt vermeld.

Hierbij moeten wij nog bezien de betoning hiervan en de ijverige natuur van God naar buiten.

1. En wel zoals deze zich openbaart in het straffen. *"Die de misdaad der vaderen bezoekt aan de kinderen, derde en aan het vierde lid dergenen, die Mij haten."*

Deze bedreiging over degenen, die de Heere haten, of in een onverzoende staat met God leven, en ook ten aanzien van hun kinderen en hun kindskinderen, komt voort uit het verbond der werken. God behoudt daarin toch Zijn eis en recht om gehoorzaamheid van de mens te vorderen, ook zelfs na de verbreking van dat verbond. Want God kon door de val des mensen niet uit Zijn recht vallen. En alle mensen, die buiten Christus leven, zijn toch vanwege de verbreking van het werkverbond schuldig aan de bedreigde straffen. Dit alles vloeit voort uit de onveranderlijke rechtvaardigheid van God. Dit bevestigt ons Ex. 34:6-7. Daar roept God Zijn Naam voor Mozes uit: "Heere, Heere, God, Die de schuldige geenszins onschuldig houdt, bezoekende de ongerechtigheid der vaderen aan de kinderen en aan de kindskinderen, in het derde en in het vierde lid." Zie ook Jes. 65:2, 7.

Ook verscheidene voorbeelden uit Gods Woord bevestigen ons dit.

- Want zo handelde God in de verdelging van de eerste wereld door de zondvloed (Gen. 7).
- Zo handelde God in de omkering en verbranding van Sodom en Gomorra en de onderhorige plaatsen (Gen. 19), waarin klein en groot om de zonden der ouderen omkwamen.
- Ook vanwege Israëls zonde van eerbewijzen door het gouden kalf (Ex. 32) werden hun nakomelingen ernstig gestraft.
- De ene zonde van David, dat hij die ene keer het volk wilde tellen (2 Sam. 24), kostte aan zeventig duizend onderdanen hun leven.
- Vanwege de zonde van Eli werden zijn zonen zwaar gestraft (1 Sam. 2).
- Vanwege de afgoderij en hoererij van Salomo werd aan zijn kinderen het koningschap over geheel Israël ontnomen en zijn de stammen gescheurd (1 Kon. 11:33): "Daarom, dat zij Mij verlaten, en zich nedergebogen hebben. voor Astoreth, de god der Sidoniërs, Kamos, de god der Moabieten, en Milchom, de god der kinderen Ammons, en niet gewandeld hebben in Mijn wegen, om te doen wat recht is in Mijn ogen, te weten Mijn inzettingen en Mijn rechten; gelijk zijn vader David", enz. En vers 35: "Maar uit de hand zijns zoons zal Ik het Koninkrijk nemen; en Ik zal u daarvan tien stammen geven."
- Vanwege de zonde van Jérobeam in het oprichten der kalveren te Bethel en te Dan, waarmee hij Israël deed zondigen (1 Kon. 12:28-29), zijn zware oordelen van God op Israël gevallen. Ja alle volgende koningen van Israël hebben uit deze beker van Gods toorn moeten drinken.
- Vanwege de afgoderij en andere zonden van Manasse, en van Juda en Israël, is hun zaad zwaar gestraft door de wegvoering in een langdurige gevangenschap in Assyrië en Babel (2 Kon. 23:26 en 24:3).
- Ook zijn vanwege de zonden van het latere Jodendom, en wel van de zware straffen die over hen gekomen zijn, met de verwoesting van Jeruzalem, van den tempel en van het ganse land, waarbij zovelen werden uitgeroeid, en waardoor hun nazaten nu reeds vele eeuwen als ballingen over de aarde hebben moeten zwerven en zijn met

zware verharding zijn geslagen (Lukas 21:24 en Rom. 11:25). En hiertegen kan niet worden ingebracht hetgeen wij lezen in Deut. 24:16: "De vaders zullen niet gedood worden voor de kinderen, en de kinderen zullen niet gedood worden voor de vaders; een ieder zal om zijn zonde gedood worden."

Ons antwoord hierop is alleen dit, afgezien daarvan dat de Heere Zelf in het tweede gebod het aldus gesteld heeft, dat de wet in Deut. 24:16 in het bijzonder geldt voor de aardse rechters.

Tegenwerping. Ook lezen wij in Ezech. 18 :20, *dat een zoon niet zal dragen de ongerechtigheid van zijn vader, maar dat de ziel, die zondigt, zal sterven.*

Maar hierop antwoorden wij dat deze woorden in het bijzonder dienen om de mond van de weerspannige Joden van die tijd te stoppen. Want dezen murmureerden vanwege de oordelen Gods, die op hen rustten en hun nog boven het hoofd hingen. Zij spraken tegen de Heere: "Onze vaders hebben onrijpe druiven gegeten, en onze tanden, de tanden hunner kinderen, zijn stomp geworden." En nu zegt de Heere hier, dat zij schuldig stonden, en daaruit volgde dat zij de straffen niet behoefden af te leiden van de zonden hunner vaders, maar dat zij bij hun eigen zonden terecht moesten komen.

Ook zegt de Heere daar niet dat Hij geen recht heeft om de zonde der vaders in de kinderen te straffen. De Heere zegt hier alleen dat Hij ze niet straffen zal, namelijk op die tijd. De Heere noemt daarbij ook de voorwaarde: *Zulk een zoon, die zich bekeert, zal niet sterven om de ongerechtigheid zijns vaders.* Dit lezen wij duidelijk in Ez. 18:14-17.

Ook kunnen wij hier nog aan toevoegen dat de Heere met deze woorden te kennen geeft, dat God nooit de zonden van de vaders met eeuwige straffen aan de kinderen straft, dan alleen aan die kinderen, die mede strafbaar en schuldig zijn.

O vrienden, die kinderen, welke door de oordelen Gods over hun vaders niet bekeerd zijn, worden menigmaal met dezelfde zonden gestraft, ja met veel zwaarder straffen dan ooit hun vaders hebben getroffen. Dit zien we duidelijk in Matth.23:35, waar Jezus tot de Joden zegt: "Opdat op u kome al het rechtvaardige bloed, dat vergoten is op de aarde, van het bloed des rechtvaardigen Abels af, tot het bloed van Zacharia, de zoon van Barachia, welke u gedood hebt tussen de tempelen het altaar. Voorwaar zeg Ik u: Al deze dingen zullen komen over dit geslacht."

Het is evenwel ook waar, dat naar de soevereine vrijheid Gods tijdelijke oordelen kunnen rusten op Godzalige kinderen, welke de weg der verzoening gevonden hebben, en dit vanwege de zonden hunner voorvaders (Psalm 99:8): "O Heere, onze God, u hebt hen verhoord; u zijt hun geweest een vergevend God, hoewel, wraak doende over hun daden."

2. De Heere toont ook zijn heilige en ijverige natuur naar buiten in het belonen en zegenen van hen, die aan Hem gehoorzaam zijn. *"En doe barmhartigheid aan duizenden dergenen, die Mij liefhebben en Mijn geboden onderhouden."*

Deze belofte over degenen die de Heere liefhebben komt voort uit het Verbond der genade. Het gaat over hen, wier hart naar God is omgezet, en die dus Gods geboden onderhouden. In de harten van dezulken zijn die pogingen om heilig voor God te zijn, daar strekt zich al hun begeren naar uit. En hier gaat het over hen tot in het duizendste geslacht. Dit is in de eigenlijke zin genomen de wet niet meer, maar het is aandrang voor degenen, die onder het verbond der, genade zijn, om toch aan deze wet te gehoorzamen. Want dit vloeit voort uit de genade Gods, uit zijn onveranderlijke liefde en getrouwheid.

A. Dit wordt ons in verscheidene schriftplaatsen bevestigd, welke ons spreken van de wijde uitgestrektheid van de getrouwheid Gods in Zijn verbond ten aanzien van het zaad Zijns volks tot in zeer vele geslachten, ja zelfs tot in eeuwigheid toe. Want dit wil dit woord toch zeggen, daar er in de eigenlijke zin zo lang de wereld bestaat nog geen duizend geslachten zullen zijn. Ziet hiertoe Job 9:3, Job 33:23 en Pred. 7:28. Ook worden de uitdrukkingen "eeuwigheid" en "duizend geslachten" wel verwisseld (Psalm 105:8): "Hij gedenkt aan Zijn verbond tot in der eeuwigheid, aan het woord, dat Hij heeft ingesteld, tot in duizend geslachten." Hierom worden de weldadigheden van David *gewis*, dat is *eeuwigdurend* genoemd (Jes. 55:3).

Wij noemen hiertoe alleen de volgende schriftplaatsen:

- (Deut. 7:9): "Gij zult dan weten, dat de Heere uw God die God is, die getrouwe God, Welke het verbond en de weldadigheid houdt aan die, die Hem liefhebben en Zijn geboden houden, tot in duizend geslachten."
- Ex. 34:6-7: "Heere, Heere, God, barmhartig en genadig, lankmoedig en groot van weldadigheid en waarheid. Die de weldadigheid bewaart aan vele duizenden, Die de ongerechtigheid en overtreding en zonde vergeeft."
- Psalm 25:12-13: "Wie is de man, die de Heere vreest? Hij zal hem onderwijzen in de weg, die hij zal hebben te verkiezen. Zijn ziel zal vernachten in het goede, en zijn zaad zal de aarde beëerven":
- Dit vergeleken met Psalm 112:1-2: "Welgelukzalig is de man, die de Heere vreest, die grote lust heeft in Zijn geboden. Zijn zaad zal geweldig zijn op de aarde; het geslacht der oprechten zal gezegend worden."
- En ook Psalm 103: 17: "Maar de goedertierenheid des Heeren is van eeuwigheid en tot eeuwigheid over degenen, die Hem vrezen, en Zijn gerechtigheid aan kindskinderen."

B. Ook wordt dit alles ons uit verscheidene voorbeelden in Gods Woord bevestigd.

1. Wij zien dit in de nakomelingen van Abraham, welken de Heere menigmaal verschoonde en spaarde. Als Mozes tot God roept (Ex. 32:13-14): "Heere, gedenk aan Abraham, aan Izak en aan Israël, aan welken u bij Uzelf gezworen hebt", dan volgt daarop: "Toen berouwde het de Heere over het kwaad, hetwelk Hij gesproken had Zijn volk te zullen doen." Dit vergeleken met Micha 7:18-20: "Wie is een God gelijk Gij, Die de ongerechtigheid vergeeft, en de overtreding van het overblijfsel Zijner erfenis Zijner erfenis voorbijgaat? Hij houdt Zijn toorn niet in eeuwigheid; want Hij heeft lust aan goedertierenheid. Hij zal zich onzer weder ontfermen; Hij zal onze gerechtigheden dempen, ja, u zult al hun zonden in de diepten der zee wegwerpen. u zult Jakob de trouw, Abraham de goedertierenheid geven, die u onze vaders van oude dagen af gezworen hebt."
2. Wij zien dit ook in de nakomelingen van David. Wij lezen met nadruk, dat de profeet Ahia tegen Jerobeam zeide (1 Kon. 11:32): "Maar één stam zal de zoon van Salomo hebben, om Mijns knechts Davids wil, en om Jeruzalems wil, de stad, die Ik uitverkoren heb uit alle stammen van Israël." En in vers 36: "Opdat Mijn knecht David altijd een lamp voor Mijn aangezicht hebbe in Jeruzalem." Dit vergeleken met Psalm 132:11-12: "De Heere heeft David de waarheid gezworen, waarvan Hij niet wijken zal, zeggendé: Van de vrucht uws buiks zal Ik op uw troon zetten. Indien uw zonen Mijn verbond zullen houden, en Mijn getuigenissen, die Ik hun leren zal, zo zullen ook hun zonen tot in eeuwigheid op uw troon zitten."
3. De wijde uitgestrektheid van de beloften Gods wordt ons ook bevestigd in Hand. 2:39; "Want u komt de belofte toe, en uw kinderen, en allen die daar verre zijn, zovelen als er de Heere, onze God, toe roepen zal."

a. Degenen, die lust hebben in de kennis van Gods wegen, kunnen hier bijzonder opmerken, dat, *de Heere Zijn bedreiging uitstrekt tot in het derde en vierde lid, maar Zijn beloften tot in duizend geslachten.*

- O vrienden, het is zo, dat de barmhartigheid van God als het ware overwint en Zijn rechtvaardigheid te boven gaat. En dan wel zo veel meer als het getal duizend het getal drie of vier overtreft. Daarom wordt *het toornen* in God *een vreemd werk* en *een vreemde daad* genoemd (Jes. 28:21). En daarom lezen wij ook dat God lankmoedig is en groot van barmhartigheid. Want God ziet het hart aan, en Hij ontfermt Zich over een zoon, die Hem dient, al is het dan in veel zwakheid. De Heere heeft lust in te verschonen (Psalm. 78:38-39, Psalm 103:14 en Mal. 3:17). Dan roept als het ware de ene afgrond tegen de andere en (Jak. 2:13) roemt de barmhartigheid tegen het oordeel.
- Deze waarheid wordt ons ook uit verscheidene getuigenissen van God in Zijn Woord bevestigd.
 - In Psalm 30:6 zegt de Heere, dat er een ogenblik is in Zijn toorn, maar een leven in Zijn goedgunstigheid.
 - Psalm 36:7-8: "Uw goedertierenheid is tot in de hemelen; Uw oordelen zijn een grote afgrond." Maar een afgrond is toch bij lange na zo diep met als de hemelen hoog zijn.
 - Jesaja 54:7-8: "Voor een klein ogenblik heb Ik u verlaten; maar met grote ontfermingen zal Ik u vergaderen. In een kleine toorn heb Ik Mijn aangezicht van u een ogenblik verborgen; maar met eeuwige goedertierenheid zal Ik Mij uwer ontfermen, zegt de Heere, uw Verlosser."
 - Hierom roept de profeet uit (Micha 7:18): "Wie is een God gelijk Gij, Die de ongerechtigheid vergeeft, en de overtreding van het overblijfsel Zijner erfenis voorbij gaat? Hij houdt Zijn toorn niet in eeuwigheid, want Hij heeft lust aan goedertierenheid." Zie ook Ez.36:11, Joël 2:13, enz.

b. Degenen, die lust hebben in de kennis van Gods wegen, moeten hier ook zeer opmerkzaam zijn, want in het hart zou hier tegen kunnen opkomen dat Gods weg wel anders zou zijn. Want de ervaring van alle tijden leert dat het menigmaal voorkomt dat goddeloze ouders vrome kinderen hebben, en Godzalige ouders goddeloze kinderen. Ook gaat het naar onze bevattingen dikwijls, *de goddelozen wel, en de vromen kwalijk.*

1. Maar hierop antwoorden wij, dat wanneer wij zien dat Godzalige ouders Godzalige kinderen hebben, en goddeloze ouders goddeloze kinderen, wij God de eer moeten geven van de waarheid van deze bedreiging en beloften, welke wij daar bevestigd zien. Maar zien wij het tegendeel, dat namelijk Godzalige ouders goddeloze kinderen hebben, en goddeloze ouders Godzalige kinderen, dan moeten wij God ook de eer geven vanwege Zijn soevereine en onbegrensde vrijheid (Psalm 115 x 3): "Onze God is toch in de hemel, en Hij doet al wat Hem behaagt." Rom. 9:18, 20-21. Wie is toch die mens, die hier tegen God zal antwoorden? Zal ook het maaksel tot zijn Maker zeggen: Waarom hebt Gij mij alsoo gemaakt? En heeft de pottenmaker geen macht over het leem? O vrienden, Hij ontfermt Zich dan diens Hij wil, en Hij verhardt die Hij wil. Wanneer God het licht des Evangelies in iemands ziel doet schijnen, dan ziet zulk één dat er juist daarom hoop voor hem is, omdat God Zich ontfermt over wie Hij wil, want zulks is in Zijn vrije en soevereine hand. Zulk één ziet het zo duidelijk, dat wanneer het in zijn hand zou zijn, hij zou er nooit toe komen. En daarom, dit is genade, en dit is iets wat elk bij bevinding moet kennen, zal deze grote zaak ooit zijn deel worden. Dat men namelijk met het hart God tot

een soeverein en vrij God verklaren zal, en deze vrijheid Gods zal prijzen en goedkeuren.

2. En voegt hier dan nog bij dat een Godzalige dikwijls tweeërlei zaad heeft, en dat een goddeloze soms gebruikt wordt om een zaad des verbonds voort te brengen, en dus ook tweeërlei zaad heeft. Het ene zaad gaat verloren, en het andere zaad wordt behouden.
3. Let ook op dat de bedreiging en de belofte zich niet steeds uitstrekken in het bijzonder uit over al het zaad. In het ene zaad vindt men de uitwerking van de bedreiging, in het andere zaad vindt men de uitwerking van de beloften Gods. En hier moeten wij weer de onbetwistbare vrijheid en soevereiniteit van God aanbidden, en het dus uit onze handen geven. Want al zien wij het niet door onze blindheid, deze bedreigingen en beloften worden in zekere opzichten dikwijls waarheid gemaakt ten aanzien van Godzalige en van goddeloze kinderen. Wat vallen er menigmaal zware oordelen, en wat rusten er menigmaal zware roeden op de huizen, waarin God Zijn volk heeft. En zulks omdat de zonden van de voorvaders niet gezien en betreurd zijn of worden. Het is onze dodelijke blindheid, dat wij de oordelen niet navolgen. Dat wij niet zien waar zij vallen, waarom zij vallen, hoe zwaar zij treffen en welke uitwerking zij hebben, enz. In Psalm. 94:15 is de belofte gedaan, dat wanneer het oordeel zal wederkeren tot gerechtigheid, alle oprechten van hart dit dan zullen navolgen. Het behoort tot de vervulling van de bedreiging, welke zelfs over het Godzalige nageslacht gaat, al is dit, dan ook geborgen tegen de eeuwige oordelen, en al is de Heere hun tot een vergevend God (Psalm 99:8), dat de Heere evenwel wraak doet over hun zonden en over die van hun voorvaders. Ja, wat vloeien er menigmaal een stromen van tijdelijke welvaart en zegeningen toe aan de goddeloze kinderen van Godzalige ouders. En dit behoort tot de vervulling van de Goddelijke beloften aan Zijn volk, welke Hij doet ten aanzien van hun vleeselijk zaad. Dit zien wij duidelijk in Gen. 21 :13, alwaar de Heere tot Abraham aangaande Ismaël zegt: "Ik zal ook de zoon dezer dienstmaagd tot een volk stellen, omdat hij uw zaad is." Als de onbekeerde kinderen van vrome ouders geen spotters zijn, maar achting hebben voor het volk en de zaak van God, als zij dus niet in vijandschap naar buiten uitbreken, dan zal het gezien worden dat de aarde des Heeren is, en ook al haar volheid. Dan geeft de Heere dezulken daar wel eens veel van.

Maar o arme mens, het is voor de tijd, en het zal eindigen met de tijd. O, wanneer u naar de onafhankelijke vrijheid van God geen erfgenaam van de genade uwer Godzalige voorouders wordt, en vindt u dit bestendige wezen en dit duurzame goed niet, dan zijt u onbeschrijfelijk ongelukkig.

4. Want wij moeten dit vasthouden, dat de Heere Zijn bedreigingen en beloften wel uitvoert, maar naar Zijn soevereine vrijheid niet altijd in het eerste of directe zaad in de eerste linie. De Heere kan Zijn Koninkrijk uitbreiden in de geslachten van goddeloze ouders. En lang daarna kan Hij door het doen van bezoeking over de misdaden dezer voorouders aan die vrome kinderen de zonden van het voorgeslacht onder het oog brengen en op het hart binden, opdat zij dezelve zullen betreuren, de Heere mogen heiligen in hun harten en verzoening mogen vinden. Daarom is het aan de andere zijde ook: de genade kan wel lange tijd stil staan tot in verre geslachten van Godzalige voorouders, dat deze geslachten weer geheel tot het heidendom vervallen, zoals Lo-Ruchama [niet-ontfermd] en Lo-Ammi, [niet-mijn volk] maar dat de Heere daarna Zijn beloften weer vervult. Want het is een eeuwige waarheid (Psalm 22:31-32): "Het zaad zal Hem dienen; het zal de Heere aangeschreven

worden tot in geslachten. Zij zullen aankomen en Zijn gerechtigheid verkondigen den volke, dat geboren wordt, omdat Hij het gedaan heeft." Zie ook Psalm 72:17. Maar het is ook waar, dat de Heere Zijn eigen tijd heeft. Ziet dit maar in ons westerse land, de eilanden welke wij bewonen. Daarvan was beloofd dat ze op de leer van de Messias zouden wachten. Wij zijn het nageslacht van Jafeth en wij hebben in de duisternis gewoond. En na vele eeuwen is het licht des Evangelies in onze landen opgegaan. En allen die hier bekeerd zijn geworden, werden dit uit kracht van de belofte des verbonds, welke aan Jafeth was gedaan, namelijk dat hij zou wonen in de tenten van Sem. En dus ook uit kracht van de belofte aan Abraham, aangezien (Gal. 2:29) allen, die het eigendom van Christus zijn, het zaad van Abraham zijn en naar de beloftenis erfgenamen.

En dit zal bijzonder gezien worden in de bekering der Joden in het laatste der dagen, nadat zij verworpen waren en vele eeuwen in verharding voortleefden. Dan zal God Zijn beloften, welke Hij aan Abraham gedaan heeft, waar maken in hun volle kracht, nadat de genade gedurende vele eeuwen in hun geslachten heeft stil gestaan. Paulus zegt ons (Rom. 11:15): Is hun verwerping de verzoening der wereld geweest? Heeft dat zo veel. teweeggebracht? Wat zal hun aanneming anders zijn dan het leven uit de doden?

Toepassing

Ziedaar vrienden, iets gezegd tot de verklaring van dit tweede gebod, alsook van de zeer krachtige en hartoverredende aandrang, welke daarbij is gevoegd. Maar aangezien de geestelijke zin van dit gebod behoort tot de uitbreiding en de verklaring door de onderwijzer, zullen wij dit voor de volgende maal bewaren. Indien de Heere wil, zullen wij dan zien waaraan elk mens schuldig staat, wat zonden tegen het tweede gebod zijn, en welke volmaakte deugds betrachting hierin ligt opgesloten, welke in dit gebod geboden wordt. Doch over de wonderlijke drangredenen bij dit gebod heeft de onderwijzer niet zo uitvoerig gesproken.

Daarom zullen wij hier tot nuttigheid der ziel van elk onzer nog eens in het kort nagaan welke oneindige verplichting op elk onzer rust. En hoe ons dit moet dringen om ons van alle eigenwillige godsdienst af te keren, en dus met verloochening van onszelf de Heere alleen naar Zijn wil te willen dienen.

A.

1. Mensen, kunt u niet zien, dat het ons allen niet betaamt God te dienen door beelden of naar onze verbeelding? En dat het ons ook niet betaamt beelden op te richten, al is het niet met een godsdienstig doel, om daaraan ons hart en ons innigste genoeg te geven? En door dit laatste versta ik alle pracht en pronk, waaraan de één meer en de ander minder, maar evenwel wij allen schuldig staan. Dit is één van de Gode tergende zonden des lands geworden. Het roept ook tot de hemel om wraak, vanwege onze vorige tijden van heidense onwetendheid, dat ons land nu weer met heidense afgoden wordt vervuld, en welke worden opgericht op de landgoederen en in de huizen. Zoals de zogenaamde god van het koren, van de oorlog, van de donder, van de winden, enz. Nu speelt men er nog mede, maar als God die vorige tijden eens doet wederkeren, dan zal wederom al wat geboren wordt wegzinken en verloren gaan. O vrienden, de Heere beware ons land om wille van Zijn kerk en de weinige zuchtenden en aan hun voorhoofd getekenden.
2. En kunt u ook niet zien, dat uit hetgeen wij verhandelden volgt dat het betaamt God alleen op Zijn wijze en naar Zijn wil en voorschrift te dienen? Want niets anders

toch kan de Heere behagen, dan dat het op Zijn wijze en naar Zijn wil geschiedt. Anders is alle eigenwillige godsdienst. Ja, wat een mens zich ook verbeelden moge van zijn uitwendige godsdienstige gedrag, al is dit ook nog zo buitengewoon, en hoe zeer hij daarop ook de hemel moge inwachten, God walgt er van en het is een tevergeefs offer. (Jer. 1:13). De verwachting van zulk een mens zal hem vóór of in de dood ontvallen, en daar ligt dan zijn gehele gebouw. Dan is het weggevaagd als een huis der spinnenkoppen. Salomo zegt (Spr. 16:25): "Er is een weg, die iemand recht schijnt, maar het laatste van die zijn wegen des doods."

Laat ons nu nog eens nagaan welke aandrang des Heeren in dit gebod onze ziel tot bekering en dus tot gehoorzamen zou moeten bewegen.

Onbekeerde mens, u die in uzelf en in uw eigen doen en plichten of op valse gronden rust, en dus een eigenwillige godsdienst opricht en betracht, wat moet de Heere nu nog meer aan u doen dan Hij gedaan heeft? Wat zal Hij nog krachtiger redenen gebruiken dan de Heere hier in Zijn wet spreekt, als Hij zegt zowel tot verschrikking als ter uitlokking: "Want Ik, de Heere uw God, ben een ijverig God, Die de misdaad der vaders bezoekt aan de kinderen, in het derde en in het vierde lid dergenen, die Mij haten; en doe barmhartigheid aan duizenden dergenen, die Mij liefhebben Mij geboden onderhouden."

O zorgeloze mens, en ook u allen die op uw wijzewerkzaam zijt en dus op valse gronden en inbeelding rust, mochten uw ogen hier open gaan, opdat u het tot uw ontwaking en bekering zoudt mogen zien met welk een God u nu te doen hebt, en ook te doen hebben zult in de grote dag.

1. U hebt te doen met een ontzaggeijk God, met de Heere, de Jehovah, Wiens Naam hier is de Vervuiler van Zijn bedreigingen, en Die daarin worden zal Die Hij is. God is onveranderlijk, wat gij u ook verbeelden moogt.
2. U hebt te doen met een goedertieren God, Die Zich *uw God* noemt. Want Hij heeft u geschapen toen u er nog niet was. Hij heeft u onderhouden en op velerlei wijze gezegend, zo lang u er zift, van het eerste ogenblik af tot op dit ogenblik toe. Hij heeft u aan Hem doen opdragen in uw prille jeugd in uw doop. Daar heeft Hij uit uw naam aan Hem doen beloven, dat als u jaren van onderscheid kreeg, u Hem zoudt zoeken en dienen, met verlaten van de wereld, met doding van uw oude natuur door de Geest, *en dat u dus in een nieuw Godzalig leven voor Hem zou wandelen.*
3. Ja, u hebt te doen met die God, aan Wie gij u menigmaal willens of onwillens, wetens of onwetens, op biddagen, op avondmaalstijden, in tijden van zware ziekten of doodsgerevaren en benauwdheden, hebt verbonden. En aan Wie u geloften deed, indien u gered werd en die enge band om uw lendenen ontbonden werd, dat gij u dan tot Hem zoudt bekeren, van volk en weg zoudt veranderen en voor Hem leven. En wat is er nu van al dat beloven, verbinden, ja liegen gekomen? De Heere zegt (Jer. 34:15-16): "Gij had een verbond gemaakt voor Mijn aangezicht, in het huis dat naar Mijn Naam genoemd is. Maar gij zijt weder omgekeerd en hebt Mijn Naam ontheilgd."
4. Gij hebt te doen met een God, Die ook betoont uw God te zijn, en dat in onderscheiding van mogelijk wel duizend andere volkeren op de wijde wereld. En dit deed Hij daardoor,
 - (1) dat Hij voor u het heldere licht des Evangelies op de kandelaar gaf, en boven anderen aan u Zijn gezanten zond. En wel zulken, die de weg naar de hemel kennen, opdat u ook die weg zoudt vinden. O mens, al die arbeid, al het werk dat in deze wordt verzet op de aarde in het zenden, roepen en weer verplaatsen van leraren's om uwentwil, opdat gij u zoudt laten vergaderen. Of ook, indien u het

verwaarloosd hebben zult, om u dan voor God te doen verstommen in die dag, die de Heere maken zal.

- (2) Ja, de Heere betoont ook uw God te willen zijn, en dit boven andere volkeren, dat Hij Zich aan u in het bijzonder aanbiedt om uw God te willen worden in Christus. Hij wil op u wachten om u genadig te zijn, daarom gaat het u hier menigmaal zo goed en hebt u zo veel gezondheid en voorspoed, en kunt u zo opgaan naar het huis des Heeren. De Heere wil u daar bij de stukken tonen dat Hij al de rijkdom Zijner lankmoedigheid uitstrekt opdat u tot bekering zoudt worden gebracht.
5. U hebt ook te doen met de sterke God, Die een ijverig God is, een jaloers en machtig God, Die ijvert over Zijn eer en over het ontrouw verbreken van Zijn verbond door een volk in het algemeen, en ook door een mens in het bijzonder. Hiervan zullen wij in het vervolg nog wel meer zien.
6. U hebt te doen met een rechtvaardig God, Die (Nahum 1:1) een Wreker, ja een zeer grimmig Wreker is, Die vergelding doet en de toorn behoudt aan Zijn vijanden. Een God, voor Wie het zo onmogelijk is de zonden ongestraft te laten, als het Hem onmogelijk is Zijn eigen deugden niet te beminnen. O, Hij zal de misdaad der vaders zelfs bezoeken aan de kinderen en aan de kindskinderen, die Hem haten, tot in het derde en vierde lid. Wat rusten er toch een zichtbare oordelen van God op sommige huizen, nageslachten en personen, en waarom doet de Heere dat? O vrienden, niet alleen ter betoning van Gods rechtvaardigheid, maar ook om een mens tot de oorzaak te brengen, opdat hij zijn zonden en de zonden zijner voorvaders zou opzoeken, deze voor de Heere zou belijden, betreuren, en er verzoening over zou zoeken.

En vrienden, wie vraagt hier, als er oordelen of roeden op zijn huis of persoon vallen, met Job naar de oorzaak, zeggende: *"Heere, doe mij toch weten waarom u met mij twist"*? Ziet eens, vrienden, wat al voorname oorzaken er door de voorvaders kunnen zijn gelegd, welke als bannen kunnen zijn, die op sommige families tot in geslachten kunnen rusten.

1. De oorzaak kan zijn een bijzondere verachting en verlating van God na overtuigingen gehad te hebben, en ook een zichtbare verachting van de godsdienst. En voegt daar dan bij het goddeloos afgaan en laten varen van de Heere, en het zichtbaar verachten, verstoten en verwerpen. van Zijn knechten en volk. O mens, als God dikwijls het ene oordeel na het andere over een huis doet gaan, dan moet de reden menigmaal daar gezocht worden. Een oogappel is niet alleen teer, maar hij geneest ook niet zo vlug. David zegt tot zijn zoon Salomo (1 Kron. 28:9): "Indien u de Heere verlaat - ook in het verwerpen van Zijn Woord, dienst, knechten en volk - Hij zal u verstoten tot in eeuwigheid." Wij hebben zo juist gezien welke oordelen daarom wel op de nageslachten kunnen rusten.
2. En voegt bij deze oorzaken ook ontrouwe huwelijken, alsmede, het onrechtvaardig goed naar zich trekken, waardoor anderen tot God zuchten. O, het gezucht en geschrei van een beledigde en van armen klimt op in de oren van de Heere Zebaoth. Daar moeten menigmaal de oorzaken van de tegenheden, welke op hele families rusten, worden gezocht. Om deze oorzaken worden dikwijls hele geslachten door zware armoede getroffen. En indien zij al geld hebben, dan zijn er dikwijls zoveel tegenheden in hun goederen, in hun kinderen, in hun beroep, dat de vloek niet ver te zoeken is. Ja, menig goddeloos mens zelfs zegt het dan met zulke woorden: Het lijkt wel of de vloek er in is. En bracht dat zulk een arme man nu maar tot de Heere, Die

de steen werpt. Want dan zou hij van daar wel gebracht worden tot de oorzaak, de ban, de onverzoende zonde, welke er ligt. En dan zou hij aan het klagen raken, wel niet zo zeer meer over de plagen, maar veel meer over de zonde (Klaagl. 3:-39). En daarom, o mens, verlaat toch uw goddelooshéid, al is het dan maar om der wille van uw arme kinderen en uw nageslacht.

3. En vrienden, u hebt ook te doen meteen onbegrijpelijk goedertieren God, Die geen deur voor niets laat openen, en Die ook de getrouwigheden van Zijn volk in Zijn verbond wil bekronen in hun nageslacht, ja zelfs over de goddelozen. Wij lezen hiervan in 1 Kon. 11, alwaar de Heere zegt dat de zoon van Salomo een kroon over één of twee stammen zou hebben, "om Mijns knechts Davids wil." En van Ismaël zegt God (Gen. 17): "Ik zal hem tot een groot volk stellen, omdat hij uw zaad is." Deze weldadigheden van God over de nageslachten zijn óf lichamelijk, óf tevens ook geestelijk en eeuwig. O, *Hij doet barmhartigheid aan duizenden dergenen, die Hem liefhebben en Zijn geboden onderhouden.*

- (1) Wat worden vele nageslachten van Godzalige voorouders toch zichtbaar gezegend. Wat stroomt daar in het tijdelijke dikwijls toch veel toe. Al tergen zij God met Zijn eigen zegeningen en al verderven zij het nog zo erg, die stroom gaat evenwel door, omdat God getrouw is in Zijn verbond.

O kinderen van vrome voorouders, hier moet u de oorzaak zoeken van hetgeen u nu geniet. Hoe slecht u het er ook afbrengt, dat kan blijven doorstromen tot aan uw dood toe. Maar wanneer u door genade geen erfgenaam wordt van de genade van uw voorouders, o, dan zal het ook eenmaal gedaan zijn, want dan is de belofte vervuld.

- (2) Maar ik moet u hier nog zeggen, dat de deur, waardoor uw voorouders zijn ingegaan, ook voor u nog open staat. Geestelijke en lichamelijke zegeningen heeft God in Zijn verbond beloofd. En allen, die deze waarlijk willen hebben en dit door werkzaamheden des harten ook tonen, krijgen deze. De Heere heeft het beloofd (Psalm 22:31): "Het zaad zal Hem dienen; het zal de Heere aangeschreven worden tot in geslachten." En Psalm 72:17: "Zijn Naam zal zijn tot in eeuwigheid; zo lang als er de zon is, zal Zijn Naam van kind tot kind voortgeplant worden." O, als dan zulk één van het nageslacht voor God zich op de knieën zou werpen en aan God zou verzoeken om die belofte, welke de Heere in zijn Doop ook aan hem vernieuwde, nu aan zijn persoon te willen vervullen, waarom zou de Heere dit niet doen? Als zulk één zou vragen dat de Heere daartoe Zijn wegen met hem wilde inslaan en hem wilde verlichten en overtuigen door Zijn Geest, om hem te brengen tot Zijn lieve Zoon, de Middelaar des verbonds? O vrienden, het is niet moeilijk om God te bewegen. Het mankeert aan uw zijde, aan uw wil en aan de liefde tot uw banden. Aan de zijde Gods is het aldus gesteld (Jes. 65:24): "Eer zij roepen, zal Ik antwoorden." En vers 1: "Ik ben gevonden van degenen, die naar Mij niet vraagden." Ja, Jezus zegt (Hoogl. 6:12): "Eer ik het wist, zette zich Mijn ziel op de wagens van Mijn vrijwillig volk."

Maar het is ook waar, mensen, die in een onverzoende staat met God leeft, hoe nabij het Koninkrijk. u ook schijnen moogt, die buiten is, is buiten. Er is geen derde staat. Mocht dit alles u dan dringen tot bekering, tot verandering van hart en staat. Mocht u eens lust en een hart krijgen om de Heere te dienen naar de wijze, welke Hij instelde, dat u gehoorzaam werd aan dit gebod. God dienen op uw wijze, dat zult u nooit kunnen doen, hoe veel en hoe sterk uw voornemens ook mogen zijn en hoe ver u in het uitwendige ook moogt komen. Jozua zegt het reeds (Joz. 24:19): "Gij zult de Heere zo niet kunnen

dienen, want Hij is een heilig God." Och, bidt toch vuriglijk tot de Heere, dat Hij haastiglijk deze dood van u wegneme, want na deze tijd zal er geen tijd meer zijn.

B. Maar volk van God, u zijt Abrahams zaad en erfgenamen van de genade, omdat gij van Christus zijt (Gal. 3). Zie hier uw oneindige verplichting. O, zie wat uw ziel hier wel dringen moet.

- Is God al wat Hij is voor u? Is de Heere in de kracht van Zijn Naam Jehovah aan uw ziel verschenen? Aan zulk een monster in uzelf? Wel, wat was het dan toch dat God hiertoe bewoog? O, niets anders dan Zijn eigen eer in de vervulling van Zijn beloften.
- Is die grote God uw Verbondsgod in Christus geworden? Heeft de Heere u daartoe verkoren en opgezocht, en u onder de band van het eeuwige verbond gebracht? En heeft God Zich al de dagen uws levens als zulk een getrouwe God over u getoond? Wanneer u in de nood maar tot de Heere riep: "Mijn Vader!" was daar dan zulk een teerheid in, dat de ingewanden des Heeren over u rommelden?
- En is ook uw Vader de El, de Sterke God, in ijver en jaloezie over deze echte band van het geestelijk huwelijk, dat u met Christus gesloten hebt? Kan de Heere geen afhoereringen verdragen en roept Hij daarom uit: (Hos. 4:15): "Wil Israël hoereren? Och, dat Juda zich toch niet schuldig make!" Luistert deze band zó nauw?

O kinderen van God, wat moet u dan schrikken voor de meer verfijnde beeldendienst. Hebt toch een afkeer van geestelijke hoererij. Mochten al deze genoemde dingen in uw ziel indringen, want God heeft u toch herschapen tot goede werken. Tot nog nadere aandrang moge dienen hetgeen uit onze tekst blijkt, namelijk dat gij het vreselijk verderven kunt. O, de zonden en de vallen van de vromen hebben menigmaal zulk een lange nasleep. Het is waar wat Salomo zegt (Pred. 9:8), dat één zondaar veel goeds verderft. Maar zo verderft ook één zonde veel en brengt mede oordelen over de nageslachten. Ziet dit in David. Om zijn zonden stierven zeventig duizend mensen, zodat hij, toen hij tot zichzelf kwam, moest zeggen: "Heere, wat hebben toch deze arme schapen gedaan?" En God toornt schrikkelijk over de zichtbare en brute zonden van Zijn volk, omdat hun zonden bedreven zijn tegen meer licht, ja tegen genade en tegen de aan hen bewezen Goddelijke liefde. O, door u oprecht aan de zijde Gods te houden en getrouw te zijn aan Zijn verbond kunt u vele zegeningen brengen over uw zaad en over uw nageslacht. Wat is het toch een naar iets, wanneer een vrome gestaltelijk buiten God leeft. O, kon er droefheid in de hemel zijn, zulke vromen zouden de eeuwigheid nodig hebben om dit te betreuren.

Moge het volgende nog tot uw opwekking en besturing dienen.

1. Wat zijt gij evenwel gelukkig, die genade gevonden hebt in Gods ogen. En niet alleen gij zijt gelukkig, maar ook uw kinderen, uw zaad is zo veel nader tot de Heere gebracht. De Heere heeft er zo veel meer betrekking op dan tevoren. Het is hier als in het natuurlijke. Wij hebben een nieuwe betrekking op en doen goed aan de kinderen van ouders, met wie wij tevoren in vijandschap stonden, maar waarmede wij nu vriendschap gemaakt hebben. O mensen, die nog onbekeerd zijt, u moest hier eens aan uw arme kinderen denken.
2. Weest voor uzelf niet bekommerd, volk des Heeren. Maalt en tobt er maar niet over, al kunt u er onder uw voorouders niet één vinden, waar die ruimte voor was. Want al weet u het niet, het kan evenwel waar zijn. Die het u nog zouden kunnen zeggen, hebben mogelijk zelf geen ogen. Maar de Heere zegt (Jes. 61:9) *dat allen die ze zien - die dus ogen hebben om te zien - hen kennen als een gezegend zaad.* Maar nu aan-

genomen dat het niet waar is, dan is hier de belofte gedaan tot in duizend geslachten, of wel tot in eeuwigheid, zoals wij gezien hebben. En hieruit volgt dat wanneer u maar in Christus zijt, dan Abraham uw vader is (Gal. 3:29). En Jafeth had de belofte, waarvan u een nakomeling zijt. Ja, er kunnen er zelfs wel geroepen worden van het geslacht van Cham, want alle onderscheid van taal en natie is weggenomen. Die behoren dan ook tot het geestelijke zaad van Abraham.

3. Draagt dan toch uw kinderen veel aan de Heere op. Zoekt er daarbij niet naar om veel woorden voort te brengen, maar zoekt naar geloof, om er een zucht voor te krijgen en naar de Heere op te zenden. O, doet u voor hen wat zij zelf niet doen kunnen, namelijk hun zonden belijden en betreuren, en geeft hen in het verbond aan de Heere over. Dan moogt u ze ook loslaten en God rechtvaardigen en met uw hart vrij verklaren. In die weg moogt u het vinden.
4. Eindelijk en ten laatste, volk van God, zoekt toch uw geestelijke armoede en onmacht tot dit alles recht te zien en te gevoelen. Dan zult u voordelig werken, wanneer de liefde van God en de edelmoedige Geest van Jezus uw ziel innemen en u tot alle goed werk bekwaam maken en u leiden. O, legt dan uw hand op deze beloften (Psalm 103:17-18): *"Maar de goedertierenheid des Heeren is van eeuwigheid en tot eeuwigheid over degenen, die Hem vrezen, en Zijn gerechtigheid aan kindskinderen; aan degenen, die Zijn verbond houden, en die aan Zijn bevelen denken, om die te doen."* Amen.

ZONDAG 35 (tweede deel)
(Vraag 96-98)

DE UITBREIDING VAN DE ONDERWIJZER OVER HET TWEEDE GEBOD

Vraag 96: *Wat eist God in het tweede gebod?*

Antwoord: ***Dat wij God in generlei wijze afbeelden, noch op een andere wijze vereren dan Hij in Zijn Woord bevolen heeft***

Vraag 97: *Mag men dan ganselijk geen beelden maken?*

Antwoord: ***God kan noch mag in generlei wijze afgebeeld worden. Maar de schepselen, al is het dat zij kunnen afgebeeld worden, zo verbiedt toch God hun beeltenis te maken en te hebben om die te vereren, of God daardoor te dienen.***

Vraag 98: Maar zou men de beelden in de kerk als boeken der leken niet mogen lijdén?

Antwoord: ***Nee; want wij moeten niet wijzer zijn dan God, Die Zijn christenen niet door stomme beelden, maar door dé levende verkondiging Zijns Woords wil onderwezen hebben.***

Wij komen nu tot het tweede hoofddeel, de opening van de geestelijke zin van dit gebod, aan de hand van de uitbreiding van de onderwijzer.

Wij letten daarbij

- A. op de wegruiming van eenbezwaar en een voorwendsel ten aanzien van het maken van beelden en het gebruik daarvan in de kerk tot lering; en
- B. op de zonden, welke in dit wijd uitgestrekte verbod worden verboden, en de deugden, welke er in geboden worden.

A. Het eerste, waarvan wij dan willen spreken, is de inhoud van de vragen 97 en 98.

Wij vinden daarin een bezwaar, dat tegen dit verbod Gods wordt opgeworpen, maar dat ook wordt uit de weg geruimd (vraag 97). En dit bezwaar is, *of dan het maken van beelden ten enenmale verboden is*. Dit wordt hier voorgesteld door de vraag: ***Mag men dan ganselijk geen beelden maken?***

Op een zeer onderscheidende wijze wordt dit bezwaar weggenomen in het antwoord van de onderwijzer.

Daarin zien wij dan allereerst ten aanzien van welke beelden het maken ten uiterste ongeoorloofd is. De onderwijzer zegt: ***God kan noch mag in generlei wijze afgebeeld worden.***

1. Dat God niet kan afgebeeld worden, blijkt ons wel hieruit, dat God *een volstrekt oneindige Geest is*. Hij is van eeuwigheid tot eeuwigheid God, dus kan een eindig of lichamenlijk namaaksel Hem niet afbeelden. En zulks te meer daar God onzienlijk en onvergelykelyk is, hetwelk een eigenschap is van het heerlijk Wezen Gods.
2. Dit moet ons ook duidelijk zijn, dewijl God dit van Zichzelf in Zijn Woord getuigt (Jes. 40:18): "Bij wie dan zult u God vergelijken, of wat gelijkenis zult u Hem toepassen?" En Hand. 17:29: "Wij dan, zijnde Gods geslacht, moeten niet menen dat de Godheid goud of zilver, of steen gelijk zij, welke door mensenkunst en bedenking gesneden zijn."

3. En uit dit niet kunnen volgt ook dat God niet op enigerlei wijze mag afgebeeld worden. En wel omdat God het afbeelden van Hem uitdrukkelijk heeft verboden (Deut. 7:15): "Wacht u dan wel voor uw zielen; want u hebt geen gelijkenis gezien ten dage als de Heere op Horeb uit het midden des vuurs tot u sprak", enz.
4. Dit afbeelden is ook tot grote oneer van God, alsof God niet zulk een onzichtbaar, geestelijk, ja niet af te beelden Wezen zou zijn. En daaruit volgt ook dat het schandelijk is en oneindig beneden de hoge waardigheid van God. Het is oneindig verachtelijker dan wanneer men een koning afbeeldt door een gekroonde pad. Ja, zulke beelden verwekken in ons leugenachtige gedachten aangaande God, tot verkleining van de oneindige en niet af te beelden volmaaktheden van de grote en algenoegzame God. Die afbeeldingen maken ons leugens wijs. De Heere zegt (Jes. 46:5): "Wie zoudt gijlieden Mij nabeelden en evengelijk maken, en Mij vergelijken, dat wij elkander gelijken zouden?" En in Rom. 1:23 lezen wij: "Zij hebben de heerlijkheid des onverderfelijken Gods veranderd in de gelijkenis eens beelds van een verderfelijk mens, en van gevogelte, en van viervoetige en kruipende gedierten."
5. Dat God niet mag afgebeeld worden, blijkt ook uit de mens zelf, die het doet.
 - (1) Want de mens verderft zichzelf met het afbeelden van God (Deut. 7:15-16): "Wacht u dan wel voor uw zielen; want u hebt geen gelijkenis gezien ten dage als de Heere op Horeb uit het midden des vuurs tot ons sprak. Opdat gij u niet verderft."
 - (2) En ook haalt de mens daardoor zware straffen en oordelen over zich. Hij haalt in algemene zin de vloek over zich (Deut. 27:15): "Vervloekt zij de man, die een gesneden of gegoten beeld, een gruwel des Heeren, een werk van 's werkmeesters handen, zal maken en zetten in het verborgene. En al het volk zal antwoorden en zeggen: Amen!"
 - (3) Ja, hij haalt zware tijdelijke en lichamelijke straffen over zichzelf. In Ex. 32:27-28 gelastte God, dat om die zonden elk zijn broeder zou doden, en elk zijn vriend en zijn naaste. En de zonen van Levi deden naar dat woord, en er vielen op die dag omtrent drieduizend man. En ziet dit ook met grote nadruk in Num. 25:3-9.
 - (4) Ook haalt zulk één zware geestelijke straffen over zich. O, deze geestelijke hoererij wordt dikwijls met lichamelijke zonden van hoererij gestraft, en de lichamelijke dan weer met zware plagen (Hos. 4:12-14, vergeleken met Rom. 1:23-24 en 26-32). Omdat zij de heerlijkheid van de onverderfelijke God hadden veranderd in de gelijkenis van een beeld, welke de afgoderij der heidenen was, en welke door de papisten is nagevolgd, daarom heeft God hen overgegeven tot allerlei soorten van oneerlijke bewegingen en allerlei gruwelijke lichamelijke hoererijen.
 - (5) Ja, zulk één haalt daardoor de eeuwige of de tweede dood over zich (Openb. 21:8): "Maar de vreesachtigen, en ongelovigen, en gruwelijken, en doodslagers, en hoereers, en tovenaars, en afgodendienaars, en al de leugenaars, is hun deel in de poel, die daar brandt van vuur en sulfer; hetwelk is de tweede dood."

Wij zullen hier dan nu bezien ten aanzien van welke beelden gezegd kan worden dat het maken er van enigszins geoorloofd is, en ten aanzien van welke beelden gezegd moet worden dat het absoluut ongeoorloofd is deze te maken. De onderwijzer zegt: ***Maar de schepselen, al is het dat zij kunnen afgebeeld worden, zo verbiedt toch God hun beeltenis te maken en te hebben om die te vereren, of God daardoor te dienen.***

A. Zien wij dan eerst dat allerlei lichamelijke schepselen, op zichzelf aangemerkt, mogen worden afgebeeld en dat zij ook hun nuttig gebruik hebben. Zij kunnen en

mogen afgebeeld worden; hiervan moeten wij wel overreed worden uit hetgeen God Zelf inde natuur heeft gelegd.

- De Heere Zelf heeft in de natuur de afbeelding gemaakt. Dit zien wij in het oog van de mens. Wij kunnen niets zien, of het voorwerp, dat wij zien, moet zich eerst in ons oog afbeelden. En zodra dat geschiedt, zien wij ook de waarheid van dit beeld, hetwelk in ons oog staat.
- Ook geeft de Heere Zelf een afbeelding in de schaduw van allerlei lichamen, waarvan wij weer het bewijs dagelijks voor onze ogen zien.
- Ja, nog veel duidelijker heeft de Heere dit gedaan in de schepping van die materiën - als koper, glas, kristal - welke wij spiegels noemen en welke de gedaante van alle lichamen ons vertonen.
- Dat de Heere zulks deed en door Zijn vrije onderhouding nog doet, daarvan moeten wij wel overreed zijn als wij letten op het water, waarin zich ook de beeltenis van allerlei lichamen vertoont, welke daarin schijnen. Wij lezen (Spr. 27:19): "Gelijk in het water het aangezicht is tegen het aangezicht, also is des mensen hart tegen de mens."
- Wij moeten ook overreed zijn dat de lichamelijke schepselen kunnen en mogen worden afgebeeld, door de uitstorting van de Geest des Heeren tot dat kunstwerk. Hieruit zien wij dat de beeldhouwkunst en de schilderkunst gaven Gods zijn. Wij lezen daarvan in Ex. 35:30-35, dat de Heere aan Bezaleël en Aholiab de gaven schonk en de wijsheid om kunstrijke beelden en allerlei werk te maken, en ook om anderen daarin te kunnen onderwijzen.

Ook zien wij dat deze afbeeldingen hun nuttig gebruik kunnen hebben.

- Dit leert ons de gehele afbeeldende godsdienst van oudtijds. Er waren cherubim boven de ark en ook geschilderd aan de wanden van de tempel en op het voorhangsel. Maar deze wijze van godsdienst is nu beëindigd.
- Dit afbeelden kan ook nuttigheid hebben op het terrein van de geneeskunst, alsook om de wonderen van God in de natuur des te beter in gedachten te kunnen bewaren. Zoals bijvoorbeeld het afbeelden van planten, bomen, kruiden enz., opdat wij deze beter zullen kunnen kennen, hetgeen zeer nuttig is voor degenen, die medicijnen bereiden.
- Ook kan het afbeelden geschieden om de gestalte van onze ouders of andere nabestaanden, of ook wel van voorname mannen nog enige jaren in onze gedachten te bewaren. Doch als zij in ons hart een ander beeld hebben en behouden, gemaakt door de Geest des Heeren, en wij met hen Zijn heerlijk beeld gelijkvormig mochten worden, zulks is vrij wat beter.
- Ook mogen de afbeeldingen ons tenslotte strekken tot een behoorlijk en matig sieraad. En dit niet om de hoogmoed van de mens te voeden, maar dat men het zal doen in nederigheid en naar de plaats, die de mens hier inneemt. Salomo had leeuwen aan zijn troon. En in dit opzicht kunnen wij nog zeggen dat het dan veel beter is Bijbelse historiën af te beelden, dan dat men zo veel op heeft met het schilderen van allerlei heidense historiën.

B. Maar hierbij geeft de Heere ook een verbod. De onderwijzer wijst dit aan met de woorden: ***Zo verbiedt God toch hun beeltenis te maken en te hebben om die te vereren of God daardoor te dienen.*** De Heere verbiedt met nadruk dat men zulke beelden zal maken en hebben.

- Het maken daarvan is verboden (Deut. 17:15).

- En het hebben van zulke beelden, het oprichten en het houden er van is ook uitdrukkelijk verboden (Deut. 7: 5. Ex. 23:24, Ex. 34:13 en Deut. 12:2-3).

Zien wij nu waarom het hier gaat, als dit zo scherp verboden wordt. De onderwijzer zegt: ***Om die te vereren of God daardoor te dienen.***

Het vereren van beelden is zeer scherp verboden (Lev. 26:1): "Gij zult ulieden geen afgoden maken, noch gesneden beeld, noch opgericht beeld zult gij u stellen, noch gebeelde steen in uw land zetten om u daarvoor te buigen; want Ik ben de Heere, uw God." En dus is het ook verboden God door die beelden te dienen (Deut. 12:4). Nadat de Heere al de beelden, waarmede de heidenen hun goden gediend hadden, verworpen had, zei Hij: "Gij zult de Heere, uw God, alzo niet dienen."

Wij zullen hier ook zien dat het geen stand houdt *wat de papisten en anderen hier tegen inbrengen*. Wanneer wij zeggen dat God niet mag worden afgebeeld, dan zeggen zij dat de Heere Zichzelf onder verschillende afbeeldingen geopenbaard heeft. Als bijvoorbeeld, aan Abraham, aan Lot (Gen. 18 en 19), en aan Daniël (Dan. 7:9) als een Oude van dagen, enz.

Wij antwoorden hierop slechts, dat de Heere in die gedaante het één of ander spreken of werken wilde, maar niet naar die gedaante wilde worden afgebeeld. De Heere vertoonde niet zo zeer door die gedaante dat Hij God was, Die met hen sprak. Maar uit *Zijn woorden en werken* werd hun dit zeer duidelijk. En afgezien nog van dit alles, de openbaring aan Daniël gaf niet anders te kennen dan de bijzondere tegenwoordigheid van God bij deze gewenste manen deze behoort voorts tot de profetische gezichten.

Dan zeggen de papisten en anderen weer *dat de Heilige Schrift aan God ogen, oren, handen, voeten enz. toeschrijft*. En daaruit zou dan volgen dat men deze ook mag afbeelden.

Maar hierop antwoorden wij alleen dat de Heere soms van Zichzelf op een menselijke wijze tot ons spreekt, omwille van onze bevattingsvermogen en om ons daardoor iets van Zijn eigenschappen te doen verstaan. Maar desniettemin verbiedt God dat wij Hem afbeelden in de gedaante van een mens, zoals wij reeds hebben gezien.

Naar der papisten zeggen zou *het ook niet verboden zijn de schepselen af te beelden tot enig godsdienstig gebruik*. Want God heeft bevolen de koperen slang te maken en deze aan te zien (Num. 21).

Wij antwoorden hierop eerst, dat God dit Zelf gelastte, en de Heere staat onder geen wet. De koperen slang *als zodanig* was ook geen voorbeeld van Christus, maar *het zien op de slang* werd vereist tot genezing (Joh. 3:14-15). En zodra de Israëlieten begonnen met deze slang te aanbidden, heeft koning Hizkia deze verbrijzeld (2 Kon. 18:3-4).

Dan zeggen de papisten weer dat de Heere gelast heeft de cherubim te maken.

Wij antwoorden hierop dan dat dit zeer goed is gezegd; de Heere heeft gelast deze te maken. En wanneer dit nog gelast is, dan moeten wij het nog doen. Doch de Heere heeft nimmer geboden deze te aanbidden of er afgoderij mee te bedrijven. Dan zouden zij ook niet zijn geplaatst in het heilige en in het heilige der heiligen, alwaar geen gewoon volk in kwam. God gebod slechts ze te maken om ons daardoor af te beelden hoe begerig de engelen zijn om de verborgenheden der genade Gods in Christus te zien (1 Petrus 1:12). Wanneer de papisten dan tenslotte nog *aanvoeren dat er in Gal. 3:1 geschreven staat, dat Christus voor hun ogen was afgeschilderd*;

dan is ons antwoord dat men zulks hier zo moet verstaan, dat Hij hun duidelijk verkondigd was.

En of men nu al zegt: *Ik eer geen beeld, maar Hem, Die er door wordt afgebeeld.*

Och, zulks was ook de taal der Israëlieten (Ex. 32:4-5) en van Jerobeam (1 Kon. 12:28). Maar de Heere rekent dit anders, (Ex. 32:8 en 2 Kon. 12:32). Het is de Heere een gruwel (Deut. 27:15).

En wanneer men dan nog vraagt: *Zou men dan niet slechts voor een beeld mogen buigen, terwijl men zijn hart tot God opheft?*

Dan is ons antwoord: dat is maar geveinsdheid en huichelarij, en een hinken op twee gedachten. God moet gediend worden in ziel en lichaam beide.

Dan zijn er sommigen ook van mening, *dat de beeldendienst iets was wat behoorde tot de godsdienst van de oude dag, en dat deze nu in het bijzonder in strijd is met de godsdienst van het Nieuwe Testament, welke een dienst in geest en waarheid vereist.*

Maar hierop antwoorden wij:

- (1) Dat het toen was als nu, en dat het nu is als toen. Afgezien dan daarvan dat het licht van het vervulde Evangelie nu helderder en meer algemeen schijnt door een meerdere mate van uitstorting van de Heilige Geest, en ook door een andere en gemakkelijker wijze van de godsdienst, welke onder het Nieuwe Testament plaats heeft, dan onder het Oude Testament het geval was. En deze dienst van God, komt meer overeen met de staat der kerk in de nabijheid des hemels.
- (2) Maar verder zeg ik, dat het toen was als nu, en nu als toen. Want zij mochten toen net zomin beelden maken *en God daardoor dienen*, zonder dat de Heere hun daartoe de last gaf. Ja, zij mochten zelfs geen voorbeelden van de Christus en Zijn werk stellen, welke God Zelf niet had ingesteld tot voorbeelden. Anders was het niet anders dan een eigenwillige godsdienst en dus tegen dit tweede gebod.
- (3) Zij mochten toen net zomin als nu blijven hangen in de beelden, welke tot de godsdienst behoorden. Ik zeg: zo min als wij nu in de sacramenten mogen blijven hangen. Hun harten moesten zich toen, zowel als onze harten nu, opwaarts heffen, en daartoe hadden zij steeds een lerende priester bij zich.
- (4) Ook moesten zij toen hun afgebeelde godsdienst evenzeer geestelijk verrichten als wij nu, wilde de Heere er een welgevallen in hebben. De Heere had toen ook geen welgevallen in het vergeefse offer, in hun feestdagen, en in het krommen van hun hoofd als een bies (Jes. 1:2, Psalm 50:8-9, Jes. 58:5 en 66:3, enz.). Maar God had ook toen lust in een dienst in geest en waarheid. God beminde alleen waarheid in het binnenste (Psalm 51:8, en 19) en had een behagen in een gebroken hart en in een verslagen geest.
- (5) Ja, het was toen als nu, en nu als toen, in dit opzicht, dat de Heere krachtig verbood beelden te maken, maar tevens Zelf de vrijheid behield om beelden in te stellen in de godsdienst. De Heere heeft dus Zelf in het Nieuwe Testament beelden in de godsdienst verordend, met een verbod onder de dreiging van de eeuwige straffen wanneer de mensen hiertegen iets anders wilden ondernemen. Wat zijn onze sacramenten toch anders dan beelden in de godsdienst, of schilderijen van Christus en Zijn werk? Daarom noemden de oude leraren het Avondmaal *het heilgdom van het Nieuwe Testament*. Zij zeiden dat zij geen beelden in de kerk nodig hadden, omdat zij een beeld van Christus hadden in het Avondmaal.

Dit bezwaar weggeruimd hebbende, moeten wij nu nog een voorwendsel bezien, namelijk dat men de beelden in de kerk opricht tot lering. Maar ook dit wordt weggenomen door het antwoord op vraag 98.

Bezien wij dan eerst dit voorwendsel, of men de beelden in de kerk niet tot lering gebruiken mag. De onderwijzer brengt dit naar" voren als hij vraagt: ***Maar zou men de beelden in de kerken als boeken der leken niet mogen lijden?*** Zelfs de zo voor de waarheid ijverende Luther ging hier mis.

Wij willen hier zien hoe dit voorwendsel wordt weggeruimd door het antwoord van de onderwijzer. Daarbij zullen wij ook zien dat niets stand houdt van hetgeen daartegen wordt ingebracht, en ook welk besluit wij dus moeten maken aangaande de beelden en de dienst daarvan.

Eerst dus hoe de onderwijzer dit voorwendsel uit de weg ruimt. Hij ontkent het ten enenmale en geeft daarbij ook de reden voor deze ontkenning. De onderwijzer ontkent het eerst in zijn antwoord kortweg door: ***Neen, men mag de beelden als boeken der leken niet in de kerken lijden.***

De onderwijzer beantwoordt hiermede de papisten, de Luthers en hun navolgers. De papisten verstaan door *leken* de gewone mensen, die naar hun zeggen de Bijbel niet mogen lezen. De Luthers verstaan door leken alle geringe en onnozele mensen, die de Bijbel niet kunnen lezen, en nog minder kunnen verstaan. En dan zeggen dezen alleen dat voor zulke lieden de beelden in de kerken zeer nuttig zijn als boeken der leken. Dat wil dus zeggen: *om daardoor een indruk in hun harten te verwekken en om hen daardoor verder te onderwijzen, gelijk men zulks ook doet door boeken.*

Maar tegen dezulken antwoorden wij met de onderwijzer: *Neen, dit mag en kan niet zijn.*

Bezien wij ook nog de krachtige samenhang van redenen, welke de onderwijzer daarbij geeft en waarom hij dus ontkent en zegt dat dit niet kan en niet mag.

- Hij zegt: ***God wil Zijn christenen niet door stomme beelden, maar door de levende verkondiging Zijns Woords onderwezen hebben.***
- En dan wijst hij vervolgens aan dat dit tegen Gods Woord is en voortkomt uit de hiele en trotse natuur van de mens, die wijzer zijn wil dan God. Hij zegt dan: *Want wij moeten niet wijzer zijn dan God.*

A. Als eerste reden geeft de onderwijzer op dat dit zo niet mag zijn. Dit wordt ons duidelijk als hij antwoordt *dat God Zijn christenen door de levende verkondiging van Zijn Woord wil onderwezen hebben.*

- Dat het Woord en de levende verkondiging daarvan de enige Goddelijke inzet is, lezen wij in Psalm 19:8-9: "De wet des Heeren is volmaakt, bekerende de ziel; de getuigenis des Heeren is gewis, de slechten wijsheid gevende. De bevelen des Heeren zijn recht, verblijdende het hart; het gebod des Heeren is zuiver, verlichtende de ogen."
- Jesaja 8:20: "Tot de wet en tot de getuigenis: zo zij niet spreken naar dit woord, het zal zijn dat zij geen dageraad zullen hebben."
- In Matth. 28:19 werd aan de apostelen gelast: "Gaat dan henen, onderwijst alle volkeren."
- Abraham antwoordt de rijke man betreffende zijn broeders op de aarde niet dat zij wel beelden tot hun onderwijs op de aarde hadden. Maar hij zegt: Zij hebben Mozes en de profeten, dat zij die horen (Lukas 16:29).
- En in Rom. 10:17 lezen wij dat het geloof uit het gehoor is, en het gehoor door het Woord Gods.
- Zie ook 2 Petrus 1:19: "Wij hebben het profetisch woord, dat zeer vast is; en gij doet wel, dat u daarop acht hebt als op een licht, schijnende in een duistere plaats", enz.

- Zie ook Joh. 5:39, Gal. 3:2, enz.

B. Dan geeft de onderwijzer ons nog een tweede reden, en wel deze, dat dit onderwijs door stomme beelden niet kan geschieden.

- Dat God zulk onderwijs uitdrukkelijk niet wil, wordt ons ook duidelijk als de onderwijzer spreekt van *stomme beelden*. Want dit wordt verboden en met straf bedreigd (Psalm 115:3-8, Ps.135:15-18, Jes. 44:10-20). En in Jer. 10:17-18 zegt God: "Raapt uw kramerijen weg uit het land, u inwoners der vesting! Want zo zegt de Heere: Ziet, Ik zal de inwoners des lands op ditmaal wegslingeren, en zal ze benauwen opdat zij het vinden."
- Want deze stomme beelden kunnen geen onderwijs geven aan mensen, die blind zijn, en ook niet aan anderen, die tevoren niet weten wat zij uitbeelden. Want zij zijn stom, zij hebben geen macht, zij hebben geen geest in zich. Er moet dus iemand bij zijn om de mensen te onderrichten wat dit en dat zeggen wil. Daarom wordt elk mens er onvernünftig door (Jer. 10:14). Want het beeld heeft geen wetenschap. Het beeld beschaamt hierdoor zelfs de goudsmid, die er tevoren zoveel mee op had, als hij nu ziet dat er geen geest in is.
- Die stomme beelden kunnen niet onderwijzen, want het is juist hun aard het tegendeel te doen. Zij verleiden de mens tot leugenachtige begrippen en tot valse verbeeldingen van zaken en personen. Ja, onder die beelden zijn er, die aan de mens voorstellingen van het onzienlijke Opperwezen geven. En dat waar de mens zelf zo zeer genegen is om hersenschimmen te maken, dat hij van dat kwaad niet meer los kan komen. En in zulk verderf laten die stomme beelden de mens dan zitten, want bij hen is geen onderricht (Hab. 2:18-19): "Wat zal het gesneden beeld baten, dat zijn formeerder het gesneden heeft? Of het gegoten beeld, hetwelk een leugenleraar is, dat de formeerder zijn formeersel vertrouwt, als hij stomme afgoden gemaakt heeft? Wee die, die tot het hout zegt: Word wakker! en: Ontwaak! tot de zwijgende steen. Zou het leren? Ziet, het is met goud en zilver overtrokken, en er is gans geen geest in het midden van hetzelfde", Daarom ook worden zij bij de verleidende waarzeggers geplaatst (Zach. 10:2): "De terafim spreken ijdelheid, en de waarzeggers zien valsheid, zij spreken ijdele dromen, zij troosten met ijdelheid."
- En in plaats van indrukken in het hart te maken, trekken zij juist af en verleiden in het bijzonder degenen, die nog enige indruk van God in hun hart hebben. Daarom dragen deze beelden de naam van een werk der verleiding (Jer. 10:15).

Wij zullen nu zien *hoe krachteloos alles is, wat hiertegen wordt ingebracht.*

Men zegt dan wel, *dat de beelden in het Oude Testament niet afgekeurd werden. Want op de wanden van de tempel waren de cherubim geschilderd, om het gewone volk daardoor te leren hoe de engelen zich legeren rondom de kerk.*

Maar ons antwoord hierop is dat de erfgenaam toen een kind was, zoals Paulus ons zegt (Gal. 4:1). En kinderen worden door prenten en schilderijen geleerd en opgeleid. Maar wanneer kinderen groot worden, vervalt zulks vanzelf, dan zou zulks tot oneer strekken. Toen geschiedde het op bevel van God, opdat also het geloof geoefend werd, maar nu niet. En omdat God het nu anders beveelt, volgt daaruit dat het nu niet mag. Want het geloof kan niet geoefend worden dan alleen op Gods bevel. En zou het ook Gods weg geweest zijn om de Joden door stomme beelden te onderwijzen, dan is nog het woord van de onderwijzer naar de Heilige Schrift, *dat God Zijn christenen also niet wil onderwezen hebben.*

Dan werpt men weer tegen, *dat de Heere zelfs nu in de dag van het Nieuwe Testament nog leert door beelden en gelijkenissen, bijvoorbeeld door de sacramenten.*

Wij antwoorden hierop:

- De sacramenten zijn geen beelden, maar uiterlijke tekenen, door God daartoe ingesteld. Indien beelden tot dat deel door God waren ingesteld, dan zou zulks ook onze wijze van godsdienst moeten zijn. Want God is boven de wet, en wij zijn onder de wet. Wij mogen niemand doodslaan of van zijn goederen beroven, maar God kan aan Abraham gelasten dat hij zijn zoon aan de Heere zal offeren. En God kan bevelen dat in Egypteland een iegelijk zijn naaste zal beroven van zilveren en gouden vaten.
- Ook zijn de sacramenten geen beelden of tekenen buiten of tegen Gods Woord en wil. Zij hebben juist hun grondslag in dit tweede gebod en zijn door de Heere tot dat doel ingesteld in Zijn Woord. Ja, zij bevestigen op Gods bevel hetgeen de Heere in Zijn Woord heeft laten beschrijven. Daarom was het in de eerste christenkerk de gewoonte om te zeggen: *Wij hebben geen beelden nodig; wij hebben een beeld in het Avondmaal, want daardoor wordt de Christus voor de ogen afgeschilderd.*

Dan werpt men weer tegen: *Er zijn nog andere uitwendige dingen, welke met een godsdienstig doel kunnen worden gebruikt, als muziek, harpen, cimbalen, orgels, enz. Deze waren in het Oude Testament geoorloofd, en toch zijn ze nu in het Nieuwe Testament niet geboden.*

Wij antwoorden hierop dat het waar is, dat deze oudtijds geoorloofd, ja zelfs gelast waren. Want vele uitwendige dingen schilderden toen heerlijke dingen, ja geestelijke dingen van de dag des Nieuwen Testaments en zelfs van de hemel af. Maar deze dingen moesten vanzelf vervallen toen de Geest in een ruimere mate werd uitgestort in de kerk. Daarbij moeten wij ook bedenken - en dit is geen vreemde zaak, maar geheel volgens de natuurlijke regel - dat wanneer de Geest weder in grote mate van de kerk wijkt, men dan ook in de uitwendige muziek weer meer behagen heeft.

Weer werpt men tegen: *De beelden hebben evenwel toch die vrucht, dat zij de mens onder de aandacht brengen en te binnen brengen hetgeen waar anders niemand aan denken zou.*

Wij antwoorden allereerst met de onderwijzer, en dat is al overtuigend genoeg: ***Wij moeten niet wijzer zijn dan God.***

En daar voegen wij nog aan toe, dat het tegendeel waar is, indien wij de beelden gebruiken, want die trekken het hart van die aandacht af, welke God behaagt, en brengen tot een Gode niet behagelijke aandacht. En zulks is afgoderij en beeldendienst en dus ijdelheid, gelijk wij reeds gezien hebben. Eindelijk de beelden dienen zeer gemakkelijk om eenvoudige en onnozele mensen meer dan anderen in vervoering te brengen, dat zij deze beelden gaan eren, gelijk ook op deze wijze de beeldendienst allereerst de kerk insloep.

Wij zullen hier nu nog zien wat wij uit dit alles aangaande de beelden en de dienst derzelve moeten besluiten.

1. Wij besluiten dan dat de beelden en de beeldendienst in Gods ogen niet anders zijn dan zoals God deze Zelf in Zijn Woord noemt, namelijk terafim (Gen. 31 :19), dat wil zeggen schandelijke en verrotte dingen. Het zijn *drekken of drekgoden* (Lev. 66:30), zo vuil, zo stinkend en afschuwelijk als drek. Het zijn afgoden (Lev. 26:1 en Jes. 41:29). Het zijn nietigheden, die niet zijn, nietige en ijdele dingen, ja gruwelen (Deut. 27:15), ijdelheden (Deut. 32:21), verfoeiselen (2 Kon. 23:24), droefheden,

smarten, verschrikkingen, of smartelijke en schrikkelijke dingen, welke woorden men alle terugvindt in het Hebreeuwse woord, dat gebruikt wordt in 1 Sam. 31:9 en 2 Sam. 5:21. Ja zij worden genaamd *schrikkelijke afgoden*, waar zij van raasden, want het was een land van gesneden beelden. En uit dit alles volgt dat zij dus voor ons ook gruwelen zijn en daarvoor door ons moeten worden gehouden.

2. En dit temeer daar toch de beeldendienst in de eerste vier eeuwen in de kerk onbekend is geweest. In de vijfde, zesde en eerst in de zevende eeuw zijn ze de kerk binnengebracht en achtste eeuw is er godsdienstige eer aan bewezen.

Zij zijn dus de kerk binnengeslopen in de tijd dat de keizers de christelijke religie beleden en dat er veel werk van werd gemaakt om de heidenen te trekken, die zeer op beelden gesteld waren. Die heidenen eerden hun goden door beelden, en daarom wisten zij wel dat zulk eenbeeld geen god was, gelijk nu de papisten nog spreken.

Maar hieruit volgt ook dat de beelden niet anders dan van de heidenen afkomstig zijn. Zij zijn door het tweede concilie van Nicéa en dat van Trente goedgekeurd en vastgesteld, tegen Gods Woord. Daarom moeten wij ze veroordelen.

En daar ook het gebruik der beelden in de kerk als boeken der leken eerst opkwam in de zesde eeuw, en dit mede zonder enige grond te hebben in Gods Woord, achten wij zulks ten enenmale ongeoorloofd.

Toen Serenus, de bisschop van Marsilië, zag dat in de kerken aan de beelden Goddelijke eer van aanbidding enz. werd toegedragen, wierp hij de beelden de kerk uit en sloeg ze stuk. Paus Gregorius, dit vernemende, schreef toen aan genoemde bisschop een brief, waarin deze woorden voorkwamen: "Wij prijzen u over uw ijver, waarmede u niet hebt willen toelaten dat aangebeden zou worden hetgeen met de handen is gemaakt. Maar naar ons oordeel had u ze niet moeten stukslaan, want een schilderij wordt daarom in de kerk toegelaten, opdat die niet lezen kunnen dan aan de wanden zouden mogen zien en lezen hetgeen zij in de boeken niet kunnen lezen." Wij verwerpen dus met de onderwijzer deze wijze van godsdienst, omdat deze door een paus, die een grote voorliefde voor beelden had en er zeer opgezet was om ze te houden, is ingevoerd. De Luthersen hebben hem bij de aanvang van de Reformatie nagevolgd, dat zij de beelden tot versierselen in de kerk behielden, tot een historisch gebruik. Maar dat alles zonder enige grond daarvoor in Gods Woord te kunnen vinden.

Wij besluiten dan uit hetgeen hier gezegd is met betrekking tot dit tweede gebod, dat het een geheel ander gebod is dan het eerste. Want het eerste gebod heeft zijn grondslag in *de eenheid* van het Wezen Gods, terwijl dit tweede gebod zijn grondslag heeft in de *geestelijkheid* van dit Wezen.

En hieruit volgt dus dat God ons in dit gebod de rechte wijze van de dienst van God gebiedt, of wel de gehele dienst van God naar Zijn wil. Dat men dus, naar wij lezen in Joh. 4:24, *God, Die een Geest is, zal aanbidden in geest en waarheid*. En door dit aanbidden moeten wij hier de gehele dienst van God verstaan. Dit alles wordt ons hier in dit tweede gebod voorgesteld door een verbod van beeldendienst, waaronder ook alle andere verboden zonden vallen. Gelijk bijvoorbeeld ook in het zesde gebod door het ene woord doodslaan allerlei haat en nijd in het hart, in het zevende gebod door het ene woord echtbreken allerlei onkuisheid, en in het achtste gebod door het ene woord stelen allerlei onrechtvaardigheid wordt verstaan.

B. Wanneer wij nu gaan letten op de zonden, welke in dit wijd uitgestrekte verbod verboden worden, en de deugden, welke er in geboden worden (vraag 96), dan bezien wij eerst de zonden, welke daarin verboden worden.

En wel allereerst de hier verboden hoofdzonden.

1. Want hier wordt verboden, ***dat men God op enigerlei wijze zal afbeelden***, zoals de onderwijzer zegt. Het afbeelden dus van de Drie-enige God, of één der Goddelijke Personen, op welke wijze dan ook. O, die de Goddelijke Majesteit trachten af te beelden, stellen de Heere een gruwel, zoals wij reeds hebben gezien. En dus wordt daarbij ook verboden God op een andere wijze te vereren dan Hij in Zijn Woord bevolen heeft.
2. Hier wordt verboden, dat men dus schepselen zal afbeelden, om daaraan, of daardoor aan God enige godsdienstige eer te bewijzen. Dit verfoeit de Heere, zoals wij reeds gezien hebben. Daarom noemen wij hier nu alleen (Deut. 4:15-19): "Wacht u dan wel voor uw zielen; want u hebt geen gelijkenis gezien ten dage als de Heere op Horeb uit het midden des vuurs tot u sprak; opdat gij u niet verderft, en maakt u iets gesnedens, de gelijkenis van enig beeld, de gedaante van man of vrouw, de gedaante van enig beest, dat op de aarde is; de gedaante van enige gevleugelde vogel, die door de hemel vliegt; de gedaante van iets, dat op de aardbodem kruipt; de gedaante van enige vis, die in het water is onder de aarde. Dat u ook uw ogen niet opheft naar de hemel, en aanziet de zon, en de maan, en de sterren, des hemels ganse heir, en wordt aangedreven dat gij u voor die buigt en hen dient", enz.
De redenen, waarom de Wetgever deze dingen hier alle tot in bijzonderheden vermeldt, zijn de volgende.
 - a. Hun vader Abraham was uit Ur der Chaldeeën uitgegaan, en dus had hij de afgodendienst der Chaldeeën verlaten, welke de zon, maan en sterren aanbaden, omdat hun ervaring was dat deze zulk een grote kracht en invloed op de mens hadden.
 - b. Daarna hadden de Israëlieten onder de Egyptenaren gewoond, welken als goden dienden en vereerden al wat op aarde of in de zee voor hen voordelig of schadelijk was.
 - c. En zij woonden ook in een door heidenen omringd land, die verscheidene afbeeldingen van hun gaden maakten. Dit is ook de reden waarom Jozua hun dit voorhield toen zij in Kanaan gekomen waren (Jozua 24:14-15): "En nu, vreest de Heere, en dient Hem in oprechtheid en in waarheid; en doet weg de goden, die uw vaders gediend hebben aan gene zijde der rivier, en in Egypte; en dient de Heere. Doch zo het kwaad is in uw ogen de Heere te dienen, kiest u heden wie u dienen zult; hetzij de goden; welke uw vaders, die aan de andere zijde der rivier waren, gediend hebben, of de goden der Amorieten, in welker land u woont. Maar aangaande mij en mijn huis, wij zullen de Heere dienen."

Ons staat vervolgens ook nog te letten *op de zonden, welke onder de genoemde hoofdzonden behoren en hier verboden worden*. Wij zullen dan zien welke zonden van gemeenschap aan deze grove beeldendienst hier verboden worden.

A. Als meer directe zonde wordt hier verboden:

Het niet stuiten en niet uitroeien van de beeldendienst, dus dat men deze in het land toelaat Dit is gemeenschap te hebben met hun boze werken, waarover de Heere zware oordelen gedreigd heeft. De Heere verbiedt (Lev. 26:1) dat enige afgod of gesneden of opgericht beeld, of ook enige gebeeldhouwde steen, met een godsdienstig doel in het land zijn zal.

1. Als zonde wordt hier ook verboden het afbeelden van verdichte heidense godheden. Dat men die van andere volkeren maakt en opricht. Want al dient men ze nu nog niet, zij hebben dan toch het hart. Het is een schande voor een gereformeerde als hij

met zulke poppen speelt, en het kost menigeen zijn ziel. En dat waar de Heere uitdrukkelijk beveelt de afgoden uit te roeien. David zegt daarom zelfs (Psalm 16:4) *dat hij hun namen niet meer op zijn lippen zou nemen.*

2. Als zonde wordt hier ook verboden dat men enige gemeenschap zal hebben of oefenen met beeldendienaars (Psalm 106, vergeleken met 1 Kor. 10:20).
 3. En hier behoort ook toe dat verboden wordt met zulken een huwelijk aan te gaan en in de echt te treden (2 Kor. 6:15): "Wat gemeenschap heeft toch Christus met Belial?" Daarom, trekt toch geen juk met zulk één aan!
 4. Als zonde wordt hier ook verboden dat men met de papisten hun zogenaamde feesten viert, zoals de vastenavonden enz. Is het geen schande als ieder jaar weer een Gereformeerde Gemeente op last van de kerkenraad van de kansel moet worden vermaand in deze? Dit is een zeer onverantwoordelijke zaak, en lijnrecht tegen Deut. 12:1-2.
 5. Als zonde wordt hier ook verboden dat men uit nieuwsgierigheid zulke kerken of plaatsen gaat bezien. O vrienden, u zijt daar op het grondgebied van de duivel. Die speelt daar zijn rol, en hij is er verheugd over dat u daar zijt. u zoudt er kunnen worden aangegrepen, dat het u in de eeuwige smarten nog zou heugen. En wat gaat menigeen er toch onbevreesd, ijdel en baldadig maar heen.
- B. Dan worden hier ook verboden de minder directe zonden van gemeenschap aan de hier verboden grove beeldendienst.
1. Het goedkeuren in het hart en het toelaten van enige ketterse religie, welke God verboden heeft. Het is vórboden dat men toelaat dat kettters hun ketterijen in boeken en in samenkomsten voortzetten. Het was vroeger een gewoonte dat men de sociniaanse boeken verbrandde. Toen Amos dit aangaande geprofeteerd had ten aanzien van de koning Jerobeam dat het zijn leven zou kosten, mocht hij te Bethel niet meer profeteren, maar moest hij naar het land van Juda toe (Amos 7:12-13).
 2. Verboden wordt hier ook het benadelen of hinderen van de Koninklijke macht van Christus in Zijn kerk, waardoor gemeenten zonder goede leraren zouden zijn. Of waardoor ook de gemeenten de kerkelijke bedienende macht van de kerkelijke tucht niet, zouden kunnen oefenen en dus de kwaden zouden moeten verdragen.
 3. Ook wordt hier verboden dat men het Evangelie niet tot de heidenen en andere volkeren, die in de duisternis zijn, zou brengen. O, dan moge men misschien wel geld van hen ontvangen, maar het is menigmaal als in een doorboorde buidel (Haggai 1:6).
- C. De geestelijkheid en de wijde uitgestrektheid van dit gebod doet ons verder zien welke zonden mede behoren tot de hier genoemde beeldendienst en dus verboden worden, en waaraan elk mens hoofd voor hoofd schuldig staat.
1. Hier wordt ten aanzien van God verboden dat men enige lichamelijke inbeeldingen of denkbeelden van God zal hebben bij het bidden of wanneer ook. O mens, er is zo veel van binnen, waaronder Gods volk menigmaal zucht, maar waar anderen geen traan om laten.
 2. Ook wordt hier verboden verkeerde, zondige en harde gedachten van God te hebben, alsof God de mens gelijk ware.
We zullen het u eens laten zien.
- (1) Zorgeloze mensen denken menigmaal dat God niet zo rechtvaardig is als Hij is, of ook dat God hun wel zal genadig zijn. En dus rusten zij op de algemene barmhartigheid van God. Maar dit is een valse inbeelding van Goden van Zijn

deugden. Zulken denken ook dat God is als een hard mens (Matth. 25:24), die maaïen wil waar hij niet gezaaid heeft.

- (2) Dan denken ontwaakte mensen menigmaal dat het zeer zwaar is om God te bewegen; dat het zeer zwaar is om Hem te verbidden om genade te geven. Alsof Gods hart in de hemel tot zondaren op de aarde niet is gelijk de Heere dit in Zijn Woord getuigt. Ja, alsof de Heere het niet meent met de mens. Maar dit zijn valse begrippen aangaande het Opperwezen. In Jes. 59:1 staat geschreven, dat de hand des Heeren niet verkort is, enz., maar dat het mankeert aan de zijde des zondaars, dat de ongerechtigheden de scheiding maken.
- (3) Want uit dat alles volgt ook dat zulken denken dat de Heere van Zijn zijde niet oneindig gewillig is, en dat zij daartegenover van hun kant wel gewillig zijn. Dit zijn valse inbeeldingen, want het Woord des Heeren is (Jes. 65:24): "Eer ze roepen, zal Ik antwoorden", enz. En vers 1: "Ik ben gevonden van degenen, die naar Mij niet vraagden", enz. En Jezus zegt (Hoogl. 6.): "Eer Ik het wist, zette zich Mijn ziel op de wagens van Mijn vrijwillig volk."
- (4) Ja, ook Gods volk denkt niet zelden, als zij in geen goede gestalte of duister en ongelovig zijn, dat de Heere hen zal misleiden, en dat Hij al de woorden, die Hij ooit tot hun ziel gesproken heeft, niet zal vervullen. Ja, zij denken heimelijk net als Manoach, dat de Heere aan hen verschenen is om hen te doden en dat zij dus op het einde nog bedrogen zullen uitkomen. Daaruit vloeit ook dat zondige ongeloof aan Gods stem voort, en dat geloof geven aan al die stemmen van binnen, dat luisteren naar de stem van satan. Dit zijn valse bedenkingen en inbeeldingen van de getrouwe God.
- (5) Dan denken zij ook dat de Heere veranderlijk is in Zijn verbond, alsof de Heere een mens is. En dit komt dan wel heimelijk in hen op, onder een schijn alsof zij getrouw handelen met zichzelf, maar het is regelrecht in tegen Gods woorden en beloften, ja tegen de eed, waarmee de Heere tussenbeide gekomen is om aan het ongeloof tegemoet te komen. Het is ook tegen het woord, dat God zegt (Jes. 54:10): "Bergen zullen wijken, en heuvelen wankelen, maar Mijn goedertierenheid zal niet van u wijken, en het verbond Mijns vredes zal niet wankelen, zegt de Heere, uw Ontfermer." En vers 9: "Want dat zal Mij zijn als de wateren Noachs", enz.

D. Dit verbod strekt zich ook uit ten aanzien van de dienst van God.

1. Dan wordt hier verboden de weg naar de hemel anders te beschrijven dan deze naar de Bijbel is. Dus alsof deze zo nauw niet is en alsof er meer zalig zullen worden dan men denkt. En dit lijnrecht tegen het woord van Jezus (Matth. 7:14): "Want de poort is eng, en de weg is nauw, die tot het leven leidt, en weinigen zijn er die dezelve vinden." En ook tegen Matth. 11:12, waar wij lezen dat het Koninkrijk geweld doen moet op het hart van elk mens, zal hij een geweldenaar worden, die hetzelfde met geweld inneemt. O, als hier de blinden de blinden leiden, dan vallen zij samen in de gracht.
2. Menigeen zit vast op zijn doen en plichten en is er op uit om ook anderen daarop gerust te stellen. En dus vermoordt hij zijn eigen ziel en die van anderen.
3. Menigeen ook is er een vijand van en loopt tegen het werk van de Geest van Christus in zichzelf en in anderen in. Dan bespot men het werk der wedergeboorte of geeft er een verkeerde uitlegging aan. En ook de droefheid naar God over de zonden. Men houdt het maar voor eigenzinnigheden, voor een laagheid des geestes en dat de één de ander dit maar wijsmaakt. Maar dit tegen te gaan als de rechte wijze hoe God wil gevonden worden, wordt hier verboden. O, wat haalt zulk een man of

vrouw een oordeel over, zichzelf. Het ware hem of haar beter nooit geboren te zijn geweest.

E. Voorts wordt hier verboden het niet gebruiken en het misbruiken van Gods instellingen.

1. Dat wil zeggen, alle verzuim van en alle verkeerdheid in de openbare godsdienst. Want dit ingestelde middel te verzuimen, is een verzuim van het uitwerken van de eigen zaligheid.
2. Daartoe behoort ook wanneer men slechts uit sleur of gewoonte en naar de wijze des lands de godsdienstige plichten verricht, terwijl men zijn hart verre van de Heere houdt. Ziet dit in Mal. 1:13. Daar zeggen zij: "Wat een vermoeidheid." En de Heere zegt: "Gij brengt het geroofde, en dat kreupel en krank is; u brengt ook spijsoffer; zou Mij zulks aangenaam zijn van uw hand."
3. Daartoe behoort ook het verachten van Woord en sacramenten. Wij lezen met nadruk (Matth. 22:5), dat op de roeping van Christus velen heengingen, deze tot zijn akker, en gene tot zijn koopmanschap, enz., zulks niet achtende.
4. Daartoe behoort ook het verhinderen van anderen. Wanneer men degenen, die onder hem gesteld zijn, niet laat opgaan naar de godsdienstoefening (Matth. 23:13).
5. Daartoe behoort ook alle, opstand van het hart en alle weerzin tegen de ordinantiën Gods, of ook het zich afscheiden van een kerk, in welk een ongestalte zij ook verkeert. Daartoe behoort ook het dienen van de Heeren naar eigen zondige zin en wil (Hand. 13:45, 1 Thess. 2:15-16, Kol. 2:23).
6. Hier wordt ook verboden dat men leugenen zal spreken op biddagen of bij andere gelegenheden (Hos. 7:13).
7. Ook wordt hier alle verzuimen van en verkeerdheid in de bijzondere godsdienstoefeningen verboden.
8. Hier wordt verboden alle verzuim, dat men zich niet in de eenzaamheid met zijn ellenden voor God neerlegt, ja dat men niet bidt tot God en Hem aanroept (Psalm 14:4): "Zij roepen de Heere niet aan."
9. Ook het verzuimen van het lezen van Gods Woord wordt hier verboden. Eveneens alle sleur, slaperigheid en harteloosheid in het bidden en lezen. O, dat slaperige bidden voor of op het bed. Wanneer men maar wat op zijn leger huilt zonder hart of verstand. Dit ziet God en Hij verbiedt het in dit gebod.
10. Hier wordt ook verboden het rusten op valse gronden, dat men zijn staat grondt op doen en plichten. Dat men steunt op zijn verstand, hoe groot dit ook moge zijn. God walgt daarvan. De Heere zegt tegen zulken (Jes. 57:13): "Wanneer u roepen zult, zo laat die, die van u vergaderd zijn, u redden." Laat al waar u op gerust hebt u nu te hulp komen! Wij lezen in Hos. 14:4 andere taal: "Wij zullen niet rijden op paarden, en tot het werk onzer handen niet meer zeggen: u zijt onze god", enz. En ook de taal van Paulus (Filipp. 3:8): "Om Wiens wil ik al die dingen, schade gerekend heb, en acht die drek te zijn."
11. Het wordt hier ook verboden dat men, eer men tot Jezus durft te komen, zichzelf eerst wat beter wil maken en zelf eerst zijn hand aan eigen zonden en verdorvenheden wil leggen, zonder daartoe de kracht en de Geest van Christus in te roepen (Rom. 8:13). Als men denkt dat men dan meer geschikt zou zijn voor de genade, of dan meer vrijmoedigheid zou hebben, terwijl de Heere Zijn wil en wijze voorschrijft, en zegt dat een mens in zulk een ongestalte en zo goddeloos tot Jezus komen moet als hij is. God is toch een God, Die de goddelozen rechtvaardigt (Rom. 4:5).

12. Hier wordt ook verboden God en de wereld bijeen te voegen. "Hoe lang hinkt gij op twee gedachten? Zo de Heere God is, volgt Hem na en zo het Baäl is, volgt hem na."

Maar bezien wij ook nog de deugden, die hier in dit gebod geboden worden.

En dan letten wij:

A. Eerst op de hoofddeugd, zoals de onderwijzer zegt, in het antwoord op vraag 96: ***God op geen andere wijze vereren dan Hij in Zijn Woord bevolen heeft.***

1. Er wordt dan in dit gebod geboden God op een volmaakte wijze te aanbidden en te dienen in geest en in waarheid (Joh. 4:24). Ziet hierover Hugo Binning: *Ettelijke gronden van de christelijke religie* (blz. 235-263).
2. Ook wordt hier geboden dat zalige zinken in zijn niet- en onwaardigheid, in zijn laagheid en geringheid, en het aanbidden van God in Zijn onbegrijpelijkheid en zoals Hij niet af te beelden is. Toen Job met geestelijke ogen God zag (Job 42:6), maakte hij geen beelden, maar hij verfoeide zichzelf in stof en as. En toen Jesaja de Heere zag zitten op een hoge en verheven troon, riep hij vanwege zijn zondigheid en onwaardigheid uit (Jes. 6:5): "Wee mij, ik verga, dewijl ik een man van onreine lippen ben."

B. Letten wij ook nog op de deugden, welke tot de genoemde hoofddeugd behoren en hier geboden worden.

1. Tegenover deze grove beeldendienst wordt hier geboden dat de overheden door de hun gegeven regeermacht de godonterende beeldendienst uit het land weg doen. De kerkelijke overheden wordt geboden door hun bedienende macht daartegen te waken. En wel, zo, dat geen beelden tot enig godsdienstig doel in het land blijven, ja dat zelfs de namen der afgoden niet meer worden genoemd (Deut. 7:5): "Maar alzo zult gij hun doen: hun altaren zult u afwerpen, en hun opgerichte beelden verbreken, en hun bossen zult u afhouden, en hun gesneden beelden met vuur verbranden." En Jes. 30:22: "Gijlieden zult voor onrein houden het deksel uwer zilveren gesneden beelden, en het overtreksel uwer gouden gegoten beelden; gij zult ze wegwerpen gelijk een maanstondig kleed, en tot elk van die zeggen: Henen uit!" Toen de koning Asa van deze zaak indrukken had, deed hij de afgoden weg. Ja, hij ontzag niets en verbrak ook de afgrijselijke afgod van zijn moeder (2 Kron. 15:16).
2. Dus behoort tot dit gebod ook deze deugd, dat elk in zijn rang, en naar zijn macht en beroep, op allerlei wijze zich zal kanten tegen de goddeloze beeldendienst en beeldendienaars (Deut. 7:5).
3. Hier wordt ook geboden dat overheden door hun aardse macht de kerk zullen te hulp komen opdat zij haar bedienende macht kan uitoefenen.
4. Hier wordt dus geboden het zorgvuldig en zuiver bewaren van alle godsdienst en alle ordinantiën naar het Goddelijk Woord. Dit deed Mozes (Deut. 32:46-47). En in Hand. 2:42 lezen wij, dat zij volhardende waren in de leer van de apostelen, in de gemeenschap, in de breking des broods en in de gebeden. Alzo vermaant Paulus ook Timothéüs (1 Tim. 6:13-14).
5. Tot dit gebod behoort ook het handhaven van de kerkelijke regeringen en diensten. Dus dat deze in stand blijven (Ef. 4 11-12, 1 Kor. 9:7-15, 1 Tim. 5:16-17).
 - Daartoe behoort ook dat Gods Woord behoorlijk gepredikt en de sacramenten naar Gods bevel bediend kunnen worden (Deut. 17:18-19, Hand. 15 :21-22, 2 Tim. 4:2 enz., alsook Matth. 28:19 en 1 Kor. 11:23-30). Opdat dus ook de kerkelijke tucht naar Gods bevel kan worden geoefend. En dit zowel in het openen als in het sluiten van het Koninkrijk der hemelen (Matth. 18:15-17, Markus 16:19 en 1 Kor. 5:4-5).

- Ook wordt hier geboden het godsdienstig vasten in tijden van drukkende of dreigende oordelen van God over land en kerk, of ook ten tijde van grote ondernemingen ten goede van land of kerk. Alsook ten tijde van bijzondere ongemakken van particulieren (Joël 2:12-13, Neh. 9, Ezra 9 en 10, 1 Kor.
- Dan wordt hier ook nog geboden het overbrengen van het zuivere licht des Evangelies, hetwelk God ons gegeven heeft, tot de heidense volkeren, die in de duisternis verkeren en die ons met hun aardse schatten te hulp komen. O, dit wil de Heere en daarom zijn er zulke grote beloften aan het heidendom gedaan (Jes. 9:11). *Het volk, dat in de duisternis zat, zou een groot licht zien.* En Jezus is ook van Zijn Vader gegeven (Jes. 49:6) *om niet alleen de stammen van Jakob op te richten en de bewaarden van Israël weder te brengen, maar ook om te zijn tot een verbond des volks en tot een Licht der heidenen.* En uit dit alles volgt dat het ons betaamt de heidenen de middelen der genade te brengen.

C. Tenslotte zullen wij nog zien, naar de aard van de geestelijkheid en de wijde uitgestrektheid van dit gebod, welke deugden hier aan elk mens geboden worden, om deze hoofd voor hoofd op een volmaakte wijze te betrachten.

(1) Ten aanzien van God wordt hier geboden:

1. God op een volmaakte wijze en in de Geest te dienen.
2. Geboden wordt ook God lief te hebben, en wel inwendig meer dan men naar buiten kan vertonen, gelijk dit gebod tot de eerste tafel der wet behoort.
3. Ook wordt hier geboden dat men goede gedachten van God zal hebben en deze zal voeden.
4. Dat men dus de deugden des Heeren recht gelooft. Zowel zijn genade, barmhartigheid en ijver in het waarmaken van Zijn beloften aan Zijn volk en aan hun zaad tot in duizend geslachten, als Zijn rechtvaardigheid en ijver in het bezoeken van de ongerechtigheden van de vaders in de kinderen; in het derde en vierde lid. O vrienden, wat zou het de ziel teder maken: aan de ene zijde God te kennen als geen zonden kunnende verdragen, en aan de andere zijde een eeuwigheid in de liefde en de genade van God te zien.
5. En dus ook dat men zich verlaat op de getrouwheid van God in Zijn verbond, zoals Hij is de Jehovah, de God des verbonds.
6. O vrienden, God gebiedt hier dat men een goede dunk van de Heere hebben zal. Dus ook te geloven dat onze ontrouw en ons ongeloof de trouw en het geloof van God niet teniet zullen doen, en dat onze zonden Gods liefde niet zullen tegenhouden wanneer de Heere de ziel maar aanziet in Zijn Zoon.

(2) En met betrekking op de dienst van God wordt hier geboden:

1. Dat men de weg naar de hemel wel als een nauwe, maar tevens ook als een allerbeminlijkste weg aan anderen aan zal prijzen en een goed gerucht van Kanaän geven zal. Want daarmee neemt men de valse inbeeldingenweg, welke er toch in de harten zijn, en men voedt daarmee het werk Gods.
2. Ook wordt hier geboden de instellingen Gods getrouw waar te nemen. Dat men dus veel werk zal maken van de openbare dienst van God. Dus dat men veel het Woord zal horen. O vrienden, wij lezen in Hand. 10:44 dat de Geest op zulken viel. Want dit is de wijze en de wil van God, en hieraan heeft de Heere Zich als het ware verbonden.
3. Hier gebiedt de Heere elk particulier op een rechte wijze zich te zetten onder de godsdienstoefeningen. En dan boven de leraar te zien op de stem van God in ons hart, terwijl wij naar de stem van Gods knechten luisteren.

4. Ook dat men met zulk een gestalte des harten die middelen het meest verkiezen zal, waar men bemerkt dat zijn naam of ongestalte het meest wordt genoemd.
5. Voorts wordt hier elk particulier geboden de sacramenten te gebruiken wanneer men in het duister verkeert. En dit opdat het weer licht worden moge, in nederigheid en naar Gods bevel. De Heere zegt: "Doet dat." En daar is niets tegen in te brengen, wat de gelovige ook zeggen moge, als de ziel in geen ergerlijke openbare zonden gevallen is en wanneer er maar enige oprechtheid tegen alle onoprechtheden in het hart gevonden wordt. Ook wordt geboden met oprechtheid des harten en zonder het achterhouden van enige zonde, dus als aller zonde vijand, tot God te komen op de vaste biddagen enz. David zegt (Psalm 56:18): "Had ik naar ongerechtigheid met mijn hart gezien, de Heere zou niet gehoord hebben." Want dan laat God het naderen tot Hem niet toe.
6. Geboden wordt hier ook dat men veel werk zal maken onder en in alle bijzondere godsdienst oefeningen, en wel meteen rechte gesteldheid van het hart. En dit wil zeggen dat men zich voor God zal neerleggen, zo ellendig en in zulk een ongestalte als men is. O vrienden, dan kan het niet te dor, niet te geesteloos, niet te werkeloos, ja niet te onoprecht van binnen zijn gesteld voor iemand die verstand van klagen en kermen heeft. Want er is immers een God in Israël, een groot en machtig God, Die in Zijn Woord getuigt dat *alle dingen bij Hem mogelijk zijn*.
7. Hier wordt ook geboden dat men in de toenadering tot God zal geloven, dat hoe het van binnen ook gesteld moge zijn, er in de deugden Gods een eeuwigheid is om te kunnen behouden (Jes. 54:5).
8. Dat men ook in de afhankelijkheid van de Geest van Jezus Gods Woord zal lezen (Hand. 15:21). Want in Joh. 6:63 staat, *dat de Geest levend maakt*.
9. Hier wordt geboden het bidden en danken in alles op een rechte wijze in de Naam van Christus, en zulks door de Geest te verrichten (Ef. 5:20, Filipp. 4:6).
10. Ook dat men door de hulp van de Geest van Christus en dus in Zijn kracht zal strijden tegen het lichaam der zonden. O, dát behaagt de Heere; en dat men het liefdelijden van Jezus daartoe door de Geest gebruikt als de enige weg tot de rechte doding van de zonden. Dit wordt hier als de rechte wijze geboden (Rom. 8:13): "Indien gij door de Geest de werkingen des lichaams doodt, zo zult gij leven."
11. En hier wordt ook geboden niet anders tot de Vader te gaan dan door Christus. Dat men zijn hand zal leggen aan de Middelaar des verbonds, Hem zal kiezen en met al Zijn wegen Hem geheel zal aannemen, en zich met al zijn liefde geheel aan Hem zal overgeven. Dat men dus werkzaam zal zijn met Christus, door met die Zoon tot de Vader te gaan en daar bij de troon op die Zoon en op Zijn goederen bij de Vader zal pleiten, als een genadig recht op Hem gekregen hebbende. Ja, dat men van de Heere Jezus in alle voorkomende gevallen en tot allerlei doeleinden gebruik zal maken. Dat men zichzelf dwaas, blind, onwijs, onmachtig en radeloos ziende, steeds gestaltelijk van Zijn licht, raad, wijsheid en leiding zal afhangen. En dus ook van het priesterambt van Jezus tot gedurige wegneming van alle scheiding door de zonde. Ja, dat men zich steeds aan Hem als Koning zal opdragen met al die vijanden en onwilligheden in het hart, om door Hem geleid, geregeerd en overwonnen te worden. O vrienden, daarin is het rechte welgevallen van de Vader gelegen, naar de spraak des Vaders van de hemel (Matth. 3:17): "Deze is Mijn Zoon, Mijn Geliefde, in Dewelke Ik Mijn welbehagen heb." En uit dit alles volgt dat het welgevallen van de Vader is in allen, die deze Zoon nodig hebben en met Hem werkzaam zijn en tot de Vader komen. Dit alles behoort tot de rechte wijze van de dienst van God en is gegrond in dit tweede gebod.

Toepassing

Vrienden, wij zullen nog een heel kort woordzeggen wat betreft de dadelijke gehoorzaamheid van Christus aan dit gebod. Want in de verhandeling zelf is reeds veel tot de praktijk gezegd, en bij de behandeling van de voorgaande zondagsafdeling hebben wij ons hierin ook al breder uitgelaten (zie de toepassing van de vierendertigste zondagsafdeling).

- Jezus heeft het huis van God gereinigd, de kopers en de verkopers uit de tempel verdreven, de banken van de wisselaars omgekeerd, en Hij bleef bij de kerk in zulk een vervallen kerkstaat (Joh. 2:14-17).
- En voegt hier nog bij, hetgeen zeer nuttig en nodig is voor het volk van God, dat Jezus volmaakt datgene gedaan heeft, waarin zij dikwijls zo gebrekkig en nalatig zijn.
- Jezus heeft volmaakt gebeden (Joh. 17) en. Zijn Vader gedankt (Matth. 11:25). En zulks zelfs bij nacht, aan de voet van de Olijfberg, waar Zijn gewone bidplaats was (Matth. 14:24, Lukas 6:12, Hebr. 5:7).
- Jezus heeft volmaakt gevestigd (Matth. 4:2).
- Hij heeft ook volmaakt en heilig het Woord gelezen, zodat alle ogen op Zijn heilig lezen waren gericht (Lukas 4:17-20).
- Jezus heeft op een volmaakte wijze het geloof op Zijn Vader als Zijn Verbondsgod geoefend. Hij heeft zelfs op God vertrouwd in Zijn zwaarste lijden en verdrukkingen vanwege de zaak van God (Markus 14:36, Lukas 23:46).
- Ja, Jezus heeft op een volmaakte wijze de weg naar de hemel verkondigd en de Vader en Zijn welbehagen aan arme zondaren verklaard (Matth. 18:11): "De Zoon des mensen is gekomen om zalig te maken wat verloren was." Amen.

ZONDAG 36 (eerste deel)
(Vraag 99 en 100)

DE VERKLARING VAN HET DERDE GEBOD

Vraag 99: *Wat wil het derde gebod?*

Antwoord: ***Dat wij niet alleen met vloeken of met valse eed, maar ook met onnodig zweren de Naam van God niet lasteren of misbruiken, noch ons met ons stilzwijgen en toezien zulke schrikkelijke zonden deelachtig maken; en in somma, dat wij de heilige Naam Gods anders niet dan met vreze en eerbied gebruiken, opdat Hij van ons recht bekend, aangeroepen en in al onze woorden en werken geprezen worde.***

Vraag 100: *Is het dan zo grote zonde Gods Naam met zweren en vloeken te lasteren, dat God Zich ook over diegenen vertoort, die, zo veel als hun mogelijk is, het vloeken en zweren niet helpen weren en verbieden?*

Antwoord: ***Ja gewisselijk; want er is geen groter zonde, noch die God meer vertoort, dan de lastering Zijns Naams; waarom Hij ook dezelve met de dood te straffen bevolen heeft.***

Onze stof is nog steeds de dienst van de enige ware God, of wel hetgeen behoort tot het gehoorzamen van het eerste gebod en nader verklaard wordt in het tweede, derde en vierde gebod, en dan wel bijzonder hoe God gediend wil worden (het tweede en derde gebod). En zo hebben wij dan in het bijzonder reeds gesproken van deze dienst naar Gods wil bij de behandeling van het tweede gebod (zondag 35).

Nu gaan wij dan verder om te spreken over de rechte en eerbiedige gesteldheid van het schepsel in deze dienst, welke ons verklaard wordt in het derde gebod.

De onderwijzer handelt hierin zo, dat hij:

- eerst het derde gebod in zijn geheel verklaart (zondag 36),
- en daarna in het bijzonder onderwijs geeft ten aanzien van de eed (zondag 37).

Wat dan betreft de verklaring van de onderwijzer van het derde gebod in zijn geheel, waarvan wij nu in de verklaring van zondag 36 zullen spreken, daarin letten wij wederom op twee hoofddelen.

- I. De verklaring van het gebod, zoals wij dit vinden in Exodus 20:7.
- II. De opening van de geestelijke zin er van aan de hand van de uitbreiding van de onderwijzer.

I. Wat het eerste betreft, ook dit gebod wordt weer op een verbiedende wijze voorgesteld. Letten wij:

- A. op het verbod, en
- B. op de drangreden, waarmede de Wetgever dit verbod aandringt.

A. Wanneer wij op dit verbod letten, dan zien wij dat "de Naam des Heeren uws Gods" het onderwerp is, waarover dit gebod gaat. Bezien wij dan Wie deze Persoon is, aan Wie hier zulk een Naam wordt toegekend.

Het is *de Jehovah, uw God*. Bij de redenen voor deze twee benamingen ten opzichte van Israël in het algemeen, en ten opzichte van de gelovigen in het bijzonder, alsook bij de kracht, welke deze Namen hebben in de verboden en geboden van de Wetgever, hebben wij breedvoerig stilgestaan bij de behandeling van zondag 34 en 35.

Letten wij er hier op, dat aan de Heere, de God van Israël, een *Naam* wordt toegekend. Want de Wetgever spreekt hier van *de Naam des Heeren, uws Gods*.

- En hierdoor moeten wij *God Zelf* verstaan in Zijn Wezen en in Zijn eigenschappen. Alsook de roem, prijs, lof en eer van God, welke Hem deswege toekomt. Het Wezen van God en Zijn eigenschappen of deugden worden in Gods Woord *Gods Naam* genoemd. Dit lezen wij van God Zelf in Zijn Wezen (Deut. 28:58): "Om te vrezen deze heerlijke en vreselijke Naam, de Heere, uw God." De Joden waren daarom gewoon te zeggen: Hij is Zijn Naam, en Zijn Naam is Hij."
- Ook lezen wij van Gods eigenschappen en deugden, welke God Zelf zijn (Ex. 33:18-19). Daar belooft de Heere Zijn Naam voor Mozes te zullen uitroepen, en God vervult Zijn beloften, Zijn Naam uitroepende en Zijn Wezen en eigenschappen openbarende, als Hij zegt (Ex. 34:5-7): "Heere, Heere, God, barmhartig en genadig, lankmoedig en groot van weldadigheid en waarheid. Die de weldadigheid bewaart aan vele duizenden, Die de ongerechtigheid en overtreding en zonde vergeeft", enz. Hierop ziet ook het woord in Psalm 8:2: "O Heere, onze Heere, hoe heerlijk is Uw Naam op de ganse aarde. Gij, Die Uw majesteit gesteld hebt boven de hemelen."
- Door deze Naam moeten wij ook verstaan de roem, prijs, lof en eer van God, welke de Heere deswege toekomt. Wij lezen (Psalm 106:8): "Doch Hij verlost hen om Zijns Naams wil, opdat Hij Zijn mogendheid bekend maakte." Ezech. 36:22: "Ik doe het niet om uwentwil, u huis Israëls, maar om Mijn heilige Naam, die gijlieden ontheilgd hebt onder de heidenen, waarhenen gij gekomen zijt." En Psalm 48:11: "Gelijk Uw Naam is, o God, also is Uw roem tot aan de einden der aarde; Uw rechterhand is vol van gerechtigheid."
- Door Gods Naam moeten wij hier ook verstaan het Woord en de dienst van God, alsmede Gods werken. Het Woord en de dienst van God worden *Gods Naam* genoemd, dewijl de Heere Zich daarin aan het schepsel bekend maakt. Dan lezen wij van Gods Woord en al de daarin begrepen waarheden, of wel de leer van God (Psalm 22:23): "Ik zal *Uw Naam* mijn broederen vertellen." Dit vergeleken met Joh. 17:6: "Ik heb Uw Naam geopenbaard de mensen, die Gij Mij uit de wereld gegeven hebt. Zij waren Uwe, en Gij hebt Mij dezelve gegeven; en zij hebben Uw Woord bewaard." Zie ook Hand. 9:15: "Deze is Mij een uitverkoren vat, *om Mijn Naam* te dragen onder de heidenen." Aldus lezen wij ook van de dienst van God (Micha 4:5): "Alle volken zullen wandelen, elk in de naam zijns gods. Maar wij zullen wandelen inde *Naam des Heeren onzes Gods*, eeuwiglijk en altoos." En daardoor wordt dan de religie en de dienst van God verstaan.
- Ook de werken van God worden Gods Naam genoemd, doordat de Heere daarin Zijn volmaakheden ontdekt en openbaart, in de werken der natuur, maar wel voornamelijk in de werken der genade (Psalm 86:9-10): "Al de heidenen, Heere, die gij gemaakt hebt, zullen komen, en zullen Uw Naam eren. Want Gij zijt groot en doet wonderwerken; Gij alleen zijt God."
- En dus moeten wij hier nog door *Gods Naam* verstaan de benamingen en uitdrukkingen, waarmede de Heere Zichzelf noemt in Zijn woord en door Zijn volk mede genoemd wil worden. En dan wel in het bijzonder die eigennamen, welke de Heere aan Zichzelf geeft. Vooral de bijzondere Naam van Jehovah munt daaronder uit, als de onmededeelbare gedenknaam van God (Hos. 12:6). Van deze lezen wij

(Ex. 3:14-15): "Ik Zal Zijn Die Ik Zijn Zal; de God Abrahams, de God Izaks en de God Jakobs, dat is Mijn Naam eeuwiglijk, en dat is Mijn gedachtenis van geslacht tot geslacht." Zie ook Ex. 6:1: "Met Mijn Naam Heere ben Ik hun niet bekend geweest." En Ex. 15:3:

Ook alle andere namen, waarmee de Heere Zich in Zijn Woord noemt. Deze komen zeer veel in de Hebreeuwse taal voor, die in de Bijbel meestal met Heere met kleine letters en door God worden vertaald, en welke mogelijk wel tot tien kunnen worden gebracht (Ex. 3:15): "De Heere uw Verbondsgod, dat is Mijn Naam", enz.

Van deze *Naam van God* als het Onderwerp sprekende, bezien wij nu het verbod zelf, dat deze woorden bevat: *gij zult Die niet ijdellijk gebruiken*.

Letten wij er op wie hier de voorwerpen zijn, voor wie dit verbod geldt. De wetgever verklaart dit door het woord: "gij." God spreekt hier tot Israël, en in hen tot alle mensen, die deze wet in hun hart hebben (Rom. 1 en 2), welke ten aanzien daarvan ook aan beschuldigende of verontschuldigende gedachten onderworpen zijn. En meer in het bijzonder en duidelijker spreekt God *tot allen, aan wie Hij deze beschreven wet gegeven heeft of nog wil geven*.

Het is hier ook zeer opmerkelijk, dat de Heere tot deze grote hoop van mensen niet zegt: gijlieden, in het meervoud, maar: *gij*, in het enkelvoud, alsof die man of vrouw alleen bij de berg stond.

1. De Wetgever geeft hiermede te kennen dat elk mens in het bijzonder met God te doen heeft, en ook alleen in het grote gericht met God te doen zal hebben. En daaruit volgt dus, dat niemand naar het voorbeeld van een ander moet zien om die in zijn zonden te volgen. Al wandelt dan de menigte in een verkeerde weg, deze mag ik niet volgen. Het is hier: *gij*, man of vrouw, *gij*, hoofd voor hoofd. O vrienden, hier zien wij dat niemand zich op het voorbeeld van een ander zal kunnen beroepen in die grote dag!
2. Ook geeft de Wetgever hiermede de betrekking te kennen, welke elk mens hoofd voor hoofd op God heeft. Het is alsof de Heere zegt: *Gij, o mens, wiens God Ik ben. Ik ben de God van allen uit kracht van schepping. Ik ben de God van geheel Israël uit kracht van het opgerichte uitwendige volksverbond, waardoor Ik Mijn vorige beloften, welke Ik aan Abraham in het Verbond der genade deed, nu zal gaan vervullen. Door dat verbond heb Ik u, als door een tussenmuur, van al de volkeren der wijde wereld afgescheiden. Ja, Ik ben de God van alle gelovigen, uit kracht van het eeuwige, wonderlijke en welverordeneerde Verbond der genade mens, zie uw verplichting. Daarom gij, op wie Ik boven alle volken in het bijzonder zie en die Ik ook bewelddig. Die Ik wonderlijk en buitengewoon uit zware engten heb verlost. Gij; die alles aan Mij verschuldigd zijt.*

Zie dan wat dit gebod behelst. De Wetgever zegt: "*Gij zult die Naam niet ijdellijk gebruiken.*"

Wij moeten hier nagaan wat deze wijze van spreken beduidt, dus de betekenis der woorden, alsook in welke gevallen deze Naam ijdellijk gebruikt wordt. In de tekst worden twee woorden genoemd: *gebruiken en ijdellijk*.

- *De Naam des Heeren gebruiken*, betekent in deze tekst dat men die opneemt of opheft. Dus dat men die in zijn mond of op zijn lippen neemt (Psalm 16:4 en 50:21).
- Het woord *ijdellijk* betekent in de grondtaal niet alleen leugenachtig of vals (Lev. 19:12, Ex. 20:16, vergeleken met Deut. 5:20, waar de woorden vals en ijdel

verwisseld worden), maar ook lichtvaardig, tevergeefs of zonder nuttigheid, zonder oorzaak, zonder indruk van God op het hart (Jes. 1:13, Mal. 3:14 en Pred. 5:1).

Gaan wij daarom nu nog na in welke gevallen deze Naam wèl ijdellijk, of leugenachtig, vals, lichtvaardig, tevergeefs, zonder nuttigheid en zonder indruk van God op het hart wordt gebruikt.

a. Dit geschiedt ten opzichte van de dienst van God:

1. In de verkondiging van Zijn Naam, dus van Zijn Woord en waarheden.
2. In het bidden.
3. Ook in de plechtige belijdenis van Gods Naam voor God of mensen.

b. En ten opzichte van buiten de dienst van God geschiedt dit in het eedzweren, alsook in de gewone gesprekken en discussies. Dit alles zal nog wel nader blijken als wij de zonden zullen noemen.

Wij moeten hier nagaan wat de wetgever in dit gebod verbiedt als Hij zegt: *"Gij zult de Naam des Heeren uws Gods niet ijdellijk gebruiken"*

De Wetgever verbiedt hiermede niet alleen al het uitwendig vertoon van oneerbiedigheid en indrukkeloosheid ten aanzien van God in woorden en daden, maar Hij verbiedt hier ook, en wel als het allervoornaamste, de oneerbiedige gesteldheid van het hart. Want dat is de verdorven bron, waaruit alle woorden, daden, ja zelfs de gedachten voortkomen. En uit dit alles blijkt dus dat hier verboden wordt dat men in die 'oude natuurstaat blijft. En dit wordt zeer scherp geboden, gelijk wij zien in de aandrang van de Wetgever.

B. Wij komen nu tot het tweede, de drangredenen, waarmede de Wetgever dit verbod aandringt: *"Want de Heere zal niet onschuldig houden die Zijn Naam ijdellijk gebruikt."*

1. Wij zullen eerst zien welk een nadruk er in deze woorden ligt, alsook wat de Wetgever daarmede te kennen geeft. De woorden zijn hier zeer nadrukkelijk. *Niet onschuldig houden*, wil hier zeggen: op het hoogste schuldig houden en verklaren, gelijk deze wijze van dubbele ontkenning juist ten sterkste bevestigt. Hier wordt gezegd dat de Heere dezulken niet zal reinigen of rechtvaardigen, maar hen zekerlijk zal straffen. Dit wordt ook bedoeld in Ex. 34:7.
2. Het wil ook zeggen, dat de Heere hiermede verklaart dat dit een onverzoenlijke misdaad is. Dus dat er zeker zware straffen op zullen volgen. Indien al geen eeuwige, dan toch minstens zware tijdelijke straffen en kastijdingen, welke zelfs zullen gaan over degenen, die er zich door genade van mochten bekeren (Deut. 28:58-59): "Indien gij niet zult waarnemen te doen al de woorden dezer wet, die in dit boek geschreven zijn, om te vrezen deze heerlijke en vreselijke Naam, de Heere, uw God; zo zal de Heere uw plagen wonderlijk maken, mitsgaders de plagen van uw zaad; het zullen grote en gewisse plagen, en boze en gewisse krankten zijn." Zie ook Psalm 99:8. De Heere is wel een vergevend God, maar Hij doet evenwel wraak over hun daden. Ook Mal. 3:5.
3. Tevens moeten wij letten op de herhaling van de Wetgever. Tot tweemaal toe zegt Hij de woorden: ijdellijk gebruiken: "Gij zult de Naam des Heeren uws Gods niet ijdellijk gebruiken", en: "die Zijn Naam ijdellijk gebruikt." Wij worden hierdoor onderricht omtrent de zwaarte van deze zonde, en van het onvermijdelijke, ja onherroepelijke van de straffen. Wij vinden dit met grote nadruk in Gen. 41:32, alwaar Jozef zegt: "En aangaande dat die droom aan Farao ten tweeden male is her-

haald, is omdat de zaak van God vastbesloten is, en dat God haast om dezelve, te doen." Dit vergeleken met Psalm 62:12 en Dan. 5:25.

a. Merken wij nu nog aan *wat de Wetgever met deze drangreden te kennen geeft, alsook waaruit deze voortvloeit.*

1. Dat de Heere dit gebod, gelijk ook het tweede gebod, met zulk een scherp dreigement bekrachtigt, geeft het zware ongenoegen Gods te kennen over de zonde van het misbruik van Zijn Naam. O, dit voert duizenden ten verderve, en het treft ook degenen, die bekeerd worden, al lopen hun straffen op de Middelaar aan. Ten aanzien van de onbekeerden merken wij dit op in Farao (Ex. 14:28), in Sanherib, de koning van Assyrië (2 Kon. 19:35-37). En ook in Juliaan de Afvallige en in Arius. Welk een zware oordelen van God hebben hen vanwege die zonde getroffen. En wat betreft de bekeerden, wij zagen het reeds in de genoemde plaats (Psalm 89:8). Ziet dit in Paulus (1 Tim. 1:13) en in de Korinthiërs (1 Kor. 6:11).
2. Deze krachtige drangreden van de Wetgever geeft ons ook het medelijden van God te kennen, dat Hij met de arme mens heeft.
 - De Heere brengt hem daardoor het zondige en onbetamelijke van die zonde onder het oog. Het is alsof de Heere zegt: O mens, zie toch wat u doet Het is een zonde. En als u waarlijk weet wat zonde is, u zult het niet doen. Ja, het is een zonde tegen Mij, tegen de Heere, uw God. Ik ben uw God en heb Mij al uw dagen zo ten aanzien van u gedragen. En deze zonde is tegen Mijn hoogheid, heiligheid, goedheid en weldadigheid over u. Dit moest deze zonde voor u zo zwaar maken (Deut. 32:6): "Zult gij dit de Heere vergelden, u dwaas en onwijs volk? Is Hij niet uw Vader, Die u verkregen, Die u gemaakt en u bevestigd heeft?"
 - Het geeft Gods medelijden met de mens te kennen, daar Hij de arme mens hier van tevoren wil waarschuwen door de gevolgen van die zonden onder het oog te brengen, opdat het oordeel hem niet onverhoeds en ongewaarschuwd treft. Ja, opdat elke ziel door de schrik des Heeren mocht bewogen worden tot de gehoorzaamheid des geloofs, en dus mocht ontvlieden aan het verderf, dat in de wereld is, en aan de toekomende toorn.

b. Zien wij nog waar deze drangreden uit voortvloeit.

1. Deze vloeit voort uit de wrekende gerechtigheid van God en uit de ijver des Heeren in het straffen van de zonden. Hieruit volgt dus dat het hier gaat over de onveranderlijke bedreiging van het verbond der werken, welke voortkomt uit het recht van God. God houdt dat recht in het eisen van volkomen gehoorzaamheid van de gevallen mens, op straffe van de dood.
2. Maar geen der deugden van God strijdt tegen de andere. De ene deugd in God zet kracht en luister aan de andere bij. En daarom moet deze bedreiging ook de beloften inhouden, welke uit het Verbond der genade voortvloeien voor degenen, die dit gebod gehoorzamen. De Heere zegt (1 Sam. 2:10): "Die Mij eren, zal Ik eren." En in Jes. 56:6-7 wordt aan de vreemden, die zich bij de Heere voegen om Hem te dienen en de Naam des Heeren lief te hebben en Hem tot knechten te zijn, beloofd: "Die zal Ik ook brengen tot Mijn heilige berg, en Ik zal hen verheugen in Mijn bedehuis. Hun brandoffers en hun slachtoffers zullen aangenaam zijn op Mijn altaar." En Jes. 66:2: "Op deze zal Ik zien, op de arme en verslagene van geest, en die voor Mijn Woord beeft."

c. Bezien wij in het kort de reden, waarom de Wetgever deze zonde van het misbruik van Zijn Naam met zulk een zware bedreiging verbiedt. Wij letten hierbij op deze drie redenen.

- Ten eerste, omdat de hoofdzonde, welke in dit verbod verboden wordt, een zonde is, welke de eer en de kroon van God onmiddellijk aantast.
- Ten tweede, omdat aardse machten menigmaal zeer nalatig zijn in het ijveren voor de Naam en de eer van God, en in het straffen van die zonden, welke God onmiddellijk aantasten. Daarom zegt God: Al gaat die man dan ongestraft heen, Ik zal hem evenwel niet onschuldig houden.
- Ten derde, omdat er zo veel misbruikers van Gods Naam zijn, die dit op een bijzonder kunstige en bedekte wijze, of met bastaardwoorden weten te doen. Niemand heeft zodoende vat op hen, en niemand dan God alleen kan er over oordelen. En daarom zegt God: Al ontduikt zulk één aan alle oordeel van de mensen, Mijn oordeel zal hij niet ontvlieden. Ik zal hem niet onschuldig houden.

Wij komen tot het tweede hoofddeel, de opening van de geestelijke zin van dit verbod aan de hand van de uitbreiding van de onderwijzer.

Wij moeten daarbij

- A. op de zonden letten, die in dit gebod verboden worden, en
- B. op de deugden, die er in geboden worden.

A. Eerst spreken wij van de zonden, welke in dit wijd uitgestrekte verbod verboden worden, en welke de onderwijzer aanwijst in het antwoord op vraag 99 (eerste lid) en 100.

Bezien wij de hoofdzonden, welke de onderwijzer noemt en door de Wetgever verboden worden: ***Het lasteren en misbruiken van de Naam van God.***

Wanneer hier het lasteren van Gods Naam verboden wordt, kunnen wij dit lasteren als volgt omschrijven: *Het is een gruweldaad, waardoor iemand uit haat of uit lichtzinnige verachting met het hart, met de tong of met de pen zodanige woorden of zaken spreekt of leert, welke ten zeerste zijn tot oneer, of bespotting van God, van Zijn Woord en van Zijn dienst.*

1. Dit geschiedt wanneer men God loochent, of de Drie-eenheid van het Goddelijke Wezen of wel enige van Zijn deugden verloochent, dan wel op een verkeerde wijze daarvan spreekt.
- Wij lezen hiervan (Psalm 10:3-4): "De goddeloze, gelijk hij zijn neus omhoog steekt, onderzoekt niet; al zijn gedachten zijn dat er geen God is." Job 22:13-14: "Daarom zegt hij: Wat weet God er van? Zal Hij door de donkerheid oordelen? De wolken zijn Hem een verbergende, dat Hij niet ziet, en Hij bewandelt de omgang der hemelen." Zie ook Lev. 24:11: "Toen lasterde de zoon van de Israëlitische vrouw uitdrukkelijk de Naam." Daarom brachten zij hem tot Mozes uit. En daarna brachten zij hem buiten het leger, alwaar zij de handen op zijn hoofd legden en hem stenigden.
 - Voorbeelden van deze lastering vinden wij ook in Farao, welke zeide (Ex. 5:2): "Wie is de Heere, Wiens stem ik gehoorzamen zou?" En in de koning Sanherib (2 Kon. 19:10), die door brieven en door Rabsaké de levende God lasterde. Ook in Paulus vóór zijn bekering (1 Tim. 1:13) en de ene moordenaar (Lukas 23:39). En ook met name in de Antichrist, het Beest te Rome, die op zijn hoofd de naam van godslasteringen heeft en met zijn mond godslasteringen spreekt (Openb. 13:1 en 16:9).

2. Dit geschiedt ook wanneer men smadelijk en op een verachtelijke wijze spreekt van Gods Woord, waarheid, ordinantiën, van Gods getrouwe knechten en kinderen en van het werk Gods in hen (1 Kor. 4:13). Dit geschiedde toen men van Paulus zeide (Hand. 17:18): "Wat wil toch die klapper zeggen?"
3. Het geschiedt ook wanneer iemand de Heilige Geest in Zijn overtuigingen tegengaat. Wanneer iemand door de inwendige verlichting van de Heilige Geest van de waarheid van het Evangelie overtuigd is, maar toch tegen deze inwendige overreding, verlichting en overtuiging in, de Heilige Geest en Zijn waarheid en werken versmaadt, tegenspreekt en lastert, ja uit boosheid vervolgt. En dit uit haat en met moedwil, met opzet en wrevelmoed, volhardend en zonder er ooit berouw van te hebben. Van deze zonden lezen wij (Matth. 12:31): "Alle zonde en lastering zal de mensen vergeven worden; maar de lastering tegen de Geest zal de mensen niet vergeven worden." De reden, dat deze zonde onvergefelijk is, is dat deze begaan wordt tegen de Heilige Geest, als de enige werkende Oorzaak van berouw, boetvaardigheid en bekering. Deze zonde is dus van die aard, dat zij de Heilige Geest door verbittering afweert, buiten het hart sluit en als het ware in het aangezicht slaat. Dit is een volstandige zonde, en daaruit volgt dat het een zonde is tot de dood.

Tot deze beschrijving van het lasteren van Gods Naam behoort ook, *dat iemand door zijn leven en daden aan andere mensen oorzaak geeft dat zij spreken tot oneer van God, van Zijn volk of van Zijn Woord.* Dit geschiedt op allerlei manier.

Om maar een voorbeeld te noemen, wanneer goddeloze mensen, die in hun hart en in hun verborgen daden tonen dat zij het niet menen, zich met mooi gepraat onder Gods volk begeven, om zo van hen aanzien en achting te ontvangen. Zulken geven oorzaak voor de lastering van Gods Naam en van al Zijn volk, alsof dat maar een troep is. O vrienden, deze goddeloze geveinsdheid is een gruwel voor God. God zal dat masker eens afrukken en dat bewindsel eens verslinden. Hij zal hun deel doen zijn bij de meest goddelozen, ja het onderste van de hel is voor zulken bereid (Openb. 21:8). De Heere klaagt over de Joden, dat Zijn Naam om hunnentwil de ganse dag gelasterd wordt (Jes. 52:5, vergeleken met Rom. 2:24). En in 2 Petrus 2:2 lezen wij dat velen hun verderfenissen navolgen, door welken de weg der waarheid gelasterd zal worden. Paulus waarschuwt hiertegen ernstig (1 Tim. 6:1).

Het lasteren van Gods Naam is ook zeer scherp door God verboden (Lev. 24:16): "Wie de Naam des Heeren gelasterd zal hebben, zal zekerlijk gedood worden" (zie ook vers 15).

Verder wordt hier eveneens verboden ***de Naam des Heeren te misbruiken.***

Het misbruiken van Gods Naam kunnen wij als volgt omschrijven: *Het is zulk een zonde, waardoor iemand - hetzij op of buiten godsdienstig gebied - schandelijk, lichtvaardig, vals, zonder indruk, aandacht of eerbied voor God in zijn hart, die Naam op zijn lippen neemt. Of ook wanneer iemand zonder de uiterste noodzaak de voorzienigheid van God beproeft.*

a. Dit geschiedt op godsdienstig gebied:

1. Wanneer leraren onder het bedienen van het Woord en de sacramenten of onder het bidden uit sleur handelen. Of wanneer mensen onder het horen van het Woord en het genieten van de bondszegelen er op een verachtende wijze onder verkeren, zonder geest of leven. Want dan brengt men evenals de zonen van Aaron, vreemd vuur op dit altaar (Lev. 10:1-2, Num. 3 :4 en 26:61). Dit is een stank in Gods neus (Jes. 65 : 5 en 1:13-15).

2. Het geschiedt ook op godsdienstig gebied wanneer men de leerstukken der zaligheid verdraait tot eigen verderf en dat van anderen (2 Petrus 3:16-18). De apostel noemt zulken daar ongeleerde en onvaste mensen, die deze dingen, gelijk ook de andere Schriften, verdraaien tot hun eigen verderf. En dan vermaant Petrus: "Gij dan, geliefden, zulks tevoren wetende, wacht u, dat u niet door de verleiding der gruwelijke mensen mede afgerukt wordt en uitvalt uit uw vastigheid; maar wast op in de genade en kennis van onze Heere en Zaligmaker Jezus Christus. Hem zij de heerlijkheid, beide nu en in de dag der eeuwigheid."
 3. Ook geschiedt het wanneer men valse leringen voorstaat. Hiervoor waarschuwt Paulus (1 Tim. 1:3-4 en 6-7), dat men geen andere leer zal leren, noch zich tot fabelen enz. zal begeven, welke meer twistvragen dan stichting voortbrengen. Paulus noemt dezulken daar ijdelheidsprekers, die leraars der wet willen zijn, maar niet verstaan hetgeen zij zeggen of wat zij bevestigen. En in 1 Tim. 6:3-5, 20 zegt Paulus van degenen, die een andere leer leren, welke niet overeenkomt met de gezonde woorden van onze Heere Jezus Christus en met de leer, die naar de Godzaligheid is, dat zij opgeblazen zijn en niets weten; ja, dat zij razen, een verdorven verstand hebben en van de waarheid beroofd zijn. En daarop zegt hij: Wijkt af van dezulken, en hebt een afkeer van het ongoddelijk ijdel roepen en van de valselijk genaamde wetenschap van dezulken.
- b. Het misbruik van Gods Naam geschiedt ook buiten het godsdienstig gebied.
1. En wel wanneer men enige van de eigen namen van God of van Jezus in het gewone gesprek onbedacht op de lippen neemt. Of men zulks dan weet, of dat men het door gewoonte niet weet.
 2. Of ook wanneer men enige spreuken uit Gods Woord of de voorbeelden der heiligen in de gezelschappen bijbrengt opdat men anderen daarom zal doen lachen en spotten, of omdat men eigen zonden daarmee wil bedekken en verschonen. Wij lezen in Hand. 19:13, dat sommigen van de omzwervende Joden zich onderwonden de Naam van de Heere Jezus te noemen. En in 2 Petrus 3 :3-5: "Dit eerst wetende, dat in het laatste der dagen spotters komen zullen, dienaar hun eigen begeerlijkheden zullen wandelen, en zeggen: Waar is de belofte Zijner toekomst? Want van die dag af, dat de vaderen ontslapen zijn, blijven alle dingen alzo gelijk van het begin der schepping" enz. Zie ook Psalm 1:1.
 3. Dit misbruik van Gods Naam geschiedt ook wanneer men zonder hoge noodzakelijkheid het lot gebruikt. Want daarbij moet toch de Naam des Heeren worden aangeroepen, zal het recht geschieden. Dit lot mag niet anders gebruikt worden dan wanneer er een beslissing noodzakelijk is en er geen andere weg meer is te vinden. En dan alleen met een eerbiedig aanroepen van de Naam van God, opdat de Heere onmiddellijk beslisse en men zal kunnen rusten in het uitvoeren van de eeuwige raad (Spr. 18:18): "Het lot doet geschillen ophouden en maakt scheiding tussen machten." Ziet daartoe ook Hand. 1:24-26: "En zij baden en zeiden: Gij Heere, Gij, Kenner der harten van allen, wijs Gij van deze twee één aan, die u uitverkoren hebt om te ontvangen het lot dezer bediening en des apostelschaps, waarvan Judas afgeweken is, dat hij heenging in zijn eigen plaats. En zij wierpen hun loten; en het lot viel op Matthias, en hij werd met gemene toestemming tot de elf apostelen gekozen." Het lot, is een onmiddellijk beproeven van Gods voorzienig bestuur, naar Zijn verborgen raad (Spr. 16:33): "Het lot wordt in de schoot geworpen, maar het gehele beleid daarvan is van de Heere." En daaruit volgt dus ook dat men het lot niet mag gebruiken tot spel en tijdverdrijf. O, dit is een allergruwelijkst misbruik van Gods Naam, want men speelt en men verdrijft de tijd met

een gedurige beproeving en verzoeking van de Goddelijke Majesteit. God móét hier als het ware gereed staan om alle dingen te beslissen, welke het goddeloze hart oplevert en waarin het plezier heeft. Het is wel waar dat er verschil is tussen dobbelstenen en kaarten, en wel dit dat tot het kaartspel ook een zekere kunst behoort, toch zijn beide zware zonden, want de kaarten worden blind in de hand gegeven en de onmiddellijke voorzienige hand des Heeren moet er in zijn. Menigeen speelt hier zo lang mede tot hij dat lot trekt, dat hij wegzinkt in verderf en ondergang.

4. Het misbruik van Gods Naam, in welk opzicht ook, is zeer scherp door God verboden. Nadat de Heere in Psalm 50:16-17 de goddelozen heeft aangesproken, die Gods inzetting vertelden en Zijn verbond in hun mond namen en Gods woorden achter hun rug wierpen, zegt de Heere (vers 19-22): "Uw mond slaat u in het kwade, en uw tong koppelt bedrog. u zit, u spreekt tegen uw broeder; tegen de zoon uwer moeder geeft u lastering uit. Deze dingen doet gij, en Ik zwijg; u meent dat Ik ten enenmaal ben gelijk gij; Ik zal u straffen, en zal het ordentelijk voor uw ogen stellen. Verstaat dit toch, gij godvergetenden, opdat Ik niet verscheure en niemand redde." En in Jes. 48:1 spreekt God dezulken aan, die de God Israëls vermelden, maar niet in waarheid, noch in gerechtigheid. Ook zegt de Heere met nadruk (Jer. 7:4): "Vertrouwt niet op valse woorden, zeggende: Des Heeren tempel, des Heeren tempel, des Heeren tempel zijn deze."

De onderwijzer noemt hier ook enige grove zonden, waardoor de Naam van God openlijk gelasterd en misbruikt wordt. Hij geeft hier de drie voornaamste kwaden aan, waardoor dit wel geschiedt.

Allereerst noemt de onderwijzer *het vloeken*.

Het vloeken kan omschreven worden te zijn: *die zonde, waardoor iemand uit opzettelijke boosheid of uit onstuimige toorn Gods Naam aantast. En wel op zulk een wijze, dat hij óf over zichzelf, óf over zijn naasten, in Gods Naam enig tijdelijk of eeuwig verder wenst.* En dat zulks onder het ijdellijk gebruiken van die Naam behoort, blijkt wel hieruit, dat de Naam van God onder het vloeken wordt misbruikt, alsof God een Uitvoerder van de boze driften van de zondige mens zou zijn.

A. Dit vloeken geschiedt ten aanzien van God, uit boosheid of uit mismoedigheid.

- Er staat van de vrouw van Job geschreven dat zij haar man daartoe aandreef (Job 2:9). Wij lezen ook van de Joden, dat zij vloekten op hun koning en op hun God (Jes. 8:21).
- Dit vloeken geschiedt ook ten aanzien van zichzelf. En wel uit boosheid, zoals bij de Joden (Hand. 23:12). Die vervloekten zichzelf, zeggende dat zij niet eten of drinken zouden voordat zij Paulus hadden gedood.
- Ook uit mismoedigheid, als bij Job (Job 3:1), die de dag van zijn geboorte vervloekte.
- Of wel uit zwakheid, zoals bij Petrus in de zaal van Kájafas (Matth. 26:74).

B. Dit vloeken geschiedt ook ten aanzien van de naasten. En wel uit toorn of wraakgierigheid, zoals bij Simeï tegen David (2 Sam. 16:5, en 7). Hij zei in zijn vloeken: "Ga uit, ga uit, gij man des bloeds, gij Belialsman."

Nu, al dit vloeken wordt hier uitdrukkelijk verboden (Lev. 24:15): "Een -ieder, als hij zijn God gevloekt zal hebben, zo zal hij zijn zonde dragen." Ex. 21 :17: "Wie ook zijn vader of zijn moeder vloekt, die zal zekerlijk gedood worden." En Rom. 12:14: "Zegent ze, die u vervolgen; zegent, en vervloekt niet."

Het heeft geen betekenis dat hiertegen wordt ingebracht dat heilige mannen soms iemand gevloekt of tegen iemand gebeden hebben. Als bijv. Job (Job 3:1 enz.), Jeremia (Jer. 15:10) en Petrus (Matth. 26:74). Want dit waren zware zonden van deze mannen, waarin zij door hevige vervloekingen en aanvechtingen van de duivel vielen. Maar wij zien dat zij er ook weer uit zijn opgestaan en dat zij zich deswege zeer hebben vernederd (Job 42:3), waar Job zegt: "Wie is hij, zegt Gij, die de raad verbergt zonder wetenschap? Zo heb ik dan verhaald hetgeen ik niet verstond, dingen, die voor mij te wonderbaar waren, die ik niet wist." En in vers 6: "Daarom verfoei ik mij, en ik heb berouw in stof en as." En in Lukas 22:62 lezen wij van Petrus, *dat hij naar buiten ging, bitterlijk wenende.*

De zonden van deze mannen staan in de Bijbel als bakens in zee, opdat elk mens er zich voor zou wachten en tot God om bewaring er voor zou zuchten (Matth. 6:13): "En leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze."

Ook heeft het geen gewicht als hiertegen wordt ingebracht, *dat profeten en andere heilige mannen Gods wel mensen hebben gevloekt en tegen hen hebben gebeden* (Psalm 35:4-6 en Psalm 109).

Want David en anderen deden dit niet uit wraakzucht. Maar gedreven zijnde door de Heilige Geest, lieten zij als profeten deze vloeken over de vijanden van God en van Zijn kerk aan de gemeente van God na. Daarom mogen deze vloekpsalmen nog gebruikt worden. Niet tegen mensen, die ons of de onzen beledigd hebben. Want dat is een bedrieglijke wijze van het stellen van ons eigen belang op Gods rekening.

- Maar deze vloeken mogen wel gebruikt worden tegen de vijanden van God en van Christus, en tegen satan. En zulks opdat de Heere hem en zijn aanhang verdelge en uitroeie, en opdat Hij zijn boosheid tegen ons en Zijn kerk beschame.
- Deze vloeken mogen ook gebruikt worden tegen boze en onbekeerlijke mensen; die onderdrukkers zijn van de kerk en van het werk Gods. Want zulken zijn Gods vijanden (Psalm 139:21-22): "Zou ik niet haten, Heere, die U haten? en verdriet hebben in degenen, die tegen U opstaan? Ik haat ze met een volkomen haat; tot vijanden zijn zij mij." En Psalm 15:4: "In wiens ogen de verworpene veracht is." Dan kan een kind van God blij zijn en zich in God verheugen wanneer Gods oordelen op zulken vallen, zoals een kind zich verheugt wanneer zijn vader het proces tegen zijn vijanden wint.
- En deze vloeken mogen ook gebruikt worden tegen de verdrukkers van de kerk, en wel in het bijzonder tegen de Antichrist en zijn gehele aanhang uit de afgrond. O, waar God geen belofte van bekering geeft, daar mag men ook om geen bekering bidden. En dus moet hier gebeden worden om de vloek, opdat die kome, opdat de Antichrist zal wegzinken als een molensteen in het hart van de zee. Ja, opdat zijn val moge worden verhaast (Openb. 28:21). Dit heeft David gedaan ten opzichte van Saul (1 Sam. 24:13), en Paulus ten aanzien van die vijand Gods (2 Tim. 4:14). Daarom mag ook een christen zuchten tot God over het ongelijk en de onderdrukking van zijn vijanden, en begeren dat God hem redt en recht doet. Dit leert Jezus Zelf in de gelijkenis in Lukas 18:7,

Als tweede voornaamste kwaad noemt de onderwijzer **de valse eed**, waardoor de Naam van God ook openbaar wordt gelasterd en misbruikt.

Een valse eed kunnen wij als volgt omschrijven: *Het is die zonde, dat men God aanroept tot een Getuige over iets, waarvan men weet dat het anders is. Of dat men op die wijze iets belooft, waarvan men voornemens is het niet na te komen, of wat men*

daarna anders doet. En dit alles met onderwerping onder de straf of de ongenade van God indien men bedrieglijk zweert.

Uit deze omschrijving blijkt wel dat dit een zwaar misbruik van Gods Naam is, en daaruit volgt dus ook dat de onderwijzer zeer terecht dit hier noemt, temeer daar er in de valse eed een tergende uitdaging van God geschiedt. Hier wordt gezegd: Indien Hij straffen kan, dat Hij dan straffe.

De valse eed is dus door de Wetgever verboden (Lev. 19 : 12): "Gij zult niet valselyk bij Mijn Naam zweren, want u zoudt de Naam uws Gods ontheiligen; Ik ben de Heere." Zach. 5:4: "Ik breng deze vloek voort, spreekt de Heere der heirscharen, dat hij komt in het huis van de dief, en in het huis desgenen, die bij Mijn Naam valselyk zweert; en hij zal in het midden zijns huizes overnachten, en hij zal het verteren, met zijn houten en zijn stenen." Ziet ook Zach. 8:7, Jes. 48:1 en Jer. 5:2.

Dan noemt de onderwijzer in de derde plaats nog een voornaam kwaad, waardoor de Naam van God openbaar gelasterd en misbruikt wordt, zeggende, *dat dit ook geschiedt door onnodig zweren.*

Het onnodig zweren kan als volgt beschreven worden: *Het is een zonde, dat men zonder enige noodzaak in een gewoon gesprek of in een zaak van gering gewicht iets bekrachtigt met het getuigenis van God of met een andere bevestigende reden; of ook dat men uit een kwade gewoonte bij iets of bij iemand zweert, waarbij men niet mag zweren.* Dit behoort mede tot het gruwelijke lasteren of misbruiken van Gods Naam.

Want dit onnodig zweren wordt ten eerste verboden (Lev. 5:4): "Als een mens zal gezworen hebben, onbedacht met zijn lippen uitsprekende, om kwaad te doen, of om goed te doen: naar al wat de mens in de eed onbedacht uitspreekt, en het is voor hem verborgen geweest, en hij is het gewaar geworden, zo is hij aan één van die schuldig." Naar alle waarschijnlijkheid heeft Jezus dit zweren op het oog (Matth. 5:34-37): "Maar Ik zeg u: Zweert ganselyk niet, noch bij de hemel, omdat hij is de troon Gods; noch bij de aarde, omdat zij is de voetbank Zijner voeten; noch bij Jeruzalem, omdat zij is de stad des groten Konings; noch bij uw hoofd zult gij zweren, omdat gij niet één haar kunt wit of zwart maken. Maar laat zijn uw woord ja, ja; neen, neen; wat boven deze is, dat is uit de boze." En ook Jakobus (Jak. 5:12): "Doch vóór alle dingen, mijn broeders, zweert niet, noch bij de hemel, noch bij de aarde, noch enige andere eed; maar uw ja zij ja, en het neen neen; opdat gij in geen oordeel valt."

Doch hiervan zullen wij nog nader zien in de nu volgende afdeling (zondag 37).

Toepassing

Ziedaar dan iets gezegd tot verklaring van dit derde gebod en van enige zonden, welke de onderwijzer daarbij noemt. Doch aangezien de tijd niet toelaat daarop thans in te gaan, zullen wij de verklaring van het schrikkelijke van die zonden, aan de hand van vraag 100, en hoe men gemeenschap krijgt aan de schrikkelijke zonden van een ander door stilzwijgen en toezien, behandelen in een volgende oefening. Eveneens welke zonden er verder begrepen zijn onder de door de onderwijzer genoemde allergrootste zonden, en waaraan elk onzer hoofd voor hoofd schuldig staat. Alsmede de geboden deugden, en in welk opzicht Jezus dit gebod op een volmaakte wijze gehoorzaamd heeft als Borg en in de plaats van allen, die in Hem geloven.

A. Maar onbekeerde mens, hoor nu eens wat de grote Wetgever uit het midden des vuurs met verschrikkelijke tekenen van aardbeving, donder en bliksem tot u spreekt. Het Woord des Heeren is: *"Gij zult de Naam des Heeren uws Gods niet ijdelijk gebrui-*

ken." Hier spreekt die grote Wetgever, Die behouden en verderven kan. Die tevens onze Rechter zal zijn in die voor alle niet met God verzoend zijn in die ontzagelijke, verschrikkelijke en donkere dag. Ik zeg: hoor eens wat tot u spreekt.

1. Mensen, staat u hier niet schuldig? Wat bent u ongelukkig, die reeds zo ver heen zijt, dat u al de hier genoemde grove zonden geen zonden meer rekent te zijn. Want voor menigeen zijn de lasteringen van God en van Gods zaak en volk geen zonden meer. Hun consciëntie klopt daarover niet meer en zij spreken met vrijmoedigheid. de lasteringen uit tegen de allernoodzakelijkste waarheden, als die der wedergeboorte, bekering en der heiligmaking. En dus ook tegen die mensen op de wereld, welke daar in beginsel iets van hebben ondervonden. Maar o mens, die dat doet, Gods Woord zegt van u, *dat u lastert hetgeen u niet kent* (Judas:10). U durft dingen te doen, welke de engelen niet aandurven, welke toch een zo veel voortreffelijker natuur hebben dan gij. Ziet dit in 2 Petrus 2:10-11, waar de apostel spreekt van zulken, die naar het vlees in onreine begeerlijkheid wandelen en die de heerschappij verachten, die stout zijn en die zichzelf behagen, en die er niet voor terugdeinzen de heerlijkheden te lasteren. En dan wijst de apostel er op, dat hoewel de engelen in sterkte en kracht meerder zijn dan hen, zij evenwel geen lasterlijk oordeel tegen hen voor de Heere voortbrengen. Ja, wij lezen in Judas:9, dat toen Michaël de archangel met de duivel twistte en handelde van het (eigenlijke) lichaam van Mozes, dat Michaël geen oordeel van lastering tegen hem durfde uitspreken of voortbrengen. Hij zei alleen maar: "De Heere bestraffe u." En o mens, durft u het dan onderwinden en schroomt u niet Gods zaak en volk te lasteren? O, wat zal dan uw einde zijn?
2. Ja, menigeen is er aan gewend Gods heilige Naam te misbruiken bij het vloeken en lichtvaardig zweren in zijn gewone gesprekken en bewoordingen, of ook bij wonderlijke voorvallen. En als men zulk één daarover dan aanspreekt, och, dan zegt hij dat hij het niet deed, of wel dat hij dit zo gewend is dat het hem tot een tweede natuur geworden is; hij kan het niet meer laten. Als zulk één maar iets vertelt, dan moet het één of ander woord van God of Jezus, of het één of ander van Gods gedachte werken, *als de donder of de bliksem, of zijn leven, zijn ziel, of zijn zaligheid*, het bevestigen. En dan schrikt zulk één nog wel eens voor een mens, die hem deswege bestraft, en neemt dan het woord, dat hij heeft geuit of nog half in de mond heeft, nog wel schielijk en met ontzetting terug, maar de arme mens vreest God niet. En meent ge uw verhaal zo te bevestigen opdat anderen het zullen geloven? Die God vrezen, houden het verhaal deswege juist verdacht. Want die dit durft te doen, die durft ook wel te liegen. En ik moet u zeggen, dat u met deze woorden uw rampzaligheid bevestigt. Zo ziet God uw woorden aan en zo ziet Gods volk uw woorden aan. u behoeft het niet te onderzoeken of u onbekeerd bent. Dat mag en moet u wel vaststellen.
3. En dan is er ook menigeen, die wel niet zo goddeloos is dat hij het zelf doet, maar het zeer gemakkelijk kan verdragen dat anderen het doen. Of zulk één doet het zo bedekt en behendig en zuchtend, dat niemand er vat aan krijgt. O mens, meent u onschuldig te zijn, die zo veel liefde voor Gods Naam niet hebt, dat het uw ziel smart als u het hoort? Ja, dat het u niet smart en grieft in uw hart, en die ook geen gezelschap, waar zulks geschiedt, deswege mijdt? O, menigeen van dezulken is een nog sterker kasteel van de duivel, en menige goddeloze vloeker is, naar de mens gesproken, nog gemakkelijker te bekeren. Jezus zegt, dat hoeren en tollenaars dezen zullen voorgaan in het Koninkrijk der hemelen (Matth. 21:31).

4. En goddeloze ouders, die met deze zonden uw kinderen steeds voorgaat en die hen nooit bestraft, staat u hier niet zwaar schuldig? U, die niet alleen uw eigen ziel overhoop werpt, maar ook uw arme kinderen, die u niet durft te bestraffen omdat u zelf zo diep zijt weggezonden. O mens, u bent de oorzaak dat uw kinderen, uw eigen vlees en bloed, eeuwig worden verdorven, dat die een eeuwig wee zullen ondergaan. O, dat u het eens mocht zien, goddeloze ouders en kinderen, hoe u eeuwig tegen elkander zult opstaan. O, dat eeuwig verwijt van kinderen aan hun ouders: *u bent de oorzaak dat ik hier ben, door zo te lasteren*. O, dit zal verschrikkelijk zijn. Nu vermaakt ge u hier als over het hol van een dove adder, maar eens zult u er instorten. O mens, dat zal zeker volgen als u onbekeerd blijft.
5. Ja, wat staat ons land hier in het algemeen toch schuldig. O, wat is deze zonde een landszonde geworden. Alle vlees - niet één uitgezonderd, tot zelfs de kinderen op de straten toe, die pas kunnen spreken - heeft hier zijn weg bedorven. Men moet hier wel zeggen: Het is of er in deze door God geen macht op aarde is ingesteld. En ook hetgeen Abraham van Gerar zeide (Gen. 20:11): "Immers is de vreze Gods niet aan deze plaats." En dit wel in het bijzonder in deze en die hoek van de stad. Amos spreekt van zulk een boze tijd, die er zou zijn, waarin de verstandigen zouden moeten zwijgen (Amos 5:13). Die zouden het maar moeten aanzien welke oordelen God over de goddelozen zou zenden. Er zou niets meer aan te doen zijn.

Zie hier dan eens enige dingen, waar het bij u vandaan komt. En wilde de Heere u eens geven af te dalen van die goddeloze takken tot de verdorven wortel, die zondige bron, uw verdorven staat van nature.

- Het ligt bij menigeen niet daaraan, dat hij het nooit heeft gehoord dat deze zonde zulk een verschrikkelijke zonde is, of dat hij in deze nooit is gewaarschuwd. Waarschijnlijk heeft elk onzer al de dagen zijns levens Gods Woord gehad en Gods knechten kunnen horen. Zulken hebben allen onder de wet geleefd.
 - Het ligt bij menigeen ook niet hieraan, dat de Heere niet in meerdere of mindere mate aan het hart heeft geklopt bij het bedrijven van deze zonde. O vrienden, er zijn maar weinig mensen, die onder het licht des Evangelies leven en toch altijd maar gerust Gods Naam kunnen lasteren en misbruiken, en daarover dan nooit benauwd zijn.
- (1) De oorzaak ligt hier, dat men al zijn dagen of de meeste tijd de middelen der genade, welke God aan een mens geeft om zalig te worden, heeft verwaarloosd, of dat men er altoos dood onder heeft neergezeten.
 - (2) Het ligt hieraan, dat men de inwendige kloppingen en benauwdheden niet opmerkt, maar deze tegen gestaan heeft en verdoofd. Dat men de consciëntie gedurig op de mond slaat. O, dan bedroeft men de Geest, dan slaat de consciëntie ons niet meer. God weigert het meerdere licht als men niet getrouw is aan het mindere. Dan geeft God een mens wel aan zijn eigen goeddunken over (Psalm 81:13).
 - (3) Het ligt menigmaal hieraan, dat zo'n man of vrouw tevoren wel overtuigingen gehad heeft, maar dat het de verkeerde kant is uitgegaan. O, menigeen heeft een tijd gehad, dat hij een loop scheen te doen, maar hij heeft zichzelf verhinderd. Zulk, één is in de poel mistrouwen geweest en is er aan de verkeerde kant uitgeworsteld, naar stad verderf terug. En nadat het is overgegaan, is zulk een mens nog goddelozer geworden. Dat is naar Gods Woord, zulk één is als een huis, dat met bezemen gekeerd en opgesierd is, waar de vijand weer met zeven boze geesten ijltrek neemt (Matth. 12:45). Ja, wij lezen met nadruk van zulk een mens (2 Petrus 2 :20), die overtuigd is geweest en weer terugkeert, dat zijn laatste erger wordt dan zijn eerste.

- (4) Het ligt ook hieraan, dat kinderen van jongsaf aan nooit anders van hun ouders hebben gehoord. Nooit zijn zij door hun ouders bestraft, dat het een grote zonde is, en welke straf God daarover dreigt. O, zulke ouders zijn de voorbeelden, welke die arme kinderen navolgen. Een kind denkt dan dat het dat wel doen mag. Ja, een kind denkt dan dat het mooi staat dat het zoiets doet, en het spreekt en doet wat vader of moeder spreekt en doet. Deze ouders zijn dus de oorzaken van hun eigen ondergang, en van die van hun kinderen, wanneer zij samen in de hel zinken, en eeuwig schreeuwen van verbreking des harten, en huilen van weedom des geestes. O, het zal u tot eeuwige vervloeking strekken. Mocht u dat eens recht geloven.
- (5) En om nu de allervoornaamste oorzaak nog te noemen, waar het aan ligt dat men Gods Naam ijdellijk gebruikt, wel, de oorzaak is het onveranderd zijn van hart en staat. Men is nog in dezelfde natuur waarin men is geboren en waarin men ligt gevallen. Afgezien daarvan dat er duizenden zijn, die een schrik en afkeer hebben van deze grove zonden, en evenwel rustende op hun burgerlijkheid, onbekeerd zijn en blijven; is er geen zekerder kenteken van onbekeerd en met God niet verzoend te zijn dan het bedrijven van deze zonde, ook al is het uit gewoonte of onwetendheid. Want zodra God een mens licht geeft, krijgt hij God in het oog. Hij wordt met eerbied vervuld en kan het niet meer doen. Dat is voorgoed afgelopen.

1. En ongelukkige mens, hoor nog eens wat u boven het hoofd hangt, wat u te wachten hebt. De grote God spreekt onder diezelfde verschrikkelijke tekenen uit het midden des vuurs van de Sinaï deze drangreden tot u: *"Want de Heere zal niet onschuldig houden die Zijn Naam ijdellijk gebruikt."*

Het is wel zeer opmerkelijk, dat in deze drangreden niet wederom staat: "Want de Heere, uw God." Er staat alleen maar: "de Heere, de Jehovah." O mens, dit doet ons zien dat de mens, die tegen Gods Naam zondigt, welke de Heere ten hoogste bemint en liefheeft, zich daardoor als het ware wringt uit die algemene betrekking, die hij op God, en welke God op hem heeft. Kunt u het niet zien dat het er dan donker voor zulk één uitziet? Weet ook dat deze Wetgever, als de Heere, de Jehovah, uw Rechter zijn zal in die dag van algemeen geween voor de onbekeerden. Want is het waar, vrienden, dat uw Wetgever de Heere, de Jehovah is - want zo is Zijn Naam (Ex. 3:14): "Ik Zal Zijn Die Ik Zijn Zal - dan is deze Wetgever ook de onveranderlijke Rechter en onveranderlijke Waarmaker zowel van Zijn bedreigingen over u, als van Zijn beloften over Zijn volk.

Ja, de Heere zal de zodanigen niet onschuldig houden. Weet dan dat God u zal straffen. Al gaat u hier ongestraft heen, al straffen de overheden u hier niet, of, al bestraffen ook uw ouders of die over u gezet zijn u niet, och, mocht u het eens geloven: *God zal u niet onschuldig houden.*

U hebt hier in de tijd de vloek te wachten in alles wat u ter hand neemt. Want God komt menigeeen nu al tegen in zijn huis, in zijn kinderen, in zijn goederen. Daar is nu al de mot en de vertering in. Menigeeen verkeert voortdurend in bijtende armoede en hij gaat al vloekend daarhenen. God houdt hem hier reeds niet onschuldig, en hij merkt het niet. En dan volgt daar wel op dat de Heere hem overgeeft tot andere zware zonde of onkunde. Want mensen, het is zulk een zwaar oordeel over een huis of over een geslacht, als al wat geboren wordt even onkundig en onwetend blijft, of dat zij hoe langer hoe goddelozer worden. O, wat staat daarop wel te wachten? U hebt niet anders te wachten dan het eeuwig oordeel. *Het verderf van het aangezicht des Heeren en van de heerlijkheid Zijner sterkte.* En in 1 Kor. 6:10 lezen wij dat *dezulken Gods Koninkrijk niet beërven zullen.* Het wordt hun ontzegd. O vrienden, wie uwer zal bestaan als de Heere verschijnt, van de tijd Zijns toorns af? (Psalm 76:8). Mozes roept uit (Psalm

90:11): "Wie kent de sterkte Uws toorns en Uw verbolgenheid, naardat Gij te vrezen zijt?

2. Zie ook welke knagende oordelen, welke benauwdheden, ja welke uitroeiende oordelen een land in het algemeen te wachten heeft, waarin alle vlees door deze zonde wordt beheerst. Och, indien de Heere Zijn volk hier niet had, wij zouden al weggezonden zijn. En wie weet wat ons nog boven het hoofd hangt, of het nu de tijd niet is dat deze en die wordt ingezameld. De tijd dus waarvan wij lezen, dat de Heere zegt (Amos 8:9-12): "Ik zal de zon op de middag doen ondergaan, en het land bij lichten dage verduisteren. En Ik zal uw feesten in rouw, en al uw liederen in weeklagen veranderen. Ik zal een honger in het land zenden, niet naar brood, noch dorst naar water, maar om te horen de woorden des Heeren. En zij zullen zwerven van zee tot zee, en van het noorden tot het oosten; zij zullen omlopen om het Woord des Heeren te zoeken, maar zij zullen het niet vinden."

B. Maar nu ook nog een woord tot u, kinderen van God.

1. Zal een ieder, die zijn hand in zijn boezem steekt, deze hier niet melaats bevinden? O, wat een oneerbiedigheid des harten ten aanzien van de Heere. Wat is er menigmaal een grote ongevoeligheid, ook als anderen zondigen. Dat dit het hart niet zulk een pijn doet als toch wel zijn moest. O, wat is hier stof tot klagen en tot vernedering.
2. Wat kan men het weinig dragen en wat ziet men de hand van God er weinig in wanneer men van een ander wordt gevloekt. Wat verschilt dit toch veel van de gestalte van David (2 Sam. 16:10): "De Heere heeft toch gezegd: Vloek David." O, indien wij ons voor God schuldig zagen, en Gods hand er in mochten zien om ons daardoor tot onszelf en tot de Heere te brengen, al waren wij in een bepaald geval dan onschuldig, wij zouden er toch voordeel uit trekken.
3. En wat is er ook een grote blindheid ten aanzien van de weg der redding. Wat wordt de volmaakte lijdelijke en dadelijke gehoorzaamheid van Jezus dikwijls in het hart weinig op prijs gesteld.

Moge het volgende nog tot uw besturing dienen.

- (1) Zoekt toch veel uw schuld te zien en uw veraf zijn van God. Dat u daarover eens tot klagen mocht komen.
- (2) Zoekt met die schuld, welke u ziet, en verder met al uw blindheid Jezus aan te raken. O, naar die hoornen van het altaar moet u heen. Dit aangrijpen door hen, die de dood verdiend hadden, deed hun het leven behouden. En dat ligt toch op de bodem van uw hart en is het leven van uw leven.
- (3) Zoekt dan uw kracht uit Christus, Die uw sterkte is, door u geheel te omwikkelen met de klederen van Zijn gerechtigheid en gehoorzaamheid. O, in die weg zou u uit liefde tot God meer gevoel van zonde bekomen, ja meer licht en kracht. u zoudt ook meer licht in de gruwel van de zonde, en meer kracht tegen de zonde en tegen de inwerpingen van de duivel, tegen godslasterlijke en vloekende gedachten bekomen. O, u zou met meer onderscheid zien van welke kant deze dingen komen, en dat het niet uw zonden zijn. U zou de kracht ontvangen om die van u af te schudden en de Heere zal in deze u ook onschuldig houden.

Tot uw opwekking moge nog dienen dat uw staat een eeuwige grondvest is. De zonden zullen u niet uit de hemel houden, omdat Jezus uw Borg is, in Wie u op de bodem van uw hart gelooft.

U staat te wachten dat u eens uw geestelijke knieën, en ook die van uw verheerlijkte lichamen, in de Naam des Heeren zult buigen onder de hemelingen, en dan eeuwig. En hier aan deze zijde van de eeuwigheid hebt u de belofte (Psalm 72:17-18): *"Zijn Naam zal zijn tot in eeuwigheid; zolang als er de zon is, zal Zijn Naam van kind tot kind voortgeplant worden. Geloofd zij de Heere God, de God Israëls, Die alleen wonderen doet."* Amen.

ZONDAG 36 (tweede deel)
(Vraag 99-100)

**DE VERSCHRIKKELIJKHEID VAN DE HIER VERBODEN ZONDEN,
EN DE IN HET DERDE GEBOD GEBODEN DEUGDEN**

Wij moeten nu nog stil staan bij een zonde van gedogen van de reeds genoemde hoofdzonden, het lasteren en misbruiken van Gods heilige Naam met vloeken, met valse eed of met onnodig zweren. De Wetgever verbiedt dit gedogen, waarop de onderwijzer reeds doelde in zijn antwoord op vraag 99, en er op terugkomt in vraag 100. De onderwijzer zegt in zijn antwoord op vraag 99: ***dat het verboden is ons met ons stilzwijgen en toezien zulke schrikkelijke zonden deelachtig te maken.***

Ziet hier de schrikkelijkheid van deze genoemde zonde, welke door de onderwijzer wordt aangewezen in zijn antwoord op vraag 100: ***Is het dan zo grote zonde, Gods Naam met zweren en vloeken te lasteren, dat God Zich ook over diegenen vertoornt, die, zo veel als hun mogelijk is, het vloeken en zweren niet helpen weren en verbieden?***

De onderwijzer erkent de grootheid en schrikkelijkheid van deze zonde in het algemeen: ***Ja, gewisselijk.*** Dit is reeds genoegzaam gebleken en zal nog verder blijken.

A. De onderwijzer geeft hier ook de reden aan, welke wordt afgeleid uit de natuur en de gruwelijkheid van deze zonde, als hij zegt: ***Want er is geen groter zonde, noch die God meer vertoornt, dan de lastering Zijns Naams.***

Dit is wel duidelijk, omdat de Heere niets meer liefheeft dan de eer van Zijn Naam (Spr. 16:4). God heeft toch alles gewrocht om Zijns Zelfs, dus om Zijns groten Naams wil. Daarom is de lastering en onttering van die Naam de grootste zonde. Het is een zonde, die God als het ware in het hart steekt. Het is een doorsteken van Gods Naam. Het grondwoord lasteren is in het Hebreeuws van dit woord *doorsteken* afkomstig (Lev. 24:11): "Toen lasterde - toen doorstak - hij de Naam." O, bezorgde de lastering van Sanherib door Rabsaké aan Hizkia zulk een smart des harten (2 Kon. 19:6, vergeleken met Jes. 37:17), wat moet deze zonde dan de Heere Zelf wel treffen, als Zijn Naam geschonden wordt, die toch alle eer en aanbidding waardig is!

Want deze zonde is een vrucht van het ongeloof, waarin de zondaar ligt gevallen. En het ongeloof is toch de zwaarste zonde, welke alleen al de mens verdoemt (Markus 16:16). Zodra iemand in God gelovig wordt gemaakt, kan hij de Naam des Heeren niet meer lasteren.

Deze zonde van het lasteren van Gods Naam is het eigen werk des duivels. En daaruit volgt dat degene, die deze zonde doet, de trekken des duivels heeft en dus het beeld des satans naar buiten duidelijk vertoont. Want het zal het werk der verdoemde geesten zijn om eeuwig Gods Naam te lasteren (Openb. 16:9, 11, 16).

B. De onderwijzer geeft ook nog een tweede reden aan om de grootheid en schrikkelijkheid van deze zonde aan te wijzen. Deze leidt hij af van de straffen, welke God over zulke zondaren brengt: ***Waarom Hij ook dezelve met de dood te straffen bevolen heeft.***

(1) De grootheid en schrikkelijkheid blijkt daaruit dat God Zélf deze zonde met zware tijdelijke straffen straft.

- En in het algemeen wel door in alles de vloek te brengen over hen en de hunnen (Zach. 5 :4): "Ik breng deze vloek voort, spreekt de Heere der heerscharen, dat hij kome in het huis desgenen, die bij Mijn Naam valselyk zweert; en hij zal in het midden van zijn huis overnachten, en hij zal het verteren, met zijn houten en zijn stenen."
- Ook straft God deze in het bijzonder met de tijdelijke dood. God doet zulks onmiddellijk, gelijk wij zien in Farao (Ex. 5:2, vergeleken met Ex. 15:4): "Hij heeft Farao's Wagens en zijn heir in de zee geworpen; en de keur zijner hoofdliden is verdrongen in de Schelfzee." Dit was de man, die gezegd had: "Wie is de Heere, Wiens stem ik gehoorzamen zou? Ik ken de Heere niet." Wij zien dit ook in Sanherib, de koning van Assyrië (2 Kron. 32 :13-14 en 21, vergeleken met 2 Kon. 19:35). Omdat hij zich verheven en de Naam van God aangetast had, werden door een engel des Heeren in één nacht honderd vijf en tachtig duizend mensen van het leger des konings doodgeslagen. En de koning zelf werd in het huis van zijn afgod met het zwaard gedood door degenen, die uit zijn lijf waren voortgekomen. Wij zien het ook in Bésazar (Dan. 5). Hoe werd ook hij verschrikt en uiteindelijk gedood.

(2) God doet dit ook middellijk door anderen.

- Bijvoorbeeld door de overheden (Lev. 24:14-16): De Heere sprak tot Mozes: "Breng de vloeker uit tot buiten het leger, en allen, die het gehoord hebben, zullen hun handen op zijn hoofd leggen; daarna zal hem de gehele vergadering stenigen. En tot de kinderen Israëls zult gij spreken, zeggende: Een ieder, als hij zijn God gevloekt zal hebben, zo zal hij zijn zonde dragen. En wie de Naam des Heeren gelasterd zal hebben, zal zekerlijk gedood worden; de ganse vergadering zal hem zekerlijk stenigen; also zal de vreemdeling zijn, gelijk de inboorling, als hij de Naam zal gelasterd hebben, hij zal gedood worden."
- Hoe kwam ook de trotse Goliath om door de hand van David (1 Sam. 17:49) omdat hij de God van Israël gehoond had. Vierhonderd priesters van Baal werden door de profeet Elia gedood (1 Kon. 18:40). Ook werden de Baalpriesters door Jehu in de tempel omgebracht (2 Kon. 10:25).
- En welk een straffen zijn de Joden overkomen vanwege hun zonden van godslastering. Bijzonder wel door Titus Vespasianus, waarvan wij lezen in de boeken van Egesippus, achter de boeken van Flavius Josefus.
- De grootheid en schrikkelijheid van deze zonde blijkt niet minder hieruit, dat God deze straft met de eeuwige dood (1 Kor. 6:10). Daar wordt het Koninkrijk der hemelen aan de lasteraars ontzegd.
- En wij lezen in Openb. 16:16, dat alle lasteraars vergaderd werden in de plaats, welke in het Hebreeuws Armageddon wordt genoemd.

C. Dan wordt het hier ook duidelijk hoe terecht de Wetgever verbiedt dat men met deze schrikkelijke zonde gemeenschap heeft. Deze gemeenschap wijst de onderwijzer aan in vraag 99 met de woorden: ***Noch ons met ons stilzwijgen en toezien zulke schrikkelijke zonden deelachtig maken.*** Hier wordt dus verboden dat wij aan deze zonde deel en gemeenschap hebben door stilzwijgen en toezien.

1. Eerst wordt verboden alle gemeenschap aan zulke zonden, of zoals de onderwijzer dit uitdrukt: *het zichzelf deelachtig maken van zulke schrikkelijke zonden.* Dit verbiedt God met nadruk (Ef. 5:11): "En hebt geen gemeenschap met de onvruchtbare werken der duisternis, maar bestraft ze ook veeleer."

En een mens verkrijgt deze gemeenschap aan de zonden van anderen door stilzwijgen en toezien wanneer anderen Gods Naam aantasten. Door dit stilzwijgen en toezien moeten wij verstaan, *dat men het met goede ogen aanziet wanneer andere mensen de heilige Naam des Heeren lasteren en misbruiken met vloeken, met valse eden of met onnodig zweren.* Dat men weinig of geen indruk van God in het hart heeft, of wel uit schaamte en vrees voor mensen stilzwijgt en het kwaad niet bestraft. En daardoor staan de zonden van een ander op onze rekening, want dan wordt de schijn verwekt of wij er een behagen in hebben en deze zonden goedkeuren, althans dat wij er niet zulk een groot kwaad in zien. Het is toch precies als wanneer iemand tot ons zegt dat hij een doodslag zal begaan, of een diefstal enz., en dat wij hem dat zien doen, en hem evenwel niet vermanen, bestraffen of waarschuwen. Als wij dan stilzwijgen en het met goede ogen aanzien, ja het ons niets doet, zou het niet terecht de schijn verwekken dat wij er een behagen in hebben en het goedkeuren, althans dat wij er niet zulk een groot kwaad in zien? Ja, zullen wij door ons stilzwijgen en toezien geen gemeenschap aan deze boze daad hebben en dus mede schuldig staan? Zeer zeker, want David (Psalm 50:18) noemt dezulken metgezellen der dieven.

2. Ook verbiedt de Heere dit stilzwijgen en toezien op zulk een tijd (Lev. 5:1): "Als nu een mens zal gezondigd hebben, dat hij gehoord heeft een stem des vloeks, waarvan hij getuige is, hetzij dat hij het gezien of geweten heeft; indien hij het niet te kennen geeft, zo zal hij zijn ongerechtigheid dragen." De Heere zegt (Lev. 19:17): "Gij zult uw naaste naarstiglijk berispen, en zult de zonde in hem niet verdragen." Spr. 29:24: "Die met een dief deelt, haat zijn ziel; hij hoort een vloek, en hij geeft het niet te kennen." En wij lezen ook met nadruk (Jak. 4:17): "Wie dan weet goed te doen, en niet doet, die is het zonde."

Maar hier komt de vraag naar voren, *of een mens zijn naaste, wie dat ook zijn moge, dan te allen tijde en op alle plaatsen vanwege deze zonde bestraffen moet, om vrij te zijn van de gemeenschap aan deze zonde.*

Wij antwoorden hierop dat hier voorzichtigheid en de bedachtzaamheid der heiligen nodig is, en dat een wijze tijd en wijze onderscheidt. Soms is het niet raadzaam om met uitdrukkelijke woorden te bestraffen. Neemt eens dat het openbare spotters zijn, of ook dat men kan voorzien dat het spreken nog meer tot oneer voor de Heere zal strekken. Dan is het de tijd om te zwijgen. Dan kan men de innige droefheid des harten tonen door te zuchten vanwege het kwaad, wanneer een ander lacht en spot. Ook kan men zijn smart en ongenoegen tonen door zulk een gezelschap onmiddellijk te verlaten. In deze zin spreekt Salomo (Spr. 9:78): "Wie de spotter tuchtigt, behaalt zich schande; en die de goddeloze bestraft, zijn schandvlek. Bestraf de spotter niet, opdat hij u niet hate; bestraf de wijze, en hij zal u liefhebben." Jezus Zelf zegt (Matth. 7:6), dat dezulken honden zijn, waaraan men het heilige niet moet geven; en ook zwijnen, voor wie men de parels niet moet werpen, opdat zij deze niet te eniger tijd met hun voeten vertreden, en zich omkerende, u verscheuren.

Maar in alle andere gevallen blijft het toch de plicht van een christen anderen te bestraffen, met een gevoelig hart over de oneer, welke de Heere door deze zonde wordt aangedaan. Zoals het ook een kind raakt en treft wanneer de goede naam van zijn vader wordt aangetast. Daarbij zal men dezulken ook het schrikkelijke van deze zonde onder het oog brengen. En wel opdat God het zulk één eens op het hart mocht binden en hem te eniger tijd tot bekering brengen.

Bezien wij nu ook *welke zonden hier verboden worden*, waaraan elk onzer hoofd voor hoofd schuldig staat, en welke begrepen zijn in de zonden, welke de onderwijzer hier noemde.

1. Tot het lasteren van Gods Naam behoort ook dat men zijn mond tegen de Almachtige open doet. Dat men twist en murmureert vanwege Gods wegen, wanneer men het niet naar de zin heeft. Dan schrijft men Gode iets ongerijms toe (Job. 1:22). Hiertoe behoort ook dat men het recht van de Almachtige niet erkent. Dat men maar twist over de grondwaarheden, over de besluiten en over de eeuwige voor-verordining van God, of over de voorzienigheid Gods ten aanzien van de val des mensen. Of ook over de toerekening van Adams zonde aan ons. Want daaruit volgt dat men de vrije en onafhankelijke soevereiniteit Gods over het scheepsel betwist, alsof de pottenbakker geen macht heeft over het leem (Rom. 9).
2. Het is ook een lastering van Gods Naam wanneer men de spot drijft met Gods macht en goedheid, of met Gods werken, met de zuivere waarheden, met de dienst van God, met het prediken en bidden, met de sacramenten, met de ijver van leraren, of ook met Gods volk. Wanneer men daar zo over spreekt, dat anderen er om lachen en zich er zondig om vermaken. Dit deed Farao (Ex. 5:2), en Nebukadnézar (Dan. 3:15). Dit wordt ook nadrukkelijk genoemd in Job 21:15 en Psalm 42:4 en 11. Dit deden de goddeloze Joden (Psalm 73:11, 94:7, Mal. 1:17 en 2 Petrus 3:3-5).
3. Ook wanneer men sommige waarheden of ordinantiën Gods, of ook Gods getrouwe knechten en volk, en dus ook het werk Gods in het hart tegengaat. Als men de leer der wedergeboorte verdraait en de mensen wijs maakt dat het er niet zo nauw op aan zal komen. Dan spreekt men God in het aangezicht tegen. O vrienden, God zal het zien en zoeken! (2 Petrus 2:2). In de ogen van zulke ongelukkige mensen zijnde vromen een uitvaagsel der wereld en aller afschrapsel (1 Kor. 4:13).
4. Tot deze lastering behoort ook als men tegen het licht, dat men heeft, ja tegen overreding, tegen overtuiging en tegen in- of uitwendige afrading in evenwel zondigt. O, dit is een gevaarlijke plaats. Geen mens ligt meer open voor het aantasten van Gods Naam dan hij, die ooit overtuigd is geweest.
5. Ja, hiertoe behoort ook het goddeloos en in de zonde leven. In elke zonde ligt toch een godslastering, want deze geschiedt in het licht van Gods heilig aangezicht en daarmee geeft men oorzaak dat de Naam des Heeren door anderen wordt gelasterd (Jes. 1:4): "Wee het zondige volk, het volk van zware ongerechtigheid, het zaad der boosdoeners, de verdervende kinderen! Zij hebben de Heere verlaten, zij hebben de Heilige Israëls gelasterd, zij hebben zich vervreemd, wijkende achterwaarts." Zie ook 2 Sam. 12:14, vergeleken met Rom. 2:24): "Want om uwentwil wordt de Naam van God gelasterd onder de heidenen." Zie ook Jer. 7:8-11. O, dan wordt men door de lankmoedigheid van God onboetvaardiger, en dan verandert men de genade Gods in ontuchtigheid. Dan tergt men God met Zijn gaven en weldaden door deze aan te leggen tot pracht en overdaad, en dus tot oneer van God (Ezech. 16:16, Rom. 2:4, Judas : 4).

Zien wij nu *wat behoort tot het misbruiken van Gods Naam* en dus ook verboden wordt.

1. Hiertoe behoort dat men de waarheid aan anderen verkondigt of voorstelt, en dat men er zelf in eigen hart een vreemdeling van is (Psalm 50:16 en Rom. 2:19-23).
2. Ook wanneer men de Naam van God in het spreken of bidden maar tot een stopwoord gebruikt om tijd te winnen en iets anders te bedenken.
3. Ook wanneer men al de plichten van de uitwendige godsdienst, als het lezen, bidden, ter kerk gaan, het gebruik van de sacramenten enz., waarneemt en er op

rusten dus in zijn onbekeerde staat blijft (Jes. 29:13, 48:1, 55:2-3, Ezech. 33:31 en Hos. 7:14).

4. Tot het misbruiken van Gods Naam behoort ook dat men in uiterlijke daden en gebaren een schijn van Godzaligheid voorgeeft. Dat men de waarheden door zijn woord in de gezelschappen toestemt, en dat men ze evenwel in het hart haat. Dat men dus leeft in de heimelijke begeerlijkheden van zijn hart. Dit is een gruwelijke geveinsdheid, welke Jezus aanwijst bij de farizeeërs, die op de stoel van Mozes zaten (Matth. 23:1-7 en 2528, enz.). Jezus spreekt er een wee over uit, en de apostel Jakobus zegt (Jak. 2:12): "Spreekt alzo en doet alzo."
5. Hiertoe behoort ook dat men de eigen namen van God en van Jezus niet recht en behoorlijk gebruikt. Of ook dat men er geen indruk en een diep ontzag des harten voor God van ontvangt wanneer anderen deze namen recht gebruiken in het prediken, bidden of spreken van God. en Goddelijke zaken. Dat men daardoor niet klein voor God wordt. Dat men ook niet eerbiedig voor God is wanneer op een rechte wijze het lot wordt gebruikt. Dat men dan niet tot de Heere opziet om met blijdschap in de uitvoering van Zijn eeuwige wil te mogen berusten (Mal. 2:2).
6. Tot dit misbruiken behoort ook dat men de verborgenheden Gods uit nieuwsgierigheid gaat onderzoeken. Als men wil inzien in Gods eeuwige besluiten, in Zijn verborgen raad, waar toch de verborgen dingen voor de Heere zijn. Of ook wanneer men deze verborgen raad en ook de voorzienigheden Gods zich op een verkeerde wijze toeëigent, of daaraan een verkeerde uitleg geeft. Dit geschiedt wanneer iemand daarop rust, zonder lust in God en in de weg der Godzaligheid te hebben, dat God hem evenwel heeft uitverkoren. O, dat is niet het merkteken van de uitverkiezing. Dit geschiedt ook wanneer iemands handen slap worden, daar hij meent te weten dat hij een verworpene is. Want. dan gebruikt men ook de voorzienigheid Gods tot schade van zijn ziel (Deut. 29:29 en Pred. 8:11): "Omdat niet haastelijk het oordeel over de boze daad geschiedt, daarom is het hart van de kinderen der mensen in hen vol om kwaad te doen." Paulus zegt in Rom. 3:5, dat onze ongerechtigheid Gods gerechtigheid bevestigt, en in vers 7, dat de waarheid Gods door onze leugen overvloediger wordt. David had in deze veel bestrijding toen hij bad (Psalm. 39: 11): "Neem Uw plaag van op mij weg; ik ben bezweken van de bestrijding Uwer hand."
7. Tot het hier verboden misbruik van Gods Naam behoort ook het vaststellen van zijn staat der genade op valse gronden. Als men rust op doen en plichten, op Gods algemene barmhartigheid, of dat men schuilt achter zijn eigen onmacht, omdat men het zichzelf niet geven kan. Of ook wanneer men meent het zelf in de hand te hebben om zich te kunnen bekeren. Dat is een zwaar misbruik van Gods deugden en grote zelfverheffing.

Bezien wij nu wat tot het vloeken behoort en dus hier verboden wordt.

1. Hiertoe behoort wanneer men het Opperwezen noemt met de namen van afgoden, als Baal, Jupiter, Apollos enz. Dit is regelrecht in tegen hetgeen geschreven staat in Ex. 23:13 en Hos. 2:15-16.
2. Of wanneer men in zijn gewone spreken bastaardvloeken gebruikt, of tussen zijn woorden door een lettergreep van enige Naam van God of van Jezus of van Zijn geduchte wonderwerken noemt. En indien men dat niet durft, wanneer men dan daarvoor in de plaats de donder, de bliksem of de satan enz. noemt, of wel zulke woorden, welke daar enigszins op lijken. O, dan denkt de mens wel dat hij onschuldig is, maar het zijn maar bedeksels der schande.

3. Hiertoe behoort ook dat men in haast, in toorn of ook uit teleurstelling ten aanzien van ouders of kinderen of anderen, waarvan men meent dat zij in de weg staan, wenst dat zij er niet meer waren. Wanneer men bijv. zegt: *Ik wilde dat u in de hemel was*, enz. En wat gebeurt dat veel in de menselijke samenleving.
4. En hiertoe behoort wanneer men in zijn hart verblijd is over het leed, dat over anderen komt. Wanneer Gods oordelen op iemand of op zijn huis rusten. Wanneer wij iemand zien verminderen. Of ook wanneer wij met nijd vervuld zijn vanwege iemands verhoging of vermeerdering. Dit alles komt uit het vloekend hart voort.

Zien wij nu wat tot de valse eed behoort en hier verboden wordt.

1. Allereerst behoort hiertoe alle oneerbiedigheid des harten bij het zweren van een goede eed; ook bij het aanhoren wanneer anderen een goede eed zweren.
2. Hiertoe behoort verder, dat men een eed houdt, die men gezworen heeft tegen Gods Woord in. Deze eed te houden is een dubbele zonde. Het zou minder zonde zijn wanneer men met vernedering en schaamte terugkeerde (Matth. 14:9, Mark. 6: 26, Richt. 21:1, 1 Sam. 25:23, 33, 34).
3. Voorts wanneer men een eed niet houdt omdat men daarvan schade ondervindt (Psalm 15:4, Jes. 9:19).
4. Wanneer men ontrouw is in de echtelijke staat, of ook in beëdigde ambten (Mal. 2:4).
5. Ook wanneer men geloften aan de Heere gedaan heeft in tijden van ziekte, engten, gevaren, benauwdheden, en deze niet houdt of betaalt (Psalm 76:12).

Bezien wij nu wat tot het onnodig zweren behoort en dus verboden wordt.

1. Daartoe behoort het zweren bij hetgeen geen God is, waarbij men dus niet zweren mag. Dit is onnodig of lichtvaardig zweren. Wij lezen met nadruk (Jes. 65:16): "Wie zweren zal op de aarde, die zal zweren bij de God der waarheid."
2. Hiertoe behoort ook dat men op enigerlei wijze zijn woorden of gezegden met meer bevestigt dan *ja en nee*. Al geschiedt het dan niet met de Naam van God of van Jezus, dat men dan evenwel de hemel, het licht, zijn leven of dood enz. daartoe gebruikt. In deze zin zegt Jezus (Matth. 5:34): "Zweert ganselijk niet, noch bij de hemel, omdat zij is de troon van God" enz. Zie ook Matth. 23:16-18.
3. Ook het doen van zondige beloften behoort hiertoe, welke men volgens de Bijbel en de wet van God niet beloven mag. Gelijk Jeftha deed (Richt. 11:30-31), en Herodes (Matth. 14:6-7). En hieronder valt ook dat afzweren van deze of die, welke men tot zijn vijanden rekent en nooit meer wil zien of nooit meer goed zal doen, maar wel het tegendeel, als men er de gelegenheid maar toe zou vinden. Of ook dat men voornemens is om zich nooit meer met zulken te verzoenen, enz.

Tenslotte staan wij nog stil bij wat behoort tot de gemeenschap aan al deze grove zonden door stilzwijgen en toezien, en dus ook verboden wordt.

1. Hiertoe behoort het niet straffen door de overheid, wanneer Gods Naam in alle opzichten wordt misbruikt. Dat men deze zonde dus niet uit het land wegdoet. Of ook wanneer anderen, die enigermate over anderen zijn gezet in een geestelijke of natuurlijke stand, deze zonden niet bestraffen, niet tegengaan met vermaning en afstraffing. Of ook wanneer men langs de wegen gaat en zulke zonden hoort, dat men dezulken hun gruwelijke zonden niet onder het oog brengt (Lev. 5:1). Dit is een versmaden van de Heere (1 Sam. 2:30). Dezulken zullen licht geacht worden. Wij lezen in Rom. 13:3-1, dat de overheden tot vreze zijn, niet de goeden, maar dekwaden; en dat zij Gods dienares zijn, een wreekster tot straf degenen, die kwaad

doen. En wat hebben zij, die hun kinderen of degenen, die onder hen zijn gesteld, niet bestraffen, toch een zware gemeenschap aan deze zonden, en wat geven zij oorzaak dat dezulken in zware zonden leven en sterven. Ja, wat zijn er een oordelen gevallen op de profeet Eli (1 Sam. 3:13), omdat hij zijn kinderen niet eens zuur had aangezien. En van David staat geschreven (1 Kon. 1:6), dat hij Adonia in al zijn dagen niet eenmaal bedroefd had. Hij zeide tot hem: "Waarom hebt gij alzo gedaan?" Of dat men maar eens op een zeer flauwe wijze bestraft om zijn consciëntie wat tevreden te stellen, en om daarbij vooral de ander geen zeer te doen. Dan doet men het op de wijze van koning Jósafat (1 Kon. 22:8, 2 Kron. 18:7): "De koning zegge niet alzo."

2. Hiertoe behoort ook dat men in persoonlijke en meer algemene noden de Naam van God niet aanroept. Deze Naam is toch een sterke toren, waar de rechtvaardige heen moet vliesen. Of ook dat men in ontvangen weldaden de Naam van God niet erkent, deze niet tot God brengt, maar dan op zichzelf en op de hulp van mensen ziet. Zulk een stilzwijgen mag bij niemand zijn. In Psalm 14:4 staat geschreven: "Zij roepende Heere niet aan." En van Asa staat er (2 Kron. 16:12): "Hij zocht in zijn krankheid de Heere niet, maar de medicijnmeesters." Zie ook Hab. 1:16, alwaar dit genoemd wordt een offeren aan eigen garen en een roken aan eigen net. Hierom zeggen de Godzaligen (Psalm 20:8): "Dezen vermelden van wagens, en die van paarden, maar wij zullen vermelden de Naam des Heeren onzes Gods."
3. Ook behoort hiertoe dat men geen belijdenis doet van de leer, op grond waarvan men in zijn jeugd gedoopt is. Dat men zich onttrekt en dat men toont geen welgevallen er in te hebben dat Gods Naam reeds in de jeugd over hem is aangeroepen. Dat is ook een stilzwijgen, waarvan wij het tegendeel lezen in 2 Kor. 4:13: "Ik heb geloofd, daarom heb ik gesproken; zo geloven wij ook, daarom spreken wij ook." Dit vergeleken met Psalm 116:10 en 1 Petrus 3:15): "Zijt altijd bereid tot verantwoording aan een iegelijk, die u rekenschap afeist van de hoop, die in u is, met zachtmoedigheid en vreze."
4. Ook wanneer men in tijden van vervolging Gods Naam verloochent. Of wanneer men in tijden als er geen vervolging is uit vrees voor mensen zich in de gezelschappen schaamt voor de zaak, de Naam en de eer van God uit te komen. Zie eens wat Jezus zegt (Matth. 5:33): "Zo wie Mij verloochend zal hebben voor de mensen, die zal Ik ook verloochenen voor Mijn Vader, Die in de hemelen is." Daarom bad David (Psalm 51:14-15) om de vrijmoedige geest, dat die hem mocht ondersteunen, opdat hij de overtreders Gods wegen mocht leren en zondaren zich tot de Heere bekeren mochten.
5. Tot deze zonde behoort ook dat men met daden en werken nalaat datgene te doen, waardoor de Naam des Heeren zou kunnen worden verheerlijkt. Of ook wanneer men uit vrees voor de mensen zijn licht voor de mensen niet laat schijnen (1 Sam. 3:13, Gal. 2:15, Matth. 5:16).
6. En dus behoort hiertoe ook dat men niet innig en gevoelig is aangedaan, dat men in zijn hart geen droefheid en smart gevoelt en het innerlijk niet treft als men de Naam van God hoort aantasten. Zoals het toch een kind zal treffen wanneer zijn lieve vader benadeeld wordt. En het is geen wonder, dat God Zijn ongenoegen toont, wanneer men niet aangedaan wordt, althans dit niet hartelijk bestraft. Daarom wordt hier ook verboden al die indrukkeloosheid van God in het hart, ja alle geesteloosheid in zulk een werk. Verboden wordt ook alle ijverloosheid daarin, ja de ganse wortel er van, de verdorven staat van nature.

B. Nu het tweede hoofddeel: de in dit gebod geboden deugden, welke genoemd worden in het laatste gedeelte van het antwoord op vraag 99.

Allereerst bezien wij de hoofddeugden, welke hier door de onderwijzer worden aangewezen, en welke door de Wetgever geboden worden. De onderwijzer zegt: ***En in somma, dat wij de heilige Naam van -God niet anders dan met vreze en eerbied gebruiken.***

Deze deugden staan lijnrecht tegenover de verboden zonden van het misbruik en lasteren van de Naam van God. Zij kunnen als volgt omschreven worden: *Het is een heiligen van de Heere in het hart, en ook naar buiten in Zijn Woord en ordinantiën, in het bidden, in eden en geloften, en in liet godvruchtig gebruiken van het lot. En dit alles vanwege de hoogste volmaaktheden van God, Zijn heerlijke Namen en geduchte werken, en vanwege de eer, welke de Heere deswege toekomt.*

In de eerste bede van het gebed des Heeren wordt dit genoemd de Naam van God te heiligen. Bij de behandeling van deze bede zal dit nader worden uitgebreid, waarom wij dit hier nu niet doen.

- Wij lezen ook dat de Heere zegt (Jes. 29:23): "Als Jakob zijn kinderen, het werk Mijner handen, zien zal in het midden van hem, zullen zij Mijn Naam heiligen; en zij zullen de Heilige Jakobs heiligen, en de God van Israël vrezen."
- De Wetgever gebiedt dit onder verschillende bewoordingen (Deut. 28:58-59): "Indien gij niet zult waarnemen te doen al de woorden dezer wet, die in dit boek geschreven zijn, om te vrezen deze heerlijke en vreselijke Naam, de Heere, uw God; zo zal de Heere uw plagen wonderlijk maken."
- Jesaja 8:13: "De Heere der heirscharen, die zult gijlieden heiligen, en Hij zij uw vreze, en Hij zij uw verschrikking."
- En 1 Petrus 3:15: "Maar heiligt God de Heere in uw harten."

Vervolgens bezien wij welke bijzondere hoofddeugden de onderwijzer hier noemt en welke de Wetgever gebiedt, ofwel het doel, waartoe men de Naam van God met vreze en eerbied moet gebruiken.

De onderwijzer zegt dan: ***Opdat Hij van ons recht bekend worde.***

1. Dit geeft te kennen, dat de Wetgever wil dat een Christen voor de Naam en de zaak van God in alle opzichten met vernedering des harten zal uitkomen. Dat wij dus een hart hebben, hetwelk geen zonde kan dulden in onszelf, noch in anderen, maar dat deze moet bestraffen (Lev. 19:17): "Gij zult uw naaste naarstiglijk berispen, en zult de zonde in hem niet verdragen." En dit in tegenstelling met de verboden zonde, welke wij het laatst behandelden, het zich zulk een schrikkelijke zonde deelachtig maken door stilzwijgen en toezien.
2. Ook geeft dit te kennen dat de Wetgever wil, dat wij God in Christus tot ons enig deel in oprechtheid en met ons gehele hart kiezen. En dit met verzaking van alles wat buiten Hem is. Dus dat wij ons naar die Naam noemen (Jes. 54:5): "Deze zal zeggen: Ik ben des Heeren; en zich toenoemen met de naam Jakobs. En gene zal met zijn hand schrijven: Ik ben des Heeren; en zich toenoemen met de naam Israëls." Openb. 3:12: "Die overwint, Ik zal hem maken tot een pilaar in de tempel Mijns Gods, en hij zal niet meer daaruit gaan; en Ik zal op hem schrijven de Naam Mijns Gods, en de naam der stad Mijns Gods, namelijk des nieuwen Jeruzalems, dat uit de hemel van Mijn God afdaalt, en ook Mijn nieuwe Naam."
3. Voorts geeft de Wetgever hiermede ook nog te kennen, dat wij voor deze hartelijke keuze zullen uitkomen voor God en mensen door het doen van openbare en bijzondere belijdenis daarvan. Dat wij door onze daden en door het afstand doen van de zonden aan ons belijden van die Naam uitdrukking zullen geven, en met ontzag,

hoogachting en een eerbiedig hart zullen spreken van de eigen Namen en werken van God (Matth. 10:32): "Een iegelijk dan, die Mij belijden zal voor de mensen, die zal Ik ook belijden voor Mijn Vader, Die in de hemelen is."

Rom. 10:10: "Want met het hart gelooft men ter rechtvaardigheid, en met de mond belijdt men ter zaligheid."

1 Petrus 3:15: "Zijt altijd bereid tot verantwoording aan een iegelijk, die u rekenschap afeist van de hoop, die in u is, met zachtmoedigheid en vreze."

2 Tim. 2:19: "Een iegelijk, die de Naam van Christus noemt, sta af van ongerechtigheid."

Dan zegt de onderwijzer verder: ***Opdat Hij van ons recht aangeropen worde.***

1. Dit geeft te kennen dat de Wetgever wil dat een Christen God oprecht aanroept in de eed. Zulks in tegenstelling met de verboden zonden van de valse eden en het onnodig of lichtvaardig zweren, welke wij als de tweede verboden zonde noemden. De Wetgever wil dat men oprecht zweert, de eed houdt, en ook dat men de eed vreest (Jer. 4:2): "Zweer: Zo waarachtig als de Heere leeft, in waarheid, in recht en in gerechtigheid" (Psalm 15:4 en Pred. 9:2). In deze plaatsen wordt hij, die lichtvaardig zweert, gesteld tegen over hem, die de eed vreest.
2. Het geeft ook te kennen dat de Wetgever wil dat een christen God op een rechte wijze aanroept.
 - En wel door gebeden om geestelijke en lichamelijke hulp; om genade en barmhartigheid in alle dingen; om geestelijke wapenen en om onderwijs om deze recht te gebruiken; om inwendige en uitwendige bewaring, ja om de Geest des gebeds en om een volstandig biddende gestalte van het hart (Psalm 50:15): "Roep Mij aan in de dag der benauwdheid; Ik zal er u uithelpen en u zult Mij eren." Paulus zegt (Ef. 6:18), dat de geestelijke wapenen moeten worden gebruikt met alle bidding en smeking, te allen tijde in de Geest biddende, en tot hetzelve met alle gedurigheid en smeking voor al de heiligen wakende.
 - Ook wordt een biddende gestalte geboden (1 Thess. 5:17): "Bidt zonder ophouden."
 - Ook door voorbidding voor allen, die onze naasten zijn. En dus zelfs voor onze vijanden, maar toch wel allermeeest voor het volk van God op deze aarde, alsook voor de algemene noden van land en kerk, enz. (1 Tim. 2:1): "Ik vermaan dan vóór alle dingen, dat gedaan worden smekingen, gebeden, voorbiddingen, dankzeggingen voor alle mensen."
 - Tot dit op een rechte wijze aanroepen behoren ook de dankzeggingen voor alle ontvangen weldaden. Opdat men zo alle geestelijke en lichamelijke zegeningen tot God terugbrengt in het weer opofferen van zichzelf aan de Heere. En opdat aldus deze dankbaarheid het zaad voor nieuwe weldaden wezen moge, gelijk wij zagen in de zojuist genoemde tekst (1 Tim. 2:1).

Tenslotte zegt de onderwijzer dan: ***Opdat Hij in al onze woorden en werken recht geprezen worde.***

1. Dit staat lijnrecht tegenover de verboden zonde, welke het eerst genoemd werd, namelijk het vloeken. De Wetgever wil dat een Christen op aarde zichzelf zal zegenen in de God der waarheid (Jes. 25:16). Ja, dat hij in plaats van zijn naasten kwaad toe te wensen, hen zal zegenen en in zijn hart verblijd zal zijn als het hun wel gaat (Rom. 12:14): "Zegent ze die u vervolgen; zegent, en vervloekt niet." Zie ook 1 Petrus 3:9. Hierdoor zal het hart der vijanden worden geraakt en God geprezen.
2. Het wil ook zeggen, dat de Wetgever wil dat God zal worden geprezen en verheerlijkt.

- (1) En dit met woorden (Kol. 3:17): "Al wat u doet met woorden of met werken, doet het alles in de Naam van de Heere Jezus, dankende God en de Vader door Hem." Psalm 22:23: "Ik zal Uw Naam de broederen vertellen; in het midden der gemeente zal ik U prijzen." Dit zal dus geschieden door het uitkomen voor de zaak en de Naam van God, door een iegelijk op de plaats waar hij is gesteld.
- (2) Ook met de wandel en de werken (Matth. 5:16): "Laat uw licht also schijnen voor de mensen, dat zij uw goede werken mogen zien, en uw Vader, Die in de hemelen is, verheerlijken." En 1 Petrus 2:12: "Houdt uw wandel eerlijk onder de heidenen; opdat in hetgeen zij kwalijk van u spreken, als van kwaaddoeners, zij uit de goede werken, die zij in u zien, God verheerlijken mogen in de dag der bezoeking."
- (3) Zulks alles heeft dan betrekking op de Naam en de deugden van God, Zijn dienst en Zijn werken in de natuur en in de genade (Openb. 14:7): "Vreest God en geeft Hem heerlijkheid, want de ure Zijns oordeels is gekomen; en aanbidt Hem, Die de hemel, en de aarde, en de zee, en de fonteynen der wateren gemaakt heeft." Ja Psalm 40:17: "Laat de liefhebbers Uws heils geduriglijk zeggen: De Heere zij grootgemaakt."

Bezien wij tenslotte nog in het kort *welke deugden hier voorts geboden worden, alle begrepen in de reeds door de onderwijzer genoemde deugden.*

1. Hier wordt geboden het zalig afzien van zichzelf. Dat een kind van God zal weten en bekennen dat de Heere die God is, Die hem heeft gemaakt tot Zijn volk en tot een schaap van Zijn weide (Psalm 100:3). Dit behoort tot de heiliging van de Naam van God.
2. Ook wordt hier geboden in alle ongelegenheden de Naam van God lief te hebben, tot Hem te vluchten en zich door het geloof in die Naam te verbergen (Psalm 91:14): "Dewijl hij Mij zeer bemint (spreekt God), zo zal Ik hem uithelpen. Ik zal hem op een hoogte stellen, want hij kent Mijn Naam." Spr. 18:10: "De Naam des Heeren is een Sterke Toren; de rechtvaardige zal daarhenen lopen en in een Hoog Vertrek gesteld worden." Ziet ook Joël 2:32.
3. Hier wordt geboden dat men in alle opzichten met grote omzichtigheid deze Naam zal gebruiken. Dus niet anders dan na zorgvuldig overleg en alleen waar het nodig is. Dat men ook in het gebed, na een voorbereiding der ziel daartoe, God also zal aanspreken als vanwege Zijn hoogheid, goedheid enz. betaamt, en als onze nood vereist.
4. Ook wordt hier geboden God te heiligen in het hart, en wel met een wandel, waardiglijk het Evangelie van Christus (Fil. 1:27). Dat men van die Naam ook zal schrijven, gelijk wij met nadruk lezen in Psalm 102:17-22. Men, zal dit doen met overlegging des harten (Psalm 8) en de Naam des Heeren zelfs heiligen met de gedachten (Mal. 3:16).
5. Ja, dat wij in al wat wij denken, spreken, doen en zoeken de Naam des Heeren, Zijn grootheid, Zijn roem en Zijn heerlijkheid op het oog hebben (1 Kor. 10:31). Hier wordt dus geboden de rechte en volmaakte gesteldheid des harten van een christen in de staat der genade, als de zuivere bron waar alle goed uit opwelt.

Toepassing

Ziedaar vrienden, u wederom de schrikkelijkheid van de zonden tegen dit gebod voorgehouden, alsmede de geboden deugden, welke er in begrepen liggen. Mocht een ieder er zich maar bij neerleggen en zien hoe het in deze met hem staat. Maar dien-

aangaande zullen wij ons nu niet ophouden, omdat wij in de toepassing op zondag 34 en in die van de voorgaande oefening daar meer in den brede over hebben gesproken.

Bezien wij hier nu nog de gepastheid van Christus vanwege Zijn dadelijke gehoorzaamheid in de volbrenging van dit gebod.

1. Jezus heeft de Naam van Zijn Vader volmaakt verklaard. Hij zegt (Psalm 22:23): "Ik zal Uw Naam Mijn broederen vertellen; in het midden der gemeente zal Ik U prijzen." Dit vergeleken met Joh. 17:6: "Ik heb Uw Naam geopenbaard de mensen, die u Mij uit de wereld gegeven hebt. Zij waren Uwe, en u hebt Mij dezelve gegeven; en zij hebben Uw Woord bewaard."
2. Jezus heeft Zijn Vader volmaakt geëerbiedigd, en ook Zijn deugden en wegen geëerbiedigd. Uit een volmaakt rechte en onderworpen gestalte, als de rechtvaardige Knecht des Heeren, Wiens Verbondsgod Zijn Vader was, noemde Hij *Zijn Vader; Zijn God; de heilige Vader en de rechtvaardige Vader* (Joh. 17:25). Wat smartte het Hem als de Naam of de deugden Zijns Vaders werden aangetast. De ijver van Gods huis heeft Hem verteerd (Psalm 69:10). Ja, uit liefde en eerbied voor de deugden Zijns Vaders heeft Hij Zijn liefde tot Zijn uitverkoren volk betoond in het dragen, het doordragen en het voldragen van de toorn Zijns Vaders. Welk een eerbied had Hij voor de wegen Zijns Vaders, omdat het de wegen Zijns Vaders waren. Dan heeft Jezus de zwaarste bitterheden, smarten, ja de angsten der ziel opgenomen en onderaan. Hierom zei Hij in Zijn zielssmart (Matth. 26:39): "Niet gelijk Ik wil, maar gelijk u wilt. Vader, Uw wil geschiede." Psalm 40:8-9: "Zie, Ik kom; in de rol des boeks is van Mij geschreven. Ik heb lust, o Mijn God, om Uw welbehagen te doen." En Jes. 53:7: "Als een lam werd Hij ter slachting geleid, en als een schaap, dat stom is voor het aangezicht zijner scheerders." Zo min deed hij in al die wegen Zijn mond tegen Zijn Vader open.
3. Jezus heeft Zijn Vader ook in Zijn verborgen besluiten recht toegewezen. Hij heeft de vrije en onafhankelijke soevereiniteit Zijns Vaders op een volmaakte wijze geëerbiedigd toen Hij Zijn Vader prees en dankte (Matth. 11:25): "Dat Gij deze dingen voor de wijzen en de verstandigen verborgen hebt, en hebt ze de kinderkens geopenbaard."
4. Jezus heeft de waarheid en de heiligheid op een volmaakte wijze voorgestaan. O, wat heeft Hij tegenover de tegensprekers pal gestaan voor de leer en de noodzakelijkheid van de wedergeboorte en het geloof (Joh. 3:3-10). Voor de verborgenheid van de Drie-eenheid en Zijn bestaan van eeuwigheid uit de Vader (Joh. 5:26, Joh. 7 en 17): Pal gestaan ook voor de leer van de opstanding der doden (Matth. 22:29-32) en voor de waarheid van het laatste oordeel (Joh. 5:28-29 enz.). Hoe heeft Hij ook de heiligheid voorgestaan. Hij is nooit vanwege de zonden door anderen gelasterd. Hij kon zeggen (Joh. 8:46): "Wie van u overtuigt Mij van zonden?" Zelfs Zijn rechter Pilatus waste zijn handen vanwege deze Onschuldige (Matth. 27:24). Hij was *het heilig Kind Jezus* (Hand. 4:30). *De heilige Gods* (Markus 1:24). Jezus heeft nooit uit toorn of teleurstelling Zijn vijanden gevloekt, maar wel voor hen gebeden, tot zelfs aan het kruis toe (Lukas 23:34): "Vader, vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen." En in Zijn hogepriesterlijk gebed (Joh. 17:20): "Ik bid niet alleen voor dezen, maar ook voor degenen, die door hun woord in Mij geloven zullen." Aldus heeft de Heere Jezus zelfs Zijn vijanden gezegend.
5. De Heere Jezus heeft Zijn Vader ook volmaakt verheerlijkt.
 - Hij heeft Hem verheerlijkt in het belijden van Zijn eigen Naam en van de Naam Zijns Vaders. O, Hij zei, *dat God Zijn eigen Vader was* (Joh. 5:18) en *dat Hij de*

Zoon van God was en van de Vader door eeuwige generatie is uitgegaan (Joh. 5:26 en 8:42).

- Jezus heeft Zijn Vader volmaakt verheerlijkt door Zijn belijdenis met Zijn bloed te verzegelen. Aldus is Jezus de voornaamste Bloedgetuige geweest. Afgezien nu daarvan dat Hij als Borg leed, is Hij ter dood gebracht vanwege Zijn belijdenis dat Hij de Zoon van God was. Wij lezen zo met nadruk (Hand. 13:28): "En geen oorzaak des doods vindende, hebben zij van Pilatus begeerd dat Hij zou gedood worden."
- Ook in Zijn eerbiedig bidden, schriftlezen, enz., dat aller ogen op Zijn heilig lezen waren gericht. O, ook hierin is Jezus Borg voor Zijn volk.
- Ja, in al wat Hij gedaan heeft, heeft Jezus Zijn Vader verheerlijkt (Joh. 17:4-5): "Ik heb U verheerlijkt op de aarde; Ik heb voleindigd het werk, dat Gij Mij gegeven hebt om te doen; en nu, verheerlijk Mij, Gij Vader, bij Uzelf, met de heerlijkheid, die Ik bij U had eer de wereld was."

O vrienden, wij mochten toch wel veel staan naar hetgeen Paulus vermaant (2 Tim. 2:19): "Een iegelijk, die de Naam van Christus noemt, sta af van ongerechtigheid."

U zult eens Gods aangezicht zien, en Zijn Naam zal op uw voorhoofd zijn. (Openb. 22:4) Amen.

ZONDAG 37
(Vragen 101 en 102)

HET EEDZWEREN

Vraag 101: *Mag men ook Godzaliglijk bij de Naam van God een eed zweren?*

Antwoord: ***Ja, als het de overheid van haar onderdanen, of anderszins ook de nood vordert, om trouw en waarheid daardoor te bevestigen, en dat tot Gods eer en des naasten zaligheid; want zulk eedzweren is in Gods Woord gegrond, en daarom ook van de heiligen in het Oude en in het Nieuwe Testament recht gebruikt geweest.***

Vraag 102: *Mag men ook bij de heiligen of bij enige andere schepselen een eed zweren?*

Antwoord: ***Neen; want een recht eed zweren is God aanroepen, dat Hij, als Die alleen het hart kent, de waarheid getuigenis wil geven, en mij straffen indien ik valselyk zweer; welke eer aan geen schepsel toebehoort.***

Onze tegenwoordige stof is nog steeds de rechte en eerbiedige gestalte van het schepsel in de dienst van de enige ware God, hetwelk mede behoort tot de wijze hoe God wil worden gediend. Aan de hand van de uitbreiding van de onderwijzer over het derde gebod hebben wij de algemene verklaring daarvan in de vorige oefeningen verhandeld (zondag 36).

Nu gaan wij er met de onderwijzer toe over om nog in het bijzonder stil te staan bij het eedzweren (zondag 37). Letten wij er daarbij op:

- I. Wat het eedzweren is en welke de redenen voor de onderwijzer zijn, waarom hij, nadat hij het ijdellijk gebruiken van Gods Naam uitvoerig heeft verklaard, waartoe toch ook het eedzweren behoort, evenwel hier van het eedzweren nog in het bijzonder spreekt.
- II. Hoe de onderwijzer ons leert hoe men wel, en hoe men niet een eed mag zweren.

Wat het eerste betreft, bezien wij:

- A. wat het eedzweren is, en
- B. de reden voor de onderwijzer, waarom hij dit stuk in het bijzonder behandelt.

A. Het eedzweren zelf behandelende, letten wij eerst op de omschrijving daarvan. Men kan er deze definitie van geven: *Het rechte eedzweren is een allerplechtigste en allerdierbaarste bevestiging van de waarheid van een getuigenis of belofte onder de onmiddellijke aanroeping van de Naam van God. En zulks opdat God helpe in het getuigenis geven aan de waarheid. Dat Hij de zegen brenge over degene, die oprecht zweert, maar in het geval dat men valselyk zweert of niet voornemens is zijn eed te houden, dat God dan de valse eed aan het licht en de vloek over de meinedige wil brengen.*

Dit komt overeen met de definitie welke de onderwijzer in vraag 102 geeft: *Een recht eedzweren is God aanroepen, dat Hij, als Die alleen het hart kent, de waarheid getuigenis wil geven, en mij straffe indien ik valselyk zweer.*

Eerst willen wij er dan op wijzen, dat er verschillende soorten van eden zijn, alsook onderscheiden soorten van bevestigingen der waarheid, die min of meer buiten deze plechtige eed vallen, welke hier wordt bedoeld.

1. In Gods Woord zijn verschillende soorten van eden bekend. Wij vinden daarin eden van verbinding en getuigenis aan God in Goddelijke zaken. De oprichting of vernieuwing van het verbond met God wordt steeds weer een eed genoemd.
2. Wij lezen dit van het verbond van een geheel volk in het algemeen (2 Kron. 15:12-15): "En zij traden in een verbond, dat zij de Heere, de God hunner vaderen, zoeken zouden met hun ganse hart en met hun ganse ziel. En al wie de Heere, de God Israëls, niet zou zoeken, zou gedood worden, van de kleine tot de grote, en van de man tot de vrouw toe. En zij zwoeren de Heere met luider stem en met gejuich, desgelijks met trompetten en met bazuinen. En gans Juda was verblijd over deze eed, want zij hadden met hun ganse hart gezworen en met hun ganse wil Hem gezocht; en Hij werd van hen gevonden, en de Heere gaf hun rust rondom henen." Zo wordt op de algemene vast- en bededagen nog een geheel volk onder de vloek en onder de eed gebracht, en dus op een plechtige wijze aan de Heere verbonden.
3. Voorts lezen wij dit ook in het bijzonder bij de oprichting van het Verbond der genade, of bij de vernieuwing van elke ziel. Dit wordt ook een eedzweren genoemd (Jes. 45:23): "Ik heb gezworen bij Mijzelf; er is een woord der gerechtigheid uit Mijn mond gegaan, en het zal niet wederkeren: dat Mij alle knie zal gebogen worden, alle tong zal Mij zweren." Zie ook Jes. 65:16.

4. Ook in het gebruik van het Avondmaal bij de vernieuwing van de toestemming van het verbond heeft er elke keer weer een nieuwe eed aan God plaats.

Dit maken of vernieuwen van het verbond met God wordt terecht *een eedzweren* genoemd. Want dit moet meteen volle evangelische oprechtheid geschieden. O, die hier bedriegelijk zweert, haalt de zware ongunst en toorn van God over zijn ziel. Wij lezen in Psalm 24:4-5, dat hij de zegen ontvangen zal, die niet bedriegelijk zweert. En Jer. 4:2: "Maar zweer: Zo waarachtig als de Heere leeft, in waarheid, in recht en in gerechtigheid; zo zullen zich de heidenen in Hem zegenen, en zich in Hem beroemen."

Want ook deze eed moet getrouw gehouden worden. Zulk één heeft een voornemen des harten nodig om aller zonden vijand te zijn en bij de Heere te blijven. Daarom zegt David (Psalm 119:106): "Ik heb gezworen en zal het bevestigen, dat ik onderhouden zal de rechten Uwer gerechtigheid."

5. Voorts zijn er ook nog de eden van geloften aan God. Dit waren in vroeger tijden *ceremoniële geloften*, en dit zijn thans *de evangelische beloften*, welke nog dagelijks kunnen plaats hebben.

A. De ceremoniële geloften hadden in het bijzonder plaats in de dagen van het Oude Testament en hielden die verbintenissen aan de Heere in, welke in sommige gevallen naar de wet van Mozes moesten geschieden.

En deze verbintenissen waren tweeërlei.

- (1) Zij hadden plaats ten aanzien van *personen*, waartoe de gehele inzetting van het nazireeërschap behoort (Num. 6). Dus wanneer zekere personen door de leiding van de Heilige Geest en door de schikking van hun ouders onder de voorzienige hand van God zich aan de Heere en in zijn dienst verbonden. En dit onder de gelofte aan de Heere dat zij zich zouden onthouden van wijn en sterke drank, dat geen scheermes op hun hoofd zou komen en zij zich aan geen dode zouden verontreinigen. Zulk een gelofte deden sommigen voor hun gehele leven. Dit deed Hanna, de moeder van Samuël (1 Sam. 1). Zij gaf haar zoon reeds vóór zijn

geboorte aan de Heere, en wel al de dagen zijns levens, en zij betaalde haar gelofte zodra haar kind gespeend was. Zij zegt met nadruk tot de profeet Eli (1 Sam. 1:26-28): "Och mijn heer, ik ben die vrouw, die hier bij u stond om de Heere te bidden. Ik bad om dit kind, en de Heere heeft mij mijn bede gegeven, die ik van Hem gebeden heb. Daarom heb ik hem ook de Heere overgegeven al de dagen, die hij wezen zal. Hij is van de Heere gebeden." En Eli bad de Heere aldaar ook aan. Wij lezen ook dat tot dat doel de vrouw van Manóach door de Engel van God is bezocht (Richt. 13:7): "Zie, u zult zwanger worden en een zoon baren. Zo drink nu geen wijn, noch sterke drank, en eet niets onreins. Want dit knechtje zal een nazireeër Gods zijn van moeders buik af tot op de dag zijns doods." En dit is ook in Simson vervuld geworden.

Zulk een gelofte deden sommigen ook voor een bepaalde tijd. Gelijk wij lezen van Paulus en nog vier mannen met hem, die een gelofte hadden gedaan en zich in deze zaak verenigden om de Joden te winnen en dus meer nut te kunnen doen (Hand. 21:23-24).

- (2) Verder hadden deze ceremoniële geloften ook plaats ten aanzien van *zaken*. Hiertoe behoort de wet van de vrijwillige offeranden, welke naar de wijze der drankofferanden werden toebereid (Lev. 7:26).

In zover deze wet van het nazireeërschap schaduwachtig was, geldt deze voor ons nu niet.

- Deze wet beeldde de Christus Zelf af, als de uitverkoren en door de Heere beloofde Knecht (Deut. 33:16), de Nazir, de Afgezonderde van Zijn broederen.
- Ook beeldde deze wet echter Gods kinderen van alle tijden af wat betreft hun nauwe verbintenis aan de Heere (Psalm 50:14): "Offert Gode dank, en betaalt de Allerhoogste uw geloften." En Psalm 116:14 en 18: "Mijn geloften zal ik de Heere betalen, nu, in de tegenwoordigheid van al Zijn volk."

B. Dan zijn er ook nu nog *evangelische geloften*, welke nog dagelijks kunnen plaats hebben en ook hebben onder Gods volk. Deze evangelische geloften zouden wij als volgt kunnen omschrijven: *Zij geschieden als een christen door een sterke begeerte en de aandrang van de Heilige Geest zich op een statige en allerplechtigste wijze aan de Heere verbindt. En wel door het geloof in de sterkte van Jezus, om langs deze meer ongewone weg uit te zien naar de Heere om hulp, licht en kracht, en aldus op de Heere te wachten.*

- Deze geloften kunnen ook gezette tijden inhouden. Tijden dat men zal waken en bidden. Ook dat men zich zal onthouden, dus ook vasten in meerdere of mindere mate. Zulks doet men bijvoorbeeld een gehele dag vóór men een grote reis onderneemt. Soms ook een dag of zelfs maar een gedeelte ervan om zich voor de Heere af te zonderen over deze of die zaak.
- Deze geloften kunnen ook inhouden het geven van aalmoezen enz.

En deze geloften kan een christen aan de Heere doen onder verschillende omstandigheden:

- Dan bijvoorbeeld, als hij door de Heere op zeer duidelijke wijze uit zware en duistere omstandigheden en diepten is gered, hetzij uitwendig of inwendig. Of ook wanneer hij bijzondere weldaden van de Heere heeft ontvangen. O, dan kan dit een weg en een middel zijn dat men het niet alleen nooit vergeet, maar ook om er een rechte en blijvende vrucht uit te genieten.

- Ook dan als hij voor het tijdelijke leven zware onheilen of duistere omstandigheden en wegen vreest en aan ziet komen. O, dan is dit een bijzonder goede weg om hulp bij God te zoeken door het geloof, om geloof en om bewaring, of ondersteuning en redding.
- Eveneens wanneer een christen innerlijk in druk verkeert, vanwege zijn afgezakke toestand voor de Heere, vanwege zijn geringheid en kleine kracht tegen de zonde. Job sprak (Job 31:1): "Ik heb een verbond gemaakt met mijn ogen; hoe zou ik dan acht gegeven hebben op een maagd?" Wanneer men onder allerlei omstandigheden weinig kracht bezit en er veel opgewektheid en sterke begeerten zijn om als uit Basan, uit de diepte der zee te worden opgehaald en wedergebracht. Om dus in een uitnemender weg te worden gezet, waarin de ziel met een blijvende, gezette en opgewekte zielsgestalte de Heere zou kunnen dienen, voor Hem zou kunnen leven, en hij meer een duurzame kracht zou ervaren tegen de kwaden, welke hem ten onder houden. Jezus zegt (Matth. 17:21): "Dit geslacht vaart niet uit dan door vasten en bidden." O, dan kan dit een gezegende instelling en weg zijn om deze bede van de Heere te verkrijgen, dat men aldus op een niet meer verwachte wijze weer mag opkomen uit het graf, waarin men lang gebonden lag.
- Ook kan een christen deze geloften doen als hij in zware druk verkeert vanwege de aanwezig zijnde machtige en onoverwinnelijke bestrijdingen van de boze. Of dat deze druk voortvloeit uit voor dit moment ons overkomen ongevallen, ofwel vanwege de onbekeerlijkheid van onze dierbaarste betrekkingen op de aarde, en dat men daarmee geen werkzaamheden bij de Heere heeft. O vrienden, in zulke omstandigheden kan deze weg zeer nuttig zijn om daaruit te worden gered, of ook tot wegneming van de smart en de vloek uit die weg. Of ook tot ondersteuning van de ziel, dat de Heere het innerlijk dubbel goed maakt.
- Ook kan het een bijzonder middel zijn om meer en beter werkzaam te worden met de zielen, welke men begeert te dragen op het hart. En al is het dan waar dat niemand iets aan de Heere kan beloven, dan hetgeen hij buiten die weg toch reeds aan de Heere verplicht is, dit doen van zulke geloften is evenwel een geoorloofde zaak. En het is een groot voorrecht voor een ziel wanneer deze door de Heilige Geest daartoe wordt opgewekt en bewerkt.

Maar in het doen van deze evangelische geloften moet een ieder acht geven op verschillende bijzonderheden.

1. Allereerst dat altijd God het Voorwerp en het Doel van de geloften moet zijn, aan Wie men deze doet in nederigheid en in geloof, alleen door de Heere Jezus (Psalm 76:12): "Doet geloften en betaalt ze de Heere, uw God, u allen die rondom Hem zijt. Laat hen Die, Die te vrezen is, geschenken brengen." Spr. 3:9-10: "Vereer de Heere van uw goed, en van de eerstelingen al uwer inkomsten; zo zullen uw schuren met overvloed vervuld worden, en uw perskuipen van most overlopen." Ook is alles, wat niet uit het geloof is, zonde (Rom. 14:23).
2. Voorts zal men hierin uiterst voorzichtig handelen, opdat men zichzelf geen strikken spanne. Men zal hierin niet schielijk handelen, wanneer men hiervan maar iets in het hart vindt. Maar men zal deze zaak eerst in den brede overwegen en de Heere om raad vragen. Daarna ook Zijn volk raadplegen als de middelen, en wel met zulken, die in staat zijn om in deze raad te geven.
3. Ook zal men niets beloven, dan alleen waartoe het algemene gebod van God vrijheid geeft. Nu zijn, bijvoorbeeld, het vasten, waken, bidden en aalmoes geven algemeen geboden plichten. Maar door een gelofte verbindt men zich aan de Heere tot bijzondere gezette tijden, of tot het geven van grotere aalmoezen. Er komt dus door

de gelofte een nadere bepaling bij, maar de zaak als zodanig moet toch in enig gebod begrepen zijn, anders is het maar een eigenwillige godsdienst.

4. Ook mag niets zondige of onbetamelijke en ook niets in eigen kracht worden beloofd. Men moet daarbij ook zijn ontrouwe en goddeloze hart altijd voor ogen hebben, en dus de noodzakelijkheid van de Heere Jezus in alle dingen, om het alleen voor Zijn rekening te doen. Ook mag men nimmer lichtvaardig een gelofte doen. Welk een strik spande Jeftha daarmede zichzelf (Richt. 11:30-31). Matth. 15:4-5: "God heeft geboden, zeggende: Eert uw vader en moeder, en: Wie vader of moeder vloekt, die zal de dood sterven. Maar gij - dit zegt Jezus tot de schriftgeleerden en de Farizeeën - zegt: Zo wie tot vader of moeder zal zeggen: Het is een gave, zo wat u van mij zou kunnen te nutte komen; en zijn vader of zijn moeder geenszins zal eren, die voldoet." En daarop volgt dan: "En gij hebt also Gods gebod krachteloos gemaakt door uw inzetting."

Ja, welke strikken spannen zich ook de pausgezinden door de geloften van onthouding van de staat des huwelijks, of door het zich overgeven in een vrijwillige armoede of blindelings alles te zullen gehoorzamen.

Vrienden, dit soort van geloften vloeit voort uit de gronden van het eigen werk, en zij kunnen ook onder ons wel gevonden worden. Maar de Heere zegt: "Wie heeft zulks van uw hand geëist?"

5. Men zal ook na het doen van geloften zeer omzichtig en zorgvuldig zijn in het betalen van hetgeen men beloofd heeft. O, beloften moeten gehouden en nagekomen worden, zal men er zegen van te wachten hebben (Psalm 76:12): "Doet geloften en betaalt ze de Heere uw God." En dit zonder enig uitstel (Pred. 5:3-4): "Wanneer u een belofte aan God zult beloofd hebben, stel niet uit dezelve te betalen; want Hij heeft geen lust aan de zotten; wat u zult beloofd hebben, betaalt het. Het is beter dat gij niet belooft, dan dat u belooft en niet betaalt." En ook volkomen. Wij lezen zo met nadruk (Mal. 1:14): "Vervloekt zij de bedrieger, die een mannetje in zijn kudde heeft, en de Heere belooft, en offert dat verdorven is! Want Ik ben een groot Koning, zegt de Heere der heirscharen, en Mijn Naam is vreselijk onder de heidenen." O vrienden, dit niet betalen is kerkroof. De Heere haat de roof in het brandoffer (Jes. 61:8 en Mal. 3:8-10). Daar lezen wij: "Zal een mens God beroven? Maar u berooft Mij, en zegt: Waarin beroven wij U? In de tienden en het heffer. Met een vloek zijt u vervloekt, omdat u Mij berooft, zelfs het ganse volk. Brengt al de tienden in het schathuis, opdat er spijze zij in Mijn huis; en beproeft Mij nu hierin, of Ik u dan niet opendoen zal de vensteren des hemels, en u zegen afgieten, zodat er geen schuren genoeg wezen zullen."

Er zijn ook verscheidene soorten van bevestiging der waarheid, welke min of meer buiten de statige eed vallen, maar welke wij toch hier ook kunnen behandelen.

Wij lezen namelijk in Gods Woord van tweeërlei bevestiging van of getuigenis aan de waarheid, naast deze allerhoogste en plechtigste bevestiging, waarvan hier gesproken wordt.

A. Zo lezen wij eerst van een mindere bevestiging, door het eenvoudig ja of nee.

- Dit eerste vinden wij in Matth. 9:28. Daar vroeg Jezus aan de blinde: "Geloof u dat Ik dat doen kan?" En deze antwoordde daarop: "Ja Heere."
- En het andere vinden wij in Matth. 13:28-29, alwaar de dienstknechten aan Jezus vroegen of Hij wilde dat zij het onkruid zouden vergaderen. En dan antwoordt Jezus: "Nee."

B. Maar ook lezen wij van een meerdere bevestiging of een hogere betuiging.

- Bijvoorbeeld met het woord *waarlijk*. Matth. 14 :33: "*Waarlijk, Gij zijt Gods Zoon.*"
- Of ook *in der waarheid*. In Lukas 4:25 zegt Jezus: "*In der waarheid, er waren vele weduwen in Israël in de dagen van Elia .*"
- Alsook: *Ik spreek de waarheid, en ik lieg niet*. Dit vinden wij bij Paulus in 1 Tim. 2:7. Deze hoge betuigingen mogen evenmin op een oneerbiedige wijze gebruikt worden, maar alleen in de allernoodzakelijkste zaken en ook alleen wanneer het over zaken gaat, welke de eer van God of des mensen eeuwige staat raken.
- Maar hoger dan dit alles gaat het woord: *Ik betuig voor God*; of zoals in Rom. 1:9: "*God is mijn Getuige.*" Dit is een eed.

Wij hebben hier dan deze *verschillende soorten van eden of betuigingen* aangewezen. Daar kan geen bezwaar tegen zijn, want dit is zeer nuttig en nodig. Maar daarbij blijft het wel waar, dat in de eigenlijke zin des woords de eden van het verbond met God en van de geloften aan de Heere hier in de wet van God niet zo zeer worden bedoeld.

Het stuk van het meer of minder bevestigen van zijn woorden met *ja of nee*, of ook met de genoemde hogere betuigingen, behoort meer tot de verklaring van het derde gebod (zondag 36).

Hier in zondag 37 moeten wij vooral spreken over *de godsdienstige eed*, welke in eigenlijke zin door mensen tegenover elkander wordt gedaan.

Wanneer wij aldus een omschrijving van het rechte eedzweren gegeven hebben, willen wij voorts bezien hoe dit eedzweren moet geschieden, alsook met welke woorden en gebaren.

1. Eerst dan hoe dit rechte eedzweren geschieden moet. De onderwijzer spreekt van: ***Godzaliglijk bij de Naam van God.***

Wat moeten wij hier door het woord Godzaliglijk verstaan?

- Wel, elk die behoorlijk en Gode welbehaaglijk een rechte eed wil zweren, zal zelf een Godzalige moeten zijn, die God kent in die deugden, waarin de ziel Hem aanroept. Daarom wordt het zweren van de eed vastgemaakt aan het dienen en vrezen van God (Deut. 6:23). Ook aan het buigen van de knieën, waarin de gehele gehoorzaamheid des geloofs begrepen is (Psalm 45:23).
- Godzaliglijk wil hier ook zeggen, dat zulk één maar niet lichtvaardig tot de eed komt. Doch als hij tot zulk een eed geroepen wordt, doet hij het in de vreze Gods, met diepe indrukken en ontzag voor God, dus met een werkzaam en Godzalig hart. Daarom wordt degene, die bedriegelijk of lichtvaardig zweert, gesteld tegenover degene, die de eed vreest (Pred. 9:2).

2. Vervolgens; wat wij moeten verstaan door de woorden: *bij de Naam van God*.

1. Het zweren bij de Naam van God wil in het algemeen eerst dit zeggen, dat men bij God Zelf zweert (Deut. 28:58): "Om te vrezen deze heerlijke Naam, de Heere uw God." Daarom was het bij de Joden een gewoonte om te zeggen: "Hij is Zijn Naam, en Zijn Naam is Hij."
2. Maar het zweren bij de Naam van God wil ook nog in het bijzonder zeggen, dat men in de eed alleen God, en niemand anders, aanroept. Dit breidt de onderwijzer in vraag 102 nog nader uit als hij zegt, dat het rechte zweren van een eed wil zeggen *God aan te roepen*. Zo zegt Abraham tot de koning van Sodom (Gen. 14:22): "Ik heb mijn hand opgeheven tot den Heere, de allerhoogste God, Die hemel en aarde bezit." En Jes. 65:16: "Wie zweren zal op de aarde, die zal zweren bij de God der waarheid."

3. *God wordt in de eed dus aangeroepen tot een Getuige.* De onderwijzer zegt: ***Dat Hij de waarheid getuigenis wil geven.*** Dus dat God op Zijn tijd zal openbaren of ik in waarheid of dat ik valselijk zweer. Paulus zegt (Rom. 1:9): "God is mijn Getuige." En in 2 Kor. 1:23: "Ik aanroep God tot een Getuige over mijn ziel." Zie ook Filipp. 1:8 en 1 Thess. 2:5. Nu verheerlijkt een ziel de Heere bijzonder in Zijn alwetendheid als zij Hem erkent - zoals de onderwijzer zegt - als die alleen het hart kent. Dit deed Salomo bij de inwijding van de tempel, toen hij bad dat God Rechter wilde zijn over de eden (1 Kon. 8:31-32, vergeleken met vers 39): "Gelijk Gij zijn hart kent; want u alleen kent het hart van alle kinderen der mensen."

4. God wordt in de eed ook als Rechter aangeroepen. De onderwijzer zegt: ***dat Hij mij wil straffen indien ik valselijk zweer.*** Dus dat de Heere op Zijn tijd Zijn toorn van de hemel over mij wil openbaren indien ik bedriegelijk of bewust vals zweer, of indien ik niet voornemens ben de eed te houden. Dit vinden wij met nadruk in 1 Kon. 8 : 31-32: "Wanneer iemand tegen zijn naaste zal gezondigd hebben, en hij hem een eed des vloeks opgelegd zal hebben, om zichzelf te vervloeken; en de eed des vloeks voor Uw altaar in dit huis komen zal. Hoor Gij dan in de hemel, en doe en richt Uw knechten, veroordelende de ongerechte, gevende zijn weg op zijn hoofd, en rechtvaardigende de gerechte, gevende hem naar zijn gerechtigheid."

Hier moeten wij voorts nog bezien met welke woorden en gebaren dit rechte eedzweren moet of kan geschieden. Letten wij eerst op de woorden of formules, waarmede de eed moet of kan gezworen worden.

In Gods Woord vinden wij de volgende formules.

1. Wij lezen van de Rubenieten, de Gadieten ende halve stam van Manasse, dat zij met deze woorden zwoeren (Jozua 22:22-23): "De God der goden, de Heere, de God der goden, de Heere, Die weet het; Israël zelf zal het ook weten! Is het door wederspanningheid, of is het door overtreding tegen de Heere, zo behoudt ons heden niet; dat wij ons een altaar zouden gebouwd hebben om ons achter de Heere af te keren, of om brandoffer en spijsoffer daarop te offeren, of om dankoffer daarop te doen, zo eise het de Heere."
2. Wij lezen van Ruth tegenover Naomi (Ruth 1:17): "Zo doe mij de Heere, en alzo doe Hij daartoe." Zie ook 1 Kon. 2:23 enz.
3. En van het volk tegenover Saul, die Jonathan wilde ombrengen. Zij zwoeren (1 Sam. 14:45): "Zo waarachtig als de Heere leeft, zo er een haar van zijn hoofd op de aarde vallen zal!" Zie ook 2 Kon. 2:2, Jer. 4:2 en 16:14-15.
4. Ook van Paulus lezen wij, dat hij zwoer (Rom. 1:9): "God is mijn Getuige", en van nog meer anderen.

Bezien wij nog welke formule heden ten dage voor deze eed gebruikelijk is, en wat dit zeggen wil.

De gebruikelijke formule is nu: "*Zo waarlijk helpe mij God*", hetwelk voldoende overeenkomt met de woorden: "*Zo waarachtig als de Heere leeft.*" Het wil dit zeggen: *Zo waarlijk straffe mij God indien ik valselijk zweer of meinedig ben.*

Tenslotte beschouwen we nog de lichamelijke gebaren bij de eed.

Zien wij dan eerst weer welke gebaren uit Gods Woord bekend zijn.

1. Wij lezen van Abraham, dat hij zwoer met opheffing van zijn handen naar de hemel (Gen. 14:22). Dit vergeleken met Deut. 32:40, alwaar de Heere Zelf dit voorbeeld geeft: "Want Ik zal Mijn hand naar de hemel opheffen, en Ik zal zeggen: Ik leef in

eeuwigheid." Zulks moet hier en op andere plaatsen in een oneigenlijke zin worden verstaan (Ex. 4:7 en Neh. 9:15).

Deze gebaren geven te kennen dat degene, die zweert, zijn ziel opheft tot God in de hemel. Ook geeft dit te kennen dat de eed geschiedt in de Naam Desgenen, Die in de hemel woont, als Getuige en als Rechter.

2. Voorts lezen wij, wanneer Abraham zijn knecht Eliëzer, en Jakob zijn zoon Jozef laat zweren, dezen hun hand op de heup of op de dij dezer aartsvaderen moeten leggen (Gen. 34:2-3 en 47:29). Over de betekenis van dit gebaar zijn de gedachten verschillend.

Sommigen willen dat zulks zag op het verbond, en wel op het zegel der besnijdenis, dat de aartsvaderen daarvan in het vlees droegen.

Anderen menen dat het op de Messias zag, Die uit hun heup of lendenen zou voortkomen.

Maar naar mijn gedachte zijn zij het dichtst bij de ware betekenis, die oordelen dat de heup of de dij het zinnebeeld was van kracht en sterkte. Het leggen van de hand daarop zou dan een teken van onderwerping zijn, waardoor Eliëzer en Jozef zich verplichtten te gehoorzamen en na te komen hetgeen de aartsvaders hen deden beloven.

Bezien wij ook nog welke gebaren heden ten dage gebruikelijk zijn.

- In sommige plaatsen is het gebruikelijk om te zweren met de rechterhand op de borst.
- In oude tijden legden de christenen de eed af met het opsteken van drie vingers. Sommigen denken dat men daarmee de aanroeping van de drie Goddelijke Personen bedoelde.
- Ook is reeds vanouds onder de christenen gewoonte te zweren met het opsteken van de voorste tweevingers. Sommigen menen weer dat daarmee God de Vader en God de Zoon worden bedoeld. Aldus wordt onder ons meestal de eed afgelegd.
- Voorts geschiedt het ook met het leggen van de hand op de Bijbel, waarin al de vloeken en zegeningen staan.

B. Nu staat ons te letten op *de redenen, waarom de onderwijzer dit stuk van het eedzweren zo in het bijzonder behandelt.*

1. De eerste redenen vloeien voort uit het grote gewicht van het stuk zelf. Want het zweren van een eed is een zeer buitengewoon gebruik van Gods Naam en de aanroeping daarvan, hetwelk tot de dienst van God behoort. Want het is de allerhoogste en meest plechtige bevestiging van waarheid onder de mensen.
2. Voorts is het zeer gevaarlijk voor een mens om in dit stuk mis te tasten. Want door dit godsdienstige werk verkeerd te doen kan men zware tijdelijke en geestelijke oordelen halen over zichzelf en zijn nageslacht. Want in de woningen van het nageslacht zal de steen nog tot de balk roepen, en de balk tot de steen. Ook kan door het rechte zweren van de eed veel vrede in het hart veroorzaakt worden.

Maar er zijn bij de onderwijzer ook nog redenen, welke voortvloeien uit de bestrijdingen, vervalsingen en misbruiken van de eed door sommige tegenstanders. Dan keert hij zich in het bijzonder tegen de Mennonieten en de papisten. De eersten verwerpen de eed geheel, de laatsten gaan er veel te lichtvaardig mee om. De onderwijzer keert zich in de beide vragen speciaal tegen hen.

Ons, staat vervolgens te bezien *hoe men wel en hoe men niet een eed mag zweren, alsook wat hiermede verboden en geboden wordt.*

Letten wij er op:

- A. dat men en hoe men mag eedzweren, en hoe het niet mag; en
- B. wat met dit eedzweren verboden wordt, en wat geboden wordt.

A. Dit eerste is vervat in de twee vragen van de onderwijzer. *Wij zien daarin dat men en hoe men een eed mag zweren* (vraag 101). Deze vraag van de onderwijzer keert zich tegen de mennonieten, welke stellen dat in de Nieuw-Testamentische dag elke vorm van het zweren van een eed verboden is. Dus zou het ongeoorloofd zijn. Zij volgen hierin het voetspoor van de oude Esseeën onder de Joden, alsook dat van de ketter Pelagius. Maar aan de hand van het antwoord van de onderwijzer merken wij op *dat en hoe het zweren van een eed geoorloofd is.*

Bezien wij dit geoorloofd zijn eerst in het algemeen. Als antwoord op de vraag: ***Mag men ook Godzaliglijk bij de Naam van God een eed zweren?*** zegt de onderwijzer: ***Ja.*** Het mag geschieden. En hij bevestigt dit ook nader als hij zegt: ***Want zulk eedzweren is in Gods Woord gegrond.*** Want het gevoelen der gereformeerde kerken ten aanzien van het geoorloofd zijn van de heilige eed in zaken van gewicht, of waar het noodzakelijk is om een einde te maken aan alle tegenspreken, is met alle betamelijke omzichtigheid geheel op Gods Woord gegrond.

1. Wij zien dit in het voorbeeld van God Zelf. God Zelf heeft menigmaal gezworen, al moeten wij dat in oneigenlijke zin verstaan, opdat de heiligen zulks zouden navolgen (1 Petrus 1:15-16. Zie ook Gen. 22:16: "Ik zweer bij Mijzelf", en Deut. 32:40). Want al is het waar dat God niet liegen kan, evenwel zweert de Heere dewijl de openbaring der zaak zeker is. Dit vinden wij ook in Psalm 110:4 en Hebr. 7:20 21.

- De Heere doet zulks ook om de zwakheid Zijns volks te hulp te komen, tegen hun diep ongeloof in (Hebr. 6:17-18): "Waarin God, willende de erfgenamen der beloftenis overvloediger bewijzende onveranderlijkheid van Zijn raad, met een eed daartussen is gekomen; opdat wij door twee onveranderlijke dingen, in welke het onmogelijk is dat God liege, een sterke vertroosting zouden hebben."
- Ook doet God dit ter overtuiging van de zware verstoktheid van de goddelozen (Psalm 95:11): "Daarom heb Ik in Mijn toorn gezworen: Zo zij in Mijn rust zullen ingaan!" Aldus deed de Heere deze eed aan David (Psalm 89:4, 36 en 50), ook aan Christus (Psalm 110:4) en aan de kerk (Jes. 54:9, enz.).

2. Wij zien het ook uit het bevel Gods.

God beveelt in algemene zin het zweren bij Zijn Naam (Deut. 6:13): "Gij zult de Heere uw God vrezen en Hem dienen; en u zult bij Zijn Naam zweren." En in Deut. 10:20 en Jer. 4:2: "Zweer: Zo waarachtig als de Heere leeft."

3. God beveelt het ook in bijzondere omstandigheden (Ex. 22:10-11): "Wanneer iemand aan zijn naaste een ezel, of os of klein vee, of enig beest te bewaren geeft, en het sterft, of het wordt verzeerd, of weggedreven, dat het niemand ziet; zo zal des Heeren eed tussen hen beiden zijn, of hij niet zijn hand aan zijns naasten have geslagen heeft; en derzelver heer zal die aannemen, en hij zal het niet wedergeven."

4. Ook bevestigt de onderwijzer het geoorloofde van het Godzalig eedzweren met de praktijk der heiligen: En daarom ook van de heiligen in het Oude en in het Nieuwe Testament recht is gebruikt geweest.

(1) Het is de praktijk der heiligen geweest in het *Oude Testament*.

- De heilige engelen hebben gezworen (Dan. 12:7).
- Ook de heilige mensen hebben gezworen.
- Dit deed Abraham (Gen. 14:22 en 21:24).
- Eliëzer (Gen. 24:3).
- Izak (Gen. 24:31).
- Jakob (Gen. 31:53).
- Jozef (Gen. 47:13).
- Mozes (Jozua 14:9).
- David (1 Sam. 20 :3),
- En veel anderen meer, als uit het Woord bekend is.

(2) Het is ook de praktijk der heiligen in het *Nieuwe Testament* geweest.

- De Heere Jezus Zelf heeft menigmaal gezworen als Hij Zijn zeggen bevestigde met "Amen, amen", "Voorwaar, voorwaar", en "Ik zeg u." Sommigen zijn van mening dat ook dit als een eedsformule moet worden gezien. En ook in Hebr. 6:14: "Waarlijk, zegenende zal Ik u zegenen." Jezus antwoordde toen de hogepriester Hem bezwoer (Matth. 26:63-64). Dit houdt ook het doen van een eed in.
- Ook een engel zwoer (Openb. 10:5-6).
- En de heilige mensen in het Nieuwe Testament hebben eveneens gezworen. Gelijk Paulus (Rom. 1:9): "God is mijn Getuige", en 2 Kor. 1:23: "Ik aanroep God tot een Getuige over mijn ziel." Zie ook Gal. 1:20 enz.

Bezien wij nu de voorwaarden, hoe men onder bijzondere omstandigheden een eed mag zweren.

De onderwijzer noemt enige voorwaarden.

Eerst hoe niemand zo maar een eed mag zweren, en dan onder welke omstandigheden het wel mag. Niemand mag ongeroepen een eed zweren. Elk moet er toe geroepen of het moet van hem geëist worden.

1. Dit kan geschieden door de overheid. Zoals de onderwijzer zegt: ***Als de overheid het van haar onderdanen vordert.***
2. Dan kan het geschieden in het gericht. Wanneer de rechtszaken zó verborgen zijn, dat de rechter niet anders kan oordelen dan na een bevestiging onder ede (Ex. 22:9-11 en Num. 5:19-22).
3. Het kan ook geschieden in zaken van politie. Als de overheid haar onderdanen wil verbinden tot gehoorzaamheid en getrouwheid. Dit lezen wij in Richt. 21:10, 2 Kron. 36:13, Neh. 5:12-13 en 25. Ook in Ezra 10:5: "Toen stond Ezra op en deed de oversten der priesteren, de Levieten en gans Israël zweren te zullen doen naar dit woord; en zij zwoeren."
4. Ook kan de nood een eed vereisen. Gelijk de onderwijzer zegt: ***Of anderszins ook de nood het vordert.*** De nood kan het vorderen bij het maken van verbonden en contracten. Als tussen Abraham en Abimelech (Gen. 21:31), tussen Izak en Abimelech (Gen. 26:33), tussen Jakob en Laban (Gen. 31:50). Zie ook Jozua 9 en 2 Sam. 5:3.
5. Ook bij het aanvaarden van een ambt of betrekking. Of bij een gewichtige opdracht, als tussen Abraham en Eliëzer (Gen. 24:2). Van de eed bij het aanvaarden van een ambt lezen wij bij Gedalia, de zoon van Ahikam. Hij legde de eed aan het volk af toen de koning van Babel hem over het gehele land had aangesteld (Jer. 40:9 enz.).
6. De nood kan de eed ook vorderen bij bijzonder gewichtige beloften. Jakob liet zijn zoon Jozef met een eed zijn belofte bevestigen, dat hij het stoffelijk overschot zijns

vaders niet in Egypte zou begraven, maar in het graf zijner vaderen (Gen. 47:31). En er kunnen andere gelegenheden zijn, waarin het nodig is op deze wijze de waarheid te bevestigen.

Ten tweede, in welke zaken mag men de eed gebruiken?

A. De onderwijzer zegt: ***Om trouw daardoor te bevestigen.*** Dies eiste Rachab een eed van de verspieders (Jozua 2:12): "Nu dan, zweert mij toch bij de Heere, dewijl ik weldadigheid aan ulieden gedaan heb, dat u ook weldadigheid doen zult aan mijns vaders huis, en geeft mij een waarteken."

B. Dan zegt de onderwijzer ook: ***Om waarheid daardoor te bevestigen.*** Aldus zwoer Obadja aan Elia (1 Kon. 18:10): "Zo waarachtig als de Heere, uw God, leeft, zo er een volk of koninkrijk is, waar mijn heer niet gezonden heeft om u te zoeken. En als zij zeiden: Hij is hier niet! zo nam hij dat koninkrijk en dat volk een eed af, dat zij u niet hadden gevonden."

Hiervoor kan men de volgende redenen opnoemen.

1. Tot onderhoud van de menselijke samenleving op de aarde, dus van recht en gerechtigheid, is niets meer nodig dan trouw en waarheid.
2. Door de kracht der verdorvenheid is de mens zelf niet geloofwaardig meer, en hij is ook te zwak om anderen zonder bevestiging te kunnen geloven.
3. Er is geen groter middel ter bevestiging van trouw en waarheid dan het tot een Getuige roepen en voorstellen van de getrouwe God, de God der waarheid, Die trouw houdt in eeuwigheid, als de alwetende, rechtvaardige en hoogste Rechter.

Met welk doel alleen mag men zweren?

Degene, die de eed afeist, en degene, die de eed aflegt, moeten beiden deze twee zaken bedoelen: *de eer van God en het welzijn van de naaste.*

1. Eerst de eer van God. De onderwijzer zegt: ***En dat tot Gods eer.*** (Jes. 45:23-24): "Ik heb gezworen bij Mijzelf, er is een woord der gerechtigheid uit Mijn mond uitgegaan, en het zal niet wederkeren: dat Mij alle knie zal gebogen worden, alle tong Mij zal zweren. Men zal van Mij zeggen: Gewisselijk in den Heere zijn gerechtigheden en sterkte; tot Hem zal men komen. Maar zij zullen beschaamd worden, allen, die tegen Hem ontstoken zijn."

- Dit geschiedt wanneer men de eed gebruikt voor die zaken, welke strekken tot Gods eer. Wij zien dit in Asa ten aanzien van de Joden (2 Kron. 15:14). Het betrof daar het zoeken van de God hunner vaderen. Wij vinden het ook bij Paulus (Rom. 1:9).
- Ook moet men in *het houden* van de eed de eer van God op het oog hebben. Dit deden Jozua en de oudsten van Israël (Jozua 9:19). Zij hielden hun eed, zeggende: "Wij hebben hun gezworen bij de Heere, de God Israëls; daarom kunnen wij hen niet aantasten."

2. Maar dan moet de andere zaak, welke men op het oog heeft, het welzijn van de naaste zijn. De onderwijzer zegt: En dit tot des naasten zaligheid. Dan is de eed zeer heilzaam onder de mensen om een einde te maken aan alle getwist, tegenspreken en geschillen (Hebr. 6:16): "Want de mensen zweren wel bij de meerdere dan zij zijn, en de eed tot bevestiging is dezelve een einde van alle tegenspreken."

(1) Dit heeft plaats wanneer wij de eed gebruiken om onze naasten die dingen te doen geloven, welke hun ter zaligheid strekken. Paulus zegt (Ef. 4:17): "Ik zeg dan dit, en betuig het in den Heere, dat u niet meer wandelt gelijk als de andere heidenen wandelen in de ijdelheid huns gemoeds."

- (2) Ook wanneer wij met de eed die dingen bevestigen, die wij zelf willen doen tot tijdelijk en eeuwig welzijn van onze naasten. Dit deden de verspieders (Joz. 2:12-14), en ook Jozua en de oudsten van Israël (Jozua 9:19). Dit deed ook Paulus (2 Kor. 1:23): "Doch ik aanroep God tot een Getuige over mijn ziel, dat ik om u te sparen nog niet te Korinthe ben gekomen."

Wij willen er hier op wijzen dat het geen stand houdt wat de Mennonieten tegen deze waarheid inbrengen. Bezien wij hun tegenwerpingen eens.

1. Zij zeggen: *Uw voornaamste bewijzen zijn genomen uit het Oude Testament.*

Wij stemmen toe dat God toen het eedzweren heeft toegelaten en geduld. Maar daaruit volgt nog niet dat het nu onder het Nieuwe Testament ook geoorloofd is.

Wij antwoorden verder hierop: Het gebod om te zweren bij de Naam van God is van dezelfde altoosdurende verplichting als het gebod om God te vrezen, te dienen en aan te hangen. Daarom wordt het ook bij elkander gevoegd (Deut. 6:13 en 10:20).

En afgezien nog daarvan, dat wij reeds de voorbeelden aanwezen van heiligen van het Nieuwe Testament, die de eed gebruikten, nergens vinden wij dat dit gebod is vernietigd of afgeschaft. Integendeel, wij lezen (Jes. 19:18): "Te dien dage zullen er vijf steden in Egypteland zijn, sprekende de taal van Kanaän, en zwerende bij de Heere der heirscharen." Jes. 45:23: "Mij zal alle tong zweren." En ook Jes. 35:16: "Die zweren zal op de aarde, die zal zweren bij de God der waarheid." Alle deze zijn profetieën van de dag des Nieuwen Testaments.

2. Voorts werpen de Mennonieten tegen, *dat het gebod om te zweren niet moreel kan zijn, omdat het vóór de val niet nodig was.*

Maar hierop antwoorden wij: Dit is een wel zeer dubbelzinnige speling met het woord *moreel*. Want vele dingen zijn na de val moreel, of wel van een altoosdurende en algemene verplichting, waarvoor vóór de val geen plaats was. Bijvoorbeeld de klederen en het dragen er van, medicijnen, dokters. Ja, indien men in deze van kleinere tot grotere zaken mag opklimmen, zelfs de Middelaar Gods en der mensen en het geloof in Hem. Dit alles zou niet nodig zijn geweest indien de zondeval niet tussen gekomen ware. Evenwel, nu is dit te allen tijde nodig.

Onze vraag is voorts: Waarom zou de eed zijn plaats onder het Nieuwe Testament niet evenzeer behouden als onder het Oude Testament? Het eedzweren behoort toch niet tot de ceremoniële wet. Er is niets schaduwwachtigs in. Het behoorde ook niet tot de burgerlijke wet. Het was niet iets wat alleen de Joden raakte. Dus moet het behoren tot de zedelijke wet. En dit te meer omdat het alle mensen, en dus wel in het bijzonder de christenen past, niet minder dan voorheen de Joden, de waarheid en gerechtigheid te betrachten. En dit kan menigmaal niet geschieden zonder dat de eed ertussen komt.

3. Dan werpen zij nog tegen (Pred. 9 :2): *"Enerlei wedervaart de rechtvaardige en de goddeloze, de goede en de reine, als de onreine; zo die, die offert, als die, die niet offert; gelijk de goede, also ook de zondaar; die, die zweert, gelijk die, die de eed vreest."*

Naar hun zeggen worden hier tegenstellingen gemaakt tussen goddelozen en Godvruchtigen, en in die tegenstellingen staat degene, die zweert, tegenover degene, die de eed vreest. Daarom is het zweren een werk van de goddelozen en dus ongeoorloofd.

Ons antwoord hierop luidt: Indien het waar is, dat men de eedzweerder tot de goddelozen moet rekenen, en hem, die de eed vreest, tot de Godvruchtigen, behoeft dit wel enige toelichting. Dan zal men dit toch zo moeten verstaan, dat hier van iemand gesproken wordt, die bedrieglijk of lichtvaardig de eed gebruikt, of die niet bij de Naam

van God zweert. Tot zulken zegt Jezus (Matth. 5:34): "Zweert ganselijk niet." En wanneer gesproken wordt van de eed vrezen, dan moet men daardoor niet een algeheel mijden van de eed verstaan, maar een gebruiken van de eed met ontzag, eerbied en vreze Gods in het hart. Want indien het woord "vrezen" algeheel vermijden betekent, hoe moet men dan Leviticus 19:10 verstaan: "Gij zult Mijn heiligdom vrezen"? Of Spreuken 13:13: "Wie het gebod vreest"? Moet dit hier ook vermijden betekenen?

Voorts willen wij er op wijzen, dat de woorden in Prediker 9:2 nog wel een andere zin kunnen hebben. Dan zou men door die zweert een Godzalige kunnen verstaan, en door die de eed vreest een goddeloze. Vrezen hier dan in de kwade zin des woords genomen, dus terugdeinzend, weigerachtig vanwege een kwade consciëntie.

En dat zou hier nog niet eens vreemd zijn ook, want wanneer men de wijze van opstellen van Salomo nagaat, ziet men dat hij steeds eerst de Godzalige noemt, en daarna de goddeloze. Dan staat degene, die zweert, onder de goeden, en degene, die de eed vreest, onder de goddelozen.

4. Dan werpen de Mennonieten verder nog tegen: *Het eedzweren is in het Nieuwe Testament uitdrukkelijk afgeschaft en verboden*. En daartoe brengen zij twee bewijsplaatsen bij, welke wij hier eerst samen zullen noemen, om ze ook tegelijk te kunnen beantwoorden (Matth. 5:33-37): "Gij hebt gehoord, dat van de ouden gezegd is: gij zult de eed niet breken, maar gij zult de Heere uw eden houden. Maar Ik zeg u: Zweert ganselijk niet, noch bij de hemel, omdat hij is de troon Gods; noch bij de aarde, omdat zij is de voetbank Zijner voeten; noch bij Jeruzalem, omdat zij is de stad des groten Konings. Noch bij uw hoofd zult u zweren, omdat gij niet één haar kunt wit of zwart maken. Maar laat zijn uw woord ja, ja; neen, neen; wat boven deze is, dat is uit den boze." En Jak. 5:12: "Doch vóór alle dingen, mijn broeders, zweert niet, noch bij de hemel, noch bij de aarde, noch enige andere eed; maar uw ja zij ja; en het neen, neen; opdat gij in geen oordeel valt."

Ons antwoord hierop is: De Heere Jezus en Jakobus verbieden hier het eedzweren niet in volstrekke zin, want dit zou in strijd zijn met de door ons reeds eerder genoemde schriftplaatsen, en ook met Gods wet. De Heere Jezus en Jakobus verbieden hier dat eedzweren, hetwelk bij de Joden gewoonte was.

De Joden waren gewoon om zeer lichtvaardig en in alle voorkomende beuzelarijen te zweren. Zij achtten dit geen zonde te zijn, als de eed maar niet geheel vals was. Voorts gebruikten de Joden daarbij ook zeer ongeoorloofd formules. Zij zweerden bij de hemel, bij de aarde, enz. Ook bij de godsdienst, bij het wetboek van Mozes, en bij het leven van hun meerderen. Daarbij hadden zij tevens enige vreemde bepalingen, waardoor een eed in meerdere of mindere mate verbindend werd (Matth. 23:16-22). Naar onze gedachte ziet Jezus op deze losse wijze van omgang met de eed en ook het breken er van, als Hij zegt: "Maar gij zult de Heere uw eden houden" (vers 33).

Christus en Jakobus verbieden algeheel het zweren bij enig schepsel, bij de hemel, de aarde enz. En ook het lichtvaardig en valselijk zweren. Dat men "ja" zwoer, en "neen" deed. En wanneer de Heere Jezus en Jakobus zeggen: "Maar laat zijn uw ja, ja, en uw neen, neen; al wat boven deze is, dat is uit de duivel", dan bedoelen zij daarmede dat een ieder in het gewoon gesprek, in de normale omgang met elkander geen sterkere bevestiging dient te gebruiken dan ja en neen. Want het zweren in het gewoon gezelschap is altijd lichtvaardig en daarom uit den boze. Daar wordt geen noodzaak tot de eed gevonden. Ook wijst Christus aan wat het middel is om een eed te ontgaan. Men moet zó oprecht zijn in woorden en daden, dat elk ervaart dat ons ja altijd ja, en ons neen altijd neen is. Dan zal men ons ja en neen voor een eed houden. En al wat daarboven is, is lichtvaardig zweren. Wanneer wij dan genoodzaakt worden iets met een

eed te bevestigen, is dat uit den boze. Dan heeft het zijn oorsprong uit de zonde en uit de boze, die de eerste valse eed deed (Gen. 3).

Bezien wij nu hoe men niet mag zweren (vraag 102). Deze vraag van de onderwijzer richt zich tegen de roomsen, die zeer lichtvaardig met de eed omgaan. Zij zweren ook bij de heiligen, zoals Maria, Paulus, Petrus, Franciscus, Christoffel, Antonio de Padua enz. Ja, bij het Evangelie, bij levenloze dingen als crucifixen, relikwieën enz.

Aan de hand van het antwoord van de onderwijzer zullen wij hier aanwijzen:

- hoe men niet
- en waarom men zó niet zweren mag.

Allereerst zien wij de ontkenning van de onderwijzer in algemene zin, dat men bij geen heiligen of enig ander schepsel een eed mag zweren. Op de vraag: ***Mag men ook bij de heiligen of bij enige andere schepsel en een eedzweren?*** Antwoordt hij volmondig: ***neen***. Het mag niet geschieden.

Voorts letten wij op de redenen, welke de onderwijzer in het vervolg van zijn antwoord voor deze ontkenning nog in het bijzonder geeft.

De onderwijzer zegt daar dat het zweren van een eed *een godsdienstig werk is, dat bij niemand mag geschieden, dan aan Wie Goddelijke eer moet worden bewezen*. Want Deze moet overalteenwoordig, alwetend en bij de zweerder zijn, en tevens ook almachtig, rechtvaardig en getrouw. Hij moet elk mens in zijn zweren zien, ja hem altijd blijven zien. Ook moet Hij het oordeel in Zijn hand hebben om dit over de valse zweerder of over degene, die de eed niet houdt, te kunnen brengen, wanneer dit Hem behaagt. En dat dit alle Goddelijke eigenschappen zijn, is uit het verhandelde genoegzaam gebleken.

Uit dit alles besluit de onderwijzer dan: ***Welke eer aan geen schepsel toebehoort***. God is een jaloers God, Hij bedreigt en straft deze zonde zwaar, hetgeen wij zien in de volgende schriftplaatsen.

- Jozua 23:7: "Gedenkt ook niet aan de naam hunner goden, en doet er niet bij zweren, en dient hen niet."
- Jeremia 5:7: "Hoe zou Ik over zulks u vergeven? Uw kinderen verlaten Mij en zweren bij hen, die geen God zijn."
- Amos 8:13-14: "Te dien dage zullen de schone jonkvrouwen en de jongelingen van dorst versmachten; die daar zweren bij de schuld van Samaria, en zeggen: Zo waarachtig als uw God van Dan leeft, en de weg van Berséba leeft. En zij zullen vallen en niet weder opstaan."
- Zefanja 1:5: "Die zich nederbuigen op de daken voor het heil des hemels, en die zich nederbuigende zweren bij de Heere, en zweren bij Malcham."
- Voorts nog Genesis 31:53 en 1 Koningen 19:2.

Aldus aangewezen hebbende hoe en bij wie men niet mag zweren, is het van geen betekenis wat de roomsen tegen deze waarheid inbrengen, of wel ter handhaving van hun dwalingen zeggen. Ook zullen wij hier nog enige vragen omtrent de eed beantwoorden.

Letten wij eerst op de tegenwerpingen van de roomsen.

1. Dezen zeggen: *Wij zweren niet bij de schepselen, maar bij God, Die Zich in de schepselen vertoont*.

Wij antwoorden: Zo spreken de Joden en de heidenen ook om hun afgodendienst te verschonen. Evenwel verbiedt Jezus het (Matth. 5:34): "Zweert ganselijk niet; noch bij de hemel" enz. Zie ook Jak. 5:12. Want daaruit zou voortvloeien dat men bij elk

schepsel, niets uitgezonderd, zou mogen zweren. Want er is geen schepsel zó gering, of voor één, die ogen heeft, vertoont er zich iets in van Gods kracht en Goddelijkheid.

2. Voorts werpen zij dan tegen, *dat in de Bijbel staat dat heilige mannen wel bij schepselen gezworen hebben*. Bijvoorbeeld David, die bij zijn ziel zwoer (Psalm 7:5-6): "Indien ik kwaad vergolden heb die, die vrede met mij had. Zo vervolg de vijand mijn ziel en achterhale ze, en vertrede mijn leven ter aarde, en doe mijn eer in het stof wonen."

Wij antwoorden: Dit is wel een eedzweren, en David noemt daarbij wel zijn ziel, maar het is geen eed bij zijn ziel, maar bij God. Want aan het oordeel Gods onderwerpt David zijn ziel indien hij valselijk zweert.

3. Voorts noemen zij Jozef, die zwoer bij het leven van Farao (Gen. 42:15-16): "Zo waarlijk als Farao leeft" enz.

Wij antwoorden: Alle hoge betuigingen en bevestigingen van een zaak zijn nog geen eedsformule. Men kan omtrent een zaak bevestigen dat deze de waarheid is of zal zijn, door deze te vergelijken met een zaak, waarvan men weet dat deze de waarheid is, en welke men niet gaarne anders zou willen hebben. Daarom behoeft men dan bij zulk een zaak nog niet te zweren. Dit dacht ons het geval te zijn met Jozef in deze tekst (Gen. 42:15-16). Eveneens met Hanna (1 Sam. 1:26), met David (1 Sam. 20:3), met Ithai, de Gethiet (2 Sam. 15:21), met de vrouw te Thekóa (2 Sam. 14:19), en ook met Abigaïl, (1 Sam. 25:16).

Maar aangenomen nu dat dit wel eden bij schepselen waren, dan wordt dit in deze plaatsen slechts verhaald *quid facti fed, non quid juris*, dat is: *als feit, niet als wet*. Wat zij gedaan hebben, niet wat zij hadden moeten doen. Dit maakt dus de zaak niet goed. En zulks te meer niet daar deze boze gewoonte in die tijd overal dikwijls plaats had. Wij moeten handelen naar Gods inzettingen, niet naar het voorbeeld van schepselen (Ezech. 20:19).

4. Tenslotte zeggen zij dan nog: *Paulus heeft gezworen bij de roem, die hij had in Christus Jezus* (1 Kor. 15:31): "Ik sterf alle dagen; hetwelk ik betuig bij onze roem, die ik heb in Christus Jezus, onze Heere."

Wij antwoorden: Paulus verstaat door zijn roem de Heere Zelf. Zulk een naamverwisseling wordt dikwijls inde Schriftgebruikt. Bijvoorbeeld Deut. 10:21: "Hij is uw lof", en Jer. 17:14: "Gij zijt mijn lof", enz. En indien Paulus al gezworen heeft bij de roem van zijn apostelschap, dan heeft zijn eed hierin bestaan, dat God, indien hij valselijk zwoer, hem van dat pand ontzetten mocht.

Wij merkten op dat uit het verhandelde nog enige vragen voortspruiten.

De eerste vraag is: *Mag men met ketters en anderen, die bij heiligen of afgoden zweren, wel verbonden onder ede aangaan?* En moet men ook aan zulken de eed houden?

Antwoord: Dat men met zulken onder ede verbonden aangaan mag, schijnt ons geoorloofd te zijn. Want dit deed Abraham met Abimelech (Gen. 21:23-24). Dit deed ook Izak met Abimelech (Gen. 26:28), en Jakob met Laban (Gen. 31:53). De reden is deze, dat men slechts de eed van getrouwheid afvordert, niet de wijze waarop zij die doen.

Dat men ook de aan hen gedane eed moet houden, is zeer duidelijk. Dit tegen de papisten. Want het houden van de eed is een daad van godsdienst, van gerechtigheid en

van waarheid. Daarom mag men geen huwelijk verbreken wegens ongeloof of ketterij (1 Kor. 7:13-14).

Ook heeft de Heere dit verbreken van de eden schrikkelijk gestraft. Wij zien het in Israël ten aanzien van de inwoners van Sichem (Gen. 34 en 49). In Saul ten aanzien van de Gibeonieten (2 Sam. 21:1). En in Zedekia ten aanzien van Nebukadnézar (Ezech. 17).

2. De tweede vraag is: *Mag men de Mennonieten wel toestaan dat zij als man de waarheid bevestigen, in plaats van een eed te doen?*

Dit is een ongegronde angstvalligheid in hen. Maar men mag van hen niets vergen dat zij zullen doen tegen hun dwalende consciëntie in, want deze verbindt ook. Maar wanneer zij leugenachtig handelen tegen hun wijze van bevestigen in; dan zijn zij even strafbaar en eerloos als meinedigen.

3. De derde vraag is: *Mag men in een eed wel dubbelzinnige woorden gebruiken, waarbij dan wel de formule behouden blijft?* Dit leren de Jezuïeten.

Wij antwoorden: De Heere veroordeelt dit in Zijn Woord zeer uitdrukkelijk (Jer. 9:5). En Paulus zegt (2 Kor. 4:2): "Wij hebben verworpen de bedekselen der schande, niet wandelende in arglistigheid." Het is zonder meer een leugen wanneer men anders spreekt dan men meent. Het is ook geheel tegen het doel van de eed in, welke dient om de geschillen te doen ophouden (Hebr. 6:16). Door zulk eedzweren worden de geschillen vermeerderd en wordt de waarheid verduisterd.

Ook zouden, indien zulk eedzweren zou zijn toegestaan, vele Godzalige martelaren de moordenaars van hun eigen leven zijn geweest. De Jezuïeten leren ons met deze beweringen, dat wij hen nooit moeten geloven, ondanks de duurste eden.

4. De laatste vraag is dan: *Moet men alle gedane eden houden? En wanneer men deze naar Gods Woord niet houden mag, wat moet men dan doen?*

Ons antwoord is, dat men alle afgelegde eden in een zaak, welke niet zondig is, beslist moet houden. Ook al zijn deze eden onbedachtzaam of lichtvaardig geschied, ja al werd men er toe gedwongen en al zijn deze tot grote schade en nadeel voor onszelf of de onzen, enz. Want dit gebiedt de Heere in Zijn Woord volstrekt (Num. 30:2): "Wanneer een man de Heere een gelofte zal beloofd, of een eed zal gezworen hebben, zijn ziel met een verbintenis verbindende, zijn woord zal hij niet ontheiligen. Naar alles, wat uit zijn mond gegaan is, zal hij doen."

Ook is er geen vergelijking mogelijk tussen het verkorten van de heerlijkheid des Heeren door meinedigheid, en ons eigenbelang, ook al zou onze schade nog zo groot zijn (Psalm 15:4): "Heeft hij gezworen tot zijn schade, evenwel verandert hij niet."

Vraag. *Maar als men een eed gedaan heeft, welke men niet houden mag, wat moet men dan doen?*

- Wij antwoorden hierop, dat als men een eed gedaan heeft ten aanzien van een zondige zaak, welke strijdt met de eer van God, mag men deze niet houden. Men moet Gode meer gehoorzaam zijn dan de mensen (Hand. 5:29). David (1 Sam. 25:22-23), Herodes (Matth. 14:7) en de veertig Joden (Hand. 23:12) mochten hun eden niet houden.
- Ook als *een ander* de voorwaarden, waarop de eed is gedaan, verbreekt, behoeven wij deze eed niet meer te houden, want hij is reeds verbroken (1 Kor. 7:15).

In dergelijke gevallen hebben zulken met schaamte en vernedering voor God hun onbedachtzaamheid te belijden. Zij mogen niet rusten vóór zij verzoening hebben gezocht en gevonden in het bloed van Jezus. Dan zullen zij ook zien dat zij bewaring

nodig hebben om geen dubbele zonden te doen, namelijk een eed te doen over een kwade zaak en dan deze nog te houden ook. Wanneer Herodes op deze wijze op zijn eed teruggekomen was, dan zou dit het hoofd van Johannes de Doper niet hebben gekost.

B. Nu zullen wij nog bezien *wat met dit eedzweren verboden wordt en wat geboden wordt.*

Eerst bezien wij de zonden, die verboden worden. Verboden worden hier de zonden in het gericht.

A. Hier noemen wij de zonden van overheden.

1. Want hier wordt verboden het verbreken van eden of verbonden, welke men met bondgenoten heeft gemaakt. En dat zonder dat deze bondgenoten de voorwaarde van de eed eerst verbroken hebben. Zulks mag om geen oorzaak of onder welk voorwendsel ook geschieden. Zelfs al zouden het ketters zijn en al hadden zij bij de heiligen en de afgoden gezworen.
2. ***Wij hebben het ongenoegen Gods daarover gezien in het sluiten van de vrede met Spanje in 1648.*** *Wij hadden toen een verbond met Frankrijk, dat wij zonder Frankrijk geen vrede met Spanje zouden sluiten, en deden het echter toch. Zeeland gaf daarom in deze geen toestemming, en toen wij een dankdag voor deze vrede hielden, schreef men aldaar een biddag uit, opdat deze zonde aan Nederland niet mocht worden toegerekend.*
3. Ook wordt de overheid hier verboden eden af te eisen van geheel onwetenden of in het verstand gekrenkten, of van wie men weet dat zij vals zullen zweren. Of ook dat men twee partijen onder ede zet, waarvan men weet dat ten minste één er van vals zweren moet.
4. Voorts wordt hier verboden dat men de eed te schielijk eist, zonder dat men ten uiterste heeft onderzocht om op een andere wijze achter de waarheid te komen. Of ook dat men het doet om op die wijze van een verder werk van onderzoek ontslagen te zijn.
5. Verboden wordt hier ook dat men de mensen, wie men de eed afeist, eerst niet voldoende onderricht aangaande het gewicht van dit stuk. Ook ten aanzien van hetgeen God van de hemel over hen zal brengen indien zij valselijk zweren of hun eden niet houden.

B. Nu bezien wij de zonden van de onderdanen, welke ten aanzien van het gericht worden verboden.

1. Verboden wordt hier niet Godzaliglijk te zweren (naar het woord van de onderwijzer), dat men dus zweert zonder kennis en vreze Gods in het hart.
2. Verboden wordt ook dat men niet bij de Naam van God zweert, maar op een andere, verkeerde manier, gelijk wij reeds zagen.
3. Verder wordt hier, aan de hand van het antwoord van de onderwijzer, ***verboden te zweren zonder dat de overheid of anderszins de nood het vordert.*** Wanneer men dus ongeroepen, roekeloos en lichtvaardig handelt ten aanzien van de eed.
4. Ook wordt verboden dat men niet zweert om trouw en waarheid te bevestigen, maar geveinsd, valselijk, ontrouw, met onwaarheid of bedrog. Onder dit verbod valt ook dat men niet zweert met het hoge doel: de bevordering van Gods eer en de, zaligheid van de naaste. Dat men integendeel zaken bezweert, welke tegen God en Zijn gebod zijn, en dus tot oneer van God. Ook zaken bezweert, welke ingaan tegen de welvaart van de naaste, tot zijn schade en verderf.

5. Maar hier wordt ook verboden dat men aan de overheid de geoorloofde eed hardnekkig weigert. Want door zulk weigeren verbreekt men de ordinantie Gods. God heeft deze ingesteld om een einde aan de geschillen te maken.
6. Hiertoe behoort ook wanneer er onderdanen zijn, die in de mogelijkheid verkeren om in enige zaak aan de overheid helderheid te geven, waardoor de eden kunnen worden vermeden, en dit niet doen en ook niet willen doen.

Ten tweede. Maar letten wij nu ook nog op de zonden, welke buiten het gericht plaats hebben, naast de reeds genoemde zonden van de onderdanen ten aanzien van de overheid. Dus de zonden van mensen tegenover elkaar.

a. Dan worden allereerst verboden de zonden, welke in direct verband met de eed staan.

1. Dus het verbreken van gedane eden. Of zij op een behoorlijke wijze, dan wel lichtvaardig gedaan zijn, indien de zaak niet zondig is, moet de eed gehouden, hoe zou het zelfs tot eigen schade zijn.
2. Eveneens wordt verboden het houden van zondige en verkeerde eden, hetwelk dubbele zonde is.
3. Ook alle zweren in de gewone gesprekken. Al is het dat het uit gewoonte voortkomt en men niet meer weet wat men doet. Maar niet minder worden hier verboden alle veroorzakende of indirecte zonden, welke tot de eed aanleiding geven.
4. Hier wordt verboden dat men God niet vreest en dientengevolge ook de eed niet vreest. Ja, hier wordt verboden dat men zijn naaste niet liefheeft. De vreze Gods en de liefde tot de naaste moesten zaken zijn, welke de eed niet noodzakelijk deden zijn; maar het ontbreken er van geeft juist oorzaak tot de eed.
5. Verboden wordt hier voorts alle onoprechtheid in hart en daden. Alle dubbelzinnigheid, of ook dat men zonder de woorden te veranderen toch iets anders bedoelt dan men zegt. Dit geldt voor de samenleving met de naasten, voor beroep en koopmanschap enz. Wanneer bij ieder zijn ja gewis en altijd ja was, en zijn nee altijd nee, wat zou er dan een reden voor de eed zijn weggenomen.
6. Verboden wordt hier ook alle twistgierigheid tinongemakkelijkheid in het humeur. Hiertoe behoort ook dat al te zeer op zijn recht staan. Salomo zegt (Pred. 7:16): "Weest niet al te rechtvaardig."

b. Ook past het zeer om hier te spreken van de zonden ten aanzien van geloften en de daaruit voortvloeiende verbintenissen aan de Heere. Bezien wij dan de zonden betreffende de geloften aan de Heere.

1. Hier wordt verboden dat men geen geloften aan de Heere doet. Daartoe moet ook gerekend worden alle enghartigheid ten aanzien van de Heere. Dus wanneer men gieriger wordt bij het aanwassen van het vermogen. Wanneer men van de eerstelingen van al zijn inkomsten niets voor de Heere heiligt. Ook wanneer men zich voor de dag des Heeren niet bedaard neerzet om de weldaden te overwegen, welke de Heere schonk, opdat men te meer met een uitgebreid hart zijn gaven zal mogen vergroten. Dit bedoelt Paulus wanneer hij schrijft (1 Kor. 16:2): "Dat op elke eerste dag der week een iegelijk weglegge" enz. Ook behoort hiertoe alle luiheid, traagheid, geesteloosheid, ijverloosheid en werkeloosheid des harten in tijden van duisterheid, dodigheid, bestrijdingen, drukkende of dreigende tegenheden en verzoeking. Dat het hart er ver van is om het werk ter hand te nemen en dus op de Heere te wachten in Zijn bijzondere instellingen.
2. Verboden wordt hier ook het doen van alle onbedachtzame en schielijke geloften. Hiertoe behoort dat men niet op een bedaarde wijze overweegt hetgeen in het hart

opkomt wat betreft het doen van een gelofte. Of dat men daarover eerst niet met verstandige Godzaligen spreekt. Dan spant men soms zichzelf een strik, en daaruit vloeit ook dikwijls het breken van de geloften voort, omdat men de zaak niet recht met de Heere overwogen heeft.

3. Verboden wordt hier alle werk in eigen kracht. Dat men geloften doet boven eigen staat en vermogen. Wanneer het in een opwelling gebeurt, wanneer men meent daartoe iets te hebben, maar wat men niet nakomen kan. Wanneer men geen oog heeft voor eigen diepe onmacht of kleine kracht en de trouweloosheid van eigen hart. En dus ook niet voor het licht, de leiding en de sterkte van Jezus, welke allernoodzakelijkst zijn, maar men deze niet inroept.
4. Verboden wordt hier voorts het verbreken of niet nakomen van aan de Heere gedane geloften. Hiertoe behoort zowel het houden van verkeerde geloften, dat men hierop niet in vernedering terugkomt, als het niet houden van goede geloften (Pred. 5:3-4).
5. Voorts alle heimelijke tornen aan de betaling van gedane geloften. Ook de engheid des harten in de betaling of het heimelijk berouw over gedane geloften (Mal. 1:14).

Bezien wij verder *de zonden in zulke verbintenissen aan de Heere*. O vrienden, wat liggen daar een verbroken eden. Wij zullen slechts de voornaamste noemen, waaraan elk onzer schuldig staat.

1. Hier wordt verboden dat men het verbond met God verwaarloost, dat in de Doop zo plechtig is aangegaan en bij menig Avondmaal en op biddagen is vernieuwd. Tot dit verwaarlozen behoort dat men daarvan de zwaarte niet gevoelt en er geen indruk des harten van heeft. In het natuurlijke weten wij allen wel dat het anders is, maar o, wat baart het weinig zorg en bekommring. En daaruit volgt dat ook verboden is die sterke zorgeloosheid des harten. Want daardoor denkt men niet eens aan deze band van verplichting.
2. Voorts wordt hier verboden dat men zijn verbintenissen aan de Heere verbreekt en niet houdt. Hieraan maakte Israël zich schuldig (Psalm 78:36-37): "En zij vleiden Hem met hun mond, en logen Hem met hun tong. Want hun hart was niet recht met Hem, en zij waren niet getrouw in Zijn verbond." Hiertoe behoort het kiezen van de dienst der wereld en der zonde, en dit tegen hetgeen men gezworen heeft. Namelijk, *de wereld te zullen verlaten, de oude natuur te zullen doden en in een nieuw en Godzalig leven te zullen wandelen. Dat men voortaan ook gezind is om waarachtige dankbaarheid jegens God de Heere te bewijzen en voor Gods aangezicht oprecht te wandelen*. Ja, dat men een naarstig voornemen heeft om de vromen hartelijk te beminnen, als waarmede de ziel in Christus nauw verenigd is, en ook al de naasten lief te hebben.
3. Onder wat hier verboden wordt, behoort ook dat men blijft wie men is. Dat men dus zijn verbond met de dood en zijn voorzichtig verdrag met de hel houdt en het niet verbreekt. O vrienden, wat heeft zulk een meinedige te wachten, die zo menigmaal zweert - bij het Heilig Avondmaal -: *"Daartoe helpe mij de almachtige God en Vader van onze Heere Jezus Christus door Zijn Heilige Geest. Amen"*?

Beschouwen wij vervolgens nog in het kort de deugden, welke hier geboden worden.

Letten wij daarbij allereerst weer op de deugden in het gericht.

A. En wel de deugden, welke hier aan de overheden worden geboden.

De overheden wordt hier geboden alle wettige verbonden met alle volkeren aan hun zijde getrouw te houden. Ook alle angstvalligheid, omzichtigheid en bedachtzaamheid in het vorderen van de eed. En zulks uit liefde en vreze voor God in de eed, en uit liefde tot de zielen van hun onderdanen.

B. Maar bezien wij ook de deugden, welke de onderdanen worden geboden ten aanzien van het gericht.

Hun wordt geboden op een duidelijke oproep in zaken van groot belang de Heere heilig te zweren. En dit ook gewillig te doen en meteen ruim hart. In een goede zaak mag men aan de overheid een goede eed niet weigeren, maar moet men haar ten dienste staan met een ruim hart. Dat wil zeggen dat men zo zal zweren, en niet anders, dat zelfs geen haar op het hoofd achterdochtig is ten aanzien van zijn eed. Men moet bereid zijn zó diep in de modder te graven en uit te diepen tot men het reine welwater vindt. Dus moet een mens, zal hij een eed doen, in alles rondom helder zijn, anders moet hij het laten ten koste van alles.

Ten tweede, bezien wij nu nog de deugden, welke buiten het gericht vallen en hier geboden worden. Want naast de in het gericht geboden deugden, welke ook handelen over zaken van mens tot mens, wordt hier voorts geboden dat men alle eden in onzondige zaken, hoe ook gedaan, volstrekt zal houden en nakomen, al zou men er ook de grootste schade door lijden.

1. Dan wordt hier ook geboden dat men alle zondige en verkeerde eden zal verbreken, en wel met schaamte en vernedering, met belijdenis van schuld en het zoeken en vinden van verzoening in het bloed van Jezus. En dit opdat men de zware en zondige gevolgen, welke in zulk een eed liggen, zal tegenhouden.
2. Voorts zal men afstaan van en laten varen al die ambten en betrekkingen, waarin de eed geëist wordt en welke men naar die eed niet kan bedienen of volbrengen. Wanneer men van die eed niet ontslagen kan worden en er geen verandering komt, is dit veel beter dan steeds met een bezwaard gemoed daarin te moeten verkeren (Jes. 1:16-18).
3. Hier wordt geboden God en de eed te vrezen, en de naasten hartelijk lief te hebben door hen voor de eed te hoeden. Dat wil zeggen, hier wordt geboden alle oprechtheid van hart en daden in de samenleving met de naasten. Des mensen ja moet ja, en zijn neen moet neen zijn in alle zaken en altijd.
4. Ook moet de mens, zo veel hem mogelijk is, vrede houden met alle mensen. Hij moet een gemakkelijk humeur hebben en veel van zijn recht afstaan.

Letten wij tenslotte nog op *de deugden in de geloften en de verbintenissen aan de Heere*.

Bezien wij de deugden in de geloften aan de Heere, dan wordt hier *geboden* een uitgebreidheid des harten tot de Heere, dat niets ons te dierbaar is voor Hem, maar dat men met alles de Heere wil dienen.

- (1) Daartoe behoort dat men zijn geloften doet in de sterkte des Heeren. Dat men daartoe in het bijzonder de sterkte van de Middelaar aangrijpt. Wat is hierbij toch zeer noodzakelijk een gevoelige ontdekking van onze onmacht, verkeerdheid en trouweloosheid. Geboden wordt hier dat royaal zijn in het geven, de getrouwheid in de eerstelingen van al onze inkomsten. De Heere zegt (Mal. 3 :. 10): "Brengt al de tienden in het schathuis, opdat er spijs zij in Mijn huis; en beproeft Mij nu daarin, zegt de Heere der heirscharen, of Ik u dan niet zal opendoen de vensteren des hemels, en u zegen afgieten, zodat er geen schuren genoeg wezen zullen."
- (2) Voorts wordt hier geboden dat men zijn gedane beloften zal betalen (Psalm 76:12-13): "Doet geloften en betaalt ze de Heere uw God, allen u die rondom Hem zift. Laat hen Die, Die te vrezen is, geschenken brengen; Die de geest der vorsten als druiven afsnijdt; Die de koningen der aarde vreselijk is." En Pred. 5:3-4:

"Wanneer gij een gelofte aan God zult beloofd hebben, stel niet uit dezelve te betalen; want Hij heeft geen lust aan de zotten; wat gij zult beloofd hebben, betaal het. Het is beter dat gij niet belooft, dan dat gij belooft en niet betaalt."

- (3) Tot de hier geboden deugden behoort zowel het breken van verkeerde geloften als het houden van de goede. Alsook de hartelijke blijdschap in de gedane beloften. Wanneer de rechtvaardige wel gesteld is, is hier ook blijdschap in recht te doen.

En wat de deugden in de verbintenissen aan de Heere betreft, zullen wij hier slechts het voornaamste noemen.

- Hier wordt geboden dat men de verbondseed aan de Heere, gedaan in Doop; Avondmaal, op biddagen enz., zal houden en bevestigen. Daartoe behoort ook dat men deze plechtige verbintenissen bij zichzelf veel nagaat en gedurig overdenkt. Ook dat men veel zijn ontrouwheid en schuld in deze ziet, opdat de weg der verzoening in het bloed van Jezus dierbaar zijn zal voor de ziel, en zeer dierbaar zal worden geschat. Opdat men in dat bloed gewassen worden mocht om weer op te staan en weder te keren (2 Tim.2 :19): "Een iegelijk, die de Naam van Christus noemt, sta af van ongerechtigheid."
- Hier wordt verder geboden dat men zichzelf in waarheid en getrouwheid met eden voor eeuwig aan de Heere zal verbinden. En dit in de sterkte van Jezus, alleen door Zijn licht, leiding, kracht en getrouwmakende genade. Dat men zelf aan de Heere zal zweren, met de vijf steden in Egypteland (Jes. 19:18) en met de kerk zal zeggen en met de hand zal schrijven (Jesaja 45:5): "*Ik ben des Heeren.*"

Toepassing

En ziet hier dan vrienden, nog in het kort en met een enkel woord gezegd wat een verbreker van eed en verbond, of wat een valse zweerder te wachten heeft.

O, welke een vloeken hangen er in het tijdelijke reeds boven het hoofd van zulk een mens in het bijzonder; maar ook boven zijn huis, zijn familie en goederen, ja over zijn houten en stenen, waarmede zijn huis gebouwd is (Zach. 5:4): "Ik breng vleze vloek voort, spreekt de Heere der heirscharen, dat hij kome in het huis van de dief en in het huis desgenen, die bij Mijn Naam valselijk zweert; en hij zal in het midden zijns huizes overnachten en hij zal het verteren, met zijn houten en zijn stenen." Ja, wat heeft ook in het algemeen een land te wachten, waar de zonden van het lasterlijk zweren of de meinedigheid op rusten. Och vrienden, al worden er nog mensen bekeerd, de Heere dreigt (Amos 8:9-12): "En het zal te dien dage geschieden, spreekt de Heere HEERE, dat Ik de zon op de middag zal doen ondergaan, en het land bij lichten dage zal verduisteren. En Ik zal uw feesten in rouw, en al uw liederen in weeklage veranderen, en op alle lenden een zak, en op alle hoofd kaalheid brengen; en Ik zal het land stellen in rouw, als er is over een enige zoon, en deszelfs einde als een bittere dag. Ziet, de dagen komen, spreekt de Heere HEERE, dat Ik een honger in het land zal zenden; niet een honger naar brood, noch dorst naar water, maar om te horen de woorden des Heeren. En zij zullen zwerven van zee tot zee, en van het noorden tot het oosten; zij zullen omlopen om het woord des Heeren te zoeken, maar zullen het niet vinden."

O vrienden, wie weet wat ons nog boven het hoofd hangt! Want de godloochening in het onoprecht zweren of het breken van eden is tot aan de hemel geklommen. Zal God zulk een land en zulk een mens onschuldig houden? O nee mens, de nageslachten van zulken kunnen nog verteren door de armoede en de vloek, dat al hun rijkdommen verrotten.

En daarbij komt nog het eeuwig oordeel, dat zulken hebben te wachten. Moeten zij nu gedurig afleiding zoeken vanwege een van hun zonden getuigende consciëntie, daar zij anders geen rust hebben, en kunnen zij deze nu reeds menigmaal niet vinden? Wat zal dan toch die eeuwige onrust inhouden, waarin geen enkele verkwikking meer zal zijn! Dan, als die hulp waarlijk en in al haar kracht komt en nederdaalt van God almachtig, welke zij in de eed van God gebeden hebben.

A. Maar vrienden, wat staat hier elk onbekeerd mens toch schuldig! En de arme mens weet het niet eens! Wat liggen er een geloften en verbintenissen aan de Heere, welke nu nog openstaande schulden zijn.

1. Gaat uw weg eens na, vrienden. Hebt ge u nooit met geloften aan de Heere verbonden? Bent u nooit ziek geweest en nabij de dood? Hebt u toen nooit het voornemen in uw hart gehad dat gij, zo u weer opstaan mocht, anders en beter zou gaan leven? Dat ge u tot de Heere zoudt bekeren, ander gezelschap zou zoeken, deze en die zonde niet meer zou doen, de vromen niet meer zou smaden, maar hen veeleer zoeken? O, menigeen wil dan de dood des oprechten sterven.
2. Bent u nooit in engten of gevaren geweest of onder zware tegenspoeden? Kwam het toen nooit in uw hart op, dat als God u zou redden, gij uw geld aan bepaalde dingen niet meer zou verkwisten? Hebt u toen nooit gedacht of in uw hart gezegd: *Nu verlaat ik deze of die zonde. Ik ga niet meer naar de herberg, ik speel niet meer en ik drink niet meer?*
3. Bent u allen gedoopt? Vrienden, heeft iemand uwer ooit zijn Doop herroepen? Ja, blijft u niet bij de leer, welke de hoofdsom van de leer des Doops is? En daarmede bevestigt u immers de eed, welke in uw naam is gedaan, *dat gij de wereld zoudt verlaten, uw oude natuur zoudt doden en in een nieuw, Godzalig leven zoudt wandelen!*
4. En wat betreft het Avondmaal en de biddagen. O, wat liggen er een plechtige eden en verbintenissen. Wij allen, niemand uitgezonderd, zijn menigmaal tussen de stukken doorgegaan en zijn onder de vloek en onder de eed gebracht, willens of onwillens, wetens of onwetens.

En vrienden, ziet u nu niet dat u verbrekers zijt van verbond, eed en beloften? Dat u ontrouw geweest zijt aan die God, Die u gedragen, zichtbaar welgedaan heeft, ja Zijn goedheid en trouw aan u duidelijk heeft betoond? Mocht de Heere uw ogen daarvoor eens recht openen. Zucht daar toch om, zoals die blinde: "Heere, dat ik ziende mocht worden."

En weet dan ook, dat het ten aanzien van een mens, die in algemene zin nog lust heeft tot behoud van zijn ziel, niet te ver kan gekomen zijn om nog bekeerd te worden.

Maar weet ook, en gelooft het toch, dat wanneer u geen licht in uw zonden zoekt en krijgt, het oordeel Gods dan niet zal sluimeren. O, er zal een tijd komen, dat het oordeel zich daarhenen zal wentelen als de wateren (Amos 5:24). En o mens, wanneer u de Heere in waarheid zoekt, Hij zal van u gevonden worden. In deze weg zou u de vergeving der zonden genieten en de eeuwige toorn van God ontvlieden. Och, was u toch met de rechte eigenliefde voor uw arme ziel bezet!

B. Zoekende zielen, ziet hier welke uw weg is om door te breken. Want vroeg of laat, als de tijd uws levens nog verlengd wordt, zult u toch die ene stap moeten doen. U zult moeten verbreken alle verbonden met de dood, met de hel en met uzelf. U zult die af moeten zweren en daarvan voor God afstand moeten doen. En u zult op de aanbieding van God in Christus uzelf onvoorwaardelijk aan de Heere Jezus moeten overgeven,

zonder iets achter te houden. U zult u met ede voor eeuwig aan Hem moeten verbinden, ja zweren dat u Zijn wegen kiest, in welke het Hem belieft u tot de heerlijkheid te leiden. Vrienden, ik zeg het met nadruk, aan deze ene stap hangt alles. Zonder deze, wat u verder ook hebben mag, gaat u verloren.

Daarom, laat uw vrees u toch niet terughouden als ge u voelt opgewekt om u aan de Heere over te geven, zo ellendig als u bent. Dan is het toch duizendmaal beter om toe te tasten en mis te grijpen, dan al dat gedraal, dat men zich door vrees laat terughouden.

Gij zult u zo lang aan Jezus en in Zijn dienst moeten aanbieden en overgeven, tot u gevoelt dat u aangenomen wordt. O, zweert toch de Heere in waarheid, in recht en in gerechtigheid (Jer. 4:2).

C. Kinderen van God, die uzelf met ede aan de Heere hebt verbonden, en die ook, wat de grond van uw genadestaat betreft, niet liegen zult.

- (1) O, waakt toch tegen de onbedachtzaamheden van uw hart, en zucht toch veel om het licht en de leiding van de Geest van Jezus in al uw wegen en in uw omgang met de mensen. Want indien het iemand past, dan past het u wel dat u uitblinkt in oprechtheid in handel en wandel. Het past u, dat uw ja altijd en in alles ja is, en uw neen altijd neen. Ja, dat al uw daden zo zijn, dat zij van nabij mogen worden gezien wat betreft de algemene oprechtheid daarin. Wat zoudt u dan veel zonden voorkomen, en wat staat u anders zelf schuldig. Hebt u anders geen redenen om de oorzaak van anderer zonden bij uzelf te zoeken?
- (2) Tot uw heiligheden de vertedering van uw hart voor de Heere moogt u weten, dat uw zonden en ontrouweden, waarover uw ziel begeert te treuren, nooit de eed, het verbond en de getrouwheid van God zullen verbreken. De Heer heeft de onveranderlijkheid van Zijn raad over u ten goede met een eed bevestigd, opdat u een sterke vertroosting zou hebben (Hebr. 6:17-18). Hij heeft gezworen, dat Hij nooit meer op u toornen, noch u schelden zal (Jes. 54:9). O, laat dit uw ziel opwekken om u veel met eedzweren aan de Heere te verbinden en ook zulk een eed te houden.
- (3) Zoekt toch tot alles de sterkte van Jezus aan te grijpen, om met uw ontrouw te schuilen in Zijn volmaakte gerechtigheid en dadelijke gehoorzaamheid. Opdat u het niet stellen kunt buiten Zijn bloed en zonder Zijn Geest, maar deze door het geloof gestaltelijk naar u trekken mocht. O vrienden, indien ge u dicht bij Jezus houdt, dan is licht te verwachten. Dit geldt ook voor degenen, die menigmaal veel hinder hebben van sterke inwerpsels, en opdringen in het binnenste. Dan zijn daar die gedurige kwellingen. Dan eens alsof zij een gelofte gedaan hebben, dewijl dit in hun gedachten wordt geworpen, en dan weer alsof zij zich tot het één of ander hebben verbonden om iets te doen of te laten. Maar dat zijn meestal maar aandrijvingen van de duivel. Daarom zeg ik: houdt u dicht bij Jezus, want daar zult u kunnen zien dat zulks niet uit u voortkomt, doch dat het verkeerde kwellingen en aandrijvingen zijn. U zult dan zien dat dit niet geschiedde met een volkomen en redelijk overwogen toestemming van uw bedaarde wil, alsook dat daarin de Naam des Heeren niet bedachtzaam werd genoemd. Zulk een inwerping is geen gedane gelofte of verbintenis.
- (4) Mocht u tot uw opwekking, toch geloven en om vermeerdering van uw geloof zuchten, dat de Heere Zijn goede woorden over u eeuwig waar zal maken (Psalm 89:32-35): "Indien zij Mijn inzettingen ontheiligen en Mijn geboden niet houden, zo zal Ik hun overtreding met de roede bezoeken, en hun ongerechtigheid met plagen. Maar Mijn goedertierenheid zal Ik van hem niet wegnemen, en in Mijn getrouwheid niet feilen. Ik zal Mijn verbond niet ontheiligen, en hetgeen uit Mijn lippen gegaan is, zal Ik niet veranderen."

En vrienden, de grond voor dit alles ligt hierin, dat de Heere zegt (vers 36): *"Ik heb eens gezworen bij Mijn heiligheid: Zo Ik aan David liege!"* Amen.

ZONDAG 38 (eerste deel)
(Vraag 103)

DE WOORDEN VAN HET VIERDE GEBOD

In onze verklaring van de Catechismus zijn wij nog steeds bezig met het tweede deel van de eerste tafel der wet, de nadere verklaring van de dienst van God in het tweede, derde en vierde gebod. *De wijze hoe God gediend wil worden*, namelijk naar Zijn eigen voorschrift en met een eerbiedige gesteldheid des harten van het schepsel, hebben wij gezien inde verklaring van het tweede en derde gebod (zondag 35-37).

Nu staat ons te spreken over *de tijd, wanneer de Heere statig en plechtig wil worden gediend*, zó, dat deze plechtige dienst als een voorportaal des hemels is. Dit vinden wij geschreven in het vierde gebod, hetwelk wij nu gaan overdenken en dat wij zullen verklaren aan de hand van hetgeen de onderwijzer ons leert in zondag 38.

Och vrienden, wij komen nu weer voor de eerste maal bij elkaar na zulk een plechtige verbodsdag (bededag). Het is de voorzienigheid des Heeren dat wij deze gewichtige en gepaste stof moeten behandelen, waarmede wel allereerst het herstel bij een ieder onzer zou moeten aanvangen. Als dit oprecht is, zal het een krachtige invloed op al onze andere zeden hebben.

Laat ons dan zuchten om getrouw te mogen zijn aan het licht dat wij hebben. Dat wij ons mogen openstellen voor de ontdekkingen des Geestes. Wat zal het die toch zwaar vallen, die Gods Woord achter hun rug werpen.

Wij zullen deze stof in twee hoofddelen behandelen.

- I. Wij zullen het gebod verklaren, zoals wij dit vinden in Exodus 20:8-11.
- II. Dan zullen wij de geestelijke zin er van ontvouwen, aan de hand van de verklaring van de onderwijzer.

Van het eerste hoofddeel sprekend, bezien wij:

- A. de verklaring van het gebod in zijn geheel, en
- B. het morele en de verbindende kracht er van ook in de Nieuw-Testamentische dag.

A. Dit gebod wordt ons in Exodus 20:8-11 voorgesteld in de gebiedende wijs. Bezien wij eerst het onderwerp, waarover het in dit gebod gaat.

De Wetgever spreekt van *de sabbatdag*. Wij zullen dan moeten onderzoeken wat het woord *sabbat* betekent en waarop dit in Gods Woord wordt overgebracht.

Eerst dus de betekenis van het woord sabbat. Het woord sabbat is afgeleid van een Hebreeuws woord, שָׁבַט dat rusten en ophouden betekent. In het Oude Testament vinden wij dit woord wel honderd maal, en wel zestig maal in het Nieuwe Testament, maar dan in het Grieks, sabbatov of sabbata. Wij zien daaruit dat in de vertaling van de zeventig, de Griekse overzetters, het Hebreeuwse grondwoord onvertaald gelaten is, evenals pascha, hosanna, Immanuël, Messias enz. Dat dit woord ziet op *de rust* blijkt ook uit de drangreden ten aanzien van dit gebod, waarin de woorden sabbat en rust wel worden verwisseld (Ex. 16:23): "Morgen is de rust, de heilige sabbat des Heeren" enz.

En daaruit volgt dat het woord sabbatdag, *rustdag* betekent, en zulks vanwege de rust of het ophouden van werken, hetwelk tot de heiliging van die dag wordt vereist. Deswege wordt deze dag uitdrukkelijk de sabbat der rust genoemd (Ex. 31:15, Lev. 23:3).

Bezien wij nu waarop dit woord *sabbat* in de Bijbel wordt overgebracht. Dit woord wordt wel overgebracht tot tijden van onvruchtbaarheid in de landen enz., ja van verwoesting van de landen door de oordelen Gods. Bijvoorbeeld in Lev. 26 :34: "Dan zal het land aan zijn sabbatten een welgevallen hebben, al de dagen der verwoesting, en u zult in het land uwer vijanden zijn. Dan zal het land rusten en aan zijn sabbatten een welgevallen hebben." Ook wordt het woord gebruikt voor gehele weken en al de dagen daarin (Lev. 23:15): "Daarna zult gij u tellen van de andere dag na de sabbat, van de dag, dat u de garf des beweegoffers zult gebracht hebben; het zullen zeven volkomen sabbatten zijn." Dit vergeleken met Lukas 18:12: "Ik vast tweemaal per week" (in de grondtekst staat "per sabbat"). Ook wordt dit woord *sabbat* vooral gebruikt voor alle Joodse sabbatten en feestdagen, welke Paulus noemt (Gal. 4:10): "Gij onderhoudt dagen en maanden en tijden en jaren."

We zullen deze sabbatten hier eens bezien en dan wat de orde in de tekst betreft bij de laatste beginnen. De Joden dan waren gebonden aan *jaarsabbatten*.

- Elk zevende jaar was hun een sabbat. Dan mochten zij het land niet bebouwen (Ex. 23:10-11 en Lev. 25:2, 4).
- Ook na elke zevenmaal zeven jaar, het vijftigste jaar moesten zij de Heere heiligen tot een jubeljaar. Dus was dit hun ook een sabbat (Lev. 25:10).

Verder waren de Joden gebonden aan onderscheidene *tijden*, welke zij elk jaar als sabbatten moesten vieren. Hiertoe behoorden de drie voornaamste feestdagen of hoogtijden, elk van zeven dagen.

- (1) Eerst het Paasfeest in de eerste maand, de maand Abib, na de veertiende dag (Ex. 23:15).
- (2) Dan het Pinksterfeest, op de vijftigste dag na het Paasfeest (Lev. 23:15).
- (3) Tenslotte het Loofhuttenfeest, op de vijftiende dag van de zevende maand (Lev. 23:34, vergeleken met Deut. 16:13).
- (4) En dan was er nog een voorname tijd, welke de Joden moesten vieren, namelijk de jaarlijkse grote Verzoendag, op de tiende van de zevende maand (Lev. 16:29-31, vergeleken met Lev. 23:27 -33).

Ook waren de Joden aan verscheidene *maandelijkse* sabbatten gebonden.

- Zij moesten het begin van al hun maanden, op de nieuwe maan, de Heere heiligen (Num. 10:10 en 28:11).
- In het bijzonder moesten zij de eerste dag van de zevende maand, als voor hen het burgerlijk nieuwjaar, de Heere heiligen. Dit heette een rust en een gedachtenis des geklanks (Lev. 23:24-25, vergeleken met Num. 29:1).

Maar ook waren de Joden in het bijzonder gebonden aan een nauwkeurige *wekelijkse* sabbat na elke zes dagen. Hun was aangewezen dat zij deze moesten vieren naar de orde van de schepping. Ook waren daaraan vele *schaduwachtige voorschriften* verbonden, gelijk wij zien in Ex. 23:31, Lev. 23:3, Ex. 31:14-15, 25:2 en Num. 15:35.

Al deze schaduwachtige Joodse sabbatten zijn volkomen afgeschaft. Zij waren afbeeldingen van de geestelijke rust, het grote werk der verzoening en verlossing, en de overvloed van de betere en geestelijke goederen van vernieuwing, vrijheid, ja volle vreugde, welke door de Messias zouden worden aangebracht en vervuld. Jezus heeft ze

begraven door Zijn rusten in het graf op de Joodse sabbat. Met nadruk wijst daarop dit schriftwoord (Kol. 2:16-17): "Dat u dan niemand oordele in spijs of in drank, of in het stuk des feestdags, of der nieuwe maan, of der sabbatten; welke zijn een schaduw der toekomende dingen, maar het lichaam is van Christus." De Galatiërs kleefden deze schaduwachtige Joodse sabbatten nog sterk aan, daarmede als het ware de waarachtige komst van de Messias en de vervulling door Hem verloochenende. Terecht bestrafte Paulus hen in de reeds genoemde plaats (Gal. 4:10-11): "Gij onderhoudt dagen en maanden en tijden en jaren. Ik vrees voor u dat ik niet enigszins tevergeefs aan u gearbeid heb."

Maar bezien wij nu in welke zin wij het woord *sabbatdag* hier in het vierde gebod naar Gods Woord moeten verstaan, in onderscheiding van de Joodse sabbatdag.

Om tot een recht verstaan der zaken te komen, zullen wij hier letten op het onderscheid, dat er is tussen *de sabbat van het vierde gebod*, hetwelk van het begin der wereld tot aan het einde toe zijn kracht behoudt, en *de Joodse sabbat*, welke maar zou duren tot de tijd der verbetering.

In het vierde gebod spreekt de Heere slechts van de zevende dag ná zes werkdagen, want toen God op die dag rustte, deze zegende en heiligde (Gen. 2:2-3) waren er nooit meer dagen geweest, en daaruit bleek dat één van deze zeven tijden de Heere moest worden geheiligd. De bepaling welke van deze zeven dagen, heeft de Heere aan Zichzelf gehouden. Of naar de orde van het volbrachte scheppingswerk, óf naar de orde van het volbrachte werk der verlossing.

Hier zien wij ook dat God aan de Joden nauwkeurig de zevende dag naar de orde van het werk der schepping heeft aangewezen als de sabbatdag. En dit met verschillende schaduwachtige omstandigheden, welke later weer vervielen. Enigszins zien wij dit reeds in Gen. 4:3, waar wij lezen dat Kaïn en Abel offerden op het einde der dagen, hetwelk toen reeds een schaduwachtige godsdienst was. Nog uitdrukkelijker lezen wij het in Ex. 23:12: "Zes dagen zult u uw werken doen, maar op de zevende dag zult u rusten." En Lev. 23:3: "Op de zevende dag is de sabbat der rust."

Ook zien wij dat God door Christus en de apostelen aan de christenen heeft aangewezen, dat zij deze zevende dag na zes werkdagen zullen vieren naar de orde van het volbrachte werk der verlossing. Dit is evenzeer gegrond op de instelling van het vierde gebod, één van de zeven dagen; als de Joodse sabbat daarop gegrond was. Het vierde gebod spreekt alleen van één van de zeven dagen, en de bepaalde zevende dag naar de orde van het volbrachte scheppingswerk wordt niet door het vierde gebod aangewezen. Deze bepaling vloeide slechts voort uit de schaduwachtige Joodse godsdienst.

Zien wij nog in het kort:

- A. Wat *de Joodse sabbat* eigenlijk inhield
- B. en waarom de Joden daaraan zo zeer verbonden waren.

A. Wij zagen reeds dat de Joodse sabbat nauwkeurig gevierd werd op de zevende dag der week, naar de orde van het werk der schepping. Deze was in de staat der rechtheid niet schaduwachtig, maar een soevereine instelling van God. Doch na de val werd de bepaling van deze zevende dag voor de Joden een zinnebeeld, zo al niet een schaduw en voorbeeld van de rust van Christus, dus van het grote werk der verlossing.

De Joodse sabbat hield ook in, dat deze op Oud-Testamentische wijze geheiligd werd door offeranden en andere ceremoniën der wet, waartoe de schaduwdienst de Joden op

die dag verplichtte. Voorts hield deze sabbat een zeer strenge rust in, welke zwaar aangedrongen werd door straffen des doods en uitroeiing uit het midden des volks. Dit zien wij bij die houtlezer (Num. 15:33-36). Ook bestond als straf de uitroeiing uit het midden van zijn volk door middel van de ban of uitsluiting uit de gemeente van Israël (Ex. 31:14-15): "Onderhoudt dan de sabbat, dewijl hij ulieden heilig is. Wie hem ontheiligt, zal zekerlijk gedood worden. Want een ieder, die op dezelve enig werk doet, die ziel zal uitgeroeid worden uit het midden harer volken. Zes dagen zal men werk doen; doch op de zevende dag is de sabbat der rust" enz.

Toch moet men dit stuk hier wel goed verstaan. Want wij moeten niet denken dat er nu meer vrijheid is om de sabbat te ontheiligen en op de sabbat ons tijdelijk beroep waar te nemen dan onder het Oude Testament. Ook moeten wij niet denken dat het niet uit Gods natuur voortvloeit dat hij deze zonden toen zowel als nu met de dood moet straffen. O vrienden, God is onveranderlijk heilig, en Hij is een wreker zeer grimmig (Nahum 1:2).

Al wordt dan nu dit gebod niet door de wereldlijke rechter gegeven met een schrikkelijke bedreiging des doods voor de overtreder, zulks neemt niet weg dat de Heere het nu evenzeer verbiedt als oudtijds. Dus dat men naar zijn lust allerlei onnodige spijs zal bereiden, onnodig vuur aan zal steken, of dat men zijn beroep zal waarnemen, als bijvoorbeeld het houtlezen enz. Want het is niet waar, dat de Joden tot een nodig gebruik geen vuur aan mochten steken. Zulks lees ik niet. In Ex. 16:23 staat wel: "Wat u bakken zoudt, bakt dat, en ziet wat gij zieden zoudt, want morgen is de sabbat." Maar dat was om op diezelfde sabbatavond te eten: En hetgeen van het gebakke en gezodene overbleef, was voor de sabbat. En hoe heet het in die landstreek ook was, er kwamen toch geen wormen in. Dus dat 's avonds bakken en zieden was ter voorkoming van verderf.

Ik lees ook niet in Ex. 35:3 dat men in zijn woning in het geheel geen vuur mocht aansteken. Maar wel werd het verboden om dat te doen ter voortzetting van het tijdelijk beroep, of tot onnodig gebruik. Dit blijkt uit een vergelijking met het voorgaande tweede vers. Maar daartegenover moesten zij wel vuur aansteken tot het brandoffer.

Ja vrienden, zou u denken dat de Heere nu in de dag van het Nieuwe Testament niet meer onmiddellijk met de dood straft wanneer men Zijn dag schendt? Dat komt door onze blindheid. Wij hebben geen ogen om het te zien en om Gods oordelen na te volgen (Psalm 94:15). O, wat zijn er een onmiddellijke straffen, waarvan de dood het gevolg is. Of hoe treft de dood zelf dagelijks de sabbatschenders. Hoe menigeen wordt daarom door Gods hand gedood. Hoe is het soms duidelijk in al dat vermaak op die dag, dat de hand van God zulken vindt.

Toch hield dit scherpe gebod met de bedreiging des doods door de wereldlijke rechter wel in dat in die tijd de huishouding des verbonds strenger was. Afgezien daarvan dat de Joden over het algemeen een zeer dartel, hardnekkig en afgodisch volk waren, was de kerk toen in haar kindsheid (Gal. 4:1). De erfgenaam was toen een kind en verschildte in niets van een dienstknecht. En dat kind moest gedurig door strenge tuchtigingen geregeerd worden, hoewel het in de grond der zaak een erfgenaam van alles was.

B. Laten wij er nu nog op waarom de Joden zo zeer aan hun sabbat verbonden waren.

1. De schaduwachtige omstandigheden, welke waren gevoegd bij de viering van de in het vierde gebod genoemde sabbat, waren voor de Joden een groot deel van hun ceremoniële godsdienst, onder de tuchtiging waarvan zij zich moesten houden. Daarom wordt deze sabbatviering veel samengevoegd met de tempel- en offerdienst (Lev. 19:30): "Gij zult Mijn sabbatten houden en Mijn heiligdom zult gij vrezen." Zie ook Ezech. 22:8 en Gal. 4:3, 9, 10.

2. De sabbat herinnerde de Israëlieten ook aan hun dienstbaarheid in en hun verlossing uit Egypte (Deut. 5:15): "Gij zult gedenken dat gij een dienstknecht in Egypteland geweest zijt, en dat de Heere, uw God, u vandaar heeft uitgeleid door een sterke hand en een uitgestrekte arm; daarom heeft u de Heere, uw God, geboden dat gij de sabbatdag houden zult."
3. Voorts was de sabbat voor de Joden een bijzonder verbondsteken van Gods verzegelende genade. De sabbat hield voor hen dit in, dat de Heere, Die hen uit Egypteland verlost had, die God was, Die hen heiligde (Ex. 31 :13): "Gij zult evenwel Mijn sabbatten onderhouden; want dit is een teken tussen Mij en tussen ulieden, bij uw geslachten; opdat men wete, dat Ik de Heere ben, Die u heilig." En Ezech. 20:12: "Daartoe ook gaf Ik hun Mijn sabbatten, om een teken te zijn tussen Mij en tussen hen" enz.
4. Ook omdat deze sabbat hun strekte tot een zinnebeeld, indien al niet tot een voorbeeld van de rust van de Messias, van het grote volbrachte werk der verlossing. In elk geval was de sabbat voor hen tot een voorbeeld van de geestelijke en eeuwige rust van alle uitverkorenen door Christus (Jes. 66:23): "En het zal geschieden dat van de ene nieuwe maan tot de andere, en van de ene sabbat tot de andere, alle vlees komen zal om aan te bidden voor Mijn aangezicht, zegt de Heere."

Tot het rechte verstaan zullen wij vervolgens uit al hetgeen wij reeds vaststelden aangaande de sabbatdag nu bezien wat hier in het vierde gebod wordt vermeld. Daarbij moeten wij letten op de verschillende sabbatten, welke aan de andere zeer nauw verbonden zijn, zoals deze door de Godgeleerden worden onderscheiden.

1. Zo is er eerst de godsdienstige sabbat, welke tot de openbare dienst van God is afgezonderd, één dag op de zeven.
2. Ook is er de geestelijke sabbat, welke bestaat in de vrede, die alle verstand te boven gaat, namelijk die rust des gemoeds door een ophouden van boze werken. Dat men God door Zijn Geest in zich laat werken, hetwelk altijd moest voortduren (1 Petrus 4:1-3): "Dewijl dan Christus voor ons in het vlees geleden heeft, zo wapent u u ook met dezelfde gedachte, namelijk dat wie in het vlees geleden heeft, die heeft opgehouden van de zonde; om nu niet meer naar de begeerlijkheid der mensen, maar naar de wil van God, de tijd, die overig is in het vlees, te leven. Want het is ons genoeg, dat wij de voorgaande tijd des levens der heidenen wil volbracht hebben, en gewandeld hebben in ontuchtigheden, begeerlijkheden, wijnzuiperijen, brasserijen, drinkerijen en gruwelijke afgoderijen."
3. Voorts is er ook een eeuwige sabbat, welke Gods volk eeuwig volmaakt en zonder zonde zal vieren (Hebr. 4:9): "Er blijft dan een rust over voor het volk Gods."

Maar verder staan wij hier stil bij hetgeen wij reeds vaststelden, namelijk dat hier in het vierde gebod alleen gehandeld wordt *van de geheel zedelijke en altijddurende sabbat*. En door deze moet hier alleen verstaan worden één van de zeven dagen, of wel de zevende na zes werkdagen, maar dan geheel afgescheiden van alle schaduwachtige omstandigheden, welke deel uitmaakten van *de Joodse sabbat*. De Joden waren gewoon deze *de koningin der sabbatten* te noemen, waarvoor alle andere sabbatten wijken moesten.

Bezien wij dan nu het gebod Gods ten aanzien van dit onderwerp, de sabbatdag. De Wetgever gebiedt dit als volgt: "*Gedenkt de sabbatdag, dat gij die heiligt. Zes dagenzult gij arbeiden en al uw werk doen, maar de zevende dag is de sabbat des Heeren, uws*

Gods. Dan zult gij geen werk doen, gij, noch uw zoon, noch uw dochter, noch uw dienstknecht, noch uw dienstmaagd, noch uw vee, noch uw vreemdeling die in uw poorten is."

Letten wij er eerst op wie de voorwerpen zijn, welke door de Wetgever hier worden aangesproken.

1. Dezen worden hier begrepen in het woordje "gij." "Dat u die heiligt." Hier spreekt de Wetgever geheel Israël aan, en in hen alle mensen. Want deze wet is de wet der natuur, waarom van de heidenen zelfs gezegd wordt dat zij de dingen doen, die der wet zijn (Rom. 1 en 2). Dat wordt ook duidelijk uit de bij hen overgebleven, - weliswaar verwarde - maar toch plechtige tijden voor de godsdienst, en voorts uit de uitbreiding van dit gebod, waarin zij in het bijzonder worden genoemd. En hoewel zich in het gebod tot geheel Israël richtende, spreekt de Wetgever hen verder in het enkelvoud aan.
2. Dit zegt ons dat elk mens hoofd voor hoofd alleen met God te doen heeft als Wetgever. Daaruit volgt ook dat het kwade voorbeeld van een ander niemand zal verschonen. Ieder, hoofd voor hoofd, zal ook in die grote dag alleen met God als de grote Rechter te doen hebben.
3. Daardoor wordt ook aangewezen de bijzondere verplichting, welke op elk mens ten opzichte van de Heere rust uit kracht van zijn betrekking op God en van de weldaden, die de mens van de Heere te genieten kreeg. Elk mens, hoofd voor hoofd, staat in betrekking tot God. Er is in geheel de wereld niemand, die niet in betrekking tot God staat als zijn Maker en zijn onafhankelijke Soeverein, van Wie hij in alle opzichten afhankelijk is.
4. Voorts hebben alle gelovigen, zowel onder Israël als daarbuiten, een bijzondere betrekking op God als hun Verbondsgod, uit kracht van het eeuwig en wonderlijk Verbond der genade.
5. Ook had gans Israël betrekking op God uit kracht van het opgerichte uitwendige Volksverbond, in welke weg de Heere Zijn beloften, welke Hij aan Abraham in het Verbond der genade deed, aan zijn zaad ging uitvoeren. Welk een grote weldaden bewees Hij hun in hen uit de zware dienstbaarheid in Egypte uit te voeren. Ja, God had dit volk aan de Horeb getrouwd (Jer. 31:32).

Uit dit alles volgt dan dat geheel Israël, maar ook elk mens hoofd voor hoofd, een oneindige verplichting aan God heeft. En zulks uit kracht van de betrekking op de Heere en van de weldaden, welke van de Heere ontvangen werden. Dit wordt ook als een drangreden gebruikt (Deut. 5:15): "Want gij zult gedenken, dat gij een dienstknecht in Egypteland geweest zijt, en dat de Heere, uw God, u van daar heeft uitgeleid door een sterke hand en een uitgestrekte arm; daarom heeft u de Heere uw God geboden, dat u de sabbatdag houden zult."

Voorts zien wij dat de voorwerpen van dit gebod in het bijzonder worden genoemd en waarom dit gebeurt.

1. De Wetgever telt de voorwerpen in het vervolg van het gebod op. De tekst zegt: "Gij, uw zoon, uw dochter, uw dienstknecht, uw dienstmaagd, uw vee, uw vreemdeling, die in uw poorten is." Hier zien wij dat dit gebod zich uitstrekt over alles wat tot werken geschikt is.
2. Het strekt zich uit tot de Joden, en dan zowel tot de vrijen als tot de dienstdiensten. De tekst zegt: "*Gij, uw zoon, uw dochter.*" Van welke ouderdom ook, en van welke staat of geslacht. Men sprak bij de Joden van de kinderen des gebods.

3. En wat de dienstbaren betreft, dit gold voor Joden en Jodengenoten. De tekst zegt: *"Uw dienstknecht en uw dienstmaagd."*
4. Maar dit gebod strekte zich ook tot de heidenen uit. De tekst zegt dan: *"Uw vreemdeling, die in uw poorten is."* Hierdoor moeten wij die heidenen *of in Israël wonende vreemdelingen* verstaan, welke *Jodengenoten der poorten* werden genoemd. Dezen waren niet verbonden aan de schaduwetten van Israël, maar alleen aan de geboden van Noach. Zij waren dus onderscheiden van die heidenen, die *Jodengenoten der gerechtigheid* werden genoemd en welken deel hadden aan ál de voorrechten van Israël. Hier worden dus deze heidenen *of Jodengenoten der poorten* genoemd, omdat dit gebod zich zowel tot hen als tot geheel Israël uitstrekt. Zij woonden in de poorten van Israël, dat wil zeggen in hun steden, zoals steden in de Heilige Schrift meermalen poorten worden genoemd.
5. Verder strekt het rusten van alle werken in dit gebod zich ook over *het vee* uit. De tekst zegt: *"En uw vee."* Dus draagt de Heere ook zorg voor het onredelijke gedierte, hetwelk door de zondeval des mensen mede aan de ijdelheid is onderworpen, en op zijn wijze zucht onder de arbeid en de aandrijving door de mens en. De Heere leert ons daarmee dat het vee een tijd van rust nodig heeft en dat de mens aan de beesten ontferming moet betonen. Ook leert de Heere ons hiermede dat alle gewone arbeid uit kracht van beroep aan de mens verboden is. Want het vee kan niets doen zonder door de mensen te worden bestuurd.

Letten wij nu op de redenen, waarom de voorwerpen van dit gebod zo in het bijzonder achter elkaar worden genoemd.

De Wetgever leert ons hiermede, dat dit een gebod is, dat voor alle mensen zonder onderscheid geldt, zowel de Jood als de heiden, en waaronder elk mens ligt sedert de schepping der wereld. De Heere draagt zulk een zorg voor dit gebod. Ook alle andere geboden gelden zowel voor de Joden als voor de heidenen. Maar de Heere wist dat de natuur van de mens altijd weer tegen dit gebod zou opkomen. Want dit is een gebod der rust en daarin geeft de Heere iets van de hemel op de aarde. Doch doordat de mens zulk een boos hart heeft en zo afkerig is van de hemel, verwekt dit gebod zulk een onrust op de aarde en is het een gedurige twistappel. En daarom legt de Heere in dit gebod er de bijzondere nadruk op, dat het zowel de Joden als de heidenen verplicht. De Joden eisten toch van de heidenen alleen het nakomen van de Noachitische geboden, maar hier verbindt de Heere ook de heidenen tot de onderhouding van de sabbatdag. Ook geeft de Wetgever hiermede uitdrukking aan het groot aanbelang en gewicht van dit gebod. Dat het een gebod is, dat zulk een grote invloed heeft op de zeden der mensen en ook nuttig en dienstbaar is, tot gehoorzaamheid aan alle andere geboden. Ook wijst de Wetgever daarmee de verplichting aan, welke ligt op degenen, die over anderen gesteld zijn. Dus op overheden, ouders, werkgevers en werkgeefsters. Het is alsof de Wetgever tot zulken zegt: *Wanneer u geen gemeenschap hebben wilt aan de zonden van anderen, dan moet u niet alleen over uzelf waken, maar ook over de zielen van anderen, waarover gij gesteld zijt, uw zoon, uw dochter, uw dienstknecht, uw dienstmaagd, ja zelfs uw vreemdeling, die maar van verre in uw steden woont. U zult er voor moeten zorgen, dat die allen op de sabbatdag niet in hun gewone beroep bezig zijn.* Zo ontnemt de Heere aan de mens elke uitvlucht om dit gebod niet heiliglijk te onderhouden. Ja, hier geeft de Heere met kracht antwoord op alle boze en goddeloze redeneringen van de mens, als zou het er niet zo nauw op aankomen.

Bezien wij nu het gebod zelf een weinig nader, zoals dit aan Israël en in hun personen aan alle mensen gegeven wordt.

Het is een stellig gebod. Het houdt in de heiliging van de sabbatdag, en wel zó, dat alle tijdelijk beroep wordt gestaakt. Dit bedoelt de Wetgever als Hij zegt: "Dat u die heiligt. Zes dagen zult u arbeiden en al uw werk doen, maar de zevende dag is de sabbat des Heeren uws Gods. Dan zult u geen werk doen."

Vraag. *Wat moeten wij door deze heiliging van de sabbatdag toch wel verstaan?*

Wij moeten daardoor niet verstaan een uitsluitend uiterlijk rusten van ons tijdelijk beroep. Want dit is een op laffe, lage, zondige en ongerijmde wijze spreken en denken van God. Dit kan niet zijn, want God is geen God, Die lust heeft aan goddeloosheid (Psalm 5:5).

En vrienden, indien het gebod dit bedoelde, dan zou God lust gehad hebben in luië ledigheid, waarin de duivel zulk een grote rol speelt en waardoor de vuile lusten en zonden hun voedsel krijgen. En afgezien daarvan dat de Heere dan meer zorg voor de lichamen dan voor de zielen der mensen gedragen zou hebben, is het wel duidelijk dat de Heere alsdan de weg tot de ontheiliging van de sabbat Zelf geopend en gebaad zou hebben. Bijgevolg, laat ik dit een ander zeggen, dat ik niet weren kan, maar ik wens voor mijzelf ervoor bewaard te worden.

Ja, het kan ook niet zijn dat hier slechts van een uiterlijk rusten zonder meer gesproken wordt, want dit strijdt tegen de betekenis van het woord heiligen. Dit sluit de oefening van stellige daden in, en geen luiheid. Uit dit gebod vloeide voort dat de heiliging van de sabbat bij Israël niet bestond in maar met de handen over elkaar te zitten. Integendeel, wij lezen uitdrukkelijk dat Israël op die dag op een plechtige wijze God moest verheerlijken. Ziet Jesaja 58:13-14: "Indien gij uw voet van de sabbat afkeert, van te doen uw lust op Mijn heilige dag, en indien u de sabbat noemt een verlustiging, opdat de Heere geheilgd worde, Die te eren is; en indien u die eert, dat u uw wegen niet doet en uw eigen lust niet vindt, noch een woord daarvan spreekt; dan zult gij u verlustigen in de Heere, en Ik zal u doen rijden op de hoogten der aarde" enz.

Dit geschiedde ook door het zingen van godsdienstige liederen tot prijs en verheerlijking van God, vanwege het werk der schepping en ook vanwege het hoge werk der verlossing. Daarom draagt Psalm 92 het opschrift: "Een lied op de sabbatdag." De Joden zelf stemmen dit toe, en één van hen, namelijk Aben-Ezra, zegt *dat de sabbat is gegeven om op Gods werken te letten en Zijn wet te overdenken.*

Wij lezen ook dat de Joden daartoe plechtig moesten bijeenkomen (Lev. 23:3). Dan moest de wet van God worden gelezen en verklaard (Hand. 15:21). Ook moesten zij dan tezamen de Heere aanbidden (Jes. 56:21), en de offeranden verdubbelen (Num. 28:9-10). Ook kwamen zij dan bijeen om te zegenen en gezegend te worden (Num. 6:131. Zie eens hoe bijzonder veel dit alles verschilt van slechts met de handen over elkaar te gaan zitten.

Uit dit alles volgt dus dat wij door de heiliging van de sabbat werkelijk moeten verstaan:

Dat dit niet alleen een bijzondere afzondering van deze dag van al de andere dagen inhield. Nee; het was een metterdaad heiligen van deze dag door deze heilig waar te nemen. Het was een schikken van deze afgezonderde dag tot heilige en geestelijke werken en oefeningen.

Letten wij er verder op hoe deze heiliging van de sabbat moest geschieden. Want zou deze een afschaduwing of wel iets van de hemel op aarde zijn, dan moest deze heiliging geschieden met staking van het tijdelijk beroep. Dat zal toch in de hemel niet meer plaats hebben. Dit bedoelt de Wetgever als Hij zegt: "Zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen, maar de zevende dag is de sabbat des Heeren, uws Gods. Dan zult gij

geen werk doen." Wat deze woorden zeggen willen, is duidelijk, daarom zullen wij er slechts enkele dingen bij opmerken.

1. Hier zien wij de bepaling van de Wetgever ten aanzien van de tijd van werken met deze woorden: "Zes dagen zult u arbeiden en al uw werk doen." Hier wordt geen gebod gegeven ten aanzien van het werken op die zes dagen, want dit behoort tot het achtste gebod. God bepaalt hier alleen maar hoelang een mens mag werken en hoe een mens zijn werk binnen de omtrek van die zes dagen moet beëindigen, zonder dit uit te strekken tot de zevende dag of ook maar een gedeelte daarvan.
2. Maar hier zien wij ook de bepaling van de Wetgever ten aanzien van de tijd, in welke men niet mag werken. En wel met de woorden: "Maar de zevende dag is de sabbat des Heeren, uws Gods. Dan zult gij geen werk doen." De tijd van niet te werken wordt hier bepaald en ook wordt de reden waarom erbij gegeven.

De tijd, waarop men niet mag werken, is de zevende dag. "Maar de zevende dag dan zult u geen werk doen."

De woorden in de grondtekst doen hier twee wezenlijke zaken naar voren komen. Allereerst wat betreft de zevende dag. De taalkundigen zeggen, dat de Hebreeuwse tekst aldus luidt: *Zes dagen zult gij arbeiden en doen al uw werk, en één dag, de zevende, is en zal zijn een sabbat voor Jehovah, uw God.* Het is hier zeer opmerkelijk, dat hier niet beslist gesproken wordt van de zevende dag naar de orde van de schepping. Er is slechts sprake van een dag, die dan de zevende is⁴. Deze zevende dag werd de Joden wel aangewezen, dat het de zevende dag moest zijn naar de orde van de schepping (Ex. 30:21), maar het gebod laat vrijheid voor een andere dag, welke dan ook de zevende kan zijn na zes arbeidsdagen.

De Joden waren dus krachtens het vierde gebod gebonden aan de hun aangewezen zevende dag, zo lang geen andere dag daarvoor in de plaats door God werd aangewezen. Maar toen er later een verandering kwam dat een andere dag als zevende werd aangewezen, waarvan wij nu zien dat dit door God geschiedde, was daar niets in wat strijdig is met het vierde gebod, dat zegt: Zes dagen zult u arbeiden en al uw werk doen, en één dag, de zevende - welke dus de zevende is na zes arbeidsdagen - is en zal zijn een sabbat of rustdag.

De tweede zaak, welke in de grondtekst naar voren komt, betreft het niet werken op deze zevende dag. Hier merken de taalkundigen op, dat in de Hebreeuwse tekst staat: *Gij zult niet doen al het werk.* Wij vinden hier dezelfde woorden als wat even tevoren gezegd is: "Zes dagen zult u arbeiden en al uw werk doen." Doch dat stond in de gebiedende of aantonende wijs. Hier komt het echter in de verbiedende wijs: *"Gij zult niet doen al het werk."*

Dit is hier zeer opmerkelijk, want het verbod om te werken op de zevende dag verbiedt dus het gehele werk, waarvan het gebod tevoren heeft bepaald dat te doen in de zes werkdagen. Daaruit wordt dus duidelijk dat de rust, welke in dit gebod voor de zevende dag geboden wordt, betrekking heeft tot alles wat in verband staat met de arbeid voor het beroep, welke in de zes werkdagen in het zweet des aanschijns moet worden verricht.

- Door de hier verboden werken op de zevende dag moeten wij dus niet godsdienstige werken verstaan, zoals de offeranden waren, en voorts ook al het schikken van zaken tot dezelve, hetwelk nodig was (Matth. 12:5): "De priesters ontheiligen de

⁴ Wij moeten er echter ook rekening mee houden dat de dagen geen namen hadden, zoals bij ons. Maar de dagen werden genoemd naar het aantal in scheppingsvolgorde. B.v. de zesde dag was de dag dat de mens geschapen werd. De zevende dag ruste Gods van Zijn werk.

sabbat in de tempel op de sabbatdagen, en zijn nochtans onschuldig." Zie ook Joh. 7:22.

- Dit verbod geldt ook niet de werken der liefde, als het genezen van zieken, het te hulp komen van de ellendigen, enz. (Matth. 12:12-13).
- Evenmin geldt het werken van uiterste noodzaak. Als bijvoorbeeld David toen hem hongerde. Hij ging in het huis des Heeren en at de toonbroden. Ook wanneer Jezus zegt dat men zijn vee zal doen drinken (Lukas 13:14-16). Voorts zal men zijn vee ook redden wanneer het in de gracht valt (Matth. 12:11).
- Ook is het niet verboden op de sabbat te vluchten voor brand, voor watervloeden, voor overrompeling door de vijand (Matth. 24:20).

Door de op de zevende dag verboden werken moet men dus verstaan al dat werk, dat aan de mens als zijn tijdelijk beroep is opgelegd, hetwelk hij in het zweet zijns aanschijns te verrichten heeft om zijn brood te eten.

1. Dus alle akkerwerk, zelfs in de ploegtijd en in de oogsttijd (Ex. 34:21). Alle kopen en verkopen (Amos 8:5).
2. Ook alle niet noodzakelijke werk in huis. Dit wordt zelfs aan de dienstdoden verboden (Lev. 23:7): "Geen dienstwerk zult u doen."
3. Voorts alle niet noodzakelijke reizen. Dus wanneer men niet moet vluchten. Maar het is wel geoorloofd om naar iemand toe te gaan, die op zijn uiterste ligt en om ons geroepen heeft, enz. (Ex. 16:29).
4. Dit verbod geldt ook alle vermakelijkheden en verlustingen in het aardse, ja gaat dan zelfs over woorden, hart en gedachten. Ook zo mag men niet in zijn tijdelijk beroep bezig zijn. Wij lezen in Jes. 58 :13 een profetie aangaande de dag des Nieuwen Testaments, en daarin wordt verboden dat men zijn eigen lust zal vinden en een woord zijn tijdelijke zaken zal spreken.

Uit dit alles besluiten wij dan terecht, dat de rust zonder meer voor Israël niet genoeg was. De Heere heeft zelfs in de stoffelijke goede werken van brandoffers enz. geen behagen zonder de rechte vorm. Het is dus zeer in strijd met de hoogste volmaaktheid Gods om zulk een rusten zonder meer te stellen. Het niet werken moet hier worden gezien als een middel om geestelijk werkzaam te kunnen zijn. Er moet dus iets in zijn van de hemel, alwaar de eeuwige sabbat zal worden geheiligd zonder enige hinder van een tijdelijk beroep of wat dan ook.

Verder geeft de Wetgever dan de reden aan, waarom Hij niet wil dat op de zevende dag zal worden gewerkt. In de tekst vinden wij deze: "Maar de zevende dag is de sabbat des Heeren, uws Gods." De taalkundigen verklaren dat er in het Hebreeuws eigenlijk staat: "En één dag de zevende is, en zal zijn een sabbat voor Jehovah, uw God."⁵

Naar onze gedachten moeten wij door de woorden "de sabbat des Heeren" niet zo zeer de zevende dag verstaan, waarop God Zelf rustte. Want dit betrof slechts één zevende dag, terwijl de Wetgever duidelijk spreekt van elke zevende dag (Ex. 16:23): "Morgen is de rust, de heilige sabbat des Heeren", dat wil zeggen: de bekende sabbat des Heeren. Ik bedoel, dat wij door de woorden "de sabbat des Heeren" hier werkelijk moeten verstaan elke volgende zevende dag na zes arbeidsdagen, welke God tot Zijn dienst heeft afgezonderd en geheiligd, en welke op de rust van God gegrond zijn (Lev. 26:2): "Mijn sabbatten zult u houden, Ik ben de Heere." Hieruit volgt dus als er gezegd wordt: "En één dag de zevende is, en zal zijn een sabbat voor Jehovah, uw God", dat daarmee

⁵ Het Hebreeuwse woord שַׁבָּת sabbat is nauw verwant aan het woord שֶׁבַע, zeven.

alleen maar wordt gezegd dat de zevende dag na elke zes dagen werken is en zal zijn een dag der rust, welke de Heere heiligt en daarom geheiligt moet worden.

Van welk een groot aanbelang en uiterste gewicht is dit stellige gebod van God. De grote Wetgever, Die behouden kan en verderven, wijst hierop bij dit gebod, meer dan bij enig ander, als Hij met nadruk zegt: Gedenkt daaraan, dat u dat doet: "Gedenkt de sabbatdag."

Letten wij hier dan op de betekenis van de woorden: "*Gedenkt de sabbatdag*" enz.

Het woord "gedenkt" wil hier zo veel zeggen als "gedenkende zult gij gedenken." Dit is een wijze van spreken, waardoor men de grootst mogelijke nadruk op een zaak doet vallen. Deze werkwoordvorm in de toekomstige tijd komt aldus dikwijls in de Bijbel voor.

Er staat ook: "Gedenkt de sabbatdag." Dus niet een sabbatdag. Nee, gedenkende zult gij gedenken aan de sabbatdag, om die te heiligen. Dit wordt uit de aandrang van de Wetgever duidelijk. Hieruit volgt dat dit een gedenken, of in gedachten hebben en houden is, hetwelk staat tegenover vergeten of slechts een er aan denken zonder meer. Dit gedenken moet gepaard gaan met een betamelijke en werkzame gestalte der ziel en met de uitgangen, welke deze dag vereist. Dat wordt ook duidelijk uit het woord, dat met dit gedenken is samengevoegd: "dat u die heiligt." Dit wijst op een blijvende werkzaamheid der ziel ten aanzien van elke sabbatdag.

Letten wij verder op wat nog meer in dit woord "gedenken" hier ligt opgesloten.

1. De Wetgever gaat met dit woord er in algemene zin van uit, dat de onderhouding van deze dag vele jaren was verzuimd. Dit kwam nog uit ter gelegenheid, van het Manna (Ex. 16:27-28), toen velen er op uit gingen om dit ook op de sabbatdag te verzamelen. De Heere zei toen: "Hoe lang weigert gijlieden te houden Mijn geboden en Mijn wetten?"
2. Ook dat de heiliging van de sabbat een gebod was, dat reeds lang had plaats gehad, reeds bij de eerste schepping, zoals uit de aandrang in Deut. 5:12 blijkt. In deze zin komt het woord "gedenken" ook voor in Mal. 4:4: "Gedenkt aan de wet van Mozes" enz.
3. Maar in het bijzonder gaat de Heere hier uit van het grote aanbelang en het gewicht van dit gebod, waaraan de Heere zo veel gelegen is. Want de gehoorzaamheid van dit gebod heeft zeer grote invloed op alle zeden van de mensen. Niemand komt dichter tot alle andere geboden, dan hij, die een rechte lust heeft om de sabbat te heiligen. Gelijk ook anderzijds een sabbatschender voor alle andere zonden open ligt. Dit kunnen wij ook in ons eigen land zien. Sinds men zo zeer dit gebod ontbonden heeft, zijn alle zonden ons land als het ware ingebroken en hebben het leven overstroomd. Daarom lezen wij in Num. 15:39, dat Israël, dat als een kind geleid werd, het gebod des Heeren aan snoertjes bij zich moest dragen. Mozes zegt daarbij: "Opdat u het aanziet en - let wel - aan al de geboden des Heeren gedenkt en die doet."
4. De Heere gaat daarbij ook in het bijzonder uit van de onverschilligheid en afkerigheid van de natuur des mensen om deze dag te heiligen door te rusten van alle werk. Al wat toch in de mens is, is met vuur en vlam tegen deze dag gekant. Hij kan en wil zo lang niet zonder zijn tijdelijke vermaken zijn. Ja, zó verkeerd is de mens, dat hij lust heeft om op die dag te werken, al brengt hij de zes andere dagen in luiheid door. Van deze zaken gaat het woord "gedenken" hier uit.
5. Voorts wil dit gedenken van de sabbatdag hier zeggen, dat men ook in de zes werkdagen met omzichtigheid ten aanzien van het aardse zal verkeren. Dat men zich

daarmede niet al te zeer inlaat of al te zeer daardoor wordt bezet. Want wanneer dit aardse al te zeer het hart inneemt, dan moet daarvoor het werk van de sabbat wijken, dan verliest men dit "gedenken."

6. Hieruit volgt dat dit gedenken inhoudt een bewaren van zichzelf door de Geest der genade in een betamelijke werkzaamheid des harten ten aanzien van de Heere en Zijn dienst. En dan wel in het bijzonder ten opzichte van de sabbat, dat men in zulk een gestalte moge worden gebracht, dat men op die dag in de geest zal mogen zijn. Dit behoort tot de rechte voorbereiding (Pred. 4:7): "Bewaar uw voet als u ten huize Gods ingaat."
7. Het op een rechte wijze gedenken van de sabbatdag is dus een gepast middel tot de rechte heiliging. Hij, die niet veel van dit gedenken door de Geest kent, zal ook van het heiligen niet veel weten. Want er staat: "Gedenkt de sabbatdag, dat u die heiligt."

Bezien wij voorts de aandrang van de Wetgever, welke in dit gebod. met de meeste nadruk en kracht plaats heeft.

Deze aandrang vinden wij in vers 11. Daar vinden wij de eerste reden, waarom de Heere dit gebod zo aandringt. En deze is afgeleid van het eigenvoorbeeld van God door te rusten na het zesdaagse scheppingswerk, dat dit het schepsel betaamt zulks na te volgen. Dit wordt gezegd met deze woorden: "Want in zes dagen heeft de Heere de hemel en de aarde gemaakt, de zee en alles wat daarin is, en Hij rustte ten zevenden dage." Wij zullen hier nu niet van de schepping en hoe dit alles plaats had spreken, dewijl wij dit in de verklaring over de negende zondagsafdeling reeds hebben gedaan. Nu letten wij er alleen maar op, waarom de Wetgever in dit gebod van de rust Zijn werk in zes volle dagen aanhaalt, alsmede Zijn rusten op de zevende dag.

Hier moeten wij opmerkzaam zijn, dat wij zien welk een krachtige aandrang tot navolging er voor het schepsel ligt in deze woorden van God: "Want in zes dagen heeft de Heere de hemel en de aarde. gemaakt, de zee en alles wat daarin is." Want de wijsheid Gods blinkt daarin uit. God heeft Zijn redenen gehad, waarom de Heere zes volle dagen wilde nemen om alles in zijn orde voort te brengen, en waarom niet in korter of langer tijd.

Letten wij er dan op *waarom de Heere het niet in korter tijd dan zes dagen heeft gedaan.*

1. De Heere deed zulks om de mens door Zijn voorbeeld te leren dat hij tijd zal nemen voor zijn tijdelijk beroep om de aardbodem te bouwen, waarin God hem stelde, welk dit dan ook zij, en wel zes dagen.
2. Ook ontvangt de mens daardoor vrijheid om zes volle dagen te besteden ter verrichting in goede orde van al datgene, waartoe hij wordt geroepen. Want de Heere is een God van orde. Hij heeft niet alles in orde willen brengen door slechts een woord te spreken, maar een voorbeeld ter navolging willen geven door daarvoor zes volle dagen te nemen.

Letten wij er nu ook op *waarom de Heere daarvoor geen langer tijd dan zes dagen nam.*

1. De Heere deed zulks opdat de mens, die Hem zou navolgen, niet te zeer aan het aardse zou verslaafd worden en zijn hart daardoor niet te ver zou worden weggevoerd. Want daardoor zou hij van de Heere afraken. Maar dat zijn hart integendeel los zou kunnen blijven van het aardse, en dus vatbaar voor de hemelse dingen.

2. Ook deed de Heere dit om daardoor Zijn goedheid te tonen ten opzichte van het redeloze schepsel, alsook Zijn liefde voor de mens, die ook in de staat der rechtheid vermoeid kon worden, gelijk de volmaakte Jezus in Zijn tijd op de aarde vermoeid was. De Heere geeft dus een dag van verkwikking, van rust en van verademing. Zo ontleent dit gebod om zes dagen te arbeiden zijn kracht aan en het is gegrond in het werk der schepping in zes dagen door God Zelf.

Maar zien wij nu ook *welk een sterke aandrang ter navolging er voor het schepsel ligt in de bekendmaking, als God zegt dat Hij ten zevenden dage rustte.*

Vraag. Wat moeten wij door het rusten Gods ten zevenden dage verstaan?

1. Door de zevende dag moeten wij de eerste zevende dag verstaan, nadat de Heere het werk der schepping volbracht had.
2. Door het rusten van God op deze zevende dag moeten wij hier niet verstaan een rusten wegens vermoeidheid (Jes. 40:28): "Weet u het niet? Hebt u niet gehoord, dat de eeuwige God, de Heere, de Schepper van de einden der narde, noch moede, noch mat wordt?" Maar het wil hier zeggen dat God ophield van nieuwe werken te doen, dus van het voortbrengen van nieuwe soorten schepselen.
3. Ook moeten wij hierdoor verstaan de volle verlustiging van God in Zichzelf vanwege Zijn werken. Ja, deze zalige rust Gods en dit eindigen in Zichzelf en in Zijn hoge deugden (Ex. 31:1, 7). God verblijdde Zich in Zijn werken (Psalm 104:31). De Chaldeeuwse Uitbreider over Gen. 2:2-3 zegt het aldus: *God verheugde Zich op de zevende dag in Zijn werk, dat Hij gemaakt had!*

Wij zullen dan voorts zien *welk een sterke aandrang tot navolging hierin voor de mens ligt opgesloten.*

1. Heeft God Zelf zes volle dagen gewerkt en de zevende dag gerust, en heeft de Heere zulks aan de mens bekend gemaakt? Indien dit niet ter navolging geschiedde, waarom zijn de handelingen Gods in deze dan toch zo uitvoerig beschreven? En dit terwijl de Heere verder over deze eerste tweeduizend jaren zo weinig heeft doen aantekenen. Ja, waarom zou de Wetgever Zelf hebben voorgedaan en zulks hier met kracht aandringen met het redengevende en dringende woord "want"? "Want in zes dagen heeft de Heere de hemel en de aarde gemaakt, de zee en alles wat daarin is, en Hij rustte ten zevenden dage."

Het woord "rust", welke hier aan God wordt toegeschreven, heeft ook een zekere betekenis, want ten opzichte van de Heere kan dit niet zonder meer betekenen een niet meer werken of ophouden van werken. Het houdt in een verlustiging van God in Zichzelf en in Zijn heerlijke deugden. En daaruit volgt dan, dat als aan ons geboden wordt de sabbat te heiligen door te rusten, wij daardoor ook niet moeten verstaan slechts een rusten van werken, maar wel een zich verlustigen in de Heere, en een verhogen en verheerlijken van Gods deugden. Dit is de inhoud van de tekst: "Want de Heere heeft gerust ten zevenden dage."

2. Letten wij nu op de tweede aandrang. Deze is ontleend aan de instelling van de sabbatdag door God voor de inwoners der wereld. Ook is deze gegrond op de rust van God na zes volle werkdagen, met deze woorden: "Daarom zegende de Heere de sabbatdag en heiligde dezelve." De instelling van de sabbatdag ging gepaard met een belofte. God zegende en heiligde deze dag.

Vraag. Wat moeten wij door de heiliging van de sabbatdag hier verstaan?

De tekst zegt: "De Heere heiligde de sabbatdag."

- Dit wil hier niet zeggen dat de Heere deze zevende dag van Zijn eigen rust geheiligd heeft met al de daarop volgende dagen. Want dit strijdt met de betekenis van het

woord heiligen of afzonderen, dat hier gebruikt wordt ten opzichte van deze zevende dag na zes werkdagen en verder niet. En wanneer zulks waar zou zijn, zou er in het vervolg ook geen afzondering plaats kunnen hebben. Dan waren en bleven al de dagen gelijk.

- Deze woorden willen ook niet zeggen dat de Heere daar alleen zo handelde om daardoor een voorgeschiedenis te geven. Alsof God toen door een voorbeeld aanwees wat Hij zou doen na twee duizend of twee duizend en vijftig⁶ jaren bij het geven van het manna. Dit is een wel zeer gedrongen stelling. Want daarvan lezen wij geen woord in de Bijbel. Om zulks geloofwaardig te maken, moet men de tekst geweld aandoen. Want de tekst spreekt duidelijk van de zevende dag, waarop de Heere rustte, en niet van een zevende dag na verloop van twee duizend jaren. Dat is niet de zevende dag, welke direkt op de zes scheppingsdagen is gevolgd. Het vierde gebod wijst ons er ook zeer duidelijk op, dat deze zevende dag geheiligd is, op welke God rustte. Deze dag werd dus niet eerst ingesteld bij het geven van het manna (Ex. 16: 23). Daar werd toen gesproken van iets, dat reeds bekend was. Er is daar geen sprake van een instelling zoals wij lezen in Ex. 15:25, maar daar gaat het niet over de sabbatdag.

Deze heiliging van de sabbatdag wil zeggen, dat God Zijn eerste zevende dag, en vervolgens elke zevende dag na verloop van zes werkdagen, onmiddellijk heeft afgezonderd voor de mens tot de plechtige dienst van God. Opdat deze op die dag iets van het hemelse sabbatswerk zal leren en aanvangen. Dat wil zeggen, dat hij met staking van alle tijdelijk beroepen afgetrokken van al het aardse, zich in de Heere zal verlustigen en God zal prijzen vanwege Zijn wegen en werken.

Letten wij er nu op *wat door het zegenen van de sabbatdag moet worden verstaan*.

Dit wil niet zeggen dat God aan deze dag boven andere dagen enige natuurlijke volmaaktheid of kracht gegeven heeft, hetwelk de mens voordeel toebrengt. Zulks zou niet kunnen, want op zichzelf genomen is een dag of een bepaalde tijd niet vatbaar voor goed of kwaad, en dus ook niet voor gezegend te worden. Maar deze zegening van de sabbatdag heeft uitsluitend betrekking op de mens.

1. Zij geeft te kennen dat God een bijzondere zegen heeft beloofd en verbonden aan allen, die getrouw en naar geweten God gehoorzamen en Zijn dag onderhouden.
2. Het wil ook zeggen dat God vele andere geestelijke zegeningen gepaard doet gaan met de betrachting van de sabbatdag. Bijvoorbeeld veel licht en kracht in alle voorkomende omstandigheden, veel troost, blijdschap, heiligheid enz. (Jes. 56:4-5 en 58:13-14).
3. Voorts geeft dit zegenen ook te kennen, dat God bij Zijn Koninkrijk ook in het tijdelijke Zijn toewerpingen niet onthouden zal. Integendeel, zulken hebben ook meer zegen en meer voorspoed in hun zesdaagse arbeid te wachten. Of de zegen des Heeren - welk een grote zaak - zal dan gezien worden, ook wanneer de staf des broods gering is. Ja, menigmaal zien wij dat zulken in alles wat zij bezitten en genieten de gunst van God meer ervaren (Psalm 127:1-2): "Zo de Heere het huis niet bouwt, tevergeefs arbeiden deszelfs bouwlieden daaraan; zo de Heere de stad niet bewaart, tevergeefs waakt de wachter. Het is tevergeefs, dat gijlieden vroeg opstaat, laat opblijft, eetbrood der smarten; het is alzo, dat Hij het Zijn beminde als in de slaap geeft."

⁶ Volgens nieuwe chronologie is het tijdperk van de Schepping tot de Wetgeving 2500 jaar.

- Uit dit alles wordt zeer duidelijk, dat de grond voor dit gebod om de sabbat te heiligen alleen is te zoeken in de zegening en heiliging van de eerste zevende dag, toen God begon te rusten van het werk der schepping (Gen. 2:2). In niets anders zal deze gevonden kunnen worden, wanneer de mens zijn ogen maar opendoet en wil zien. Want in deze scheppingsordinantie vinden wij dezelfde woorden terug.
- En hieruit volgt ook, dat de grond voor deze zegening en heiliging door de Wetgever alleen gelegd wordt in Zijn eerste rust van het werk der schepping op de eerste zevende dag. Dit zegt de tekst: "Daarom zegende de Heere de sabbatdag en heiligde dezelve."

Toepassing

Ziedaar vrienden, dit eeuwigdurend gebod van de rust u verklaard, en dit deel van de hemel op aarde u voorgehouden. Doch daar dit gebod wel zeer wijd is en de tijd het niet toelaat om het in één keer geheel te behandelen, zullen wij in volgende oefeningen er nog meer van spreken. Wij zullen dan de morele en verbindende kracht van dit gebod aanwijzen ook in de dag van het Nieuwe Testament, alsook dat de christelijke sabbat door God Zelf is ingesteld. Wij zullen dit tegen de belangrijkste tegenwerpingen van de bestrijders hiervan verdedigen en voorts de in dit gebod geboden deugden en verboden zonden aanwijzen. Alsook in welk opzicht de Heere Jezus als Borg dit gebod volmaakt gehoorzaamd heeft.

Vrienden, wat is God voor het mensdom toch goed, dat Hij zulk een dag heeft ingesteld en geboden. Een dag, waarop de mens het hemels sabbatswerk zou kunnen leren aanvangen. En dat niet alleen in de staat der rechtheid, maar hier blijkt dat er een eeuwigheid in de deugden Gods is. Want God deed ook de mens in de staat van zijn afval deze dag, zulk een groot en onschatbaar voorrecht behouden, ja gaf deze toen zelfs opnieuw. O zie, geloof en stem dit voorrecht eens toe tot uw zaligheid.

1. Let daartoe eens op de tegenovergestelde vloek. De mens was immers uitgevallen uit deze sabbat. Hij is niet meer bekwaam om God te verhogen, om Hem te loven en te verheerlijken vanwege Zijn werken en zich te verlustigen in de Heere. Hij kan het niet meer doen op hemelse wijze, alwaar geen tijdelijk beroep gevonden wordt. Integendeel, de mens is in het werk der hel gevallen. In een eeuwige onrust, ja in het moeilijke, zware, lastige en verdrietige van alle tijdelijke werk. En dat niet voor zes dagen, maar al de dagen zijns levens (Gen. 3:17). Met deze vloek was hij de sabbat kwijt. God zegt daar tot Adam: "Dewijl gij geluisterd hebt naar de stem uwer vrouw, en van die boom gegeten, waarvan Ik u gebod, zeggende: gij zult daarvan niet eten; zo zij het aardrijk om uwentwil vervloekt; en met smart zult gij daarvan eten al de dagen uws levens." Dus is deze heerlijke mens door de zondeval een aardworm, een wroeter in de aarde geworden, die zijn verdriet en in alle opzichten diepe dagelijkse smarten niet meer kan overzien. En dit alles in plaats van een verkondiger van de deugden zijns Makers te zijn.
2. Daarom vrienden, ziet toch dit voorrecht. Merkt toch op de oneindige goedheid, lankmoedigheid en genade Gods over de gevallen mens, toen Hij voor het eerst het Evangelie openbaarde (Gen. 3:15). Toen herstelde de Heere ook direkt de sabbat weer, gelijk wij kunnen zien in Gen. 4:3-5. Kaïn en Abel offerden reeds op het eind der dagen. Eveneens in Gen. 4:26, toen men reeds ten tijde van Seth en Enos de Naam des Heeren plechtig begon aan te roepen. O vrienden, indien God het Evangelie niet geopenbaard had, dan zou er immers ook geen sabbat, dat deel van de

hemel op aarde, meer geweest zijn. Ja, dan zou een goddeloos mens geen enkele verademing meer hebben, noch in de tijd, noch daarna. Zo zorgt de Heere dus zelfs voor goddelozen in hun proeftijd hier in de wereld. Zo zorgt de Heere ook voor het vee, dat mede om der zonde wil aan de ijdelheid onderworpen is en daar op zijn wijze onder zucht (Ex. 23:12): "Zes dagen zult gij uw werken doen; maar op de zevende dag zult gij rusten; opdat uw os en uw ezel ruste, en dat de zoon uwer dienstmaagd en de vreemdeling adem scheppe." En Deut. 5:14: "Opdat uw dienstknecht en uw dienstmaagd rusten, gelijk als gij."

A. God heeft de wereld deze sabbat laten behouden, en wel:

1. Opdat een onbekeerd mens door de waarneming op zijn manier daardoor zou overreed worden hoe schuldig hij voor God staat, ja, dat hij niet aan de hemel toebehoort, maar aan de hel. O vrienden, zo goed is God, dat hij aan een goddeloos mens, die al zijn dagen zou moeten zweten en in de aarde wroeten, op elke zeven dagen er één geeft om zijn arme, gevallen staat voor God te betreuren. Op die dag krijgt hij vrijheid zijn beroep te onderbreken, dus is het een zeer geschikte dag ter bekering. Het verzuimen en verwaarlozen hiervan zal voor de arme man of vrouw een hel in de hel zijn. Ook zal het hen doen verstommen voor de grote Richter van hemel en aarde.
2. God heeft de wereld deze dag doen behouden opdat Zijn volk in het waarnemen daarvan bij aanvang zou leren hetgeen eens in de hemel eeuwig volmaakt hun werk zal zijn. Want zo al doende, al vallende en opstaande, al schreiende, wenende en zich weer verblijdende, leren zij het werk van de eeuwige sabbat.
3. Ook dient deze dag in het bijzonder om hun ongeschiktheid voor de hemel aan hen onder het oog te brengen. Hun veraf zijn van Goden van zichzelf, hun ongelijkvormigheid aan Gods wet, alsook de scheiding, welke er is tussen God en hun ziel, komt op deze dag in het bijzonder openbaar. O, voor wie gestaltelijk in de gunst van God staat, zal het doorgaans op die dag wel gaan. Voor zulken zal het een marktdag voor hun ziel zijn, ook al zijn het duistere zielen. Maar het tegendeel zal op die dag ook des te meer gezien worden, wanneer er namelijk iets ligt tussen God en de ziel: dan wijkt de Heere in het bijzonder van Zijn eerste en voornaamste instellingen, evenwel ondersteunt Hij Zijn volk dan op een andere wijze. Maar het is dan wel te merken als zij op die dag ledig zijn, en eveneens in hun plechtig bidden en zich afzonderen. Als zij dan wat ondersteuning ontvangen met daarbij uitschietende verzuchtingen, en het daar bij kunnen stellen. Dan is deze dag zeer geschikt:
 - (1) Om Gods volk terecht te brengen uit allerlei diepe ongestalten. Opdat zij weer in een rechte weg met God geraken, waarin zij de Heere weer mogen roemen, prijzen en verheerlijken vanwege Zijn werken, en zich weer in de Almachtige mogen verlustigen.
 - (2) Deze dag dient ook voor Gods volk om hen naar de eeuwige sabbat te doen verlangen, naar dat ware rusten en die heerlijke rust, welke er voor Gods volk overblijft (Hebr. 4:9).

Wat blijkt voorts de klem van dit gebod ook wel bijzonder daaruit, dat God hier aandringt met Zijn eigen voorbeeld. Vrienden, God had geen volle zes dagen nodig om de wereld te scheppen. Hij had geen dag van rust nodig. Hij behoefde ook voor Zichzelf geen heilige dag af te zonderen en Hij had geen zegen nodig. Leest toch slechts de Bijbel, ja leest alleen maar met aandacht dit gebod met de drangreden daarin, en zoekt dan verder de gehele Bijbel door. Nergens zult u de eigen woorden van de instelling van

de sabbat vinden dan in Gen. 2:2-3. En wanneer u eerbied voor God en Zijn Woord zoudt hebben en niet zo van disputeren wist, dan zoudt u uw ziel geweld moeten aandoen om niet te geloven dat deze dag er ook reeds was voor de val.

Daarom vrienden, het is zo waar, dat de Heere op deze dag gerust heeft en deze heeft afgezonderd. Dat Hij geestelijke en daarnaast ook tijdelijke zegeningen aan de getrouwe waarneming van deze dag heeft willen verbinden.

B. O zorgeloze en onbekeerde sabbatschenders, bent u dan niet ongelukkig? Wat staat u toch te wachten! Zie hier eens wie de sabbat ontheiligen en welk een zware zonde dit is.

1. Deze sabbat wordt duidelijk ontheiligd door allen, die deze ontbinden of losmaken en dit leren. Wij lezen in Matth. 5:17-19: "Meent niet dat Ik gekomen ben om de wet en de profeten te ontbinden; Ik ben niet gekomen om die te ontbinden, maar te vervullen. Want voorwaar zeg Ik u: Totdat de hemel en de aarde voorbijgaan, zal er niet één jota, noch één tittel van de wet voorbijgaan, totdat het alles zal zijn geschied. Zo wie dan één van deze minste geboden zal ontbonden, en de mensen also geleerd zal hebben, die zal de minste genaamd worden in het Koninkrijk der hemelen; maar zo wie dezelve zal gedaan en geleerd hebben, die zal groot genaamd worden in het Koninkrijk der hemelen."
2. Ook zulken ontheiligen de sabbat, die met de onderhouders van de sabbat spotten. God zegt (Klaagl. 1:7): "Hun tegenpartijders zien hen aan; zij spotten met hun rustdagen." Zulken betitelen zij dan als Joodsgezinden, sabbattariërs en Smousen.⁷
3. Ook zulken, die wel met woorden het morele van dit gebod erkennen en daar krachtig voor strijden, maar die tegelijk in hun praktijk als sabbatschenders leven. Die kopen en verkopen, en alles doen en spreken als op andere dagen. Zulken zijn als de Joden. Die pochten ook op de waarheid, dat zij het zaad van Abraham waren. Maar Jezus zegt (Joh. 8:39): "Gij zijt uit den vader den duivel." Dit zijn schandvlekken en het zou beter zijn dat zij zwegen dan dat zij de sabbat verdedigden. Hun leer is wel de waarheid, maar hun leven is een leugen.
4. Tot deze sabbatschenders behoren ook allen die op deze dag hun dagelijks beroep waarnemen, wie het ook zijn. Enige beroepen moeten hierop worden uitgezonderd, zoals een dokter, in de ziekenhuizen, een apotheker enz. Maar dan nog maar alleen in noodgevallen. De Heere zegt het uitdrukkelijk (Ex. 34:21): "In de ploegtijd en in de oogsttijd zult gij rusten." Hier worden alle voorwendsels weggenomen.
5. Ook zulken, die op deze dag aan hun lusten voldoen, zoals de Joden deden (Jes. 58:13). Zulken, die toegeven in het zondigen. O herbergbezoekers, God zal u vinden. Zijn ogen zijn in alle plaatsen en Hij ziet u zitten.
6. Zulken ook, die op die dag aan luiheid toegeven. Menigeen gebruikt daartoe deze dag. Zulk één. is in zijn tijdelijk beroep een ijverig werkmans, maar als Gods dag daar is, dan heeft hij noch hart noch lust om voor zijn ziel te zorgen. Bij een ezel moest de nek gebroken worden omdat het zulk een traag dier was (Ex. 34:20). Salomo vergelijkt een luiaard, die zich maar omkeert op zijn bed, bij een deur, die omkeert op haar herre⁸ (Spr. 26:14). En heeft zulk één nog een begeerte, dan zal die hem doden.
7. Tot de sabbatschenders behoren ook zulken, die het sabbatschenden niet verhinderen waar zij dit kunnen. Wij noemen hier de overheden, ouders, Heren en Mevrouwen, en voorts allen die op enigerlei wijze over anderen gesteld zijn, en die met woord en daad deze zonden niet verbieden. Zulken, die hun kinderen of dienstboden of anderen enig dagelijks werk laten doen, hebben zware gemeenschap

⁷ Smous is een scheldnaam voor een Jood

⁸ gehangen of hengsels

aan hun zonden. God zegt (Deut. 5:14): "Opdat uw dienstknecht en uw dienstmaagd rusten, gelijk als gij." Vrienden, het is niet te vergeefs dat het op elke sabbatdag gelezen wordt: "Op de zevende dag zult gij geen werk doen, gij, noch uw zoon", enz. Dus zijn de zonden van hen, die over anderen gesteld zijn, zwaarder, want zij kunnen deze verhinderen.

8. Tot de sabbatschenders behoren ook diegenen, die geen sabbatsgestalte hebben. Zij, die al hun dagen niet leven in afhankelijkheid van de Geest van Christus. O vrienden, dit toch wordt vereist tot het rechte waarnemen van de sabbatdag. Wie daar wat van heeft, voor die is de sabbat het dierbaarst en het nuttigst. Anders komt er in de zes werkdagen zoveel van de aarde binnen dat er op de sabbatdag voor het hemelse geen plaats meer is in het hart.

Zie nu ook welk een zeer zware zonde dit is.

1. Dit blijkt wel hieruit, dat het een openlijke versmading is van Gods opperheerschappij over ons en over onze tijd. En daarbij is het zulk een verschrikkelijke hoogmoed, dat een arm maaksel van Gods hand tegen Godin een altoos verbindend gebod durft aantasten. Een gebod uit het midden van de Goddelijke zedelijke wet, en nog wel uit die geboden welke de dienst van God betreffen (1 Sam. 2:25): "Wanneer een mens (niet tegen een mens, maar) tegen *de Heere* zondigt, wie zal voor hem bidden?"
2. Bovendien is het een verachting en verwerping van Gods gunst en vriendschap, en van de goedheid en zorg van God over de mens. Het is dus een verschrikkelijke ondankbaarheid, een verschrikkelijk beantwoorden van de zegeningen, welke God aan de mens in de zes werkdagen toevoegt. De Heere toch biedt Zijn gunst aan. Hij zegt (Jes. 56:2): "Welgelukzalig is de mens, die zulks doet, en des mensen kind, dat daaraan vasthoudt; die de sabbat houdt, zodat hij die niet ontheiligt, en die zijn hand bewaart van enig kwaad te doen." Vers 5: "Ik zal hen ook in Mijn huis en binnen Mijn muren een plaats en een naam geven, beter dan der zonen en der dochteren; een eeuwige naam zal Ik een ieder van hen geven, die niet uitgeroeid zal worden." En vers 7: "Die zal Ik ook brengen tot Mijn heilige berg, en Ik zal hen verheugen in Mijn bedehuis; hun brandoffers en hun slachtoffers zullen aangenaam wezen op Mijn altaar; want Mijn huis zal een bedehuis genoemd worden voor alle volken." En Jes. 58:13-14: "Als u de sabbat heiligt en uw leigen lust niet vindt, noch een woord daarvan spreekt; dan zult u u verlustigen in de Heere, en Ik zal u doen rijden op de hoogten der aarde, en Ik zal u spijzigen met de erve van uw vader Jakob; want de mond des Heeren heeft het gesproken." Vrienden, is dat dan een 'gewone' zonde?
3. Wat deze zonde nog zo veel te zwaarder maakt, is wel dit, dat er niet één gebod is, waarbij zo nadrukkelijk gelast wordt het niet te vergeten. Dat men integendeel daaraan gedenken zal, aangezien het van zo grote invloed is op al de andere zeden der mensen.
 - Want het is een gebod waartoe de rede en het natuurlijk licht ons zelfs opwekken. Namelijk dat er een gedeelte van onze tijd voor God moet zijn, en dan welke tijd welke God Zelf aanwijst. En daar willen nietige aardwormen nog over twisten!
 - En voorts is het zulk een billijke en lichte zaak, welke God van ons eist. Vrienden, God had zes dagen voor Zich mogen eisen, en nu eist Hij maar één dag. Wat zal het toch zwaar vallen, deze ordinantie van God te weerstaan.
 - En tenslotte is het een grove zonde van kerkroof. Het is een verslinden van het heilige. Dus een snode beroving van God, van Zijn tijd, welke Hem en niet ons toekomt (Mal. 3:8-9): "Zal een mens God beroven? Maar u berooft Mij en zegt:

Waarin beroven wij u? In de tienden en het hefoffer. Met een vloek zijt u vervloekt, omdat u Mij berooft, zelfs het ganse volk."

Bezien wij nu eens *hetgeen zulke ongelukkige sabbatschenders te wachten hebben. Ook hoe het toch komt dat de mens zo zeer tot het schenden van de sabbat genegen is.*

1. O vrienden, zulken hebben het ontsteken van de schrikkelijke toorn van God te wachten over hun stad en land en huis. Want daarover zullen zware tijdelijke plagen en oordelen komen, zodat het land aan zijn sabbatten een welgevallen zal hebben in verwoesting (Lev. 26:34-35). God zegt (Jer. 17:27) dat het lasten dragen op de sabbat een vuur zal aansteken in hun poorten, hetwelk de paleizen verteren zal, zonder uitgeblust te kunnen worden.
2. Zulken hebben ook zware geestelijke oordelen en plagen te wachten. En wel van overgegeven te zullen worden aan alle andere zonden. Aan een verkeerde zin, aan menselijke inzettingen en besluiten, die niet goed zijn. En doorgaans wil een mens dan aan het verbodene (Ezech. 20:24-25, vergeleken met Rom. 1:24). Omdat zij God niet in erkentenis hielden, "daarom heeft God hen ook overgegeven in de begeerlijkheden hunner harten tot onreinheid, om hun lichamen onder elkander te onteren." Zulken hebben in het bijzonder voor hun eigen persoon te wachten dat de fontein van Gods goedheid hoe langer hoe meer zal worden toegestopt. Dat zij dus zichzelf beroven zullen van alle geestelijke en lichamelijke zegeningen, welke de Heere heeft toegezegd aan allen, die Zijn dag heiligen.
3. O mens, voor het tijdelijke hebt u dan geen zegen te wachten. Maar wel de vloek in uw arbeid gedurende de zes dagen en in alles waaraan u uw hand slaat. u haalt de vloek over uw huis en over al uw andere goederen, terwijl u meent dat het kopen en verkopen op de sabbat u rijk zal maken. Wij lezen in Ex. 16:27 dat Israël ook uitging om wat te rapen, en zij vonden niet. En u vindt ook niet. Hetgeen u vindt en wint, maakt uw andere goederen ijdel. Het ruikt u uit de gunstige voorzienigheid van God, en wat volgt er dan? Dan volgt dit, dat het oordeel niet sluimert, maar dat het zich als wateren heen zal wenden.
Menigmaal vraagt men zich af waarom hier of daar zulke slagen vallen. Maar dan is het niet zo ver te zoeken. Zij, die ogen hebben en weten wat het schenden van de sabbat betekent, heiligen dan God in hun hart en volgen het oordeel na, dat God over u brengt (Psalm 94:7). Zij zuchten nog dat er ontdekkend licht bij komen moge, opdat u tot uzelf en tot de oorzaak mocht worden gebracht. En arme mens, u zucht niet mede.
4. En o mens, neem dit ter harte, u hebt te wachten, onbekeerd en in deze zonde blijvende, dat u gedood zult worden. Niet door de wereldlijke rechter, maar door God, door Zijn engelen. God is toch onveranderlijk heilig, zowel in het Nieuwe als in het Oude Testament. O vrienden, God doodt nog afgodendienaars, vloekers, kinderen die hun ouders ongehoorzaam zijn, overspelers enz. En ook sabbatschenders. Wij zijn zo blind, dat wij het niet kunnen zien waarom menige sabbatschender, die als die houtlezer met opgeheven hand zondigt, schielijk verbroken en als met één slag weg gestoten wordt. Meent ook niet dat de zaligheid daar niet van afhangt. Menigeen gaat ten verderve om deze zonden en omdat hij er niet van scheiden wil, ook al zou hij geen andere hebben. Die hierin licht hebben, zien het wel anders.

Maar vrienden, *wilt u nu ook weten waar uw geneigdheid tot het schenden van de sabbat vandaan komt?* Let dan eens op het volgende.

1. Bij menigeen komt het niet hier vandaan dat hij er nooit van gehoord heeft. Zo, velen weten het, want dit onderwerp is wel een stuk geworden waarover schier iedereen disputeert. Maar dan houdt men het niet aan die zijde, waarop God duidelijk het zegel heeft gezet. De natuur van de mens helt naar de andere kant, de verbreking en ontbinding van dit gebod.
2. Bij velen ligt het ook niet hieraan, dat zij nooit kloppingen, inwendige overredingen en afradingen hebben gehad. Dat zal meer zijn dan waar wij weet van hebben. Ook een sabbatschender komt met trappen tot zijn hoogte. De consciëntie is menigmaal op de mond geslagen, de Geest vaak bedroefd, en zo reist zulk een arme man of vrouw dan naar de eeuwigheid. Het schenden van de sabbat vloeit bij de meesten hieruit voort, dat er in de natuur en in het hart van de mens zulk een verkeerdheid, weerstrevigheid en opstandigheid tegen dit gebod is. Dat gekant zijn tegen al wat recht is. Er is toch innerlijk zulk een vijandschap tegen God en tegen al wat Hij gebiedt of verbiedt, en vooral dan tegen datgene, waar de natuur niet aan wil.
3. Bij menigeen komt het ook hieruit voort, dat hij de inwendige kloppingen en overtuigingen tegengegaan en verdoofd heeft. En die aan het weinige licht ontrouw zijn, aan dezulken wordt het meerder licht onthouden.
4. Menigeen heeft ook van zijn jonge dagen af van zijn ouders nooit anders gehoord of gezien dan dat zij de dag, welke God geheiligt heeft, gemeen maakten. Dus krijgt hij ongemerkt in zijn hart iets tegen die dag, hetwelk hij geen naam geven kan. Hij ziet hen, die deze dag begeren te vieren naar Gods gebod, voor Joden of Sabbattariërs aan. Het is voor hen of dit een nieuwe leer is.

Nog een woord tot u, mensen, die iets ziet en bevindt van het gevaarlijke van uw staat, en bij wie nog enige onrust van binnen is.

Overweegt het toch dat al uw gevaar hierin bestaat, dat u bij aanvang niet zijt ingegaan in de ware rust, welke Gods volk geniet en welke in de heerlijkheid voor hen overblijft. Hier is immers alles aan gelegen, want de eeuwige sabbatsrust (Hebr. 4) is verbonden aan deze sabbatsrust. Een mens moet er dus aan deze zijde van de eeuwigheid iets van leren en iets van dat hemelwerk krijgen, zal hij ooit een gegronde hoop hebben eeuwig de sabbat in heerlijkheid te vieren. Het is daarom zo nodig dat u getrouw zijt aan het licht dat u hebt ten aanzien van dit stuk van de sabbat. Opdat toch dit stuk u geen ban zij, waarom u niet door zoudt kunnen breken tot een onberouwelijke bekering.

O vrienden, in uw onderwerping onder dit gebod zult u meer ontdekt worden.

- (1) Dan zult u ontdekt worden aan de afkerigheid van uw hart, uw vijandschap en diepe ongeschiktheid voor en tot dit sabbatswerk.
- (2) Dan zult u ontdekt worden aan uw diepe onmacht. Want u kunt uzelf geen sabbatsgestalte geven. Wanneer u aan uw onmacht recht ontdekt wordt, zult u des te onrustiger van binnen worden, en hoe dieper u hierin wegzinkt, hoe sterker u aan het roepen raken zult.
- (3) Dan zal ook de noodzakelijkheid van de openbaring van Christus en de door Hem verworven Geest u ontdekt worden, welke u tot dat werk nodig hebt. Want vrienden, daartoe dient deze dag, om Christus te vinden als de ware rust (Matth. 11:28). Om uit al dat wroeten als een mol in de aarde eens naar bovenop te zien.

Daarom moet ik u nog het volgende zeggen.

O mens, gaat u hier niet in de ware rust in Christus in? Dan bent u onbekwaam tot het vieren van de sabbat hier, en de eeuwige sabbat, de volmaakte rust in heerlijkheid, zult u ook missen. Dan hebt u niet anders te wachten dan eeuwige onrust van binnen en van buiten. Nu bent u hier nog in de proeftijd, maar de dood kan u zo spoedig overvallen.

En daarom, ga toch in, ga toch onverwijld in. Heden zo gij Gods stem hoort, verhard uw hart niet, maar zet uw hart op uw wegen.

C. Nog een woord tot u, volk van God, die tot de ware rust gekomen zijt en dientengevolge iets kent van de heerlijkheid van de aan ons geschonken goede sabbat, en voor wie deze noodzakelijk geworden is.

- (1) Wat hebt u het menigmaal krachtig ervaren dat het bedenken des vleses voor u innerlijk de dood is.
- (2) Wat is er een overgebleven kracht van verdorvenheid en vijandschap. Wat twist menigeen tegen dit goede gebod en dus tegen zichzelf.
- (3) Ja, wat is er ook menigmaal een ellendige gesteldheid des harten op Gods dag, en dan wel meer dan op andere dagen. Want bij het licht komt de duisternis, bij de heiligheid de onheiligheid, bij het heerlijkste werk het ellendige hart te meer openbaar. O, wat moeten er velen zuchten onder de sabbatszonden van hun hart, al breken zij dan naar buiten niet uit. Want het is opmerkelijk, wanneer er iets tussen God en de ziel komt en dit een scheiding teweegbrengt en iets vast raakt, dan verbergt de Heere Zich doorgaans in deze Zijn eerste instelling. Dan is er soms geen langer dag dan de rustdag, al is het ook waar dat de Heere evenwel hen op een andere wijze ondersteunt.

Opdat u meer van het sabbatswerk krijgen moogt, moge het volgende nog tot uw bestiering dienen.

1. Zoekt toch in een weg van klagen meer gezicht en gevoel van uw zonden te krijgen in uw hart. En zulks opdat Jezus recht dierbaar worde voor uw ziel in Zijn lijdelijke en dadelijke gehoorzaamheid, in Zijn genoegzame gerechtigheid en heiligheid. Opdat Hij u zij tot een kleed ter dekking en om met al uw sabbatszonden in te schuilen. Opdat u in die weg ook de Geest zoudt mogen ontvangen, Die uw ziel zal leren om te gedenken aan de sabbatdag en om die te heiligen.
2. Weest daarbij ook getrouw aan uw licht. Houdt het toch aan de zijde van God en van Zijn dag. In de tijd van de eerste christenkerk was dit in nederigheid de grootste roem der christenen: *Ik ben een christen, ik houd de dag des Heeren!* Daarom vrienden, schat alle tijdelijk verlies vanwege uw getrouwheid in deze maar rijkdom te zijn. Wacht daar de zegen en de gunst van God op in. Wat hebt u aan aardse schatten, die u op de rustdag vergadert? Wat hebt u er aan dat u een sprekende balk en een roepende steen in uw huis haalt?

Tot uw bemoediging en bestiering willen wij nog zeggen:

1. Vrienden, God zal u zegenen. Hebt u veel van node? Zucht dan veel naar boven om op die geestelijke marktdag veel op te mogen doen.
2. U zult inwendige vrede genieten. Nog nooit heeft iemand op het sterfbed beschuldiging gevoeld vanwege het houden van die dag. Wel het tegendeel, dat het een hel van binnen was vanwege het schenden en verwaarlozen van deze dag.
3. Zulken hebben ook de belofte van genezing van hun vleselijk en aardsghezind hart, en dat al hun dienst van God in Christus Gode aangenaam zal zijn (Jes. 56:2, 5 en 7). Zij hebben ook de belofte dat God hen zal eren. die Zijn dag eren (Jes. 58:14): "Dan zult gij u verlustigen in de Heere, en Ik zal u doen rijden op de hoogten der aarde, en Ik zal u spijzigen met de erve van uw vader Jakob; want de mond des Heeren heeft het gesproken."
4. O vrienden, uw sabbatsrust, welke u hier in de Geest verricht, zal u een teken, ja een onderpand zijn van de heerlijke en volle rust, welke voor u overblijft. Verlangt daar

dan met onderwerping naar. En verblijdt u intussen onder alle tegenwoordige onrust en strijd in die gegronde hoop en verwachting, eens waarlijk te zullen rusten. Dan zult u eeuwig sabbat vieren, onvermoeid, ongestoord en volmaakt. Want daar zal het altijd sabbat zijn, altijd nieuwe maan, altijd heilig-dag, zonder nacht. *En daar zal God zijn alles en in allen. Amen.*

ZONDAG 38 (tweede deel)
(Vraag 103)

**DE MORELE OF ZEDELIJKE EN VERBINDENDE KRACHT
VAN HET VIERDE GEBOD**

Wij moeten nu spreken over het morele of zedelijke van dit vierde gebod, en dus van de verbindende kracht er van ook voor de Nieuw-Testamentische dag.

Vrienden, het is zulk een schande, ook tegenover allen die buiten ons zijn, dat men onder Gereformeerden genoodzaakt is het morele en de verbindende kracht van dit gebod, ook in de Nieuw-Testamentische dag, te bevestigen. Dat men dientengevolge genoodzaakt is de voor christenen aangewezen zevende dag ná zes dagen werken met wapenen te beschermen. Dat men moet verdedigen dat deze dag een Goddelijke autoriteit heeft niet alleen, maar dat hij deze Goddelijke autoriteit ontleent aan de instelling van een rustdag na zes dagen werken, gelijk in het vierde gebod vermeld wordt.

Voorheen vond men de bestrijding daarvan alleen bij Socinianen, Wederdopers enz., die aan het volk leerden dat het vierde gebod *een ceremonieel gebod* zou zijn, dat ons niet meer raakt. En de natuur des mensen wil er wel aan om alle banden te verscheuren. Dit is een gebod, hetwelk midden in de zedelijke wet van God staat, ja, het behoort tot de geboden, welke onmiddellijk de dienst van God betreffen. Daarom strekt het ons naar ons oordeel niet tot eer, dat wij bij de behandeling er van de wapenen moeten opnemen, welke Gods Woord ons geeft. Dat wij dus de waarheid daarvan in het licht moeten stellen en Gods gebod beschermen tegen de bovengenoemde dwaalgeesten en allen, die hen navolgen.

Wij zullen hier dan spreken van het zedelijk karakter van dit gebod.

- I. Letten wij er eerst op wat wij door de woorden ceremonieel en moreel moeten verstaan.
 - III. De gronden van de geheel en altyddurende verbindende kracht van dit gebod die liggen in de aandrang van de Wetgever.
-
1. Het woord ceremonieel *in ruimere zin* ziet in Gods Woord op de orde, omstandigheden en veranderingen ten aanzien van enige vorm in de dienst van God. Ook wel op één of andere gewoonte van de kerk, welke tot de uitwendige plichtsbetrachting behoort. In deze zin stellen sommigen, onder wie ook de grote Dordtse Synode, dat er iets ceremonieels in het vierde gebod is. Dit ceremoniële dan alleen hierop ziende, dat de in het vierde gebod genoemde zevende dag aan verandering onderworpen zou zijn.
 2. *In meer beperkte zin* ziet het woord ceremonieel in Gods Woord op plechtigheden, afschaduwingen en voorbeelden. Dus op iets dat geheel wijken moet wanneer het lichaam der schaduwen er is. Dit gold voor alle Levitische wetten, waartoe ook de Joodse sabbatten behoorden. Deze schaduwen óf Christus Zelf en Zijn grote werk van verlossing en verzoening af, óf wel de geestelijke rust, vrede en blijdschap der kerk, welke door Christus zou worden aangebracht. Deze wetten zijn dan ook alle verdwenen door de komst en het werk van Christus. *Hij* was het Lichaam der schaduwen. Christus heeft ze alle begraven en heeft een nieuwe huishouding

opgericht (Hebr. 10:1, 9): "Want de wet, hebbende een schaduw der toekomstige goederen, niet het beeld zelf der zaken." Zo nam Jezus door Zijn komst het eerste weg om het tweede te stellen.

Letten wij nu nog op de betekenis van het woord *moreel*.

1. Dit betekent in Gods Woord zedelijk. Dus behorend tot de altoos durende wet van God, welke alle mensen van alle tijden tot gehoorzaamheid verplicht. Men kan dus naar de Heilige Schrift zeggen, dat een gebod *moreel* is, wanneer het uit het Wezen Gods voortvloeit, of wel uit Gods natuur en wezenlijke volmaaktheden. Dus dat God het tegenovergestelde of iets anders niet zou kunnen gebieden. Het gebod om God lief te hebben is zulk een onveranderlijk gebod.
2. Voorts is een gebod naar Gods Woord ook *moreel* wanneer het de mens in de eerste schepping is ingeschapen. Dus dat het hem met het beeld van God is ingedrukt, zó, dat er zelfs nu nog flauwe en verwarde overblijfselen van gevonden worden, gelijk ook van de geboden van de tweede tafel.
3. Ook is een gebod *moreel* als het positief is. Dat wil hier zeggen, als het voortvloeit uit het eeuwig goedvinden van God, dat de Heere aan de mens heeft bekend gemaakt en daarom noodzakelijk door deze moet worden betracht. En hier betaamt het dan niet aan enig schepsel om aan die grote God te vragen, of hetgeen Hij gebiedt uit Zijn natuur, ofwel uit Zijn wil voortvloeit. Want zowel aan het ene als aan het andere is hij noodzakelijk gehoorzaamheid verschuldigd. Ja, hij is toch zowel tot gehoorzaamheid verplicht aan hetgeen uit Gods wil voortvloeit, als aan hetgeen de overheden in hun menselijke wetten gebieden.

Bezien wij nu het zedelijk karakter van het vierde gebod, alsook de redenen en gronden, welke wij ten bewijs daarvoor hebben. Want hierop komt het nu aan.

Want wij hebben naar de Heilige Schrift het vierde gebod geheel voor een *zedelijk* gebod te houden.

A. Wij zullen hierbij eerst de gedachten en gevoelens der Godgeleerden bezien.

- Onder dezen zijn er, die de sabbat van het vierde gebod uitsluitend voor afschaduwend en voorbeeldend houden. En daaruit volgt dan dat zij stellen, dat deze sabbat ons in de Nieuw-Testamentische dag niet meer raakt. Dus dat de sabbat ten enenmale is afgeschaft, gelijk ook alle andere godsdienstige voorschriften van de mozaïsche wet.
- Andere Godgeleerden zijn van gevoelen, dat de sabbat van het vierde gebod wel voornamelijk zedelijk is, maar dat er toch ook iets ceremonieels in moet worden gezien wat enige omstandigheden betreft. Door dit ceremoniële verstaan zij dan iets veranderlijks, en wel uitsluitend met betrekking tot de precieze zevende dag, welke aan verandering onderworpen is.
- Maar andere voorname Godgeleerden zijn na een diep onderzoek en wikken en wegen ten aanzien van deze zaken van gevoelen, dat het vierde gebod *uitsluitend zedelijk* is, en dus van een eeuwigdurende, onveranderlijke en altoosverbindende kracht. Dus dat er geen tittel of jota in het vierde gebod anders dan zedelijk is.

Nu zullen wij bezien wat ons besluit is uit dit alles.

1. Wij stellen dan vast, dat het vierde gebod niet een in zijn geheel slechts ceremonieel, schaduwachtig en voorbeeldend gebod is. Naar ons begrip is het niet alleen ongeoorloofd dit te beweren, maar zelfs bruut, dat een maaksel van Gods hand naar zijn zin een geheel gebod durft weg te nemen uit het midden van de eeuwigdurende en tot het einde der wereld altoos verbindende wet van God. Dat dus zulk één

daaraan niet wil gebonden zijn. En afgezien daarvan, dat er van Gods wet geen tittel of jota ontbonden mag worden (Matth. 5:17-19), veel minder nog een geheel gebod, zal in het vervolg ons het tegendeel duidelijk worden, dat er in dit gebod geen tittel of jota gevonden wordt, welke niet moreel is.

2. Ook stellen wij hier vast dat het vierde gebod niet ten dele ceremonieel is, zo, dat het in zijn voornaamste zin tevens zedelijk blijft. Dit is het gevoelen van vele rechtzinnige Godgeleerden, alsook van de grote Dordtse Synode. Door ceremonieel verstaat men dan, zoals wij reeds zeiden, veranderlijk. En dit zien zij dan in betrekking tot de zevende dag, welke aan verandering onderworpen zou zijn.
 - Doch naar onze gedachten behoefde men zulk een vermenging niet te maken, wanneer men er maar op let dat in het vierde gebod van geen bepaalde dag gesproken wordt, maar alleen van één van de zeven, of van de zevende dag na zes werkdagen. Naar mijn mening is dit inde verklaring van het gebod met nadruk gebleken uit de opmerkingen van de taalkundigen over Ex. 20:10 in de heilige taal, alwaar gelezen wordt: "Zes dagen zult u arbeiden en doen al uw werk, en één, de zevende, is en zal zijn een sabbat voor Jehovah, uw God."
 - Men behoeft deze vermenging ook niet te maken, als men maar duidelijk onderscheid maakt tussen de Joodse sabbat en de sabbat van het vierde gebod. De voor de Joden geldende zevende dag moest door hen worden gevierd met onderscheiden schaduwachtige voorschriften. Deze maakten met de zevende dag naar de orde van het werk der schepping de Joodse sabbat uit. Maar deze dag was aan verandering onderworpen. Daarom moet men de voor de Joden aangewezen zevende dag, alsook de omstandigheden daarbij, niet terugbrengen tot het vierde gebod. Want dit gebod is moreel en vloeit voort uit Gods eeuwig goedvinden, dat de zevende dag na zes werkdagen de Heere heilig is en geheiligd moet worden.
3. Wij stellen dus vast, dat ons gevoelen naar de Heilige Schrift is, dat het vierde gebod geheel en uitsluitend een zedelijk gebod is. Een gebod, dat ons en alle mensen te allen tijde, van het begin tot aan het einde der wereld, tot gehoorzaamheid verplicht. Dus dat er geen tittel of jota ceremonieels in dit gebod gevonden wordt. Nu willen wij nog antwoord geven aan zulken, die hier willen twisten over het morele van dit gebod. Die willen onderzoeken of het vierde gebod wel voortvloeit uit het Wezen en de natuur van God, en uit het ingeschapen beeld van God in de eerste schepping, dan wel alleen uit de soevereine wil en het goedvinden Gods. Nl.
 - (1) Het gebod om God te verhogen op een plechtige wijze, met een eenparige schouder en op een zekere bepaalde en verordende tijd, vloeit naar onze gedachten voort uit het, overgebleven natuurlicht zelf. Ja, waarom ook niet in enig opzicht uit Gods natuur, daar het toch Gode natuurlijk is Zijn eigen deugden te beminnen, waaruit volgt dat Hij door de reien Zijner schepselen wil worden verheerlijkt? Maar dan zeggen wij daarbij ook, dat de door God daartoe bestemde tijd, één van de zeven tijden, iets positief moreels is. Het noodzakelijk betrachten van die tijd vloeit voort uit het vrijmachtige eeuwige welbehagen Gods. Want de Heere had de wereld ook in tien dagen kunnen scheppen en dan de elfde dag kunnen rusten en deze aan de kerk tot een rustdag kunnen geven, indien Hij dit gewild had. Maar nu heeft de Heere dit anders gewild, en de bepaling, welke voortvloeit uit Gods wil, bindt ons en alle mensen zowel als al hetgeen, waarvan wij kunnen zien dat het uit de natuur en het Wezen Gods Zelf voortvloeit.
 - (2) Wij vinden hiertoe ook grond in verscheidene andere geboden, welke zedelijk zijn, en evenwel niet voortvloeien uit de natuur van God, noch uit het beeld van God,

waarnaar de mens geschapen was, maar alleen uit Gods vrije soevereiniteit. Bijvoorbeeld het vijfde gebod, waarin God aan de onderdanen ondergeschiktheid aan hun overheden gebiedt, alsook van knechten aan hun heren. God had dit anders kunnen willen. Dus dat er geen meerderheid of minderheid op de wereld zou worden gevonden en dat een ieder onmiddellijk onder de Heere had gestaan. Voegt hier ook nog het zevende gebod bij, waarin God het huwelijk tussen nabestaanden in verschillende graden verbiedt. Ook dit is een zedelijk gebod (Lev. 18:6 en 9). En evenwel vloeit dit niet voort uit Gods natuur of uit het beeld Gods, aangezien de Heere het dan nooit aan de nakomelingen van Adam zou hebben kunnen gebieden of toelaten. En neemt dan ook het achtste gebod, waarin het stelen verboden wordt. Dit is een zedelijk gebod, maar de Heere had toch ook kunnen willen dat niemand iets had, dus dat alles van iedereen was, zodat stelen niet mogelijk was geweest. Uit dit alles besluiten wij dan dat het gehele vierde gebod zedelijk is en te allen tijde verbindende. Wij menen daarvoor in de Bijbel gegronde redenen te hebben, waarin wij deze zin vinden. Deze behoeven wij er niet in te leggen.

II. *Letten wij nu op deze gronden en redenen, welke wij in de Bijbel vinden voor het geheel moreel zijn van het vierde gebod.* Wij zullen hier alleen maar de tekst (Exodus 20:8-11) volgen, daaruit deze gronden opmaken. Wij zullen hier zien de gronden voor het geheel morele en de altoos durende verbindende, gebiedende kracht, hetwelk in dit gebod ligt, dat wij vinden in de zojuist genoemde schriftplaats. En dit geldt niet slechts ten aanzien van het geestelijk gebruik en doel, want dan zou men hetzelfde kunnen zeggen ten aanzien van alle schaduwachtige geboden. Maar dit geldt hier ten aanzien van het gehele wezen der zaak.

Dit blijkt:

A. Letten wij daartoe maar op de plaatsing van dit gebod

1. Daaruit wel ten duidelijkste blijkt dat het een moreel gebod is. Wij zien duidelijk voor onze ogen dat het geplaatst is midden in de eeuwigdurende wet van God, waarin niet het minst gewag gemaakt wordt van schaduwachtige feesten, noch van de tempel, noch van het pascha, noch van de besnijdenis. Hieruit volgt dat dit gebod eenvoudig tot de zedelijke wet behoort. En zulks te meer als men bedenkt dat deze wet duidelijk is gegeven voor de instelling van de ceremoniële wetten. Al de andere wetten zijn door God voor het eerst uitdrukkelijk op de Sinaï ingesteld, na de uittocht van Israël uit Egypte. Maar dit gebod werd reeds onderhouden vóórdat zij aan de Sinaï kwamen, gelijk wij zien in Ex. 16:23, dewijl het toen reeds van ouds bekend was.
1. Voegt hier nog bij dat de Joodse sabbat in de Heilige Schrift zowel met morele als met ceremoniële geboden wordt samengevoegd. Deze sabbat bestaat uit de sabbat van het vierde gebod, welke zij moesten vieren op de hun aangewezen zevende dag der week, naar de orde van het werk der schepping, met daarbij gevoegd vele schaduwachtige plechtigheden naar de wet van Mozes (Lev. 19:3 en 26:1, 2). Uit dit alles volgt dat het vierde gebod tot de zedelijke wet behoort, en de Joodse plechtigheden behoren tot de ceremoniële wet.
2. En doet hier ook nog bij dat de gift van het gebod van de sabbat voortvloeit uit de aller bijzonderste gunst van God, boven alle andere schaduwachtige geboden. Wij zien dit in Neh. 9 :14, alwaar bij het opsommen van Gods bijzondere weldaden wordt gezegd: "Gij hebt hun Uw heilige sabbat bekend gemaakt."
3. Het blijkt ook uit de sterke aandrang om deze te onderhouden (Jer. 17:21): "Wacht u op uw zielen, en draagt geen last op de sabbatdag."

4. Voorts blijkt het uit het zeer hoog opnemen van de verbreking van dit gebod (Neh. 13:17-18): "Wat voor een boos ding is dit, dat gijlieden doet en ontheiligt de sabbatdag? Deden niet uw vadersen alzo, en onze God bracht al dit kwaad over ons en over deze stad? En gijlieden maakt de hittige gramschap nog meer over Israël, ontheiligende de sabbat." En in Jer. 17:27 dreigt God deswege een vuur in hun poorten te zullen aansteken, dat de paleizen van Jeruzalem zal verteren en niet zal worden uitgeblust.
 5. Daarbij komt dan nog dat God dit gebod met de negen andere geboden door Zijn eigen vinger in twee stenen tafelen heeft ingeschreven. En dat God heeft gewild dat het uitdrukkelijk een tiental zijn zou, niet één meer of minder (Deut. 4:13): "Toen verkondigde Hij u Zijn verbond, dat Hij u gebod te doen, de tien woorden, en Hij schreef ze op twee stenen tafelen." En zulks ten bewijs van het eeuwigdurend karakter er van, en dat God deze uit kracht van het Nieuwe Verbond Zelf weer zou indrukken in de harde harten van Zijn volk (Ezech. 36:27). Hoe durft dan toch een mens als het ware een geheel gebod uit de wet van God weg te nemen? Waar blijft men dan met het woord van Jezus (Matth. 5:18-19): "Voorwaar zeg Ik u: Totdat de hemel en de aarde voorbijgaan, zal er niet een jota noch een tittel van de wet voorbijgaan, totdat het alles zal zijn geschied. Zo wie dan één van deze minste geboden zal ontbonden, en de mensen alzo zal geleerd hebben, die zal de minste genaamd worden in het Koninkrijk der hemelen; maar zo wie dezelve zal gedaan en geleerd hebben, die zal groot genaamd worden in het Koninkrijk der hemelen"? Of wil men hier, omdat dit vierde gebod in de weg staat, onderscheid zoeken en stellen tussen de wet der zeden en de wet der tien woorden? Maar zulks lijkt dan toch wel verwarrend, want het is voor ons voldoende en het blijkt ons zonneklaar, dat Jezus in deze tekst (Matth. 5:18-19) de wet der Tien Woorden bedoelt, wat wij heel eenvoudig bewijzen uit de samenhang met de verzen 21, 27, 33 en 43. Daaruit blijkt dat het deze wet is, waarin wordt verboden het doodslaan, het overspel doen, het valselyk zweren of het breken van de eed, ja waarin geboden wordt dat men zijn naaste zal liefhebben. Wat is dit nu anders dan de wet der tien woorden? Moet men zichzelf geen geweld aandoen om dit niet te geloven? Wij besluiten dan hieruit dat Jezus hier van de wet der Tien Woorden spreekt. En dat dit de zedelijke wet zelf is, wordt wel duidelijk omdat Jezus een zwaar oordeel uitspreekt over het ontbinden van een tittel of jota van deze wet, en over het leren van zulks.
 6. Voorts heeft God dit gebod ook onder de tien geboden, welke op de tafelen geschreven waren, in de ark des verbonds doen leggen en bewaren in het heilige der heiligen (Deut. 10:1-5 en 1 Kon. 7:9). En dit terwijl de afschaduwende wetten niet in maar naast de ark of de verbondskist moesten worden gelegd (Deut. 31:26). Zulks ten bewijs dat de wet der schaduwen eens door Christus zou worden vernietigd, en dat de zedelijke wet door Christus zou worden vervuld en ter gehoorzaamheid aangedrongen.
- B. Wanneer wij letten op *de gehele inhoud van dit vierde gebod, dan zullen wij bevinden dat deze geheel zedelijk van aard is*. Laat elk het maar nagaan.
1. Wat voor ceremonieels is er toch in de plechtige uitoefening van de godsdienst, en zulks op een bepaalde zevende dag na zes werkdagen? Wij zijn immers zowel als de Joden verplicht om God te dienen (Matth. 18:20 en Hebr. 10:25). En uit de natuur van deze zaak vloeit toch voort dat daartoe een bepaalde tijd vereist wordt, want de Heere is een God van orde en wil dat alles met orde zal geschieden. Of moeten wij in de Nieuw-Testamentische dag onze plechtige godsdienstoefeningen verrichten zonder enige orde of bepaling van tijd?

2. En voegt hier dan nog bij: Wat ceremonieels ligt er toch wel in het werk op deze dag zelf? Dit werk is God na te volgen. Namelijk God te verheerlijken vanwege het grote werk der schepping en het daarna nog grotere werk der verlossing, en dit met staken van ons tijdelijk beroep. De Heere zegt: *Ik heb in zes dagen Mijn werk gedaan en de zevende dag gerust. Toen heb Ik Mijzelf verlustigd en verkwikt in Mijn heerlijke deugden, en zulks alles naar Mijn soeverein vrije en eeuwige welbehagen. Daarom, doe uw werk nu ook in zes dagen. en verheerlijk Mij plechtig op de zevende dag en verlustig en verkwik u dan ook in Mijn hoge deugden, welke van Mijn werken afstralen. En doe zulks alles dan op een hemelse wijze, namelijk door af te laten van al het werk der zes andere dagen. Want dit zal voor u iets van de hemel op aarde zijn.*

Ik herhaal daarom mijn vraag: Wat voor schaduwachtigs, dat eens zal ophouden, is er toch in God na te volgen? Betreft dit de Joden alleen? Dan moet ik bekennen dat hun voorrechten groter zijn geweest dan de onze in de dag der verbetering. Wanneer men zegt: *Laat het dan een afschaduwing van de hemel zijn, welke niet ophoudt;* dan wil ik zulks wel toestemmen, dat zij aan Adam de rust des hemels op een sacramentele wijze verzegelde.

C. Laten wij vervolgens *op de wonderbare bewaring en verzegeling door God van dit gebod.*

1. Hoe duidelijk is toch Gods zorg en bewaring over dit gebod.
- (1) Het is, dit zeggen wij vooraf, nergens afgeschaft. Integendeel, het is ten krachtigste bevestigd in de dag des Nieuwen Testaments door de instelling van de eerste dag der week. Dit zal nog nader blijken:
- (2) Ook is het bevestigd door de voorzeggingen, dat er in de Nieuw-Testamentische dag een sabbat zou zijn (Jes. 56:2 en 6, 58:13-14). In deze plaatsen wordt niet gesproken van het tegenbeeld der Joodse feesten, nieuwe manenen sabbatten, maar van een sabbat op de zevende dag, welke in het Nieuwe Testament zou plaats hebben. Dit wordt ook bevestigd door hetgeen de Heere Jezus ons leert '(Matth. 24:20): "Doch bidt dat uw vlucht niet geschiede des winters, noch op de sabbat." Daar verklaart Jezus welke sabbat Hij bedoelt. Want dit kon niet de Joodse sabbat zijn, aangezien Jezus spreekt van een tijd als stad en tempel in de as zouden gelegd worden. Een tijd wanneer zij, die in Judea waren, zouden moeten vlieden op de bergen. Een tijd dus wanneer al de schaduwen, en dus ook de voor de Joden aangewezen zevende dag der week, reeds afgeschaft zouden zijn. Want vóór de verwoesting van Jeruzalem had de christelijke kerk zich reeds van de Joodse kerk afgescheiden. Toen waren deze schaduwen reeds dodelijk geworden, gelijk wij lezen in Gal. 4:10 en Kol. 2:16-17.
- (3) Ja, dat er in de Nieuw-Testamentische dag een sabbat zijn zou, wordt ons ook bevestigd uit Psalm 95, wanneer wij deze zien in de samenhang met Psalm 92, vergeleken met Hebreeën 4. Daar haalt Paulus deze aan en toont duidelijk dat de rust in Kanaän een afbeelding was van de rust des Nieuwen Testaments, waaraan de hemel verbonden is, alwaar de rust is, die voor het volk van God overblijft. Nu wordt tot het ingaan in de rust van het Nieuwe Testament, waarmede de hemel nauw verbonden is, zowel een dag vereist als tot het ingaan in de rust van Kanaän een dag vereist werd. Door de verwaarlozing van deze dag en door ongeloof gaan velen nu in de geestelijke rust niet in, zoals de grote hoop van Israël oudtijds niet inging in de rust van Kanaän. Dienaangaande waarschuwt Paulus om niet te vallen in hetzelfde voorbeeld der ongelovigheid. Een voornaam Godgeleerde Dr. John Owen heeft dit

alles overtuigend beschreven in zijn verklaring over de brief aan de Hebreëën, IVe kapittel.

- (4) Blijkt het niet dat God dit gebod op een bijzondere wijze bewaard heeft, en dat Gods volk, na de afschudding van alle ceremoniën, dit gebod behouden heeft?
- Vrienden, ziet u hier dan niets Goddelijks in? Wat kunnen veel mensen, die met gezag bekleed en het met elkander eens zijn, veel uit de weg ruimen dat hun in de weg staat. Maar geen landen en kerken samen, met al wat zich tegen dit gebod verzet, zijn in staat om dit gebod uit te roeien. Zij moeten, hoe ongaarne ook, dit gebod elke sabbat weer horen lezen, zoals het staat midden in de zedelijke wet van God, en waardoor God mensen van hun zonden overtuigt.
 - En is het nu waar, dat de wonderlijke bewaring van de Bijbel een bewijs is van het Goddelijke karakter daarvan, dan zal de bijzondere bewaring door Gods hand van dit gebod ook een bewijs van het Goddelijk karakter er van moeten zijn.

2. Voegt hier nog bij hoe duidelijk de Goddelijke verzegeling van dit gebod is, en welk een merkelijk zegel de Heere door alle tijden heen op dit gebod heeft gezet. Dit blijkt:

1. In het bijzonder uit de overtuigingen des Geestes van de zonden tegen dit gebod. O, bij hoe menigeen beginnen zijn overtuigingen bij zijn zonden op de sabbat en zijn ontheiliging van die dag. En het is toch duidelijk, dat de Geest der waarheid, Die in alle waarheid leidt, geen mens van leugens zal overtuigen. u hebt er nog nooit van gehoord dat iemand benauwdheid des harten kreeg, op een sterfbed of waar dan ook, daarover dat hij Gods dag heeft onderhouden en daarop zijn tijdelijk beroep heeft doen rusten. Maar wel daarover, dat men die dag heeft ontheiligd of niet geestelijk genoeg heeft doorgebracht. u hebt er ook nooit van gehoord, dat de Heilige Geest ooit iemand overtuigd heeft in de dag des Nieuwen Testaments, dat hij de nieuwe manen, de loofhuttenfeesten of ook wel onze zogenaamde feestdagen door het uitoefenen van het tijdelijk beroep heeft ontheiligd.
2. Voorts, vrienden, al degenen, die teder van hart voor God zoeken te zijn en te blijven, zijn het hier, wanneer zij goed gesteld zijn, in het wezen der zaak eens. Ook al zijn er onder dezulken, die andere onderwijzingen gehad hebben. Maar zij zullen, goedgegesteld zijnde, degenen, die de sabbat onderhouden, geen Joodsgezinden en Sabbattariërs noemen. Het hart van dezulken, al dwalen zij in hun oordeel, heeft iets voor Gods dag uit liefde tot God.
3. Blijkt het zegel Gods ook niet op een bijzondere wijze uit het onderscheid, dat er is tussen die plaatsen, waar dit gebod gehouden, en die, waar het verbroken wordt? O vrienden, waar woont de Heere in genade? Waar gebiedt Hij de zegen? Waar vallen de hoogten en sterkten? Waar worden de zeden der, mensen meer verbeterd? Ja, waar gaat het Gods volk het beste ten aanzien van hun innerlijke gemoedsgesteldheid? Als men de ogen maar opendoet, behoeft men daarnaar niet te zoeken.

D. Letten wij nu ook op *onze eigen verdorven natuur, op onze menselijke rede, of wij daar ook nog een bewijs kunnen vinden wat betreft het morele karakter van dit gebod.* Dat dus de sabbat ook nu nog een afgezonderde dag is, en dat dit ook ons raakt.

1. Moet elk redelijk oordeel het niet billijken en erkennen, dat zulk een dag nodig is voor vee en mensen ter verademing? Ja, als wij die dag niet hadden, zouden wij dan niet verlegen moeten staan, niet wetende wat te doen naar de wil van God?

- Wanneer men gelooft dat er een kerk op aarde is, die met reien of met eenparige schouder verkondigen zal de deugden Desgenen, Die haar geroepen heeft, is God

dan geen God van orde, en heeft Hij daartoe dan geen bestemde tijd verordend? Zal men dan een daartoe bestemde dag ontkennen?

- Zulks zou niet billijk zijn. Zou men niet moeten zeggen dat dit tegen een gezond oordeel ingaat? Want dit is toch- tegen de rede in, en ondenkbaar en onverantwoordelijk. God geeft ons zes dagen voor alle tijdelijke dingen, het geringste deel, en God eist maar één dag op voor Zichzelf, opdat de mens deze de Heere zal heiligen en hij gesterkt worde met genade, geest en leven aan zijn ziel, het beste deel. Is het niet tegennatuurlijk, tegen de gezonde rede en alle betamelijkheid in wanneer men zich daartegen verzet?

2. Leert voorts de verdorven natuur van de mens niet, tot zelfs de meest goddeloze toe, dat deze sabbat een afgezonderde dag is en niet tot de andere zes dagen behoort?

- Ziet dit maar in de gesteldheid van de meest goddeloze mens, die nooit naar de kerk gaat. Toch onderscheidt hij in de praktijk deze dag van de zes andere dagen. Het is deze gevonden dag, al rekent men er niet mee. Wil men eens iets bijzonders doen in dit tijdelijk leven. Wil men eens zijn boeken opmaken, zijn debet en credit. Men weet geen betere dag dan deze. Dan gaat men er op deze dag met lust aan. Wil men eens gaan vissen of plezieren? Al heeft men met zijn gezelschap op andere dagen daarvoor evenveel tijd, het moet op deze afgezonderde dag gebeuren, tegen de heiliging waarvan het hart zich verzet. Op deze dag, waaromtrent een bijzonder gebod bestaat en waartegen de zonde het levendigst is. Daar is dan het gehele gezelschap het mee eens, en zij zeggen door hun goddeloze daden dat het een andere dag is.
- Ja, ziet dit ook in de algemene en gruwelijke afkerigheid van deze dag ten aanzien van het gebod. Hoe menigeen moet, men kan het eenvoudig niet laten, spotten met deze dag en met degenen, die deze dag onderhouden. En zulks komt uit dat innerlijk verzet voort. De tegenpartijders noemen degenen, die deze dag onderhouden, Joodsgezinden, Sabbattariërs en Smousen. Ja, zij zullen de vromen bedriegen door bewust dit of dat op die dagvoor hen te kopen en er dan in hun hart mee te spotten. Hoort eens wat God zegt (Klaagl. 1:7): "Hun tegenpartijders zien hen aan, zij spotten met hun rustdagen."
- Ja, hoe menigeen kan het niet laten, als de kerkklok luidt, is het of hij naar de herberg getrokken wordt. Of hij wordt aan zijn bed gebonden onder allerlei voorwendsels. Dan is hij in die zes dagen zo druk geweest. Het is nu een vrije dag, en hij mag nu toch wel eens uitrusten? De Heere zal zo veel niet eisen van een mens, die met zijn handen zijn brood verdienen moet, enz. En weer een ander is zo verkeerd en tegen alles in. In de zes werkdagen is hij een luiaard, maar hij heeft nooit meer zin om iets aanzijn tijdelijk beroep te doen dan juist op deze dag. Dan is zulk één veel ijveriger dan anders. Hij plukt zo gaarne met Adam de verboden vrucht. Spreekt zijn consciëntie hem eens aan om naar de kerk te gaan en wordt hij daarbij eens stil gezet, met een gering voorwendsel wint de zonde het en verliest de kerk het. Dan gaat hij ergens anders heen of wat anders doen.

Vraagt u mij nu nog: *Waar komt dat toch vandaan en wat bewijst u daarmee?*

Dan antwoord ik met een wedervraag. Hoe komt het toch, wanneer men de sabbat ontbindt, dat alle mensen, ja zelfs de goddeloosten daar wel aan willen, en dat alle naturen zulks toevallen? Maar wanneer op de heiliging van die dag wordt aangedrongen, hoe komt het dat daar zo machtig veel strijd en tegenstand tegen ontbrandt en dat slechts weinigen daaraan willen? Daarom wil ik een ieder geven hierover eens na te denken, of wij niet billijk zulk een gevoel verdacht moeten houden, waar alle naturen wel aan willen. Ja, moeten wij niet liever onze eigen

verdraaide naturen verdacht houden, die dan wel zo los willen heengaan? Mij dunkt dat dit toch wel een zeer bedenkelijke zaak is.

Hier zullen wij dan bezien welke gronden voor het geheel morele karakter en de altoos verbindende kracht van dit gebod er liggen in de aandrang van de Wetgever (Ex. 20:11). Met deze aandrang wijst de Wetgever Zelf ons op een aloude instelling, welke wij met dezelfde uitdrukkelijke woorden tevoren reeds in de Bijbel vinden.

Hier moeten wij letten op de aloude instelling van de sabbat van het vierde gebod, welke plaats had in het Paradijs, vóór de val van Adam, toen er dus nog geen schaduwachtigheden konden plaats hebben. Deze eeuwige waarheid bewijzen wij uit de aandrang van het gebod zelf.

(1) Want deze aandrang verwijst ons niet naar Exodus 16:23, waar wij van de instelling van de sabbat met geen woord lezen. Mozes spreekt daar duidelijk van een toen reeds lang bekende maar verwaarloosde sabbat. En Mozes vermaant het volk daar dringend deze te onderhouden, zeggende: "Morgen is. de rust, de heilige sabbat des Heeren; wat u bakken zoudt, bakt dat" enz. Ja, Mozes brengt daar het volk met kracht de langdurige verwaarlozing van deze bekende sabbat des Heeren onder het oog (vers 28): "Hoe lang weigert gijlieden te houden Mijn geboden en Mijn wetten?"

Maar hier brengt men wel tegen in, *dat de sabbat in Ex. 16:23 eerst moet zijn ingesteld, aangezien wij in het eerste vers lezen dat geheel Israël op de vijftiende dag van de tweede maand, dus op een sabbat, heeft gereisd en door de woestijn Sin is gekomen.*

Hierop antwoorden wij alleen:

Wij zullen dan aannemen dat de vijftiende dag van de tweede maand na de uittocht een sabbat geweest is, hetwelk in dit hoofdstuk nog niet zo heel duidelijk is, en dat de Heere hen op die dag geleid heeft. Moet men daaruit dan opmaken dat de sabbat er nog niet was? Ik dacht dat men dan nog op God moet zien, Die onder geen wet staat en vrij-machtig is.

- Als God verwoestingen op de aarde aanricht door Zijn onweders op die dag, en alzo de mensen handenvol werk geeft, is dat dan een bewijs dat wij geen sabbat hebben?
- Als God aan Israël gebiedt om zeven dagen rond Jericho te gaan met bazuinen enz., waar toch zeker ook een sabbat bij was, is het wettig voeren van een oorlog op Gods bevel dan geen godsdienstig werk, en waren zij daarom de sabbat kwijt?
- Toen God aan Abraham gebod zijn zoon te doden, wil dat zeggen dat toen het zesde gebod er nog niet was en dat Abraham daaraan niet gebonden was?
- Als God aan de profeet Hoséa gebiedt een vrouw der hoererij te nemen, en daarna één die overspel bedreef, wil dat zeggen dat het zevende gebod er niet was, en dat dit voor de profeet niet gold?
- Nogmaals, toen God aan de Israëlieten beval dat zij de gouden en zilveren vaten van de Egyptenaren zouden roven, was toen de inhoud van het achtste gebod er niet en was Israël daartoe niet gehouden? Ziet hieruit dan dat genoemd voorwendsel geen stand houdt.

Verder zeggen wij nog dat het niet waar is dat Israël op de vijftiende dag heeft gereisd. Wanneer u de tekst nauwkeurig bezielt, dan zult u daarin lezen dat zij kwamen in de woestijn Sin - let wel - aan de vijftiende dag. Dat wil dus zeggen: op het einde van de veertiende dag. Vergelijkt dit maar met Gen. 2:2: "Als nu God op de zevende dag volbracht had Zijn werk, dat Hij gemaakt had, heeft Hij gerust op de zevende dag van al Zijn werk, dat Hij gemaakt had." Wil dit zeggen dat God op de. zevende dag gewerkt heeft? Ziet hieruit dan hoe al die beweringen geen stand houden.

(2) De aandrang van het gebod wijst ons ook niet op een instelling als bij Mara (Exodus 15). Elk kan het lezen dat daar taal noch teken van een instellen van de sabbat gevonden wordt. Vers 26 leert ons eerder dat zij de sabbat reeds lang hadden verzuimd.

De aandrang van het vierde gebod wijst ons alleen op *de rust van God op de zevende dag na zes scheppingsdagen, en op deze aloude zegening en heiliging van de op zes werkdagen volgende zevende dag*. Dit vinden wij beschreven in Gen. 2:2-3. "Als nu God op de zevende dag volbracht had Zijn werk, dat Hij gemaakt had, heeft Hij gerust op de zevende dag van al Zijn werk, dat Hij gemaakt had. En God heeft de zevende dag gezegend en die geheiligd; omdat Hij op dezelve gerust heeft van al Zijn werk, hetwelk God geschapen had om te volmaken." Wie zijn ogen maar open doet, kan hier in Genesis 2:2-3 de eigen woorden lezen, waarmee de Wetgever dit gebod in Exodus 20:11 aandringt. Want wanneer iemand eerbied heeft voor God en Zijn Woord, die zal naar mijn gedachten zijn ziel geweld aan moeten doen om niet te geloven dat de in het vierde gebod genoemde sabbat in Genesis 2 is ingesteld.

Maar nu komt het er op aan om te bewijzen dat de mens niet op het einde van de zesde dag gevallen is, alsook dat Genesis 2 *geen voorverhaal*⁹ is, noch het voornemen van God, dat de Heere na twee duizend of twee duizend vier honderd en vijftig jaren¹⁰ zou doen.

- Dat Adam niet op de zesde dag gevallen is, blijkt ons duidelijk uit de beschrijving, welke Mozes ons geeft. Mozes beschrijft de rust van God vóór de val (Gen. 2), en de val in Genesis 3. Mozes vermeldt de zesde en de zevende dag na elkaar, zonder dat hij daarbij in het minst gewag maakt van iets, dat daartussen kwam, enige verandering door de zonde. Mozes zegt ons (Gen. 1:31), dat op het einde van de zesde dag alles nog goed was, en dat God op de zevende dag heeft gerust en zich verkwikt, dus met genoegen Zijn werken heeft beschouwd (Ex. 31:17).
- Ook uit de aard der zaak zelf wordt het ons duidelijk dat Adam enige tijd in de staat der rechtheid moet hebben gestaan. Wij lezen in Genesis 3 :8, dat hij de stem des Heeren aan de wind des daags kende. Dit sluit in een gewend zijn aan de omgang met de Heere in de staat der rechtheid.
- Voorts lezen wij ook dat er veel is gebeurd nadat God Adam uit het stof der aarde buiten het paradijs geformeerd had. Want God heeft hem op diezelfde dag in het Paradijs gezet. Ook heeft Hij hem toen een proefgebod gegeven. Verder heeft de Heere alle onredelijke levende schepselen tot hem in het paradijs gebracht, die alle naar hun aard hun namenvan Adam ontvingen. Bij deze gelegenheid vond Adam geen hulp tegenover hem. Daarom deed God toen een diepe slaap op Adam, vallen, en heeft Hij uit één zijner ribben een vrouw gebouwd, die tegenover hem zou zijn. God gaf deze vrouw aan Adam, daarbij de huwelijkswet instellende: "Weest vruchtbaar en vermenigvuldigt." Dit alles vinden wij in de geschiedenis, zoals Mozes deze verhaalt, en daaruit volgt dat de mens niet op de zesde dag kan gevallen zijn, want al deze dingen zijn niet van die aard, dat zij - zoals sommige werken op de andere dagen - in één ogenblik verricht konden worden, daar Adam slechts een eindig mens was. Sommige godgeleerden zijn zelfs van gedachten dat de schepping van Eva heeft plaats gehad opeen andere dag in de volgende week. Maar hetgeen wij hier nu hebben gezegd, is wel het duidelijkst. Want hieruit blijkt ons dat na al deze dingen de wereld nog ongeschonden en zuiver was van alle misdaad, althans van alle menselijke.

⁹ Sommige Coccejane schrijvers noemden Genesis 2, waarin Mozes in het schrijven al rekening hield met hetgeen later zou gebeuren.

¹⁰ Volgens nieuwe chronologie 2500 jaar na de schepping

- Ook blijkt ons uit Hebr. 4:10; dat de eerste mens in de eerste rust van God of sabbat is ingegaan. Want nadat de apostel de drieërlei rust beschreven heeft, begint hij in vers 10 aan te dringen op de praktijk van de sabbatsrust. Hij spreekt van het voorbeeld van de eerste mens, die in navolging van God gerust heeft van zijn werk in het paradijs op de vorige dag, gelijk ook God van Zijn werken heeft gerust. Uit dit alles volgt dus dat de mens niet op de zesde dag gevallen is.
- Bij de verklaring van het gebod is ons reeds gebleken, dat in Genesis 2:2-3 ons niet slechts *een voorverhaal* gedaan wordt wat Gods voornemen was na twee duizend of tweeduizend en vijftig jaren in de woestijn te doen bij het geven van het manna. Ook werd ons daarbij duidelijk dat de zegening en heiliging van deze zevende dag, waarop God rustte, zich niet uitstreckte over alle volgende dagen zonder onderscheid.
- Wij zeggen daarom nu slechts, dat dit hier niet kan zijn *een vooruit verhalen* van wat God eenmaal zou doen. Want dit is onmiddellijk in strijd met de tekst, welke gewaagt van die zevende dag, waarop God begon te rusten, en niet van twee duizend jaren daarna. Want dat was niet do dag, waarop God begon te rusten. Afgezien nog daarvan, dat Mozes in Genesis 2 de Heere niet sprekende invoert alsook dat Mozes Genesis 2:2 en 3 de Heer niet sprekende invoert zoals elders; maar als handeldende, metterdaad rustende en direkt zegenende en heiligende.
- Ook zeggen wij dat het hier geen zegening en heiliging in Gods voornemen kan zijn.
 - Want de tekst spreekt van geen voornemen Gods om te zegenen en te heiligen, maar van een directe heiliging, zodat God, Zichzelf op die dag heeft verlustigd en verkwikt in Zijn deugden en werken, en zulks ter navolging.
 - Het kan ook niet zo zijn, want dan zou men het rusten van God Zelf moeten verstaan als slechts een voornemen om daarna te rusten. Maar dat zijn immers woorden zonder zin? God heeft metterdaad gerust en heeft daarom ook metterdaad deze dag gezegend en geheiligd.

Wij zeiden vervolgens dat het ook geen zegening en heiliging van deze zevende dag van Gods rust kan zijn met al de volgende dagen zonder onderscheid. Want God is op de achtste, negende en volgende dagen niet begonnen te rusten van het scheppingswerk, gelijk Hij op *de zevende dag* deed. Daarom heeft God de na zes werkdagen volgende zevende dag voor de mens ingesteld, omdat Hij Zelf na de zes scheppingsdagen begon te rusten.

Maar wanneer er alleen van een zegening en niet van een heiliging gesproken zou worden, dan had dit gevoelen nog enige schijn. Doch het woord *heiliging*, wat niet anders kan te kennen geven dan afzondering tot een heilig gebruik, verliest bij dit gevoelen al zijn betekenis, aangezien dan alle volgende dagen eender zouden zijn.

Vestigen wij onze aandacht nu op de bevestiging van deze waarheid *tegenover allen, die menen dat de sabbat voor Adam in de staat der rechtheid niet nodig was. Waarbij zij tegelijkertijd ook van gedachte zijn dat de aartsvaders voor Mozes' tijd deze dag niet hebben onderhouden.*

1. Dat Adam in de staat der rechtheid de sabbat nodig had, bewijzen wij daaruit, dat Adam niet alleen naar Gods beeld geschapen was, maar ook naar Gods gelijkenis. Nu moest hij God ook daarin gelijk zijn, dat hij zes dagen werkte en de zevende rustte en zijn Maker op een plechtige wijze verheerlijkte. Zulks was voor Adam iets van de hemel.
2. Voorts, al zou de mens staande zijn gebleven, Adam en zijn nakomelingen wachtte toch het onderworpen zijn aan matheid en vermoeidheid door hun werken. Waarom

zouden zij niet vermoeid zijn geweest gelijk de volmaakte Jezus, Die van Zijn reizen vermoeid was (Joh. 4:26)?

3. Wie zal voorts zeggen dat het met deze volmaakte staat niet in overeenstemming zou zijn dat men altijd in al zijn werk God zou dienen, en evenwel daarnaast nog een zekere tijd op een bijzonder plechtige wijze? Wie zal hier de Heere palen stellen, alsof Hij zulks aan de mens in de staat der rechtheid niet zou mogen gebieden?
4. Wij besluiten dan dat de mens dit zeer nodig had, omdat hem nog een heerlijker staat van gelukzaligheid te wachten stond. Deze sabbat zou voor hem een waarteken, zegel of sacrament geweest zijn van die volle rust en heerlijkheid, alwaar hij met zijn nakomelingen en met de reien der hemelingen God met een eenparige schouder zou verhogen en loven en prijzen tot in eeuwigheid.
Zie dan hoe Adam een dag nodig had. Waarom zou hij deze minder nodig hebben gehad dan de engelen (Job 1 en 2)? Minder dan Jezus Zelf, Die God en Zijn Vader altijd volmaakt gediend heeft en evenwel bijzondere tijden had tot heilige oefeningen en gebeden?

Wanneer wij er nu over gaan spreken of de aartsvaders vóór de tijd van Mozes deze sabbat onderhouden hebben, moeten wij vooraf iets zeggen.

- (1) En wel dit, dat naar de wijsheid Gods door Mozes zeer weinig is geschreven over hetgeen is voorgevallen in deze tijd van meer dan twintig eeuwen. Maar dat Mozes hierover het stilzwijgen bewaart, wil dat zeggen dat de aartsvaders de sabbat niet hebben onderhouden? Zullen wij zeggen dat zij geen geloof in de Messias geoefend hebben, en dat zij geen bijzondere tijden van afzonderingen gehad hebben, omdat wij daarvan niet lezen? Dit moge ons genoeg, zijn, dat God in het weinige, dat over al deze eeuwen staat aangetekend, evenwel zorg er voor gedragen heeft dat de instelling van de sabbat op de meest duidelijke wijze staat aangetekend.
- (2) Voorts nog een opmerking vooraf. Al zou het zo zijn, dat de aartsvaders dit gebod en meer andere zedelijke geboden hadden verwaarloosd, zou men dan daaruit mogen besluiten dat deze geboden er niet waren? De aartsvaders hebben het gebod van het huwelijk ook geschonden. Zij hebben zich ook aan het verbod van afgoderij schuldig gemaakt. Ook het gebod van de besnijdenis hebben zij verwaarloosd. Mag men nu zeggen: Zij hebben de sabbat overtreden derhalve zijn hadden het gebod niet?

Maar na dit alles vooraf te hebben opgemerkt, zeggen wij vervolgens dat het meer dan waarschijnlijk is en ook bewezen kan worden, dat de aartsvaders dit gebod onderhouden hebben. Afgezien dan nog daarvan, dat de liefde tot tedere en Godzalige mensen ons gebiedt niet alleen te geloven dat zij het buiten God niet kunnen stellen, maar ook dat zij hun gezette tijden hebben om in gemeenschap met al de heiligen op de aarde met een eenparige schouder God te dienen en te verheerlijken. Dit is voor hen toch een deel van de hemel op de aarde.

1. Dat ook in die vroege eeuwen daartoe iedere zevende dag zal zijn afgezonderd, blijkt ons uit Genesis 4:3, alwaar wij lezen dat Kaïn en Abel de Heere offerden "op het einde der dagen." Van de schepping der wereld af hebben zij bij weken geteld en was het duidelijk dat er zeven dagen in de week waren. *Dit einde dezer dagen* was hun sabbat.
2. Wij lezen ook in Genesis 4:26, dat het heilige zaad van Seth, zich afzonderende van de nakomelingen van Kaïn, ten tijde van Enos *de Naam des Heeren begon aan te roepen*. Wij moeten hierdoor de openbare godsdienstoefeningen verstaan, waartoe

- gezette tijden en plaatsen nodig waren. Naar aller gedachten hebben zij daartoe de zevende dag bestemd.
3. Het blijkt ons ook uit Genesis 8:10-12, alwaar wij lezen dat Noach tot driemaal toe, telkens na zeven dagen, een duif uit de ark uitliet. Wij geloven niet dat Noach in het verbeiden van zeven dagen gezien zou hebben op *de verandering van de maan*. Naar onze mening heeft Noach door dit uitlaten van deze duif de gunstige besturing en raad van de Heere gezocht. En hij heeft daartoe telkens zeven dagen gewacht, om op de zevende dag, welke de Heere geheiligd moest worden, het goede antwoord van God te verwachten.
 4. Voorts blijkt ons ook duidelijk uit Genesis 29:27-28, dat men ten tijde van Jakob, toen deze Laban diende voor zijn dochter Rachel, de weken telde en de tijden verdeelde.
 5. De gesteldheid en de grote ijver van Mozes over de ontheiliging van de sabbat (Ex. 16:23).leert ons ook dat deze door de tedere Godzaligen is gevierd.
 6. Verder stemmen zelfs Joodse schrijvers hierin overeen, dat men de heiliging van de zevende dag reeds direkt na de schepping moet zoeken. In hun Talmud vragen zij *waarom de mens geschapen is op de avond vóór de sabbat?* En dan geven zij daarbij onder meer deze reden aan, dat zulks geschiedde opdat de mens aanstonds in het gebod zou treden.
 7. Ook zijn sommige Joden de mening toegedaan, dat Psalm 92 door Adam is gemaakt. De Chaldeeuwse Verklaarder van deze woorden: "Een psalm, een lied op de sabbatdag", leest deze woorden aldus: "Een psalm, welke de eerste mens gezongen heeft op de sabbat." Hoe dit ook zij, uit dit alles is wel duidelijk dat het niet waar is, dat de Joden eenstemmig spreken over een latere instelling van de sabbat. En ook degenen onder de Joden, die spreken over een instelling daarvan bij Mara (Ex. 15), loochenen daarmee niet de instelling van den beginne. Afgezien dan daarvan dat er altijd dwaalgeesten zijn geweest.

Bezien wij vervolgens nog het Goddelijk karakter van de verandering van tijd om de sabbat te vieren in de nieuwtestamentische dag. De verandering dus van de Joodse zevende dag der week in de eerste dag der week bij de christenen.

Vooraf letten wij daarbij op enige gronden, welke reeds gelegd zijn in de verklaring van het gebod.

- (1) Daarbij is gebleken dat in het vierde gebod niet een precieze zevende dag is ingesteld, maar alleen één van de zeven, of de zevende na zes werkdagen gegrond op de rust van God na het werk der schepping in zes dagen. De taalkundigen merken hierop dat er in Exodus 20:9-10 eigenlijk staat: "*Zes dagen zult gij arbeiden en doen al uw werk, en de zevende is en zal zijn een sabbat voor Jehovah, uw God.*" Hieruit blijkt dat het onmogelijk is dat de precieze zevende dag bij de eerste rust van God, en diensengevolge ook in het vierde gebod kan zijn ingesteld.¹¹ Want het is natuurlijker wijze reeds onmogelijk om deze te onderhouden, vanwege het onderscheid van klimaten.¹² Want nadat de aardbodem met mensen was vervuld kon de sabbat niet meer op één en dezelfde tijd gehouden worden. In het ene deel van de wereld is het nacht als het in het andere deel dag is. Er moet dus wel een verschil van twaalf uren zijn.
- (2) Enigermate was het voor de Joden ook onmogelijk deze precieze dag te onderhouden vanwege het stilstaan van de zon gedurende een gehele dag te Gibeon,

¹¹ Dit is een persoonlijke visie van de auteur, maar wordt niet door ieder oordeelkundige geaccepteerd.

¹² Vermeer bedoelt de dag- en nachtgrens

in de dagen van Jozua (Joz. 10:13). Alsook vanwege het teruggaan van de zon ten tijde van Hizkia. Na deze gebeurtenissen moeten de sabbatten later gekomen zijn. Het onderhouden van deze precieze dag was ook niet mogelijk toen de Joodse kerk oost- en westwaarts verstrooid werd. Want daaruit volgt wel dat het voor de Joden zeer onzeker moet zijn geweest om de precieze dag vast te stellen.¹³

Uit dit alles maken wij dan dit besluit op, dat de precieze zevende dag in het vierde gebod, en dus ook niet bij de eerste rust van God, kan zijn ingesteld.

- (3) Voorts liet de Goddelijke aanwijzing van de zevende dag der week aan de Joden, ruimte en vrijheid over voor een andere Goddelijke tijdbepaling. Daaruit volgt dat de Joodse zevende dag der week moet wijken voor de aan de christenen aangewezen zevende dag, namelijk de eerste dag der week, wanneer deze aanwijzing Goddelijk is. Dus zoals de oude bedeling met al de ceremoniën van Mozes wijken moest voor een betere bedeling. Evenwel hebben beide bedelingen hun grondslag in het geheel morele tweede gebod. Aldus moesten ook besnijdenis en pascha wijken voor Doop en Avondmaal, mede uit kracht van het tweede gebod. Paulus handelt op dezelfde wijze ten aanzien van de drangreden in het vijfde gebod (Ef. 6:2-3).

Maar komen wij nu tot het stuk zelf, hoe men de verandering van de zevende dag in de eerste dag der week op grond van de Bijbel ten enenmale voor Goddelijk heeft te houden.

Alsook dat niet steekhoudend is wat door sommigen daartegen wordt ingebracht.

Wij letten daarbij:

1. op het waarachtige van deze Goddelijke verandering van de sabbatstijd,
2. alsook op de Goddelijke redenen voor deze verandering.

Eerst het waarachtige van deze Goddelijke verandering van de sabbatstijd.

God heeft de zevende dag naar de orde van Zijn rust na het werk der schepping veranderd in de zevende dag na zes werkdagen, naar de orde van de rust van Christus op de eerste dag der week na het grote werk der verlossing. Deze beide tijdsbepalingen zijn Goddelijk en hebben hun grondslag in de instelling van één van de zeven dagen, of wel van een steeds volgende zevende dag na zes werkdagen. Dit wordt in het vierde gebod vermeld en is gegrond op de eerste rust van God na de voorafgaande zes scheppingsdagen. Hieruit blijkt dat in alle opzichten het wezen van het altoos verbindende vierde gebod is gebleven.

Voorts letten wij ook op de gronden voor het Goddelijk karakter van deze verandering. In het vierde gebod gebiedt God die sabbat, welke Hij naar Zijn vrij en soeverein welbehagen aanwijst. Nu gaf God aan de Joodse kerk de zevende dag der week, en aan de christelijke kerk de eerste dag der week. Dit geschiedde naar Goddelijke autoriteit, want het vierde gebod blijft altijd van kracht. Hierom zegt Jezus, sprekende van een tijd als alle Joodse sabbatten reeds zouden zijn afgeschaft (Matth. 24:20): "Doch bidt, dat uw vlucht niet geschiede des winters, noch op een sabbat."

1. Deze eerste dag der week heeft de Heere metterdaad geheiligd en afgezonderd tot een triomfdag van Zijn Zoon (Psalm 118:22-24. De kinderen des Koninkrijks, de bouwlieden, hebben den Zoon, die Steen verworpen, en Deze was tot een hoofd des hoeks geworden. "Dit is van de Heere geschied, en het is wonderlijk in onze ogen.

¹³ Het Joodse volk heeft de sabbatdag onderhouden met de allermeeeste nauwkeurigheid op de precieze zevende dag.

Dit is de dag, die de Heere gemaakt heeft; laat ons op dezelve ons verheugen en verblijd zijn."

2. De Heere Jezus, een Heere van de sabbat zijnde (Matth. 12:8), heeft deze dag ook ingesteld met Zijn daad en voorbeeld. Dit blijkt uit de hoge benaming, welke deze dag boven de andere zes dagen draagt. Johannes zegt (Openb. 1:10): "Ik was in de geest op de dag des Heeren." Bij deze benaming wordt uitgegaan van een instelling, gelijk wij ook in Ex. 12:42 lezen van de nacht des Heeren, in Ex. 16:23 van de sabbat des Heergin, en in 1 Kor. 11:20 van het Avondmaal des Heergin. Dus ligt in dit schriftwoord dezelfde nadruk in de woorden "de dag des Heergin", welke benaming aan geen andere dagen toekomt.
3. Ook hebben de apostelen, die onfeilbaar door de Geest geleid werden, dé goedkeuring van Christus daarover gehad, dat Jezus Zelf in eigen Persoon in hun midden kwam (Joh. 20:26): "En na acht dagen waren Zijn discipelen wederom binnen, en Thomas met hen; en Jezus kwam als Bedeuren gesloten waren, en stond in het midden en zeide: "Vrede zij ulieden." Na acht dagen wil hier zeggen: acht dagen na de eerste slag der week, waarvan in vers 19 gesproken is.
4. Deze dag is vervolgens ook gevierd ten tijde van de apostelen (Hand. 20:7): "En op de eerste dag der week, als de discipelen bijeengekomen waren om brood te breken, handelde Paulus met hen, zullende des anderen daags verreizen." Let wel, het was toen sabbat. Paulus vermaant ook de Korinthiërs (1 Kor. 16:2): "Op elke eerste dag der week legge een iegelijk van u iets bij zichzelf weg." En vrienden, valt het u niet op dat dit Paulus is, zulk een grote vijand van alle eigenwillige godsdienst en van geboden en inzettingen van mensen ten aanzien van Goddelijke zaken? Zo menigmaal spreekt hij bestraffend over het viere van de afgeschafte schaduwachtige tijden en sabbatten (Rom. 14:5-6, Gal. 4:10-11 en Kol. 2:16-17). Maar op de eerste dag der week gaat Paulus zelf in het onderhouden daarvan voor.
5. Het waarnemen van deze eerste dag der week is constant de leer en de praktijk geweest van de kerk sinds de tijd der apostelen. Dit vinden wij in vele getuigenissen van Athanasius, Ignatius, Eusebius enz. Ja, als de eerste christenen elkander op die dag ontmoetten, groetten zij elkander met deze woorden: "De Heere is opgestaan; Hij is waarlijk opgestaan." En vrienden, bedenkt daarbij eens: Zou God Zijn kerk, waarop Hij zo zichtbaar het zegel van Zijn Geest heeft gezet, dan nooit aan dat kwaad van zulk een langdurige eigenwillige godsdienst hebben ontdekt? Zou God Zijn kerk zo lang in zulk een schuld en zonde hebben laten leven, zonder haar er aan te ontdekken?
6. Eindelijk, deze dag is nooit door enige algemene kerkvergadering ingesteld, want deze dag was er reeds vóór er christelijke overheden waren. En voorts blijkt het Goddelijk karakter van deze dag ook uit de bijzondere bewaring er van in de kerk tot een afgezonderde dag voor de Heere. Vrienden, God draagt zorg voor Zijn dag. Hoe licht zouden mensen, in hun gekantheid tegen deze dag zo zeer overeenstemmende, de afzondering van deze dag kunnen afschaffen. Ik zeg nogmaals: Dit vierde gebod wordt tot op de huidige dag in alle kerken op de dag des Heeren aan elk mens geboden, en de volmaakte waarneming en onderhouding wordt van hem geëist.

Ten tweede zullen wij hier dan de redenen bezien, waarom de Heere deze verandering heeft gemaakt.

1. God heeft dit gedaan om een nieuwe bedeling in Zijn kerk op te richten. Voorts om een duidelijk onderscheid te stellen tussen het Jodendom en het christendom. In het

bijzonder ook wel om daardoor de Joden van hun schaduwdienst af te trekken en los te maken, welke zij juist op hun sabbatdag meest waarnamen.

2. De Heere deed dit ook om aan Zijn kerk een gedenkteken te geven van de rust van Christus van het grote werk der verlossing, welke in Zijn opstanding is bevestigd. De kerk kreeg nooit een heerlijker dag dan deze, toen de heerlijke Zon der gerechtigheid in Zijn heerlijkheid opging. David riep daarover in de Geest uit (Psalm 118 :24): "Dit is de dag die de Heere gemaakt heeft; laat ons op dezelve ons verheugen en verblijd zijn."

Letten wij er daarbij ook op:

1. dat het niet steekhoudend is wat sommigen tegen deze eeuwige waarheid inbrengen.
2. Alsook daarop, dat het ten hoogste noodzakelijk is dat deze waarheid ter Godzaligheid wordt aangedrongen.

Allereerst dan dat het niet steekhoudend is wat sommigen tegen deze waarheid inbrengen. Wij zullen alleen de voornaamste bezwaren maar noemen.

Zij brengen er dan tegen in: *Indien de sabbat ook voor ons geldt, waarom vinden wij dan niet een allereuidelijkste instelling van dit zo zeer gewichtige stuk?*

Wij antwoorden:

1. De gehele wet der zeden is van een altoos verbindende kracht. Dit gebod is een voornaam gebod van de Tien Woorden der morele wet. Wanneer wij dus het vierde gebod hebben, behoeven wij geen andere instelling dan die, welke op de aloude instelling is gegrond (Gen. 2:2-3).
2. Ik moet hierbij ook nog dit opmerken, dat er toch geen bezwaren tegen kunnen worden ingebracht, dat de praktijk van Christus en Zijn apostelen voor ons geboden zijn moet.

Voorts werpt men nog tegen: *Paulus spreekt het tegen, ja hij bestraft degenen, die in de Nieuw-Testamentische dag de sabbat waarnemen* (Rom. 14:5-6, Kol. 2:16-17 en Gal. 4:10-11).

1. Wij zullen eerst antwoord geven op de eerstgenoemde tekst (Rom. 14:5-6): "De één acht welde ene dag boven de andere dag; maar de ander acht al de dagen gelijk. Een iegelijk zij in zijn eigen gemoed ten volle verzekerd. Die de dag waarneemt, die neemt hem waar de Heere; en die de dag niet waarneemt, die neemt hem niet waar de Heere."

- Paulus spreekt hier niet van de eerste dag der week, maar van de Joodse sabbat. Door Joden en heidenen is nooit getwist over de vraag of de eerste dag der week moest onderhouden worden. Maar er is wel getwist over het onderhouden van de Joodse sabbat en andere feesttijden.
- Voorts spreekt Paulus hier in deze tekst niet over zijn gevoelens, maar over het gevoelens en de praktijk van anderen. Onder *de gelovigen uit de Joden* waren er, die op hun zevende dag zulk een zegen genoten hadden. Daardoor waren zij zo zeer aan hun sabbat verbonden, dat zij hun hart daarvan niet los konden krijgen. Dezen namen de zevende dag en de eerste dag beide waar, maar zonder ceremoniën. Zij waren ook van mening dat men alle spijsen nog niet mocht eten. Maar daar tegenover waren er *gelovigen uit de heidenen*, die zeer gekant waren tegen het onderhouden van de zevende dag. Die zeiden ook dat alle onderscheid tussen spijsen was opgehouden. Daarin hadden zij nog gelijk ook. Maar hieruit ontstond veel twist. De heidenen waren om deze redenen zeer hard tegen deze Godzalige Joden, die in hun eenvoudigheid nog aan hun sabbat hingen. Daarom wilde Paulus de heidenen, waaruit de kerk grotendeels bestond, met

zachtheid onderrichten. Hij zeide: "Die de dag waarneemt" enz. Het is alsof hij zegt: Och, verdraagt deze mensen toch; het zal hun mettertijd ook wel ontdekt worden.

2. Beantwoorden wij nu de tweede tekst (Kol. 2:16-17): "Dat u dan niemand oordele in spijs of in drank, of in het stuk des feestdags, of der nieuwe maan, of der sabbatten; welke zijn een schaduw der toekomende dingen, maar het lichaam is van Christus."

Paulus spreekt hier tot zulken, die verscheidene Joodse sabbatten wilden blijven onderhouden. Zoals de vijftiende van de eerste maand (Lev. 23:6-7), de laatste dag van het Paasfeest (vers 8), de eerste dag van de zevende maand (vers 24), de tiende dag van de zevende maand (vers 34-35) en de achtste dag van het feest der loofhutten (vers 36). Al deze dagen waren schaduwachtig. Maar daartegen zegt Paulus: "Dat u dan niemand oordele in het stuk des feestdags," enz.

3. Beantwoorden wij ook nog de derde tekst (Gal. 4:10-11): "Gij onderhoudt dagen en maanden en tijden en jaren. Ik vrees voor u, dat ik niet enigszins tevergeefs aan u gearbeid heb."

Paulus spreekt hier wat harder dezulken aan, die al de schaduwachtige sabbatten en feesten plechtig wilden vieren en daarop ook bij anderen aandrongen. Daardoor maakten zij de dienst van Paulus vruchteloos. Daarom zegt hij: "Ik vrees voor u, dat ik niet enigszins tevergeefs aan u gearbeid heb." Paulus wilde ook niet dat men zulke stoute en verwaande mensen zou verdragen. Paulus handelde anders met degenen, die uit liefde tot de zegen op de Joodse sabbat deze nog onderhielden (Rom. 14:5-6). Maar de Galaten pakte hij harder aan, dewijl dezen de schaduwdienst verdedigden en daardoor veelberoering veroorzaakten.

Bezien wij ook nog hoe noodzakelijk het is dat deze waarheid ten sterkste wordt aangedrongen ter Godzaligheid.

- Wanneer het niet zo gelegen is met het vierde gebod en men de eerste dag der week niet onderhoudt uit kracht van het vierde gebod, op grond waarvan kan er dan op de onderhouding daarvan aangedrongen worden, wanneer men daartoe geen grond vindt in de Goddelijke instelling?
- Dan zondigt ook een arbeider, indien hij op die dag niet werkt, aangezien daartoe wel een gebod is.
- Ja, dan leggen we in de Nieuw-Testamentische dag lasten vangeboden van mensen op, erger dan onder de Oud-Testamentische dag. Want toen had men tot alles wel de Goddelijke instelling.
- En tenslotte, wanneer de eerste dag der week niet van Goddelijke instelling is, waar blijven wij dan wel met al die paapse feesten heiligendagen, welke wij naar Gods Woord tegenspreken? *De Heere zende Zijn licht bij de waarheid!*

Toepassing

Ziet vrienden, iets van de onrust rond dit gebod der rust u voorgehouden.

A. Wat geeft het hart des mensen wel op tegen Gods wet, en bijzonder tegen dit gebod. Hij toont daarmede, dat hij van nature niet tot de hemel, maar tot de aarde behoort, dewijl hij zo vijandig is tegen het werk des hemels op aarde. Al wat de natuur maar op kan leveren; voert de arme mens hiertegen aan. Ja, hij neemt zelfs de Bijbel om de Bijbel te bestrijden. Daarmede openbaart hij zijn hart en laat aan een ieder zien dat hij een dwaas is. Let er maar eens op waar uw verzet tegen dit gebod vandaan komt.

1. Menigeen heeft een ingekankerde haat, welke voortvloeit uit de dwaling in zijn oordeel. De man is altijd zo onderwezen, en het oordeel of begrip en de lust ontbreken hem om te onderzoeken of de zaken, welke hem geleerd zijn en die hij gehoord en gelezen heeft, wel also zijn, waarvoor hij het in zijn domme ijver zo zeer opneemt. Vrienden, om u enige leiding te geven, legt uzelf maar eens neer bij de volgende stukken, welke niet te zwaar zijn om ze te verstaan.

- (1) Leest het gebod van God in de eeuwigdurende wet, dat gegeven is vóór de wet der schaduwen gegeven werd, eens eenvoudig na. Leest ook de drangredenen daarbij, en u zult het bevinden dat God na zes scheppingsdagen op de zevende dag gerust heeft, en dat de Heere daarom deze dag gezegend en geheiligd heeft. Vraagt dan aan het Woord van God wanneer dit is geschied, en laat de Bijbel de zaak beslissen. u kunt er van verzekerd zijn dat u deze zaak met dezelfde woorden nergens anders vinden zult dan in Gen. 2:2-3. O vrienden, hebt toch eerbied voor Gods Woord, onderzoekt toch de Schriften en u zult het also bevinden. En dit recht gelovende en betrachtende, zult u er vrede bij hebben.
- (2) En gaat dan ook eens eenvoudig na wat daarin schaduwwachtig is en dat eens zal ophouden. Wat voor schaduwwachtigs er is in het plechtige prijzen van God met een eenparige schouder, en Hem te verheerlijken vanwege Zijn grote werken van schepping en verlossing. En zulks op een hemelse wijze, waarbij geen tijdelijk beroep wordt waargenomen. Ontbreekt dit nu, dan is onze toestand slimmer dan die onder het Oude Testament. Let er ook eens op wie de meeste vrede te wachten hebben op hun sterfbed. Zoudt u dan nog degenen, die teer voor God geleefd hebben, Sabbattariërs en Joodsgezinden durven noemen en hen durven tegenstaan (Klaagl. 1:7)? Ik verzeker u, vrienden, dat u veeleer een hel van binnen gewaar worden zult daarover, dat gij zo niet geweest bent. Ja. zie eens na, of u ooit gehoord hebt dat een mens overtuigd is geworden dat hij dwaalde, dat hij er inwendig benauwd over werd dat hij de sabbat waarnam. En overweegt dan zelf eens of deze eenvoudige redenen, om nu maar geen andere te noemen, van gewicht zijn of niet. Het zal er maar op aankomen of u er mede naar binnen keren wilt en of u werkelijk licht zoekt. En gij, die u daarbij niet wilt neerleggen, wier vooroordeel te sterk is en die tegen alles ingaat, het zal ook op u aankomen. Weet dat het hier uw proeftijd is. Na deze tijd zal er geen tijd meer zijn; dan zal het gedaan zijn.

2. Bij menigeen komt deze tegenstand voort uit de vijandschap des harten tegen het werk des hemels. En zulks zelfs al zijn zij voor het uitwendige strijders voor de letter van het gebod. Dan nog zijn zij sabbatschenders in hun hart en daden. Vrienden, wat zou men ook anders verwachten van een mens, die een burcht, een woning des satans is, alwaar hij zijn pijlen uit schiet? Wat verwacht men van een woning der draken en des gewelds? Wilt u in zulk een hart een begeerte vinden naar de rust in God en naar een plechtige verheerlijking van God? De arme mens kan of wil het zelfs terloops niet doen. O mens, denkt u in de hemel te komen? Wat zoudt u er doen? Bezie het eens hoe u hier bij Gods volken op Gods dag gesteld zijt. Acht u het hoger dan al wat de wereld beloven en geven kan dat u uw hart daar recht vindt? O, u hebt het maar te onderzoeken.

3. Bij menigeen komt de afkeer tegen dit gebod hier vandaan, dat de geldzucht en de begeerte tot nering de arme man of vrouw zo heeft ingenomen. Al heeft men nog enige overtuiging en al zou men het nog anders willen, men ziet er geen gat meer in. O vrienden, wat is dat benauwd. Maar daaruit moest men werkzaam worden om zulk een hart bij de Heere aan te klagen.

God moet een mens meer waard worden dan geld en goed en dan het tijdelijk bestaan. En wanneer dat waar wordt, zal God wel zorgen dat u op Zijn tijd uit deze strikken losraakt. Ja, al brengt de Heere dan een mens, die getrouw zoekt te zijn aan zijn licht, voor het tijdelijke in duistere beproevingswegen, om hem zijn hart te doen zien en zijn standvastigheid te beproeven, evenwel zal God op de één of andere wijze aan zulk één de zegen van het vierde gebod niet onthouden. God is getrouw. Wie dit met de Heere begint en waagt, hij moge gesmaad, veracht en bespot worden door blinde mollen, het moge in het begin uiterlijk tegenlopen, de Heere zal op Zijn tijd zijn verantwoording zijn.

B. Maar mensen, die u zo sterk tegen het werk des hemels op de aarde verzet, en evenwel in de hemel denkt te komen en eeuwig sabbat te houden, zonder zelfs de klank der woorden hier te verstaan, hoe zal dit toch toegaan? Wie zal u daar brengen?

- a. Zal Jezus het doen? U hebt bij geruchte gehoord dat Hij er is. Maar hoe weet u dat? Heeft Hij het u beloofd? En wanneer u dan zegt: Ja, in de Bijbel! vraag ik u: Maar zegt Hij daarin ook niet hoe u zijn moet wanneer Hij u in de hemel brengen zal? Want wij lezen dat in de hemel niets inkomt dat onrein is en gruwelijkheid doet. Sabbatschenders moeten gecensureerd worden, en voor zulken wordt de hemel gesloten totdat zij bekeerd worden.
- b. Zal Jezus u daar brengen? Vrienden, welke onderhandelingen hebt gij met Hem gehad? Waaruit is deze hoop geboren, dat het waar is dat Hij het doen zal? Wat hebt u in uw komen tot Christus - indien u daar dan wat van kent - bij Hem gebracht en gelaten? En wat hebt u van Hem gekregen tot een zeker pand, dat de eeuwige sabbat u niet zal ontgaan?
- c. Ik vraag u nogmaals: O mens, waagt u zulk een alledierbaarst pand, uw kostelijke ziel, op een hoop zonder grond? Op een Jezus, Die u aan uw hart niet kent tegen uw zonden, en Die u niet. liefhebt? Denkt gij, dat wanneer Jezus nog op aarde was, u het zoudt houden met die arme hoop, welke Jezus volgde? Och mens, menigeen zou Hem vervolgen, niet rustende voordat Hij was uitgeroeid. Evengoed als de kerkelijken van die tijd Hem verworpen hebben. Of u ook zo bent, kunt u hieraan weten:
 - of u Zijn volk haat. Hoe is het in uw hart gesteld ten aanzien van die hoop, die het met Jezus houdt, die met Hem zinken én drijven, die het met Hem winnen en verliezen willen? Vrienden, onder degenen, die naar de hemel gaan, is er niet één die de vromen haat.
 - U kunt het ook hieraan weten of u onkundig zijt van met Jezus te handelen over de vijandschap van uw hart tegen Hem, Zijn zaak en Zijn volk. Kent u daarvan niets, en ook niet van uw verzet tegen Gods dag? Wat ligt u dan toch nog in uw dodelijke blindheid en verbeelding. Wanneer u blijft die u zijt, dan zal het eeuwige verdriet over uw dwaasheid in eeuwigheid van u niet wijken.

En die iets van uw zonden ziet,

- (1) o mens, koester toch dat weinige licht. Kweek dat toch aan. God wil het meerdere geven aan diegene, die aan het mindere getrouw is.
- (2) Hebt u benauwdheden over uw verhouding tot de rustdag? O vrienden, brengt het veel klagende voor God. Verzoekt om de vooruit werkende voorzienigheid des Heeren, dat God Zijn hand mocht tonen in het verbreken van die strikken, waarin u gebonden zit. En wees ondertussen getrouw aan uw licht. Loopt niet vooruit, maar gaat ook geen licht tegen. Komt er bij de mensen, waarmede u te doen hebt, maar resoluut voor uit. Zij hebben de meeste tegenstand en verzoeking, die het flauwst

en het lafhartigst zijn. Die meestal maar op twee gedachten hinken, die het maar wat fraai willen plooiën, of die het kopen en verkopen op de sabbat met andere schijnredenen willen ontwijken. Daarom zeg ik: Die met vrijmoedigheid uitkomen voor God en Zijn gebod, hebben zegen te wachten en zijn ook het beste tegen de verzoeken bewaard.

- (3) Mensen, geloof het toch dat één sabbatszonde, bedreven tegen het licht in, dat men heeft, een ban kan zijn. De Heere zegt (Joz. 7:12): "Ik zal voortaan niet meer met ulieden zijn, tenzij dat u de ban uit het midden van u verdelgt." Toen dit geschiedde, ging het aangezicht des Heeren weer voor Israël heen. Middellijk gesproken hangt bij menigeen het doorbreken tot een onberouwelijke bekering er van af. Die hier het licht, dat hij heeft verdooft en tegengaat en er mee twist, de Heere zal met hem twisten. En geen mens zal het tegen de Heere uithouden.

C. Kinderen van God, ziet hier de gesteldheid van het hart des mensen tegen Gods wet, en wel bijzonder tegen dit gebod. En dit boze deel hebt u ook nog in uw binnenste. Het is genade voor wie het recht ziet en betreurt, en die er wat tegenover krijgt. Maar het is een tweede genade wanneer ge u recht gedraagt en op de rechte wijze strijdt voor dit gebod.

U hebt het ten aanzien van uzelf zo nodig:

1. het licht des Geestes te zoeken uit de hand van Jezus. Opdat gij meer gebracht wordt bij die verdorven wortel van uw natuur en bij die, tegenstand .van binnen tegen de rechte heiliging van de sabbat. Dat u gebracht wordt bij de geneigdheid ten kwade om Gods wet te verbreken.
2. Tegen dat boze deel hebt u Jezus ten zeerste van node tot verzoening en sterkte. Om met uw sabbatszonden Hem als Priester aan te raken, in Hem te schuilen ter verzoening. Om uw ziel door geloof te dekken met Zijn volmaakte heiliging van de sabbat. Daartoe is nodig dat ge u dicht bij Hem houdt, Die de sterkte Zijns volks is. Om langs die weg nuttig te zijn naar buiten en vooral ook om u recht te leren gedragen tegenover de tegenstanders.
3. Gij hebt zeer van node in de vereniging met Christus te waken tegen:
 - a. het boze van binnen,
 - b. tegen de haat en het verzet van mensen, die in deze grote zaak dwalen. NI.

a.

- Wanneer de wapenen tegen dezulken vleselijk worden, hebben zij geen kracht meer. Hier moet de Geest tegen het vlees strijden. Dat wil zeggen dat men hier geestelijke wapenen gebruiken moet, gelijk Paulus zegt (Ef. 6:18): "Met alle bidding en smeking, biddende te allen tijd in de Geest, en tot hetzelfde wakende met alle gedurigheid en smeking voor al de heiligen." Dit alleen kan enige uitwerking hebben.
- Zij zullen hier geen wonderen doen, die vechten en schelden voor de zuivere leer der waarheid, maar erin de praktijk vijanden van zijn en wier leven ertegen liegt. Hier moet de liefde tot en het medelijden met de mens blijven, en dus de haat en afkeer tegen de dwaling.

b. Ten aanzien van degenen, die in leer of wandel dwalen, hebt u van node:

- (1) voor het geloof te strijden, dat eenmaal de heiligen is overgeleverd, en waarvan uw ziel de zoetigheid heeft gesmaakt. Waar zijn zij, die beweren dat het rechte strijden voor God en voor Zijn waarheid maar twistgierigheid is? Is dat twistgierigheid? Het wil zeggen dat men partij kiest voor God en Zijn Woord, waarin dit duidelijk en

helder wordt ontdekt. En bij dit alles, Salomo bestraft zulken niet ten aanzien van ongeoorloofde twistgierigheid, maar hij zegt duidelijk (Spr. 28:4): "Die de wet verlaten, prijzen de goddelozen; maar die de wet bewaren, mengen zich in strijd tegen hen."

- (2) Wanneer het dan waar is wat Salomo hier zegt, *dat die de wet wensen te bewaren, zich in de strijd moeten mengen tegen degenen, die deze wet tegenstaan*, dan past het u, volk van God, recht te strijden.
- En wel met liefde tot de zielen, welke God in Zijn heilige, toelatende voorzienigheid laat dwalen. Met een innig medelijden, vooral ten aanzien van degenen, die in de grond der zaak genade hebben, maar die deswege op de voet des geloofs als hinkende naar het graf gaan. Dat men daarvan een indruk mocht hebben op het hart. Had de Heere ook mij niet kunnen overlaten in een verkeerde zin, terwijl een ander in mijn plaats stond? Dit te mogen gevoelen, zal onze woorden krachtiger maken voor het hart des anderen.
 - Want dit rechte strijden moet ook geschieden met woorden.
Maar men moet mij hier wel goed verstaan.
 - Het moet geschieden onder die indruk, dat onze woorden het niet kunnen doen. Dus dat God hier werken moet. Daarom zal men dus geen gewicht leggen op de kracht van het eigen woord. Want zullen onze woorden of wapenen krachtig zijn voor God, tot nederwerping van vooroordelen en sterkten in de harten van anderen, dan dienen wij van al het onze te zijn afgebracht. Dus dat wij onder ons spreken meer werkzaam zijn met de hemel dan met onze eigen woorden. Een voornaam Godeleerde van deze tijd zegt: *Weinig middelen gebruiken, maar ze wel recht gebruiken en veel bidden, daarop is altijd zegen gezien.*
 - Het moet voorts geschieden onder de indruk van de kracht der onbuigzame natuur, van de vijandschap des harten, en dus ook van de dadelijke onmacht des mensen, tegen wie men strijdt. Och vrienden, wij kunnen met ons spreken geen naturen veranderen, geen vijandschap wegnemen. Dat is het werk van God. Wij kunnen onder het opzien tot de Heere en Zijn Geest slechts woorden gebruiken, begerende dat God deze gebruiken wil, meer niet. En door het anders te doen, bederft men veel.
 - Het moet ook nederig geschieden, zedig en zonder drift of hoogmoed, en wel wanneer men hier tot de strijd geroepen is. Want één zonde, één dode vlieg verderft veel goeds. Het verheffen des harten maakt het hart des anderen des te harder. Dan kan men wel veel drukte maken, maar men zal er niet veel mee uitvoeren of winnen.
- (3) Het past u vooral, volk van God, hier te strijden met uw wandel.
- Vrienden, het winnen van anderen zonder woord, maar met de wandel, is het meest krachtig. Wanneer anderen uw goede wandel naar uw rechte leer zien, dan raakt dat hun hart. En al is het dan niet op die tijd, dan zullen zij althans in de dag der bezoeking God wel eens verheerlijken. Want door de wandel krijgt u de consciëntie van de tegensprekers mee. Meent u dat degenen, die in dit stuk dwalen, ook geen tijden hebben dat zij op Gods dag alles niet durven doen? Of dat degenen, die in de grond der zaak genade hebben, in het geheel geen achting voor die dag hebben? Vooral wanneer zij enigszins redelijk gesteld zijn, al dwalen zij dan in hun oordeel, zit het evenwel in hun hart.
 - Het is voorts voor uzelf en ook voor anderen nuttig dat u geen nauwe gemeenschap onderhoudt met de voorvechters van de zuivere waarheid, die daar dan op rusten. Die dus met de Joden uitroepen: "Des Heeren tempel, des Heeren

tempel; des Heeren tempel zijn deze", maar die ondertussen sabbatschenders en vijanden van Gods volk zijn. Dezen deden beter met te zwijgen. Zij doen met hun beschermen van de woorden der waarheid meer nadeel bij hen, die afdwalen. Want zulken kunnen hen in hun wandel menigmaal wel doorzien. Het maakt al hun woorden krachteloos en het is zeer nadelig voor de zuivere waarheid.

Eindelijk kinderen van God, tot uw besturing en opwekking dient:

1. Zoekt tot dit alles toch veel de sterkte van de Middelaar aan te grijpen. Jezus heeft ook volmaakt heilig gestreden tegen de tegensprekers. Hij heeft de waarheid voorgestaan. Ja, Hij heeft ook wel met zachtmoedigheid het tegenspreken verdragen en voor hen gebeden. Zie hier dan Jezus, uw Sterkte. Och, dat wij toch in Hem schuilen en van Hem leren afhangen. Dat wij het dicht bij Hem mochten houden, die grote Leraar en Koning, om in alle opzichten Zijn leiding, onderwijzing, dekking en bewaring te ondervinden. Ook om in het strijden met de zonden en verkeerdheden, ja met al de sabbatszonden te schuilen in Zijn eeuwige priesterlijke gerechtigheid.
2. U mag Jezus' bewaring verwachten. Hij zal u aangorden met de wapenrusting, welke wij vermeld vinden in Eféze 6:1418. *Hij zal uw hoofd dekken ten dage des strijds, en in de strijd zal de Heere Zelf aan uw spits zijn.* Amen.

ZONDAG 38 (derde deel)

DE VERKLARING VAN DE ONDERWIJZER VAN HET VIERDE GEBOD

Vraag 103: *Wat gebiedt God in het vierde gebod?*

Antwoord: *Eerstelijk, dat de kerkendienst of het predikambt en de scholen onderhouden worden, en dat ik, inzonderheid op de sabbat, dat is op de rustdag, tot de gemeente Gods naarstiglijk kome om Gods Woord te horen, de sacramenten te gebruiken, God de Heere openlijk aan te roepen, en de armen christelijke handreiking te doen. Ten andere, dat ik al de dagen mijns levens van mijn boze werken viere, de Heere door Zijn Geest in mij werken late, en alzo de eeuwige sabbat in dit leven aanvange.*

Wij komen nu tot het tweede hoofddeel, het ontvouwen van de geestelijke zin van dit gebod, aan de hand van de verklaring van de onderwijzer. Letten wij daarbij:

- A. op het grote doel en oogmerk van de Wetgever in het geven van de sabbat op aarde aan de mens. De onderwijzer zegt: *opdat de mens zou leren hier in dit leven de eeuwige sabbat aan te vangen.* En
- B. op die dingen, welke strekken tot het bereiken van dit grote doel, welke de onderwijzer achtereenvolgens noemt, zeggende: *"Eerstelijk, dat de kerkendienst of het predikambt en de scholen onderhouden worden", enz.*

A. Sprekende van het eerste, letten wij er op wat wij door *de eeuwige sabbat* moeten verstaan.

De eeuwige sabbat wil zeggen: de rust des hemels. Deze bestaat in een volmaakt en zonder zonde eeuwig prijzen van God. In het verheerlijken van God vanwege al die eeuwige en hoge wegen Gods, en vanwege de wonderlijke uitvoering er van in de tijd. Dit zowel in het scheppen van de wereld, als in de grote verlossing der uitverkorenen door Zijn eeuwige en natuurlijke Schootszoon. En dan alles zonder enige verhindering door enig aards of tijdelijk beroep.

Deze waarheid wordt ons bevestigd in Jes. 66:22-23: "Want gelijk als die nieuwe hemel en die nieuwe aarde, die Ik maken zal, voor Mijn aangezicht zullen staan, spreekt de Heere, alzo zal ook ulieder zaad en ulieder naam staan. En het zal geschieden, dat van de ene nieuwe maan tot de andere, en van de ene sabbat tot de andere, alle vlees komen zal om aan te bidden voor Mijn aangezicht, zegt de Heere?". Jesaja betuigt daarmede, dat de ware gelovigen, zowel uit de Joden als uit de heidenen, op een plechtige wijze zich tot de heerlijke dienst van God zouden begeven. En dit niet alleen op de nieuwe maanden en sabbatten, want eens zal deze plechtige dienst in volmaaktheid zijn, van maand tot maand en van sabbat tot sabbat. Dat wil hier zeggen dat het altijd nieuwe maan, altijd volmaakt heilig sabbat zal zijn. Dit zal zonder nacht zijn en eeuwig duren. Paulus wijst hiervan de kern der zaak aan (Hebr. 4:9): "Er blijft dan een rust over voor het volk Gods." En Hebr. 12:23: "De algemene vergadering en de gemeente der eerstgeborenen, die, in de hemel opgeschreven zijn"

De redenen, waarom dit *een rust* genoemd wordt, willen wij vervolgens bezien.

Dit wordt *een rust* genoemd omdat het daar zal zijn een volkomen ophouden van de zonden, van het ongeloof en van de strijd. Dit alles is zulk een arbeid ten bloede toe. Dit

land zal de rust niet zijn (Micha 2:10), maar deze volle rust zal de genieting der gelovigen zijn. En de rechtvaardigen zullen deze rust genieten zodra zij hun lichamelijke ogen bij het sterven sluiten (Jes.. 57:2): "Hij zal ingaan, in de vrede; zij zullen rusten op hun slaapsteden, een iegelijk, die in zijn oprechtheid gewandeld heeft." Alwaar nu de vrede is, aldaar is de rust. Voorts ook omdat dit rusten een volkomen ophouden is van alle werken hier, dus van alle arbeid, ook alle lichamelijke onrust, alle vervolgingen en alle geestelijke kwellingen. Wij lezen (Openb. 14:13): "En ik hoorde een stem uit de hemel, die tot mij zeide: Schrijf: zalig zijn de doden, die in de Heere sterven, van nu aan. Ja, zegt de Geest, opdat zij rusten mogen van hun arbeid; en hun werken volgen met hen."

Maar dan moeten wij vervolgens bezien wat tot *het aanvangen van deze eeuwige sabbat in dit leven* behoort, alsook hoe en op welke wijze zulks hier aangevangen wordt.

Eerst dan wat hiertoe behoort.

Hiertoe behoort het ingaan in de rust van de steeds terugkerende sabbat van de zevende dag na zes werkdagen, welke de God van hemel en aarde in Zijn goedheid en mensenliefde heeft gegeven als een deel of een voorportaal van de hemel. God gaf deze ook als een school, om hier het eeuwige sabbatswerk aanvankelijk te leren. En wel opdat de ziel daardoor naar buiten niet alleen iets van het beeld Gods vertone, maar ook van de gelijkenis Gods, door elke weer aanbreekende zevende dag na zes werkdagen de Heere te heiligen en daarop te rusten. Want God heeft na zes scheppingsdagen op de zevende dag ook gerust.

Ook opdat de mens God zal prijzen, verhogen en verheerlijken vanwege Zijn wegen in de tijd en inde eeuwigheid, en vanwege Zijn werken van schepping en herschepping door Zijn Zoon. Want God heeft op de zevende dag Zichzelf in Zijn eigen werken en heerlijke deugden verkwikt en verlustigd. Tot het aanvangen van de eeuwige sabbat in dit leven behoort dus dat men God daarin navolgt en Hem daarin dus enigermate gelijk wordt.

Dit bevestigt Paulus ons als hij van de eerste mens zegt (Hebr. 4:10): "Want die ingegaan is in zijn rust, die heeft zelf ook van zijn werken gerust, gelijk God van de Zijne." Hier wordt gesproken van de rust van God op de zevende dag en wordt de gelijkenis van het beeld aangewezen. Daarom vermaant Paulus dan verder: "Laat ons dan ons benaastigen om in die rust in te gaan." Daarmede bedoelt Paulus de sabbatsrust, waaraan deze innerlijke vrede en deze rust in de Heere is vastgemaakt. En verder: "Opdat niemand in hetzelfde voorbeeld van ongelovigheid valle." Hiermede wijst Paulus op Israël, dat de sabbat verwaarloosde en verachtte, en dus het oordeel over zich haalde dat zij niet in Kanaan ingingen. De Heere zegt van hen en van allen, die weigeren in deze rust in te gaan (Psalm 95:11): "Daarom heb Ik in Mijn toorn gezworen: zo zij in Mijn rust zullen ingaan."

Verder bezien wij nog hoe en op welke wijze deze eeuwige sabbat door het rusten op de sabbat na zes werkdagen hier op aarde wordt aangevangen.

Dit geschiedt door al strijdende tegen de zonde de rust in God te zoeken, in de vereniging met Christus door Zijn Geest. In die weg wordt de ziel in staat gesteld tot het grote werk, om op een bijzondere en plechtige wijze God op de dag des Heeren bij aanvang te prijzen en te verhogen vanwege al Zijn hoge wegen en werken. Ik zeg: Al strijdende tegen de zonden moet de sabbat worden ingegaan en betracht. Het is wel waar, dat dit een bloedige arbeid is, en geen rust (Lukas 13:24, vergeleken met Hebr. 12:4): "Gij hebt nog tot den bloede toe niet tegengestaan, strijdende tegen de zonde." Maar het is ook waar, dat de heftigste en oprechtste strijd de meeste rust en vrede in het

gemoed veroorzaakt, terwijl op de volle overwinning en triomf over de zonde de eeuwige rust, de eeuwige sabbat zal volgen. Aldus spreekt Paulus van rust, vrede, kroon en overwinning na zijn loop en strijd (2 Tim. 4:7-8): "Ik heb de goede strijd gestreden, ik heb de loop geëindigd, ik heb het geloof behouden; voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid, welke mij de Heere, de rechtvaardige Rechter, in die dag geven zal, en niet alleen mij, maar ook allen, die Zijn verschijning liefgehad hebben."

Vrienden, ziet derhalve hoe zeer het waarachtige strijden tegen de zonde noodzakelijk is. Dat men in die weg zijn rust in God zoekt, om met zegen en vrucht in te gaan in onze rust van de sabbat van de zevende dag. En om zoiets van de eeuwige sabbat in dit leven aan te vangen. Het ene is hier aan het andere vastgemaakt (Jes. 56:4-7 en 58:13-14).

B. Wij komen nu tot het tweede hoofddeel, die dingen, welke strekken tot het bereiken van dit grote doel en welke door de Wetgever worden geboden om de eeuwige sabbat in dit leven aan te vangen. De onderwijzer noemt deze in zijn antwoord achtereenvolgens op.

Wij letten daarbij op de geboden plichten of deugden, welke in dit gebod van het schepsel op een volmaakte wijze worden geëist tot heiliging van de sabbat des Heeren.

Daarbij bezien wij eerst die plichten of deugden, welke het uitwendige, dus het stoffelijke werk naar buiten, betreffen.

De onderwijzer onderscheidt deze plichten in zulke, die dienstbaar zijn tot de heiliging van de sabbat.

Naar het woord van de onderwijzer wordt hier dan eerst geboden, ***dat de kerkendienst of het predikambt onderhouden wordt.*** Wij moeten dit onderhouden van de kerkendienst zo verstaan, *dat een kerkelijk bedienende macht onder het ene Hoofd Christus, Die alleen Koning over Zijn kerk is, in wezen wordt gehouden, wordt gekoesterd en aangekweekt* (Psalm 2:6 en Efëze 1:11). *En het komt onder Christus aan deze macht alleen toe zending te geven tot het predikambt*, waarvan wij met nadruk lezen in Hand. 15:2, 4, 6 en 22, 1 Kor. 12:28, 2 Kor. 13:10, 1 Tim. 3 en 5:17.

1. Deze onderhouding van de kerkendienst wordt geboden aan alle *kerkelijke regeringen* over de gehele aardbodem. Of het dan grote of kleine kerkvergaderingen zijn, zij hebben hun bedienende kerkelijke macht en recht onder Christus zorgvuldig te bewaren door hun geestelijke wapenen, opdat deze vrij blijven. Zij moeten dit doen door vreedzaam te zijn rechtvaardig, en door zich te wachten voor overheersing over elkander of voor heerschappijvoering over het erfdeel des Heeren.
2. Deze onderhouding wordt ook aan alle *christelijke overheden* geboden. Deze hebben er voor te zorgen ter plaatse waar geen kerkendienst of kerkelijke regering is, dat deze daar komt. Dit deden Mozes enz. Ook hebben zij de kerkelijke regering in haar kerkelijke rechten en privilegiën en in het oefenen van haar onder Christus bedienende macht, in alle opzichten te handhaven. Want Christus is alleen de Koning van Zijn kerk. Door hun heersende macht hebben de overheden de kerk tegen haar vijanden te beschermen. Daarom worden zij voedsterheren en zoogvrouwen van de kerk genoemd (Jes. 49:23).
3. Voorts wordt hier geboden aan allen, *die in- of uitwendig tot de kerk behoren*, dat zij deze kerkelijke macht moeten erkennen als door Christus ingesteld. Onder Christus als alleen het Hoofd en de Regent van Zijn kerk, hebben zij de kerkelijke macht in haar rechte besluiten te eerbiedigen, hun plaats in deze te weten en zich aan die macht gewillig en met liefde te onderwerpen. Want dit is bijzonder geschikt als een grond tot de heiliging van de sabbatdag.

Door het onderhouden van het predikambt moeten wij verstaan de zorg, dat deze heilige bediening in haar wezen wordt bewaard en voortgezet.

Deze heilige bediening moet worden waargenomen door mensen, die uit de gemeente voortkomen. Die door de Heere inwendig en door Gods gemeente uitwendig zijn geroepen en door de kerkelijke macht gezonden met een recht om in de heilige dingen werkzaam te zijn.

- (1) Dit wil zeggen dat deze onderhouding moet worden waargenomen door de, ouderlingen, die leren en regeren (1 Tim. 5:17 en Rom. 12:7-8). Daar wordt blijkbaar onderscheid gemaakt tussen leer- en regeerouderlingen. En wel aldus, dat alleen aan de leerouderlingen de openbare prediking wordt opgedragen, alsook de bediening van de bondszegelen, waartoe zij worden gezonden (Ef. 4 :11-12, Rom. 10:15 en Markus 16:15-16).
- (2) En daarnaast ook al het andere werk, dat tot de regering behoort, alles naar zijn orde. Het acht geven op de kudde, het leren van huis tot huis, het openbare catechiseren, alsook het bezoeken van de zieken, welk alles de leraren met de andere ouderlingen samen is opgedragen (Hand. 20:28 en 1 Petrus 5:1,3). Ook de kerkvergaderingen hebben verklaard dat dit zowel tot de plicht der regeerouderlingen als der leerouderlingen behoort. Ziet hiervan verder **W. à Brakel** in zijn "Redelijke Godsdienst", deel 1.
- (3) Voorts moeten deze bedieningen ook worden waargenomen door de diakenen, welke geroepen worden om voor de armen te zorgen, opdat de ouderlingen hun werk ongehinderd kunnen verrichten (Rom. 12:8, vergeleken met Hand. 6:1-6).

Om tot dit grote doel Gods te kunnen nuttig zijn, zullen deze bedienaars:

1. Godvruchtig moeten zijn. Dit is ten hoogste noodzakelijk, aangezien anders de blinde de blinde leiden zal, en dan vallen zij samen in de gracht (1 Tim. 3, 2 Tim. 1:6, Matth. 15:14). Dit is dan ook wel de grond van het werk, maar het is niet genoeg. Zij moeten wel in de gunst des Konings zijn, want geen koning benoemt zijn ambassadeurs uit zijn vijanden om ze naar een vreemd land te zenden. Zij zouden hem daar kunnen verraden. Maar zij moeten daarbij ook de allerkundigsten zijn in de gelegenheden van huns Meesters Koninkrijk. Zij moeten dus de meest ervarenen uit het volk zijn, en daarnaast moeten zij tot dat alles hun credentie- of geloofsbrieven hebben. Want genade alleen is hiertoe niet genoeg. Bij het "Heere, u weet dat ik U liefheb" (Joh. 21:17), moet de zending zijn: "Weid Mijn lammeren." Daarom maakt ook Paulus hier onderscheid in als hij zegt, dat hij heeft ontvangen genade en het apostelschap (Rom. 1 :5). O vrienden, deze dingen luisteren zo nauw.
2. Daarbij behoort dan ook dat zij uitwendig door de kerkelijke macht tot dit werk zijn geroepen, onder opzien tot het enige Hoofd Christus om de leiding van Zijn Geest (Hand. 1:24). Zij moeten dus door de rechte deur, en niet van elders in de schaapskooi inklimmen (Joh. 10:1-2).
3. Zij moeten ook geleerd en geoefend zijn in het Woord van God, om goede oude en nieuwe dingen voort te brengen. Zij moeten ook vast staan in het geloof, de tegenstanders kunnen verduren, omgord zijnde met de waarheid en het zwaard des Geestes (Ef. 4:13-18).
4. Zij moeten voorzichtig zijn (Matth. 24:45). Zij moeten dus niet als Korach doen, de ganse vergadering heilig noemende, maar zij moeten het Woord der waarheid recht snijden en elk zijn bescheiden deel geven (2 Tim. 2 :15), onderscheid makende (Judas:22).

5. Zij moeten ook eenvoudig zijn (Matth. 10:16, ijverig en ernstig voor God en Zijn zaak, voor Zijn waarheid en Zijn volk, in navolging van de Heere Jezus (Psalm 69:10, vergeleken met Joh. 2:17).
6. En zij moeten ook verloochend aan zichzelf en lijdzaam zijn, dat zij de kwaden kunnen verdragen (2 Tim. 2:2, 3, 12, 25, vergeleken met 1 Kor. 4:10-13, Matth. 16:24, 1 Kor. 10:24 en Filipp. 2:21).

Dit is een heerlijke en voortreffelijke bediening, maar tevens ook een zwaar en moeilijk werk.

Want zij hebben te doen met zulk een nauw toeziende Heere, Die geheiligd wil worden door al degenen, die tot Hem naderen, en Die anders Zichzelf in gerechtigheid heiligt (Lev. 10:3 en Ezech. 3:18). En in de dag aller dagen zullen zij van hun werk aan Hem verslap, en rekenschap moeten geven. Maar het is voor de oprechten ook zeer troostvol, dat zij te doen hebben met zulk een goedertieren en getrouwe Heere en Meester (Matth. 19: 16). De Heere is op zulk een bijzondere wijze over hen barmhartig, gelijk blijkt in de brieven van Paulus aan Timotheüs en Titus, waarin hij hen als dienaars van Christus aansprekende, veelal daarbij barmhartigheid, genade en vrede voegt.

Deze onderhouding van het predikambt wordt voorts opgedragen:

- a. *aan de kerkelijke macht.* Deze moet de kerk zuiveren van niet deugende en valse leraren. De kerkelijke macht moet ook de hardnekkige vijanden van God en Zijn zaak, Zijn waarheid en Zijn volk, wegdoen. Alsook diegenen verwijderen, die door simonie gedreven de kerk zijn binnengeslopen. Voorts moet niemand toegelaten worden, die ergerlijk is in leer of wandel. Want op deze wijze zal er meer luister aan het predikambt worden toegevoegd.
- b. Deze onderhouding van het predikambt wordt ook aan de overheden geboden. De overheid moet, wanneer de nood daartoe dwingt, de dienaren van Christus van voldoende levensonderhoud voorzien, opdat zij hun dienstwerk zonder bekommering kunnen waarnemen (1 Kor. 9:6-14). Want die het Evangelie of het altaar dient, moet daarvan leven. God heeft in de wet al geboden dat men een dorsende os niet zal muilbanden. Daarbij heeft de overheid ook te zorgen voor behoorlijke vergaderplaatsen tot dit, werk. Daar zal de overheid zegen op mogen wachten. Ziet maar hoe de discipelen met liefde spraken over de hoofdmans over honderd (Lukas 7:5). Zij zeiden: "Hij heeft zelf onze synagoge gebouwd."
- c. Dit gebod tot onderhouding van het predikambt raakt ook ouders, die zoons hebben, of hen, die de plaats der ouders waarnemen. Dan hebben zij reeds vroeg met hart en handen die zonen aan God op te dragen en Gods aangezicht daartoe vroeg te zoeken. En wel opdat de Heere in Zijn voorzienigheid hun de weg lere, die zij met hun zonen moeten gaan, en of de Heere hen verwaardigen mocht dat onder hun kinderen een nazireeër Gods zijn mocht. Ziet eens in 1 Samuël 1, waar wij lezen dat Hanna haar Samuël reeds vóór zijn geboorte aan God opdroeg, om hem al zijn dagen inde tempel aan de Heere te laten. De Heere gaf haar de bede, die zij van Hem gebeden had.

In al deze genoemde vormen wordt het predikambt onderhouden en behoort dit dus ook tot de rechte onderhouding van de sabbat. Want wij lezen in Spreuken 29:18 dat *als er geen profetie is, het volk ontbloomt wordt*. En Romeinen 10:14-15: "Hoe zullen zij dan Hem aanroepen, in Welke zij niet geloofd hebben? En hoe zullen zij in Hem geloven, van Welke zij niet gehoord hebben? En hoe zullen zij horen, zonder die hun predikt? En hoe zullen zij prediken indien zij niet gezonden worden?"

De onderwijzer noemt verder de onderhouding van de scholen, daar dit ook dienstbaar is tot de onderhouding van de kerkendienst en het predikambt, en dus ook tot de heiliging van de sabbat. Zoals de onderwijzer zegt: ***Dat de scholen onderhouden worden.***

Door de scholen moeten wij verstaan: niet alleen de lagere, waar men leert lezen en schrijven, voorts ook de beginselen van de religie en misschien de beginselen der taal. Maar ook de hogescholen of academiën, waar geleerde mannen aan de jongelingschap onderwijs geven in de heilige godgeleerdheid, de rechten en de staatkunde, de talen en de historiën en oudheden, de natuurkunde en de geneeskunde. En dit alles om hen bekwaam te maken tot het eenmaal innemen van de plaatsen van hen, die reeds in de heilige dienst zijn.

Van deze scholen leest men reeds in het Oude Testament. Zoals ten tijde van Saul (1 Sam. 10:5, 10 en 19:20), en ten tijde van Eliza (2 Kon 4:1 38). En ook in het Nieuwe Testament (Hand. 22:3). Daar zegt Paulus dat hij aan de voeten van Gamaliël, een leraar der wet, was onderwezen, enz.

- Deze onderhouding van de scholen wordt hier geboden aan degenen, *die daarover de macht in handen hebben*. Hen wordt opgedragen deze krachtig te bevorderen en daaraan goede leiding te geven. Zij zullen goede aandacht moeten schenken aan de kwaliteiten van het onderwijzend personeel, alsook aan hun religie en leer. Voorts zullen zij dekwade en roomde scholen zoeken af te breken, dewijl deze zo nadelig zijn.
- Dit gebod aangaande onderhouding der scholen raakt ook *de overheden*. Deze behoren zorg te dragen dat aan de academiën Godvruchtige geleerden en de meest bekwame mannen werkzaam zijn, enz.
- Voorts geldt dit gebod voor elk particulier. Want alle ouders moeten voor hun kinderen van de scholen gebruik maken en zorg dragen dat hun kinderen deze trouwbezoeken. Mochten de ouders het hier toch recht beseffen welk een nadeel zij aan hun kinderen toebrengen als zij om een weinig voordeel hun kinderen van de school terughouden. Dan wordt de grond gelegd voor een dodelijke onkunde, voor armoede in de tijd, ja voor de eeuwige en tweede dood van een volgend geslacht, dat nu nog kind is. Hoe onverantwoordelijk is het toch, wanneer iemand zeventig of tachtig jaren in de wereld geweest is, en hij kan nimmer lezen. Dan kan hij ook het kostelijke Woord van de levende God niet lezen, waarin de weg der zaligheid is geopenbaard. En wanneer de arme vader of moeder zelf niet lezen kan, ontvangen de kinderen ook geen leiding om onder Gods voorzienig bestel tot een groter werk te worden afgezonderd. u ziet hier dus dat de onderhouding van de scholen zeer geschikt is tot de onderhouding van het predikambt en van de kerkendienst, en daarom ook tot de onderhouding van de sabbatdag. Keizer Julianus wist zeer wel, dat de scholen van zulk een groot nut in deze waren. Daarom roeide hij de scholen uit, om het christenvolk daardoor allengskens ten onder te brengen.

Dan zien wij verder dat de onderwijzer de plichten onderscheidt in die, welke behoren tot de betrachting op de sabbatdag zelf, en die, welke tot de heiliging behoren. De onderwijzer zegt: ***En dat ik inzonderheid op de sabbat, dat is op de rustdag, tot de gemeente Gods naarestiglijk kome,*** enz.

Hier zullen wij zien welke plicht hier in het algemeen geboden wordt op de bijzonder daartoe bestemde tijd. De onderwijzer noemt dit *de sabbat, dat is de rustdag*. Dus de

eerste dag der week in de Nieuw-Testamentische dag. Deze toch is aan de christenen aangewezen om als hun sabbat te vieren, naar de orde van de begonnen rust van Christus van het grote werk der verlossing. En zulks op grond van de één van zeven dagen, of wel de zevende na zes werkdagen, als in het vierde gebod vermeld, naar het voorbeeld van de rust van God van het werk der schepping op de eerste zevende dag der wereld. Wij hebben dit reeds breedvoerig aangetoond in de behandeling van het vierde gebod, en ook nog naderbij de bevestiging van de morele of verbindende kracht van dit gebod zelf ook in de Nieuw-Testamentische dag.

Daarom bezien wij nu voorts de verrichting van deze algemene plicht, op deze bestemde tijd. De onderwijzer verklaart dit aldus: ***En dat ik, inzonderheid op de sabbat, dat is op de rustdag, tot de gemeente Gods naarstiglijk kome.*** De onderwijzer spreekt hier van *een komen tot de gemeente Gods, inzonderheid op de sabbat.*

Hier is eerst de vraag waar wij het woordje "inzonderheid" moeten plaatsen. Bij het woord "sabbat", of bij het woord "ik"? Of bij beide?

Wanneer men 'het woord "inzonderheid" bij het woord "ik" voegt, dan is dit de zin, dat eikin deze op zichzelf heeft te zien, en niet op het voorbeeld van anderen, die deze dag ontheiligen. Het is hier dan "inzonderheid ik."

Wanneer men het woord "inzonderheid" bij het woord "sabbat" voegt, wil het dit zeggen: Op de zes werkdagen heeft men vrijheid, wanneer dit niet anders kan, de openbare samenkomsten na te laten. Maar als mijn tijdelijk beroep mij dan zo zeer bindt, dat ik toch inzonderheid op de dag, welke God daartoe gegeven heeft, tot de gemeente van God komen zal. Want dan is men niet vrij om zijn tijdelijk beroep waar te nemen, en ook niet om de openbare bijeenkomsten na te laten. Maar als men de woorden geheel bij elkaar voegt, dan is het ook zeer gepast. Want dan wil het dit zeggen, dat een ieder persoonlijk schuldig is, wat hij ook doen moge, ten koste van alles de sabbat te heiligen. Men zal dus op deze bestemde dag de noodzakelijke tijdelijke arbeid én geheel én ten dele nalaten, en zonder enige uitvlucht tot de gemeente Gods komen. Men zal dan met Abraham alles achterlaten tot men heeft aangebeden, en voorts met de vrouwen rusten, naar het gebod.

Maar met de woorden, dat ik "op de sabbat" tot de gemeente van God moet komen, wordt ook nog van iets anders uitgegaan. En wel dit, dat er ook nog andere dagen zijn, welke mede door God zijn ingesteld, en welke ook moeten worden waargenomen.

- Dan zijn er de openbaar uitgeschreven *biddagen*. Verbodsdagen in tijden van drukkende of dreigende benauwdheden over land en kerk. Dit zijn ook sabbatten en deze heeft God ook ingesteld (Joël 1:13-14, 2 :12-17, Hand. 23:2-3). En de tijd, wanneer deze moeten worden uitgeschreven, heeft de Heere overgelaten naardat de nood vereist. Deze sabbatten zijn bijzonder plechtig en daarop moet Gods gunst worden gezocht met de allerdiepste inwendige en uitwendige vernedering, en met verbrokenheid van ziel en lichaam.
- Voorts zijn er de *dankdagen* voor ontvangen weldaden en grote uitreddingen en verlossingen uit benauwdheden, om de Heere met een eenparige schouder te prijzen en Gods weldaden niet te vergeten. Ook dit is op Gods Woord gegrond, zoals blijkt uit het Purimfeest (Ester 9:26-32). De Joden vierden dit vanwege de grote verlossing van het Joodse volk uit de hand van de boze Haman, die zulk een goddeloos voornemen had. Weliswaar zijn dit geen sabbatten, maar het zijn toch naar Gods Woord nodige tijden om tot de gemeente Gods te komen.
- Ook vindt men onder ons nog de zogenaamde *feestdagen*, welke worden onderhouden op speciaal daartoe gekozen dagen ter herinnering aan de geboorte van

de Zoon van God uit Maria, Zijn besnijdenis, leven, lijden, dood, begrafenis, opstanding en hemelvaart. Alsook ter herinnering aan de bijzondere uitstorting van de Geest van Christus op de Pinksterdag. *Maar voor deze bijzondere tijden vinden wij geen grond in de Bijbel.* Wel is het hoogst noodzakelijk dat over al deze heerlijke stoffen aangaande Christus jaarlijks achter elkaar wordt gepredikt, want deze zijn zo zeer uitlokkend en dierbaar. Maar het onderscheid van tijden en alle bijgeloof ten aanzien daarvan heeft God weggenomen. Hij heeft één dag, de dierbare door God ingestelde sabbatdag, gegeven, welke tot het doel van deze prediking zeer geschikt is. Voor het onderhouden van deze bijzondere dagen vinden wij net zo min grond in de Bijbel als de roomsen vinden voor hun zogenaamde heilige dagen.

Ook spreekt de onderwijzer van *een naarstiglijk* komen tot de gemeente van God. Want de Heere wil niet dat men Zijn werk traag doet. Deswege moest een ezel de nek gebroken worden. Men moet ook niet denken dat men altijd nog wel vroeg genoeg komt, of dat men naast het werk van de sabbat nog wel enig ander werk verrichten mag, waartoe dan niet zoveel zorg, vlijt en inspanning nodig is. Nee, alle lust, ijver en naarstigheid moet met alle macht in *déze* worden getoond. Dat men er al zijn zorg over heeft hoe Gods dag door ons zal worden geheiligd. En dat wij aldus ook tot de openbare bijeenkomst van Gods volk zullen komen. Zo hebben de heiligen ten tijde van het Oude en van het Nieuwe Testament gehandeld, gelijk wij zien bij Mozes, Aaron, Jozua, Samuël, David, Salomo, Josafat, Hizkia, Josia, Zerubbabel, ja Jezus Zelf en Zijn discipelen. Ziet het maar in de Handelingen der Apostelen. En om maar één voorbeeld te noemen, welk een ijver en naarstigheid betoonde David (Psalm 84:2-3): "Hoe lieflijk zijn Uw woningen, o Heere der heirscharen. Mijn ziel is begerig en bezwijkt ook van verlangen naar de voorhoven des Heeren; mijn hart en mijn vlees roepen uit tot de levende God." En vers 5: "Welgelukzalig zijn zij, die in Uw huis wonen; zij prijzen u gestadiglijk. Sela." En vers 11: "Want één dag in Uw voorhoven is beter dan duizend elders; ik koos liever aan de dorpel in het huis mijns Gods te wezen, dan lang te wonen in de tenten der goddeloosheid."

Letten wij nu nog in het bijzonder op het doel, waartoe dit in het openbaar samenkomen op Gods dag geboden wordt.

A. Dit doel toont de onderwijzer ons aan als hij allereerst zegt: ***Om Gods Woord te horen.***

1. Dit is een instelling van God. Het is de wil des Heeren geweest om door de dwaasheid der prediking¹⁴ zalig te maken die geloven (1 Kor. 1:21). En daaruit volgt dus dat men zich daaronder moet neerzetten. Daarom zegt Jezus (Matth. 11:15): "Wie oren heeft om te horen, die hore." Matth. 15:10: "Hoort en verstaat." En Jes. 1:10: "Hoort des Heeren Woord, u oversten van Sodom!" Daarom is het beloofd (Jes. 59:21): "Dit is Mijn verbond met hen, zegt de Heere: Mijn Geest, Die op u is, en Mijn woorden, die -Ik in uw mond gelegd heb, die zullen van uw mond niet wijken, noch van de mond uws zaads, noch van de mond van het zaad uws zaads, zegt de Heere, van nu aan tot in eeuwigheid toe." Met Paulus komen wij dus tot het besluit (Rom. 10:17): "Zo is dan het geloof uit het gehoor, en het gehoor door het Woord Gods."

(1) Deze instelling van God mag in generlei wijze worden verwaarloosd. Ook niet door voor te wenden dat men meer weet dan de predikant. Dit is trotsheid. Want wij hebben meer van node dan ons dartel verstand vervullen kan. De eenvoudige verkondiging van het Woord is voor de nederige christen dierbaar en tot alle dingen

¹⁴ Namelijk, wat de Grieken een dwaasheid achten.

nut (2 Tim. 3:16-17). Het is melk voor de kinderen en vaste spijs voor de in Christus geoefenden.

- (2) Men mag deze instelling van God ook niet verwaarlozen door voor te wenden dat men deze spijs niet meer nodig heeft, dewijl men nu zelf door Gods Geest wordt geleid (Rom. 8:14), dus dat men deze zalving heeft en daarom niet meer van node heeft geleerd te worden (1 Joh. 2:27). Vrienden, wij moeten zulk een geest terdege verdacht houden, die ons van de instellingen van God Zelf aftrekt. Hier past het woord (1 Joh. 4:1): "Geliefden, gelooft niet een iegelijke geest, maar beproeft de geesten, of zij uit God zijn." De leiding van de Heilige Geest geschiedt nooit anders dan door het Woord. En deze leiding maakt nederig en doet ons zeer sterk verbonden zijn aan Gods instellingen. Daarom zegt Johannes (1 Joh. 4:6): "Wij zijn uit God. Die God kent, hoort ons; die uit God niet is, hoort ons niet. Hieruit kennen wij de geest der waarheid en de geest der dwaling."
 - (3) De instellingen van God mogen ook niet verwaarloosd worden onder het voorwendsel van de verdorvenheid der zichtbare kerk, of van haar grootverval. Ik geef het aan het oordeel van een ieder over: Mag een mens zijn moeder verlaten en zich van haar afscheiden vanwege haar verval? Mag een mens daarom hard tegen zijn moeder zijn? Zou een ander dan niet met recht gaan twijfelen of het wel een kind van die moeder is? En is de kerk de moeder niet, waaruit de gelovigen geboren zijn? Hebben zulken zich dan niet overgegeven om voor eeuwig met Christus en Zijn waarheid en kerk te zinken en te drijven, te winnen en te verliezen? Maar vrienden, wanneer de mensen de kerk verlaten en geen medelijden hebben met haar verval, wanneer zij dus niet meer opkomen naar het vervallen huis, moeten wij zulken dan niet verdacht houden? Behoren zij wel geestelijk en in waarheid tot deze moeder? Wij lezen in 1 Joh. 2:19: "Zij zijn uit ons uitgegaan, maar zij waren uit ons niet." David, zulk een groot man in Gods huis, zuchtte om en naar deze instelling van God (Psalm 42 ; 3): "Mijn ziel dorst naar God, naar de levende God; wanneer zal ik ingaan en voor Gods aangezicht verschijnen?" En vers 5: "Ik gedenk daaraan en stort mijn ziel uit in mij, omdat ik placht heen te gaan onder de schare en met hen te treden naar Gods huis, met een stem van vreugdegezing en lof, onder de feesthoudende menigte." Het was hem daar zo goed, omdat de Heere daar in het midden was (Matth. 18:20): "Waar twee of drie vergaderd zijn in Mijn Naam, daar ben Ik in het midden van hen." Jezus Zelf verliet de kerk niet omdat zij in groot verval was. Hij ging er onder zitten zuchten en legde Zijn hand aan de reformatie. Het verval was toen zó groot, dat de kerk als het ware een markt was geworden, waar men duiven verkocht, waar wisselbanken waren enz.
- O mens, u die de kerk verlaat, denk niet dat u zulk een groot man of vrouw bent. Uw trotsheid doet het voor ons verdacht zijn of er wel iets wezenlijks innerlijk bij u is. En dus zou het billijk zijn dat u zelf ook eens twijfelde aan de grond van uw staat.

B. Hier wordt vervolgens ook geboden *om naarstig te luisteren naar de verkondiging des Woords, opdat wij zo de stem van God in ons hart zullen verstaan.*

Dit deed David (Psalm 85:9): "Ik zal horen wat God de Heere spreken zal; want Hij zal tot Zijn volk en tot Zijn gunstgenoten van vrede spreken." Ook, wordt hier geboden het Woord te ontvangen in een zachtmoedig hart. Gelijk Cornelius (Hand. 10), en Lydia (Hand. 16). Dus als het zaad in een goede aarde (Matth. 13:8). Daarbij wordt ons ook geboden het te bewaren. Zoals Maria al die goede woorden in haar hart bewaarde en deze daar overlegde (Lukas 2:19).

C. Voorts wordt hier ook geboden dat men het Woord zal wedergeven in de hand des Heeren. En zulks opdat de Heere op Zijn tijd de kracht ervan aan de ziel wedergeve, als deze het nodig heeft. Want dit is de belofte (Jes. 55:10-11): "Want gelijk de regen en de sneeuw van de hemel nederdaalt, en derwaarts niet wederkeert, maar doorvochtigt de aarde, en maakt dat zij voortbrengt en uitspruikt, en zaad geeft de zaaier, en brood de eter; also zal Mijn Woord, dat uit Mijn mond uitgaat, ook zijn. Het zal niet ledig tot Mij wederkeren; maar het zal doen hetgeen Mij behaagt, en het zal voorspoedig zijn in hetgeen waartoe Ik het zend." Ziet hoe dit ten uiterste noodzakelijk is tot heiliging van de sabbatdag.

2. Dan noemt de onderwijzer het tweede doel van het openbare samenkomen op Gods dag: ***om de sacramenten te gebruiken.***

Deze sacramenten zijn door Christus voor de gelovigen ingesteld om te gebruiken tot versterking van het geloof. Ook tot verzegeling van de Goddelijke beloften in het Verbond der genade, en van het aandeel van de gelovige aan Christus en aan al Zijn verbondsgoederen. Voorts moet dit sacrament in het bijzonder op de sabbat worden bediend (Hand. 20:7).

Het waarnemen van deze instellingen wordt op Gods bevel aan de gelovigen geboden na zichzelf beproefd te hebben. En dit zelfs in de allerduisterste tijden, wanneer zij dit het meest behoeven. In het bijzonder wordt hier ook geboden dat men met eerbied en ontzag zal werkzaam zijn met de eigen Doop, ook terwijl anderen gedoopt worden. Deze instellingen van Christus mag men zonder wettige redenen of uit verachting niet zo min nalaten als de bediening des Woords. Want deze zijn mede zeer dienstbaar tot de heiliging van de sabbatdag.

3. Verder noemt de onderwijzer het derde doel van de openbare samenkomsten op Gods dag, zeggende: ***Om God de Heere openlijk aan te roepen.***

Hier wordt alleen gesproken van de openlijke aanroeping door een gehele gemeente. Dit samenstemmen over enerlei zaak op aarde heeft grote kracht. Want Jezus zegt (Matth. 18:19): "Het zal geschieden." Dus hier wordt de bijzondere aanroeping door een ieder in het verborgene niet weggenomen, maar juist van uitgegaan. Deze openlijke betrachting van deze plicht vindt haar grond in de Heilige Schrift, zoals wij zien bij de inwijding van de tempel ten tijde van Salomo (1 Kon. 8). Ook ten tijde van Josafat en Josia, de koningen van Juda en Jeruzalem (2 Kron. 20, 34 en 35). Voorts ten tijde van de profeten, als Joël (Joël 2:17), Jona (Jona 3:7-8). Ook ten tijde van de apostelen (Hand. 16:13). Vanwege dit aanroepen wordt deze plaats der samenkomst een huis des gebeds genoemd (Jes. 56:7, vergeleken met Matth. 21:13).

Deze openlijke aanroeping van God de Heere wordt hier op *Gods dag* geboden.

- (1) In algemene zin wordt hier geboden dat de leraar op de sabbatdag, staande tussen God en het volk, alle gepaste zaken, in naam van de gemeente in den gebede aan de Heere voorlegt. En bij elke bijzondere bede moet de in de gemeente aanwezig zijnde mens zijn hart neerleggen, opdat hij het amen daarin vinden mocht (1 Kor. 14:16).
- (2) Maar voorts wordt hier in het bijzonder, ja vooral geboden dat de leraar in zijn voorbede er naar zal staan God te verheerlijken en te verhogen vanwege al Zijn hoge wegen en grote werken. Al Zijn werken moeten Hem loven, hoe veel te meer moeten dan wel Zijn gunstgenoten Hem zegenen.
- (3) Hier wordt ook geboden God met dankzegging tegemoet te gaan vanwege al de ontvangen weldaden Gods en de bijzondere bewaring, welke was over ieder persoonlijk met al zijn goederen, waardoor een ieder weer in vrede en gezondheid in

Gods huis mag komen. Het is ten eerste betamelijk dit met hart en mond te erkennen. Ja, dan past het ons met Jakob te zeggen (Gen. 32:10): "Ik ben geringer dan al deze weldadigheden." En met David (Psalm 116:12): "Wat zal ik de Heere vergelden?"

- (4) Voorts wordt hier geboden dat men voor God belijdenis van zonden zal doen. Dat men God zal rechtvaardigen en heiligen in zijn hart, ja Hem vrij zal verklaren in het onthouden van alle geestelijke en tijdelijke zegen. Dat men zijn onwaardigheid zal gevoelen en zich zo ook voor God zal gedragen.
- (5) Ook wordt hier geboden het zoeken van de weg van verzoening. Opdat men Christus recht dierbaar zal achten tegen de zonden, door te komen met de schulden en met de kracht der zonden en eigen diepe onmacht, en Hem aan te nemen.
- (6) Hier wordt geboden dat men *ontwaakte zielen* op hart en hand voor God zal dragen, opdat de Heere hen er voor beware dat zij de tegenwoordige wereld weder lief zouden krijgen. Opdat zij ook bewaard worden voor bedrog, voor het aangrijpen van een valse Christus en voor het rusten buiten de Borg.
- (7) Hier wordt geboden Gods volk in hun bijzondere gestalten en ongestalten aan de Heere voor te leggen, opdat zij licht zullen krijgen in hun weg en ook meer heiligende genade, om aldus stutten te mogen worden voor land en volk.
- (8) Ja, hier wordt geboden dat men de nood en de toestand van land en volk voor Gods aangezicht gedenken zal. Dat men vuriglijk zal smeken om de bekering van de onbekeerden onder overheden, onder de leraren en onder alle particuliere personen, groten en kleinen, enz.

O vrienden, bij elk van deze zaken heeft elk, hoofd voor hoofd, zich neer te leggen. Dit alles behoort tot de openlijke aanroeping van God de Heere. Dit is zulk een allernoodzakelijkste plicht op de sabbatdag, dat de gehele dienst van God wordt begrepen in de aanroeping van Gods Naam (Gen. 4:26 en Gen. 21:33).

Zie dan hoe dienstbaar dit is tot de heiliging van de sabbat.

Dan noemt de onderwijzer nog het vierde doel van het openbare samenkomen op Gods dag, zeggende: ***Om de armen christelijke handreiking te doen.***

Dat dit door de Heere is ingesteld, blijkt ons reeds van de vroegste tijden. Wij lezen in Exodus 23:15 en Deuteronomium 16:16 dat God daar beveelt dat niemand ledig voor God verschijnen mocht. Ook lezen wij duidelijk dat Paulus dit beveelt, als zijnde de gewoonte in de apostolische kerk (1 Kor. 16:1-2): "Aangaande nu de verzameling, die voor de heiligen geschiedt, gelijk als ik aan de gemeenten in Galatië verordend heb, doet ook u alzo: Op elke eerste dag der week legge een ieder van u bij zichzelf weg, vergaderende een schat, naardat hij welvaren verkregen heeft."

- A. Voorts wordt hier in *algemene zin* geboden dat men niet alleen in de kerk wat geld zal geven, maar dat men ook op die dag de ellendigen te hulp zal komen. Dus dat men op die dag werken van barmhartigheid zal doen, wat wij vinden in de woorden van Dan. 4:27: "Breek uw ongerechtigheden af door genade te bewijzen aan de ellendigen, of er verlenging van uw vrede mocht wezen." Jezus Zelf schijnt daarom juist op de sabbat veel genezen te hebben (Matth. 12:10, Joh. 5:9 en 9:14).
- B. Maar ook wordt hier *in het bijzonder* geboden dat deze handreiking aan de armen christelijk zal geschieden.
Hierdoor moeten wij niet verstaan dat dit alleen aan de christenen moet geschieden. Want het bevel luidt (Gal. 6:10): "Doet wel aan allen, maar meest aan de huisgenoten, des geloofs."

- Hier wordt vooral geboden dat dit zal geschieden *met een rechte gesteldheid der ziel*, namelijk in de vereniging met Christus. Want dan geschiedt deze handreiking aan de armen christelijk, *of uit de vereniging met Christus*, wanneer uit liefde tot de Heere Jezus wordt wel gedaan aan degenen, die Hij in Zijn plaats heeft nagelaten. Dus als men in de armen Jezus dient. Dan geschiedt dit christelijk als het op bevel van Christus geschiedt in geloof (Tred. 1 1:1): "Werpt uw brood uit op het water." Dat schijnt dan weg te wezen, maar in de tekst volgt: "Gij zult het vinden na vele dagen." O vrienden, wat zó wordt weggeworpen, dat staat op de meest vaste en secuurste bank. Die renten worden gegrond op de hemel, ja de zegen komt in de tijd reeds terug. Daarom lezen wij (Pred. 11:2): "Geef een deel aan zeven, ja ook aan acht; want u weet niet wat kwaad op de aarde wezen zal."
- Verder geschiedt dit ook als men het gelovig voor de Heere alleen en in Zijn kracht en door Zijn hulp verricht. Dus onder Zijn oog en niet onder het oog der mensen. Dit ligt opgesloten in de woorden (Matth. 6:3-4), alwaar wij lezen dat het geven in het verborgen, in het openbaar vergolden zal worden, en dat men zal geven met de rechterhand, waarvan de linkerhand niet weet. O vrienden, die hier de achting van mensen bedoelt, die hier wil dat een duit (cent) als een stuiver wordt, een schelling (kwartje) als een gulden, en een acht-en-twintig stuk als een drie-gulden stuk klinkt, van zulken zegt Jezus *dat zij hun loon weg hebben*. Want zulken zoeken de eer van de mensen. Die maken zichzelf openbaar, en daarom hebben zij geen openbare vergelding te wachten.

Wij zullen nu nog eens in het kort bezien welke sabbatsplichten hier aan een ieder christen in het bijzonder worden geboden *vóór, op en na de sabbat*.

- Vóór de sabbat wordt hier aan de christenen geboden, niet alleen voorzichtig te zijn in zijn zesdaags beroep, dat zijn hart alle dagen wordt bewaard en hij zich niette veel met het aardse inlaat, waardoor hij onvatbaar voor een rechte sabbatsgestalte zou zijn.
 - Maar ook dat men tijdig vóór de sabbat zijn beroep zal staken en alles zal schikken tot het sabbatswerk. Dus dat men zich de Heere aanbiedt om voorbereid te worden. Zulks zal geschieden door eenzaam bidden, lezen, het overdenken van zijn noden enz. En dit opdat men op die dag wat ver van zijn beroep af mocht zijn, en wat dichtbij de Heere en bij zichzelf zal zijn.
- (1) Hier wordt de christen geboden dat hij *op de sabbat* diepe eerbied voor en indrukken van God op zijn hart zal hebben, vanwege de eeuwige en hoge wegen en werken Gods. Tot dit doel mogen dezulken, die in de week weinig verademing hebben en weinig zien van de lucht en de werken Gods, op die dag de open lucht wel eens opzoeken om de wereld en al het geschapene eens te zien, ja de hemel te aanschouwen, als zij daarbij maar geen aanstoot geven. Hierop wijst de sabbat ook, opdat men met dat alles in de Heere zal eindigen en zich met David in de overdenking van Zijn werken in Hem zal verlustigen (Psalm 92:6-7).
 - (2) Hier wordt geboden in de eenzaamheid en ook met het huisgezin Gods aangezicht te zoeken, het Woord van God te lezen en daarvan samen te spreken, alsook over de inwendige gesteldheid des gemoeds. Ook dat men met elkander dan een psalm of een gedeelte er van zal zingen.
 - (3) Ook wordt hier geboden dat men in de openbare godsdienstoefeningen bij al de delen daarvan met zijn hart zal werkzaam zijn. Dus dat men met Abraham de vreemde vogels, die op, het offer azen, zal weggagen (Gen. 15:11). Dat men zal

weten dat de Heere heilig is en onder de lofzangen Israëls woont (Psalm 2'2:11), en er bijzonder op zal gezet zijn dat op alles de zegen des Heeren moge rusten.

- Voor *ná de sabbat*, of ter nabetrachting wordt hier geboden dat men zal overdenken hetgeen men heeft gehoord en wat men heeft gebeden. Dit is een herkauwen, gelijk men zulks leest van het reine vee. En dit is zeer nuttig, dat men een oog houdt op de begeerde zaak en dat men niet tevreden is met het gehoor en het gebed, maar dat men op het antwoord des Heeren wacht.
- Hier wordt ook geboden dat men sommigen, die vanwege zwakheid des lichaams niet naar Gods huis kunnen opgaan, thuis zal bezoeken. Dat men hun iets meedeelt van het gehoorde, ja het gehoorde voor hen herhaalt. Dat men aldus in gezelschap zijnde, samen zal bidden om de nazegen en ook elkander eens zal aanspreken betreffende de geestelijke toestand.
- Hier wordt tenslotte ook geboden om aan het einde van deze dag alles in de hand des Heeren te geven. Zulks opdat de Heere de ziel er voor bewaren moge al de zaken weer te verliezen. Dus opdat de Heere in de weer volgende zes werkdagen onder het uitoefenen van het beroep de zaken door Zijn indachtig makende Geest weer moge te binnen brengen tot besturing, ontdekking tot opwekking. Opdat de ziel het dus twee malen horen moge en de Heere de ere geven.
O vrienden, wat behoort er tot dit alles toch veel, en wie kan er zeggen in één deel zuiver te zijn? *Ja, wie is tot deze dingen bekwaam?*

Toepassing

Ziedaar vrienden, iets van de plichten, welke de onderwijzer hier noemt, u voorgesteld en verklaard. Dit behoort tot het meer uitwendige sabbatswerk, het stoffelijke werk dus. Van de inwendige gesteldheid van het gemoed, hetwelk de rechte vorm en het rechte wezen aan de sabbatsplichten toebrengt, namelijk het al de dagen des levens de boze werken te laten vieren en de Heere door Zijn Geest in zich te laten werken, zullen wij een volgend maal handelen. Dan zullen wij ook spreken van de zonden, welke tegenover dit gebod staan en waaraan elk onzer hoofd voor hoofd schuldig staat. Alsook zullen wij dan spreken van de Heere Jezus in Zijn gerechtigheid en heiligheid als een tegengif tegen de zonden van een schuldig en bij zichzelf veroordeeld zondaar, opdat hij door dit gebod als door een tuchtmeester tot Hem worde uitgedreven. Deze dingen zijn alle van zulk een groot belang ter ontdekking, besturingen vertroosting, en we zouden er nu slechts met een enkel woord aan kunnen voorbij gaan, daarom zullen wij er nog in een aparte oefening van spreken, of het ook in de hand des Heeren mocht diepen voor deze of gene tot opening der ogen.

A. Vrienden, laat ik u eens wat vragen aan de hand van het verhandelde.

1. Heeft God uw ogen geopend, dat u heerlijkheid ziet in de rust van de eeuwige sabbat? En vloeit uit dat gezicht voort dat u ook heerlijkheid ziet in onze wekelijkse sabbat, welke, wan-, neer deze recht wordt waargenomen, een deel van dat geheel is? Ja, heeft dit uw ziel begerig gemaakt naar het ingaan in onze sabbat, om zo de eeuwige rust hier aan te vangen? Heeft dit uw ziel verliefd doen zijn op de hier genoemde en verklaarde betrachtingen van de deugd, welke op een allervolmaaktste wijze worden gevorderd door de grote Wetgever, Die behouden en verderven kan? O vrienden, staat eens stil bij uzelf, en zucht en roept toch sterk tot de Heere om licht, opdat u in deze uzelf moogt zien en recht onderscheiden.

2. Mensen, u die daar zo blind maar henen leeft en niets weet te onderscheiden tussen waarheid en leugen, wat u ook hoort. U, die geen belang stelt in deze eeuwige waarheid, en voor wie het dus evenveel is wat een ander er van zegt. Welke nuttigheid heeft uw arme ziel er toch van, dat u zo onervaren in het Woord der gerechtigheid blijft, ja dat u als een beest leeft, dat geen verstand heeft, als een koe van Basan (Amos 4:1)? En dit terwijl een weinigje licht en kennis van zaken, al is het dan niet zo uitgebreid, uw hart aan het werk zou kunnen helpen. Doet toch door genade uw ogen eens open. Zucht toch dat de Heere Jezus Zijn hand eens aan uw blindheid leggen moge. O, werd het bij u eens een klagen en zuchten: *Heere, ik ben zo blind!*
3. Ik moet u nog meer vragen. Wat kent u innerlijk van het volgende? Weet u van enige rust in het zoeken van de Heere door een bloedig strijden tegen de zonde in de vereniging met Christus? Wat kent u van het inwendig begeren naar, ja het soms maar half hoop hebben op het triomferen over de zonde na deze, dus op de overwinning, op de volle rust, die er overblijft voor het volk van God? O mens, verstaat u de klank van de woorden wel? Zo nee, hoe zou u dan de zaken der woorden kunnen hebben? Hoe menigeen is in deze zo dom en los, dat hij meent en zich verbeeldt de zaken wel te kunnen hebben, zonder dat hij die en die dingen kent. Dat hij daarvan niet weet, zulks schrijft hij daaraan toe, dat hij uitwendig niet zo hoog geleerd is. Maar dan moet ik u zeggen, dat duizenden mensen met deze waan en verbeelding heengaan naar een zwarte duisternis. Zulken willen het niet geloven of zien voordat zij het in de vlam voelen. Wat zal dat verschrikkelijk zijn!
4. Nog eens, mensen, wat kent u van veel geringere zaken, welke hier door de onderwijzer worden aangedrongen? Heeft uw hart die inwendige achtung en eerbied voor een kerkelijke macht op aarde? Alsook voor de ingestelde prediking des Woords? En zulks alles omdat Jezus alleen het Hoofd van de kerk is en omdat u liefde voor Jezus hebt? Vrienden, vloeit daaruit voort die hartelijke onderwerping onder de rechtmatige kerkelijke besluiten? Als iemand vanwege zijn zonden onder censuur gesteld wordt, kunt u dan de hand des Konings daarin zien en u er daarom aan onderwerpen? Kunt u geloven dat hetgeen hier op aarde door de kerkelijke macht naar Gods Woord gebonden of ontbonden wordt, ook in de hemel gebonden of ontbonden is? Of gaat uw hart met verachting tegen de kerkelijke handelingen in? Kunt u het Woord, dat aan u verkondigd wordt, als Gods .Woord aannemen, gelijk het dit toch waarlijk is? Ja, hoort en gehoorzaamt u hetgeen Gods getrouwe knechten u vermanen, en omtrent hetgeen zij u waarschuwen of besturen? Johannes zegt (1 Joh. 4:6): "Die God kent, hoort ons; die uit God niet is, hoort ons niet. Hieruit kennen wij de geest der waarheid en de geest der dwaling."
5. Mensen, welk hartelijk belang hebt en rekt u in de scholen? Wat nut ziet u daarin met betrekking zelfs tot de eeuwige stand van uw arme kinderen? O, hoe kan men hier de dodelijke blindheid van menigeen tasten en voelen. Ouders, kunt u het niet zien, wanneer u er niet op toeziet dat uw kinderen naar school gaan, dat u dan de oorzaak zijt dat zij, als zij oud geworden zijn, grote sabbatschenders worden? Ik vraag u: Kunt u dat niet zien? En wanneer u dat niet ziet, kunt u dan nog niet geloven dat u blind en dus onbekeerd zijt? Ja, heeft God de scholen voor de jeugd ingesteld, en wederstaat u de ordinantie Gods, en ziet u daarin geen zonde? O, uw kinderen zullen in het grote oordeel tegen u opstaan en het u verwijtend toeroepen: Het is uw schuld dat wij hier in deze afgrond zijn!
6. Hoe is het met u gesteld ten aanzien van de uitwendige openbare godsdienst op de dag des Heeren? 'Wij zullen nu van de andere sabbatszonden maar niet spreken. Vrienden, is het waar dat u naarstig opkomt, en wel op de sabbatdag? Of gaat u juist

in het bijzonder met Pasen, Pinksteren en Kerstfeest naar de kerk? Ziet dan eens wat u doet. God stelde in het Nieuwe Testament alleen de rustdag in, en niet die zogenaamde feestdagen. En u zegt met sprekende daden: Niet die rustdag, maar de feestdagen! Ziet u dan uw verzet en uw verkeerdheid niet, en kunt u daaruit niet opmaken en geloven dat u een vijand van God en van Zijn ordinantiën zijt, en dat u anders wilt dan God wil? Ja, kunt u uit de kracht en de levendigheid van de zonde in uw hart tegen dit gebod niet opmaken of besluiten dat Gods gebod goed en dat uw hart boos is? En dat uit dit alles volgt dat u nog blind en onbekeerd zijt? O mens, de wet van God is in uw hart niet ingeschreven; u behoort niet tot het Verbond der genade.

7. En als u nu ter kerk gaat, o mens, wat is dan uw doel? Verlangt u zo om Gods Woord te horen? Verlangt u onder de stem der leraren de stem van God te horen in uw hart? Weet u wat het zeggen wil, naar binnen en naar boven te luisteren? Hebt u daar de smaak van en is daarom Gods dag zo heerlijk voor uw ziel? Hoe bent u gesteld onder de bediening van de sacramenten? Welke indruk van uw vuilheid ontvangt u in uw hart als u het doopwater ziet? Welke indruk gevoelt u dan van uw belofte aan de Heere in uw eigen Doop, en van de beloften des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes, aan u gedaan? Ja, wat laat het zien of het genieten van het Avondmaal in uw hart na? Wordt u langs die weg oprechter in de strijd tegen de zonde, en ook oprechter om de zijde van de Heere Jezus te kiezen?
8. Welke heerlijkheid ziet u in het plechtig en openlijk samenstemmen en het openlijk aanroepen van God de Heere? Is uw bidden maar een naprevelen, zoals bij de roomsen, of vindt u het amen in uw ziel als uw staat of gestalte wordt genoemd? O mens, is dat prijzen van God bij u vanwege Zijn hoge wegen in de eeuwigheid en in de tijd, en vanwege Zijn bijzondere wegen met u? Wordt u onder het bidden wel klein vanwege al de weldaden des Heeren, dat u nog onder de genademiddelen moogt neerzitten, waar anderen met één slag worden weggestoten?
9. Vindt u onder die middelen de weg van verzoening tegen uw bloedrode zonden wel eens? Neemt u daar Jezus wel eens aan, dat u dit innerlijk gewaar wordt? Ja, ontwaakte mensen, zucht u daar wel veel om, dat God u er voor beware dat uw werk niet zal overgaan?
10. En hoe drukt u de nood van land en kerk. En hoe is het onder Gods oordelen? Gevoelt u dan meer uw zonden, dan dat u klaagt over de slagen?
11. En hoe geeft u uw aalmoezen? Jezus leert ons in Matth. 6:1 hoe men moet geven. Vrienden, hebt u liefde tot Jezus in uw geven? Geeft u uit gehoorzaamheid en uit verplichting vanwege al hetgeen u geniet? Geeft u uw hart en uzelf oprecht en christelijk in geloof aan de Heere en dan aan ons, zoals de apostelen zeggen? Ziet u bij het geven op God, of op de mens? Kan het lijden dat een ander, die naast u zit, niets van uw aalmoezen zou bemerken? Of kan het niet lijden dat u de eer van mensen daarin niet zoudt ontvangen? Gaat uw hart in het bijzonder op de sabbatdag uit naar christenen, als zij arm of wel ellendig zijn, om hen te helpen in hun nood?
12. Eindelijk moet ik u nog vragen:
 - Welke zijn uw werkzaamheden vóór, op en na deze dag? Bent u wel bezorgd dat ge u in de zes dagen te veel met uw beroep zou inlaten, doordat uw hart dan ongeschikt wordt voor het werk op de sabbat? Staakt u bij het naderen van Gods dag uw beroep wel tijdig, om daartoe te worden voorbereid, en bent u dus met verlangen naar die dag vervuld?
 - Weet u wat het is, op Gods dag in de Geest te zijn, ja hebt u daar enige smaak van? Zijn de vreemde vogels, die op het offer azen, u tot een last? Of is uw hart dan als

een opengebroken stad zonder muren, waar alle aardse dingen en de ijdelheden maar vrij in- en uitgaan?

- Weet u ook wat het zeggen wil, het gehoorde te herkauwen. Dat het nog eens terugkomt tijdens het zesdaagse werk? Weet u wat het is het oog geslagen te hebben op hetgeen gehoorde en op hetgeen gebeden werd, opdat u geen rust zoudt vinden alvorens u de begeerde zaken deelachtig wordt?

Zie vrienden, dit alles zijnde deugden, welke naar de verklaring van de onderwijzer opeen volmaakte wijze van u worden geëist.

B. Maar dan moet ik u daarbij nog wel een enkel woord ter raadgeving zeggen.

Slaat nu niet in eigen kracht uw handen aan dit werk. Want dan zoudt u nog sterker gebouwd worden in uw wettische staat van nature. En wanneer u naar uw gedachten daarin enige voortgang maakt, waarbij het ontdekkend licht ontbreekt, dan is uw staat veel gevaarlijker dan wanneer u een ellendige en bij uzelf veroordeelde bent.

Maar nog eens, ziet u wat u mist? Ja, dat alles in u recht tegenover al de hier genoemde deugden staat? Dan raad ik u, o mens: roep tot de Heere om Zijn Geest en licht, opdat u van het ontbreken van elke deugd in al uw daden, waarvan u nog maar iets ziet, mocht afdalen tot uw natuurstaat en dodelijke onmacht. Opdat u bij God werkzaam worden mocht met uw staat, en niet zo zeer met uw daden. Ja, dat u aan het klagen en aan het wenen mocht geraken, en dus de breuk uwer ziel door de zondeval, de afscheiding van de zalige God leerde betreuren. En dat u in die weg ook leerde aanhouden. O vrienden, Jezus moet aan uw ziel en aan uw staat te pas komen, anders komt u er nooit, wat ge u ook verbeelden moogt. *De Heere schenke u daartoe Zijn licht en leiding!*

C. Kinderen van God, wier lust het is in de grond van uw hart om heilig te zijn en daarin toe te nemen, al kunt u het dan niet zó bereiken als u het wel wenst. Al zucht u dan onder een lichaam der zonde, o, dat rechte zuchten uit de diepte is genade.

Onder u zuchten velen daarover, dat hun hart hen verlaat en ontzinkt onder al de genoemde sabbatsplichten. Zij roepen dan wel met David uit (Psalm 40:13): "Mijn hart heeft mij verlaten." En in Psalm 102:5: "Mijn hart is geslagen en verdord als gras." Hoe menigeen zit dan verslagen en ellendig bij zichzelf terneer, niet ziende hoe daar ooit nog bovenuit te komen. Wij zullen in het kort enige oorzaken noemen; welke meestentijds de reden zijn dat een Godzalige op de dag des Meeren in zulk een ongestalte verkeert. Ik zeg meestentijds, want de Heere is vrij, en een begenadigde kan ook zware bestrijdingen en duisterheden hebben, waardoor hij niets gewaar wordt van de rust op de sabbatdag, en dus het rechte nut van de middelen der genade hem ontbreekt. Ja, waardoor hij dientengevolge de bevolen plichten, namelijk het horen van Gods Woord, het gebruiken van de sacramenten, het openlijk aanroepen van God de Heere, en het doen van christelijke handreiking aan de armen, niet op de rechte wijze en met de hulp des Geestes verricht. Het tegenovergestelde zou de weg tot verandering en omwenteling ten goede kunnen zijn.

1. Maar afgezien daarvan dat God een vrij God is, en soeverein in al Zijn wegen met Zijn volk, de oorzaak moet men toch altijd bij zichzelf zoeken. En dan kan er een oorzaak zijn - en zulks gebeurt niet zelden - dat de ziel niet zo gesteld is ten aanzien van de Heere als in de dagen van ouds. Dus dat er een duidelijke scheiding is tussen God en de ziel, dat er iets tussen is, waarvan de ziel zelf wel weet dat dit tevoren er niet was. En zulks blijkt wel hier duidelijk uit, dat de Heere van Zijn eerste en voornaamste instelling is geweken en Zijn aangezicht daar rechtvaardig verbergt (Job 34:28). Dan ontvangt zulk een ziel als het ware terloops nog wel iets van de

Heere, gelijk een vader zijn kind, waarop hij vertoornd is en dat het aangezicht van zijn vader niet mag zien, evenwel in zijn afwezigheid toch onderhoudt, omdat het zijn kind blijft en de vader in de grond der zaak een meedogend hart omtrent hetzelfde heeft. Maar dat is toch heel wat anders dan gewoon met al de andere kinderen aan tafel te zitten in de gunstige tegenwoordigheid des vaders.

2. De oorzaak hiervoor kan dit zijn, dat er grote nalatigheid is in het zich afzonderen op de zes werkdagen. Daaruit vloeit voort dat er te veel van de aarde in het hart komt en dan kan een christen zo ongemerkt van God verwijderd raken. Dan vermindert het verlangen naar de sabbat en het sabbatswerk wordt voor zulk één dan zwaar en hij heeft weinig lust daartoe. Dan is er weinig werkzaamheid der ziel om voorbereid te worden.
3. Ook kan de oorzaak liggen in het werkzaam zijn in eigen kracht. Dat men het kan stellen in een wettische weg, buiten Jezus en Zijn Geest en sterkte. Dat men dus gestaltelijk Jezus niet waarachtig nodig heeft om de sabbat in te gaan en om het werk van de sabbat in Zijn kracht te verrichten. Wat is dat toch naar, als men het licht, de leiding, de wijsheid, de gerechtigheid en de heiligheid van Jezus in het sabbatswerk kan missen.

Dan moet ik u deze raad geven:

- (1) Probeer eens met Christus werkzaam te zijn in uw sabbatsplichten. En ervaart u dan dat u dit niet kunt, dat de deur gesloten is, ja dat de weg van verzoening en sterkte voor uw ziel zo vreemd is? O vrienden, gelooft dan toch dat dit een bewijs is van een scheiding en tussenstand. Ziet dan toe dat u daar blijft staan. Hoe dor, geesteloos én onoprecht uw hart ook moge zijn, dat u daar evenwel zoekt om uzelf vanwege dit alles aan te klagen. Dat u daar belijdenis van uw zonden zoekt te doen en u deswege voor de Heere uit te breiden, dat de schuld alleen bij u is. Dus dat God rechtvaardig is en u het gunstig aangezicht van God onwaardig zift. Ja, zucht er veel om dat de Heere de oorzaak op uw hart wil binden en Hij u aanhoudend klagend make en daarbij beware.
- (2) Want kinderen van God, alleen in die weg zal uw heil en herstelling kunnen komen. Wanneer u daar werkzaam wordt bewaard, dan hebt u de belofte van de getrouwe God te verwachten, dat u nog eens zult juichen over uw deel, en zulks in de plaats voor uw dubbele schaamte en schande. O, de Heere is uw Vader, en Hij is onveranderlijk goed. Het is niet moeilijk voor Zijn kinderen om Hem te bewegen. Ziet dit maar eens in de verloren zoon (Lukas 15). Toen hij nog van verre was, kwam de vader hem al tegemoet en kuste hem, en hij bereidde hem het gemeste kalf.

Nog een woord van besturing voor het volk van God, dat nog in hun sterkte wordt bewaard en dat bij bevinding weet wat het is, verlangen te hebben naar deze dag, omdat zij dan gewoon zijn de stem des Heeren in hun hart te horen. Voor zulken, die lust hebben om van hun Heere af te hangen, van Zijn raad, besturing en de geleiding door Zijn Geest in al hun zaken. Ja, die met Noach op die dag ook wel eens een duif uitzenden, om te -zien hoe deze zal terugkomen, opdat zij hun weg mogen weten.

- Wandelt toch in vreze. Waakt toch tegen, de hoogmoed, want die komt vóór de val. Dat u boven een ander staan moogt, is alleen door genade. Daarom geeft Paulus u de raad (Rom. 11:20): "Zijt niet hooggevoelende, maar vreest."
- Wees ook waakzaam ten aanzien van die trotsheid des harten, dat u aan de bediening van het Woord en de sacramenten zou zijn ontgroeid. Daar ligt u toch zowel voor open als grote christenen ten tijde van **De Labadie** daardoor zijn inge-

nomen en vervoerd. "Geliefden, gelooft niet een iegelijke geest, maar beproeft de geesten, of zij uit God zijn; want vele valse profeten zijn uitgegaan in de wereld" (1 Joh. 4:1). Die hebben hun eigen merk (Judas:19) en u kent ze daaraan, dat zij zichzelf afscheiden. Zulks is niet uit God. Johannes zegt het met nadruk (1 Joh. 4:6): "Die God kent, hoort ons; die uit God niet is, hoort ons niet." Hier spreekt Johannes met zijn medeopzieners, en hij voegt er nog aan toe: "Hieruit kennen wij de geest der waarheid en de geest der dwaling."

- Wees ook niet hard gesteld ten aanzien van anderen van Gods kinderen, die veel het goede op Gods dag missen. Hebt toch medelijden met hen en draagt hun veel liefde toe. O vrienden, het is u gegeven, en het moet ook hun gegeven worden. Bidt veel voor hen en zoekt uw grootheid in uw diepste verootmoediging. David zegt: "Door Uw verootmoedigen hebt u mij groot gemaakt" (2 Sam. 22:36). Och vrienden, alleen de armen worden bij het licht des Evangelies bewaard. Wordt men rijk, dan is het gedaan.

Tot uw opwekking en bemoediging willen wij nog dit zeggen, dat u welhaast de middelen zult te boven zijn. Dan zal uw Godgeleerdheid zijn een Godgeleerdheid van *het zien*, zoals die van de engelen. Dan zult u niet meer door geloof, maar door aanschouwen Jezus kennen en *Hem zien gelijk Hij is*. Dat zal zijn in de eeuwige sabbat, in de storeloze rust. O, dat zal een genoeglijk rusten wezen! Amen.

ZONDAG 38 (vierde deel)

(Vraag 103)

**DE VERKLARING VAN DE ONDERWIJZER VAN HET VIERDE GEBOD
(vervolg)**

Nu moeten wij onze aandacht bepalen bij de geboden plichten of deugden, welke de inwendige gesteldheid des harten raken, of hetgeen het formele, dat is de rechte betrachting aangaat. Want dit alleen zal al het uiterlijke een goed werk doen zijn. Hiervan gaat de onderwijzer nu vervolgens spreken. Wij horen hem hier de plichten noemen, welke de rechte gestalte tot het sabbatswerk inhouden, hetwelk hier door de Wetgever geboden wordt.

De onderwijzer zegt dan: *De Heere door Zijn Geest in mij werken laten*. Wij zetten dit hier vooraan. Niet om in deze de catechismus te willen verbeteren, welke dit het laatst noemt. Dat zij verre, want het gaat in het hart toe zoals de onderwijzer dit zegt. Eerst moet een mens daadwerkelijk van de zonden worden losgemaakt, zal hij eens Anderen worden en dus de Geest ontvangen. Maar wij zetten het hier vooraan, omdat zonder de werking van deze Geest niemand waarlijk alle boze werken daadwerkelijk kan of zal laten varen. Dat dit een allernoodzakelijkst stuk is, toont Paulus ons aan in Rom. 8:14, Geen anderen, maar "zovelen als er door de Geest Gods geleid worden, die zijn kinderen Gods." En Gal. 5:18: "Indien u door de Geest geleid wordt, zo zijt u niet onder de wet."

Bezien wij dan eerst waarvan de vermaning tot deze plicht bij elk mens uitgaat.

- (1) Daarbij wordt uitgegaan van de natuurlijke afkerigheid des harten van de Heilige Geest en Zijn werkingen. O, er is zulk een tegenstand, waardoor men de werkingen des Geestes hindert en als met wapenen van zich afweert. De Heilige Geest wordt daardoor zo zichtbaar bedroefd (Hand. 7:51): "Gij hardnekkigen en onbesnedenen van hart en oren, gij wederstaat altijd de Heilige Geest; gelijk uw vaders, alzo ook gij."
- (2) Bij de vermaning tot deze plicht wordt er ook van uitgegaan, dat men door overtuiging van deze vijandschap inde smart en het gevoel daarvan tot Christus is gevlucht en gekomen, en dat men uit Zijn hand de Geest deelachtig is geworden. Daarom vraagt de apostel (Hand. 19:2): "Hebt u de Heilige Geest ontvangen toen gij geloofd hebt?" Er wordt hier dus van uitgegaan dat men de Heilige Geest ontvangen heeft als een eeuwige Inwoner in de ziel (1 Kor. 3:16 en 6:19). De inwoning van deze Geest wordt gekend uit Zijn werkingen. Namelijk uit de overtuiging van zonden, uit de aard van de droefheid over de zonde, uit de liefdesmart en het rusteloos zijn buiten Christus, enz.

A. Maar letten wij er vervolgens ook op waarin deze zaak bestaat of wat daarmede geboden wordt, als de onderwijzer zegt: *De Heere door Zijn Heilige Geest in zich laten werken*.

1. Hier wordt dan geboden dat men alle nog overgebleven opstand van de verdorven natuur voor de Heilige Geest zal neerleggen, en zich onvoorwaardelijk zal overgeven aan de inwerkingen, de verborgen leringen en leidingen van de Geest (Gal. 5:25): "Indien wij door de Geest leven, zo laat ons ook door de Geest

wandelen." Dat wil zeggen: in de dadelijke afhankelijkheid van het licht, de onderwijzing, de leiding en de kracht des Geestes. En zulks door gevoelige overtuiging van eigen onmacht, dat men geheel van eigen krachten en gerechtigheid wordt afgedreven.

2. Voorts wordt hier geboden alles door deze Geest te verrichten. Hier wordt het doden van de zonden geboden. Dit moet door de Heilige Geest geschieden (Rom. 8:13). Hoe zal toch aan een mens de dood van Christus worden toegepast tot een doodsteek voor zijn zonden, anders dan door de Geest? Deze moet het uit Christus nemen en aan de ziel verkondigen.
3. Hier wordt ook geboden dat men gedurende de zesdaagse arbeid bij de Heere zal blijven en acht zal geven op eigen hart. Maar deze bewaring is het werk des Geestes. De Geest is het, Die gedurig levend en bedachtzaam maken moet. De Geest moet het op de sabbat beluisterde woord weder te binnen brengen en indachtig maken. Het is nodig dat deze Geest daartoe gedurig ingeroepen wordt. Salomo zegt (Spr. 2:10-12): "Als de wijsheid in uw ziel zal gekomen zijn, en de wetenschap voor uw ziel zal liefelijk zijn; zo zal de bedachtzaamheid over u de wacht houden, de verstandigheid zal u behoeden. Om u te redden van de kwade weg."
4. Voorts wordt hier geboden dat men het gehele werk van de dienst van God door de Geest zal verrichten. Dat men niet alleen zal zien de noodzakelijkheid van het gedurig en elk ogenblik afhankelijk zijn van de Heilige Geest en Zijn leiding bij Zijn Woord, maar evenzeer de afhankelijkheid in het verrichten van dit werk door de hulp des Geestes. O, die Geest moet doen zien en doen horen met het hart. Die Geest moet ons doen verstaan en bewaren. Die Geest moet ons leren werkzaam te zijn met onze ellende en met de Middelaar. Die moet de zaken op het hart brengen, ja, Hij moet het licht des Evangelies in het hart voortbrengen, waardoor de ziel leert wachtende werkzaam te zijn met de Heere Jezus en dus werkzaam te wachten op Hem. Dit alles behoort tot de gestalte van Johannes, als hij zegt: "Ik was op de dag des Heeren inde Geest" (Openb. 1:10).
Ziet toch hoe noodzakelijk dit alles is tot heiliging van de sabbat.

B. Dan noemt de onderwijzer nog een tweede plicht, welke aan het werk van de sabbat het rechte wezen geeft. Hij zegt namelijk: ***dat ik van mijn boze werken viere.***

Hier zullen wij zien dat het leven in de zonden en boze werken een stuk is, dat lijnrecht staat tegenover het sabbatswerk. God zegt in Jes. 1:14-15: "Uw nieuwe maanden en uw gezette hoogtijden haat Mijn ziel, zij zijn Mij tot een last: Ik ben moede geworden die te dragen. En als gijlieden uw handen uitbreidt, verberg Ik Mijn ogen voor u; ook wanneer u het gebed vermenigvuldigt, hoor Ik niet; want uw handen zijn vol bloed." En in Amos 5:21-23 zegt God: "Ik haat, Ik versmaad uw feesten, en Ik mag uw verbodsdagen niet rieken. Ik mag het niet aanzien. Doe het getier uwer liederen van Mij weg; ook mag Ik uwer luiten spel niet horen."

Letten wij er voorts op wat met dit viere of laten varen van boze werken wordt geboden.

1. Hier wordt geboden dat men voor God met zijn hart afstand zal doen, dus scheiden zal van de zonde. Het afstaan van de zonde en ook het mijden van de gelegenheden daartoe. Geboden wordt hier tegen de zonden te strijden en er mede te komen tot het kruis van Jezus, opdat daar deze werken des duivels worden verbroken.
2. Hier wordt bevolen (1 Kor. 6:10): "Vliedt de hoerij." 1 Kor. 10:14: "Vliedt de afgodendienst." 2 Tim. 2:22: "Vliedt de begeerlijkheid der jonkheid." Jes. 55:7: "De goddeloze verlate zijn weg en (zelfs) zijn gedachten (zijn zondige of murmurerende

of harde gedachten tegen God) en hij bekere zich." En Jes. 1:16-17: "Wast u, reinigt u, doet de boosheid uwer handelingen van voor Mijn ogen weg; laat af van kwaad te doen. Leert goed doen, zoekt het recht, helpt de verdrukten, doet de wees recht, handelt de twistzaak der weduwe." En vrienden, dit alles moet door de Geest geschieden en is allernoodzakelijkst tot de heiliging van de sabbat.

C. Laten wij er vervolgens op, dat de onderwijzer deze plichten, die het rechte wezen aan het sabbatswerk geven, onbegrensd opgeeft, als hij zegt: *Ten andere, dat ik al de dagen mijns levens van mijn boze werken viere, de Heere door Zijn Geest in mij werken late.*

Bezien wij wat de onderwijzer met deze vermaning tot de plicht hier onbegrensd of voor alle tijden mee aanwijst, of wat de Wetgever hiermede gebiedt.

- (1) Hier wordt de geestelijke rust geboden, welke altijd moet plaats hebben en nooit mag ophouden. Deze rust bestaat in die vrede, die alle verstand te boven gaat. Dus die rust en stilte des gemoeds in de Heere, door het ophouden van boze werken en dat men de Heere door Zijn Geest in zich laat werken. Hiervan lezen wij in 1 Petrus 4:1-3: "Dewijl dan Christus voor ons in het vlees geleden heeft, zo wapent gij u ook met dezelve gedachte, namelijk dat wie in het vlees geleden heeft, die heeft opgehouden van de zonde; om nu niet meer naar de begeerlijkheden der mensen, maar naar de wil van God de tijd, die overig is in het vlees, te leven. Want het is ons genoeg, dat wij de voorgaande tijd des levens der heidenen wil volbracht hebben, en gewandeld hebben in ontuchtigheden, begeerlijkheden, wijnzuiperijen, brasserijen, - drinkerijen en gruwelijke afgoderijen." En Hebr. 4:1: "Laat ons dan vrezen dat niet te eniger tijd, de belofte van Zijn rust in te gaan nagelaten zijnde, iemand van u schijne achtergebleven te zijn." Ja vers 11: "Laat ons dan ons benaastigen om in die rust in te gaan; opdat niet iemand in hetzelfde voorbeeld der ongelovigheid valle." Deze geestelijke rust is wel onderscheiden van de rust op de sabbat na zes dagen, maar zij behoort er in zover toe, dat zonder deze rust de sabbat nooit kan worden geheiligd.
- (2) Ook wordt hier door de Wetgever geboden dat gehele uitgaan uit zichzelf en uit die onrustige staat der natuur, alsook volmaaktheid in alle opzichten in deze en te allen tijde. Want het gebod is zeer wijd en er is nooit vrijheid om te zondigen. O vrienden" die weet wat zonde is en welk nadeel de zonde, en welk nadeel de geneigdheid ten kwade doet aan het werk van de sabbat, zal dit van harte moeten toestemmen. Die zal wel erkennen: Het is het enige dat mijn ziel hindert en ten onder houdt. O, was ik mijn zonde maar te boven!

Maar bezien wij nu voorts ook *hoe nuttig de hier geboden plichtsbetrachting is om een mens in de rust van de sabbat na zes dagen en alzo in de eeuwige sabbat in te leiden.*

- Want zoals de Heere wil dat men inde heiliging van de sabbat op die dag alle lichamelijke arbeid zal laten rusten en varen, zo wil God ook; dat de mens alle boze en ongodelijke werken zal laten varen en daarvan afstand doen. En dit niet enige dagen, maanden en jaren, maar al de dagen zijns levens. En dit behoort tot deze zelfde heiliging van de sabbat.
- En ziet dientengevolge eens hoe nuttig en nauw verbonden deze geestelijke rust, al de dagen dezes levens, is aan de heerlijke rust, die er overblijft voor het volk van God. Dit lezen wij in Jes. 56:4-5, 66:23 en Matth. 3:2: "Bekeert u, want het Koninkrijk der hemelen is nabij gekomen." Door deze woorden moeten wij hier verstaan de staat der genade in de dag des Nieuwen Testaments, verbonden aan de staat der heerlijkheid," in welke bedeling geen verandering meer komen zal. Van

deze rust en de nauwe verbinding met de geestelijke rust lezen wij ook in het betoog van Paulus in Hebr. 4. Dit grote werk des Heeren, dat hier in gebrekkige gehoorzaamheid wordt aangevangen, zal in de eeuwige sabbat overgaan zonder te eindigen, als (Jes. 58:14) de oprechte heiligers van de sabbat zich ten volle zullen verlustigen in de Heere, en gespijzigt zullen worden met de volmaakte rust en zaligheid van vader Jakob. O kinderen van God, *dat zal ook voor u de erve zijn, want de mond des Heeren heeft het gesproken.*

Letten wij nu vervolgens nog ter ontdekking op *de in dit gebod verboden zonden, waardoor de sabbat wordt ontheiligd en waaraan elk onzer hoofd voor hoofd schuldig staat.*

1. Eerst zien wij daarbij de zonden, waaraan zij schuldig staan, die *macht en gezag* hebben om dit gebod te doen onderhouden. Want dit gebod strekt zich ook uit tot de *christelijke overheden*.
 - Dan zien wij dat hier verboden wordt geen zorg er voor te dragen dat de gereformeerde religie in vreemde of heidense landen wordt verbreid.
 - Verboden wordt ook dat men niet tracht kerken en scholen te stichten waar deze nog niet zijn. Dat men niet zorgt dat er zulk een bedienende macht is, waarover Christus alleen Koning is. Het moet voor de grootste koning op aarde een voorrecht zijn om zich geestelijker wijze aan die macht te onderwerpen.
 - Hier wordt verboden dat de overheid deze weerloze bedienende macht niet zou beschermen. Dat zij deze niet door middel van haar gezag en autoriteit zou bewaren bij haar vrijheid en voorrechten onder Christus.
 - Dat de overheid daarbij ook de vele scholen voor de jeugd niet zou regelen en niet zou zorgen voor de hogescholen, dat daar Godzalige en geleerde mannen zijn, die de zuivere en eeuwige waarheden onderwijzen.
 - Voorts wordt hier aan de overheid verboden dat zij de sabbatszonden niet zou straffen. Want wanneer men deze zonden toelaat, worden zij in de ogen der goddeloze mensen als iets geoorloofds geacht.
2. Verder zien wij dat dit verbod zich ook uitstrekt tot *de opzieners in de kerk*.
 - Hun wordt hier toch verboden dat zij hun bedienende macht onder Christus niet in vrijheid zouden bewaren, en zulks door middel van eensgezindheid in deze en geestelijke wapenen.
 - Hun wordt ook verboden dat zij zich niets zouden aantrekken van alle onordelijkheden in de scholen en wat daar zoal voorvalt.
 - Verboden wordt hier dit alles maar te laten voortduren, of dit dan al voortvloeit uit nalatigheid of uit moedeloosheid.
 - De opzieners der kerk wordt hier ook verboden zulke mensen tot de predikdienst toe te laten, die onzuiver zijn in de leer der waarheid.
 - Ja ook zulke opzieners of diakenen tot de dienst in de kerk te roepen, die óf gezind tot dwaling zijn, óf onwetend, óf ergerlijk van wandel.
 - En dus wordt hun hier ook verboden het vierde gebod te ontbinden en de mensen alzo te leren. Dit staat geschreven in Matth. 5:19.
2. Maar zien wij vervolgens nog welke zonden hier aan *elk mens* hoofd voor hoofd verboden worden.
 - a. Letten wij daarbij allereerst op de hier verboden zonden *met betrekking tot de uitwendige dienst van God op Gods dag*.

- Te dien aanzien wordt verboden alle verachting en bespottig van Gods heilige dag en van degenen, die deze onderhouden. God zegt (Klaagl. 1:7): "De tegenpartijders zien haar aan; zij spotten met haar rustdagen."
 - Daartoe behoort ook alle afkeer van deze dag en alle tegengaan van deze heiliging in zichzelf en in anderen.
 - Ook alle daaruit voortvloeiende nalatigheid, verachting of kleinachting van de openbare godsdienst. Dit is het weerstaan van de Goddelijke ordinantie en zo stelt men zichzelf onbekeerlijk.
 - Hiertoe behoort ook dat ouders hun zonen niet vroeg genoeg aan de Heere aanbieden, opdat zij de weg des Heeren weten mochten en Hij in Zijn voorzienigheid mocht tonen dat zij een Nazireeër Gods uithen de Heere mochten heiligen. Hanna, bood haar zoon al vóór zijn geboorte de Heere aan en zij verkreeg haar bedde (1 Sam. 1:24-28).
 - Voorts valt hier ook onder dat men zijn kinderen de scholen onthoudt, enz.
 - Hier wordt. verboden dat men niet tot Gods gemeente komen zou op Gods dag, onder welk voorwendsel dan ook. O vrienden, die trotsheid komt hier niet in aanmerking, dat men zich verbeeldt meer te weten dan de predikant weet. Of dat men meent nu zelf door de Geest geleid te worden en dat men die zalving heeft, waardoor men het onderwijs van een ander niet meer nodig heeft. Of dat men meent dat de kerk te zeer vervallen is. Wij hebben daar in de vorige oefening reeds uitvoerig over gesproken en dat hier de verontschuldiging niet geldt dat men geen beroep heeft, of armoedig is, of dat men geen klederen heeft. Straks zult u naakt voor God staan in de grote oordeelsdag, zonder enige verontschuldiging.
 - Tot het hier verbodene behoort ook dat verkeerde achten en vieren van de zogenaamde feestdagen boven de dag van God. Menigeen, die men zelden of nooit op Gods dag in de kerk ziet, is er zonder mankeren op de zogenaamde feestdagen. Zó tegen alles in en verkeerd is de mens.! Hij wil met Adam aan het verbodene, en niet aan hetgeen Godwil. Het is toch geheel naar de Bijbel, dat in de Nieuw-Testamentische dag alle dagen en tijden zijn vernietigd, en dat God aan Zijn kerk alleen deze gewone sabbat heeft gegeven. U zult verloren gaan wanneer u deze niet ter zaligheid waarneemt.
 - Tot het hier verbodene behoort ook dat trage en uit sleur opkomen- Gods gemeente op Gods dag. Wanneer men maar naar de kerk gaat omdat dit behoort tot de gewoonte des lands, zonder dat men daartoe redenen of nood in zijn hart heeft, ja zonder de begeerte om woorden der zaligheid te horen.
- b. Dan zullen wij nog bezien wat hier verboden wordt *tijdens de openbare godsdienstoefening*.
- Verboden wordt daar dat men onder het horen van Gods Woord zijn hart ver van God houdt. Dat men dan in zijn gedachten met zijn beroep bezig is. Wanneer men daar dus wel komt met het lichaam, met de mond en de lippen wel nadert, maar alle wereldse en ijdele gedachten in het hart laat in- en uitgaan, zodat het hart is als een opengebroken stad, zonder muur (Spr. 25:28). Dit verschilt wel wonderlijk veel van de gestalte van Abraham (Gen. 15:10). Hij joeg de vreemde vogels, die op het offer aasden, weg.
 - Wanneer men komt met een hart, dat gesloten is voor Goddelijke zaken, of met een twistend hart. Of ook dat men komt met een oor, dat gestreeld wil worden en dat nooit voldaan is. Duizenden gaan zo naar de kerk, en altijd mankeert het dan aan de predikant. Maar het mankeert aan u van binnen. Het ontbreekt u aan een nederig, zachtmoedig en geopend hart.

- Hier wordt ook verboden dat men alleen maar naar de kerk gaat om zijn verstand te vullen, en niet om met het hart de stem des Heeren te mogen horen in de stem van Zijn knechten. Voorts wordt hier verboden dat men de goede woorden niet in het hart bewaren zou, gelijk Maria dit deed (Lukas 2:19). Wanneer men het woord niet weder in Gods hand terugbrengt, om het op Zijn tijd daaruit weer te ontvangen.
- c. Onder het gebruik van de sacramenten wordt hier verboden:
- alle nalatigheid, verachting of kleinachting van deze instelling. Ook wordt alle misbruik daarvan verboden. Dat wil zeggen, het ongerechtigd gebruiken daarvan en het voldaan zijn met alleen een kerkelijk recht, zonder een Goddelijk recht daartoe te hebben.
 - Voorts wordt verboden dat men onder de bediening der sacramenten daarvan geen indruk zou hebben in het hart. Wanneer de Doop bediend wordt of wanneer men het water in de kerk ziet, dat men dan niet werkzaam is met eigen vuilheid, met de eigen Doop en verbintenis aan de Heere.
- d. Onder het openlijk aanroepen van God de Heere wordt hier eerst in algemene zin verboden:
- dat men niet zou bidden in en door de Geest en met het verstand.
 - Verboden wordt hier dat napraten en nababbelen van de woorden van de leraar, dat rusten als men het "Onze Vader" maar heeft opgezegd. Het is een schande, dat men dit menigmaal moet en kan horen van mensen, die anders nog wel een hele uitwendig godsdienstige gedaante hebben. Waarvan men denken zou dat zij meer verstand van de waarheden hebben. Maar zij prevelen het bidden net na als de roomsen, en zeggen het "Onze Vader" op met een geluid, dat men nog net kan horen wat het is. O vrienden, wat is een mens van nature toch dodelijk blind en paaps. Maar wat. verschilt dit ook oneindig veel van het hart bij elke zaak in het gebed te leggen, en te zuchten dat men het *amen* er op innerlijk zal vinden.
 - Maar bij dit openlijk aanroepen van God de Heere wordt voorts nog in het bijzonder verboden, zowel aan de leraars als aan elk mens, dat men God niet zou verheerlijken vanwege Zijn grote werken. Vrienden, de werken zelf doen dit, elk op hun wijze. Wanneer dan de werken des Heeren Hem loven, zullen Gods gunstgenoten de Heere dan niet zegenen (Psalm 145:10)? Zullen zij God dan niet met dankzegging tegemoet gaan?
 - Verboden wordt dat men zijn onwaardigheid niet gevoelen zou, waar God een ieder nog bewaart en ook op Zijn dag weer heeft samengebracht.
 - Verboden wordt hier dat men met zijn hart geen belijdenis van zonden voor God zou doen. Dat men de weg van verzoening en van vrede met God in Christus niet rusteloos zoekt. Dat men zijn onmacht niet voelt; ja Christus niet kiest en aanneemt. Verboden wordt hier ook dat men daarbij de lasten van anderen niet zou hebben op het hart en de Heere zou voordragen. De last van de vromen, van de zoekende of nog blinde mensen. De last ook van land of kerk enz. Dat men zich niets aantrekt van de verbreking Jozefs.
- e. Voorts wordt onder het doen van de christelijke handreiking aan de armen verboden:
- dat men dit doet uit sleur of met een gierig hart. Dat men maar met een penning of twee voor God komt en meent dat het weg is wat men geeft.
 - Maar verboden wordt ook dat men de rust zijner ziel zou zoeken in veel te geven. Dat men dus van zijn aalmoezen zijn Christus maken zou.

- Verboden wordt hier dat men geen werken der liefde zou doen, in het te hulp komen van de ellendigen, enz.
- Of dat men zijn aalmoezen niet zou geven uit liefde tot en in vereniging met Christus. En daarbij dat men het niet zou geven uit gehoorzaamheid en uit een gevoel van verplichting vanwege de vele genoten weldaden.
- Ook wordt hier verboden dat men de aalmoezen geveinsd geeft. Dat men het niet over het hart kan krijgen dat een ander het niet zou weten of horen klinken. Waar ziet ge uzelf voor aan? Ongelukkige geveinsde mens, die doorgaans Gods volk voor geveinsden houdt. Die zoeken het in het verborgen te doen, maar bezie u uzelf eens! Gij hebt uw loon weg.
- Anderen weer willen niet hebben dat een ander het weet of zou horen klinken, omdat hun gave zo gering is. Zulken verfoeien op hun manier weer het doen van een ander. Vrienden, welk een verdorven hart heeft de mens toch en tot welk een streken is hij in staat!

f. Maar zien wij voorts wat vóór, op of na de sabbatdag verboden wordt.

- Vóór de sabbatdag wordt hier verboden dat men zich te diep inlaat met de dingen van de wereld. Dat men daarin zo opgaat en daaraan zulk een groot deel van het hart, of wel het gehele hart geeft in de zes werkdagen, dat men onvatbaar is voor de hemelse dingen.
 - Of ook dat men de tijd niet uitkoopt in de zes werkdagen (Ef. 5:16). En wat wil dit uitkopen anders zeggen dan dat men wat opzij zet om God te zoeken? Dat men daartoe wat van de tijd voor het beroep afneemt. Het is toch niet voor niets dat de Geest hiertoe zulk een woord gebruikt, waardoor deze zaak ons wordt aangewezen.
 - Ook wordt hier verboden dat men vóór de sabbat niet tijdig ophoudt met zijn werk. Dat men niet aan de sabbat gedenkt en aan het grote werk daarop. Dat men geen betamelijke voorbereidingen heeft door alles uit de weg te nemen wat op die dag zou hinderen, en door zich af te zonderen tot heilige meditatieën, lezen en gebeden, opdat men een sabbatsgestalte verkrijgen zou.
- Op de sabbat wordt verboden dat men Jezus niet gestaltelijk van node zou hebben in de kracht van Zijn verdiensten en gehoorzaamheid, in Zijn gerechtigheid en heiligheid, om met Hem in de sabbat in te gaan. Hiertoe behoort dat men Zijn verborgen onderwijs, het licht en de leiding van Zijn Geest kan missen en dus geen gevoel heeft van zijn zondige en onmachtige gesteldheid.
 - Hier wordt ook verboden alle oneerbiedigheid en indrukkeloosheid ten aanzien van God in het hart. Dat men niet van doen heeft met Gods eeuwige wegen en werken, noch met de goedertierenheden en weldaden van God, en zich niet verlustigt in de Almachtige.
 - Verboden wordt hier dat men op die dag God niet zou zoeken in het eenzame en ook met het huisgezin. Dat men dus geen huisgodsdienst oefeningen heeft.
 - Ook wordt hier verboden dat in enig deel van de dienst van God het hart ontbreken zou. Dat men tevreden is met het uitwendige werk en daar op rust. Dat men er niet bezorgd over is om Gods heiligheid te zien en eigen onmacht daarbij; alsook niet bezorgd om tot de rechte betrachting van dit werk Jezus alleszins noodzakelijk te zien.
- Voorts wordt hier ná de sabbatdag verboden dat goddeloze maandag houden. Dit is een algemeen kwaad onder de arbeidende mensen. Dit misbruikt de duivel en het is zijn instelling, om daags na de door de Heere ingestelde dag, onder de heilige

toelating Gods, de goddeloze mens weer geheel af te leiden van hetgeen hij de vorige dag heeft gehoord. Zo bouwt de duivel een kapel, zodra en waar God een kerk opricht. En dit om de zijnen in zijn klauwen te houden. O, als het dan weer maandag is, dan is de mens weer gerust, dan is het weer voorbij. Wij lezen zo met nadruk (Psalm 95:10-11): "Veertig jaar heb Ik verdriet gehad aan dit geslacht, en, heb gezegd: Zij zijn een volk, dwalende van hart; en zij kennen Mijn wegen niet. Daarom heb Ik in Mijn toorn gezworen: Zo zij in Mijn rust zullen ingaan."

- Hier wordt verboden dat men het gehoorde woord niet zou overdenken. Dat men met de reine dieren niet herkauwen zou hetgeen gesproken of gebeden is. Dat men niet zou blijven wachten op de begeerde zaak en op een goed antwoord van God.
- Ook wordt hier verboden dat men er niet met elkaar over zou spreken hoe het in het hart was. Dat men elkaar niet vertellen zou wat de Heere aan de ziel heeft gedaan of heeft doen zien.
- En dus wordt hier ook verboden dat men niet in vreze zou wandelen, om toch niet verstrikt te raken in de tijdelijke dingen, waardoor men alles weer uit het oog en uit het hart verliezen zou. Dat men niet zou zuchten om de indachtig makende Geest des Heeren, opdat de Heere naar Zijn welbehagen ook in de zesdaagse arbeid het gehoorde woord wedergeven aan de ziel tot versterking en besturing. Want de dag des Heeren is een geestelijke koop- of marktdag. Wanneer men iets koopt, slaat men het op dat ogenblik alleen maar in en mag men er slechts even van proeven. Maar het eigenlijke doel van het kopen is dat men er daarna het rechte gebruik van maakt.

g. Letten wij nu nog op de hier verboden zonden ten opzichte van de inwendige gesteldheid van het gemoed, zoals deze te allen. tijde moet zijn, en welke oorzaak zijn dat het sabbatswerk niet deugt.

1. Hier wordt verboden het altijd in de zonde leven, waartoe ook behoort dat men geen afstand doet van de zonde en van de gelegenheden tot dezelve, dat men deze niet tot vijand verklaart.
2. Ook dat men niet oprecht wordt in de haat tegen alle zonde, en dat men steeds weer de sabbat ingaat met een onoprechte en zondige gesteldheid des harten. O mens, u die er niets van weet wat het zeggen wil geestelijk te rusten van de zonden enz., u weet ook niets van deze sabbatsrust af. De Heere zegt (Jes. 1:13): "Brenge niet meer vergeefs offer; het reukwerk is Mij een gruwel", enz.
3. Tot de hier verboden zonden behoort ook het afweren, tegenstaan en afleiden van de Heilige Geest in Zijn kloppingen en inwendige afradingen of overtuigingen van zonden. Want dan bedroeft men de Heilige Geest en dit is zeer gevaarlijk. Het is een hachelijke vraag of zulk één deze werkingen des Geestes ooit weer ontvangt.
4. Verboden wordt hier het ongevoelig zijn over de zonde en over het gemis van de gedurige werkingen van de Heilige Geest door het Woord in het hart. Het spotten met het werk des Geestes en met het afhankelijk zijn van de Geest der genade onder een behoorlijk gebruik der middelen. Ja, dat men een vijand is van het werk des Geestes en dit tegengaat, en zulks onder een voorwendsel dat men waakzaam is tegen de dwalingen en verdorven piëtisme. Dat men uit vijandschap deze zaken aangrijpt om met de dwaling ook de rechte praktijk te bestrijden en uit te roeien uit de kerk, indien men het maar zou kunnen.
5. Hiertoe behoort ook al dat bewaren van zichzelf en doden van de zonden als een werk in eigen kracht, zonder dat men het lijden en de dood van Jezus en het werk van Zijn Geest daartoe van node heeft.
6. Ook dat men blind is voor de onmacht en afkerigheid van het eigen hart, waardoor men de weg niet weet om zich voor God te gedragen als een afhankelijke oorzaak

van eigen daden. Ja, waardoor de mens er niets van weet wat het zeggen wil, zichzelf de Heere aan te bevelen met weldoen. Noch ook wat het gestaltelijk afhangen van Jezus inhoudt, dat men dus niet verhindert dat de Heere door Zijn Geest in het hart werkt, maar Hem in zich laat werken.

7. Tot het hier verbodene behoort ook dat men al zijn godsdienstige verrichtingen in eigen kracht volbrengt. Dat men vóór, order en na de godsdienstoefeningen niet naar de Heere en Zijn Geest opziet, Die toch gedurig moet levend maken en moet leren werken met de zonde, met de Middelaar en ook met de middelen, enz.
8. Wij zien hier dan dat uit dit alles volgt dat hier de gehele natuurstaat en het blijven daarin verboden wordt. Dat men de wereld kiest, en de eeuwige sabbat aan de Heere en aan anderen overlaat, die er wel lust in hebben. O vrienden, dit ligt op de bodem van het hart van een natuurlijk mens. Wanneer aan hem de keuze was om eeuwig met genoeg in de wereld te leven, of de eeuwige sabbat te vieren voor Gods troon, dan koos hij het eerste. Het tweede wil hij op zijn wijze ook wel, maar dan beschouwt hij het toch niet anders dan het beste van twee kwaden. Hij verkiest op zijn wijze de hemel boven de hel. Maar bovenal kiest hij de wereld met al haar genoegens. Ziet, dit alles ligt opgesloten in het vierde gebod. Wat zijn toch Davids woorden waarheid als hij zegt (Psalm 119:96): "In alle volmaaktheid heb ik een einde gezien, maar Uw gebod is zeer wijd."

Toepassing

Ziet nu uit dit alles, vrienden, hoe wij allen, niemand uitgezonderd, sabbatschenders zijn. O, wij liggen van nature allen in onze sabbatszonden. Niet. alleen zij, die zo grof het gebod Gods achter hun rug werpen door te kopen en te verkopen, of door het tijdelijk beroep of allerlei vermaak waar te nemen, maar wij allen zeg ik. O, wiens hart is hier zuiver en rein van zonden? En vrienden, wie hier geen Borg heeft of nog voor zijn dood krijgt, al had hij niet één andere zonde, die zal om deze zonde verloren gaan. Dus hangt de zaligheid er van af. God wil dat op die dag de tijdelijke dingen uit het hart, van de tong en uit de handen blijven. Hij wil dan zo eens een stilte hebben over de gehele aarde.

(Vervolgt hier de toepassing van zondag 34 vanaf punt B.).

Kinderen van God, zie nu nog eens in het kort hoe Jezus als Borg dit gebod volmaakt heeft onderhouden!

1. Jezus heeft de sabbat volmaakt geheiligd en het gebod Zijns Vaders geëerbiedigd van Zijn kindse dagen af. Twaalf jaren oud zijnde, zat Hij reeds lerende in de tempel en zette de dienst van God reeds luister bij, zodat zij verwonderd waren over Zijn leer en over Zijn aangename en krachtige woorden. Het was Zijn leven, ja Zijn spijze, bezig te zijn in de dingen Zijns Vaders.
2. Jezus kon de sabbatschending niet verdragen, waaromtrent wij, zo dor en ongevoelig zijn. Het Heilige Gods kon hier geen gemeenschap met de zonde hebben. O, Hij kon het kopen en verkopen, het bankhouden op die dag niet zien. De ijver van Gods huis verteerde Hem. Hij verdreef hen uit de tempel en dus zuiverde Hij ook de dienst van God, welke wij zo onrein betrachten. En als zij aan de Heere Jezus strikvragen over de sabbat voorlegden, hoe zachtmoedig beantwoordde Jezus hun deze met een gelijkenis. En dit terwijl wij zo driftig zijn en met veel vreemd vuur bezet.
3. Ja, wat was Jezus weldadig op de sabbat. Wat zijn er velen door Hem op die dag naar lichaam en ziel genezen. O, hoe menige zoon of dochter van. Abraham, die

door de satan gebonden was, heeft Jezus ontbonden en losgemaakt op *de dag des sabbats*. De Joden hebben Jezus ter dood gebracht, met name ook omdat Hij de sabbat brak. Hiermede werd Hij beschuldigd, en er was geen schuld in Hem. Maar kinderen van God, waarom was dit? O, u had de sabbat ontheiligd en verbroken, en dit was het wraakoefenende zwaard van de gerechtigheid des Vaders, dat tegen uw sabbatszonden ontwaakt was. Deze werden Hem, als uw Borg, toegerekend. Dit sloeg Hem tot in het stof des doods! *De straf, die ons de vrede aanbrengt, was op Hem, en door Zijn striemen is ons genezing geworden* (Jes. 53:5).

Volk van God, u die God en Zijn dag liefhebt, die er bij bevinding iets van weet wat het is in Christus te rusten, en die iets hebt geproefd van de zoetheid van de sabbatsrust hier in de tijd, als een teken van de rust des hemels, nog een enkel woord.

- (1) vertroost elkaar toch temidden van al uw onrust en strijd van binnen en van buiten, met de grondenvan hoop, welke u hebt op de eeuwige sabbat, wanneer het teken zal ophouden. Wat zal dat eens een zalig rusten zijn, waar al uw geestelijke rust en uw hier dierbare sabbat als ineengesmolten zullen zijn en eeuwig zullen duren.
- (2) Ja, versterkt u in de hoop door de bevordering van uw heiligmaking in de weg van de, sabbatsrust. Door er bij bevinding iets meer van te leren kennen wat het is om met Johannes in de Geest te zijn op de dag des Heeren (Openb. 1:10). De Heere make Zijn dag voor onze zielen recht dierbaar. Amen.